

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

Περίοδος Β'
Τεύχος 762
Παρασκευή
3 Μαΐου 2002
Τιμή: 4 Ευρώ

Καλή Ανάσταση, Χασάν!

Συνέντευξη
του Κ. Καραμανλή

9
KOK

- Οι φανταστικοί εχθροί και ο Λεπέν
- Να επιληφθεί η Ολομέλεια Εφετών για την υπόθεση Κόκκαλη
- Ανταπόκριση από τη Ραμάλα
- Ροζ αγγελίες και ατιμωρησία
- Αναταραχές στον «Ελεύθερο Τύπο»
- Τα Προσφυγικά της λεωφόρου Αλεξάνδρας
- Δ. Χατζής: Για τον Διονύσιο Σολωμό

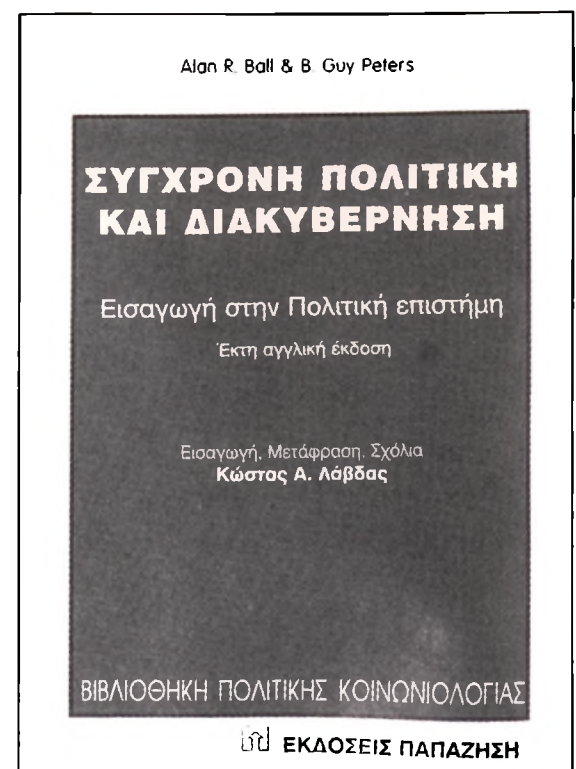
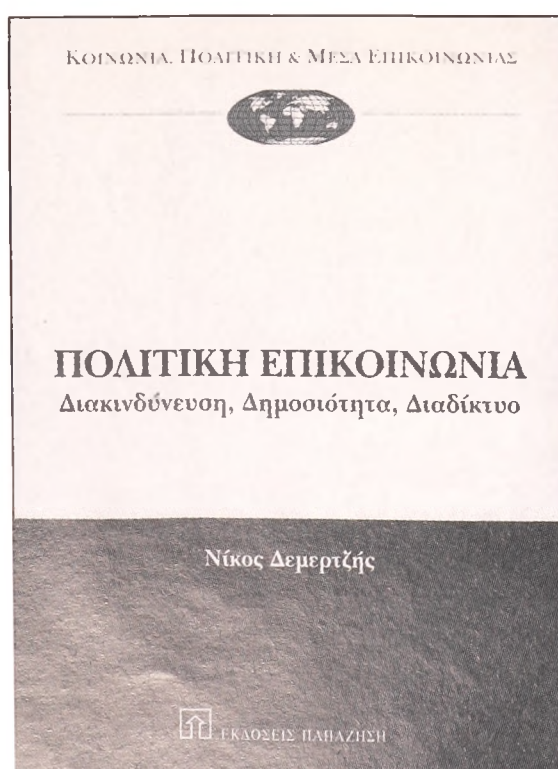
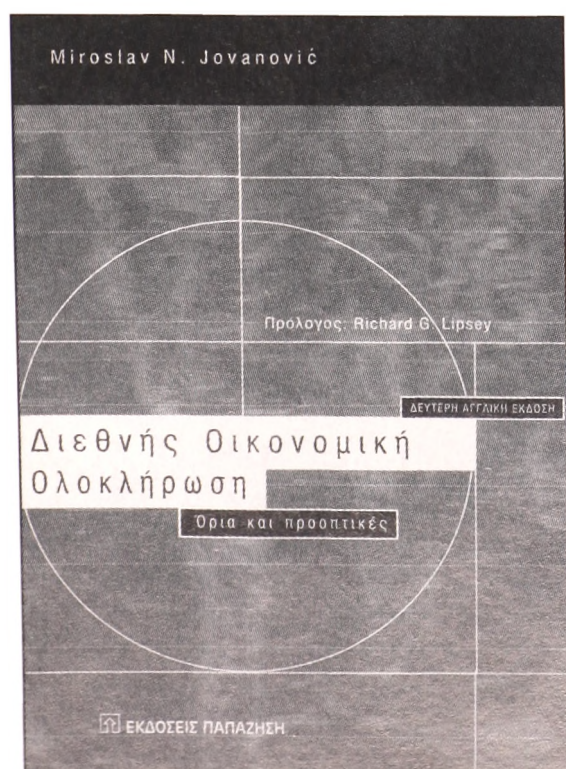
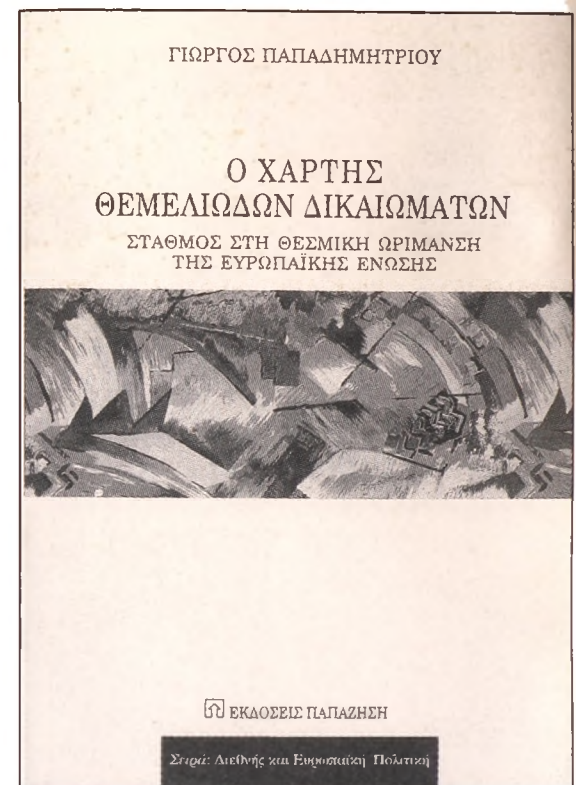
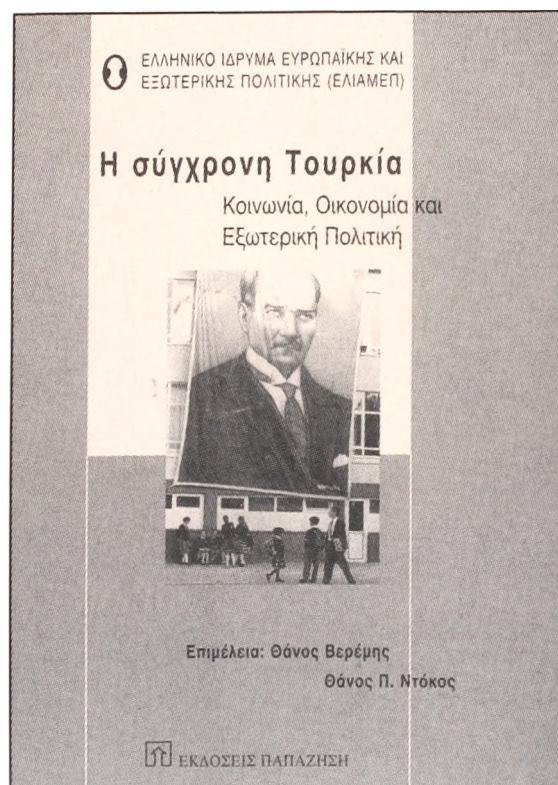
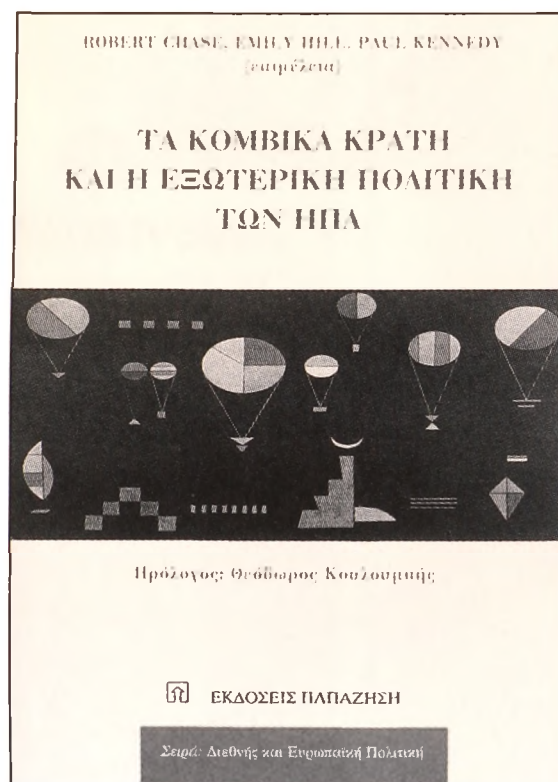
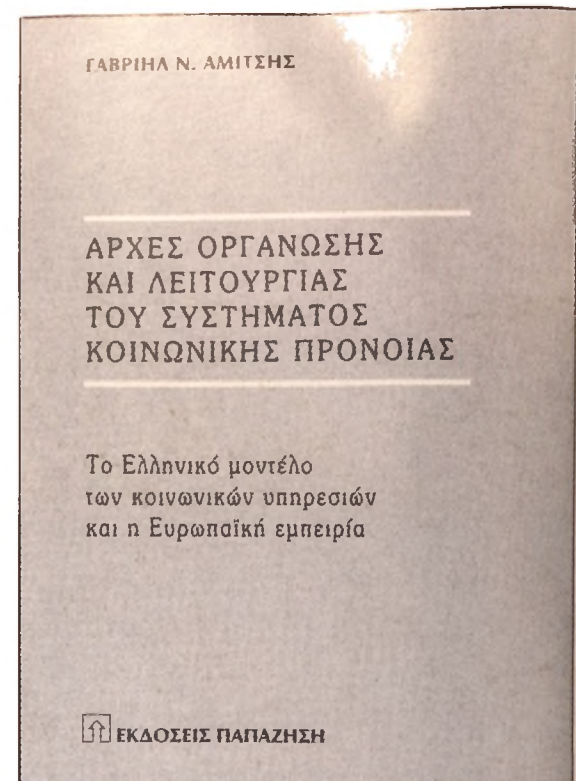
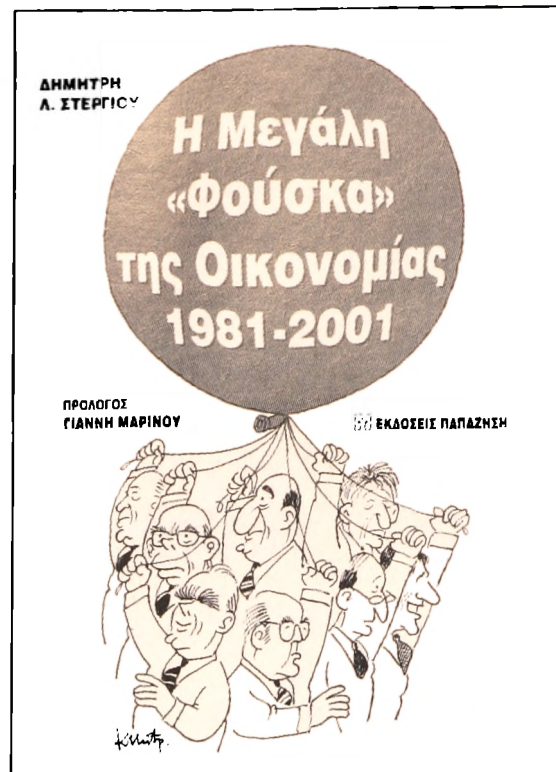
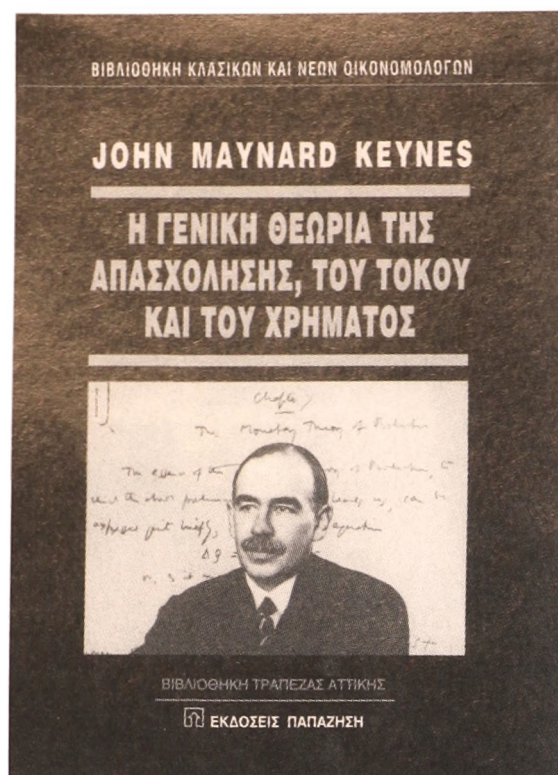
ISSN 1108-9822

9 771108 982000

18>

ΑΠΟ ΤΙΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

εκδοσεις παπαζηση απο το 1929

Τηλ: 3822 496 - 3838 020 fax: 3809 150

ecisi@otenet.gr

ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ-ΠΕΣΜΑΖΟΓΛΟΥ 5, 105 64 ΑΘΗΝΑ

2212 074

Περίοδος Β' • Έτος 29ο • Τεύχος 762

Παρασκευή 3 Μαΐου 2002

Τιμή τεύχους: 4 ευρώ

**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 010 7232713 - 010 7232819

Fax: 010 7226107

ANTI ON-LINE: <http://www.anti.gr>

e-mail: chrarou@otenet.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Γ. Παπουτσάκης

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παναγιώτης Τσάρας

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΥΛΗΣ: Νεφέλη Παπουτσάκη

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ: Εύη Ζήση

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΤΥΠΟΕΚΔΟΤΙΚΗ Α.Ε.

Λεύκης 134, Κρυονέρι, τηλ. 010 6297600

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

Ετήσια συνδρομή: 26 τεύχη, Εξάμηνη: 13 τεύχη

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 39 ευρώ, Ετήσια 78 ευρώ,

Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 200 ευρώ

Φοιτητική ετήσια: 70 ευρώ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 74 ευρώ, Ετήσια: 148 ευρώ,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 65 δολ. ΗΠΑ, ετήσια 130 δολ. ΗΠΑ

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: 6 ευρώ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.

Λαοσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. 0310 237463

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

• ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ: Καλή Ανάσταση, Χασάν!	4
• Κώστας Κουφογιώργος: Γελοιογραφία	5
• ΑΝΤΗΝΩΡ: Η υπερψήφιση του δεξιού Σιράκ	6
• ΑΝΤΙ-ΘΕΣΕΙΣ	8
• -: Να επιληφθεί η Ολομέλεια του Συμβουλίου Εφετών των υποθέσεων Κόκκαλη	13
• Συνέντευξη του Κώστα Καραμανλή στο <i>Αντί</i>	14
• Λήδα Καζαντζάκη: Γαλλία: Το παιχνίδι με τους φαντασιακούς εχθρούς	20
• Βασίλης Μαρουλάς: Ποιος κλώσησε τον Λεπέν;	22
• E-mail από τον Απόστολο Διαμαντή	23
• Carl Dundas: Ραμάλα: Η επόμενη μέρα	24
• Β. Σαμοχβάλοφ: Συνέντευξη με τον ουκρανό υπουργό Εξωτερικών Α. Ζλένκο	27
• Ρεπόρτερ: Ο <i>Ελεύθερος Τύπος</i> και οι κ.κ. Κύρτσος, Κόκκαλης και Λιακουνάκος	28
• Όλγα Φωτακοπούλου: Άντε, και η Ακρόπολη κήπος...	30
• Δ.Ζ. Παπανικολάου: Τα τόξα του Calatrava και ο μύθος της παγκοσμιοποίησης	32
• Κ.Ι. Μαυροειδής: Ροζ αγγελίες: Εκμανλισμός κάτω από βλέμματα απάθειας	34
• ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ	38
• Αρχίσαν τα ματς από τον Νίκο Πρωινό	41
• ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	42
• Δημήτρης Χατζής: «Για τον Διονύσιο Σολωμό»	45
• Ειρήνη Μουντράκη: Please kill me...	53
• Κωνσταντίνος και Αντώνης Κούφαλης: Συνέντευξη στον Β. Μαρουλά	54
• Μάνος Στεφανίδης: Ποιος πολιτισμός; Ποια αριστερά;	56
• Χρήστος Τσανάκας: Πώς το Βυζάντιο λατρεύεται στη Δύση	58
• Κ. Καλφόπουλος: Για μια τοπογραφία της εξορίας	60
• Δημήτρης Φιλιππίδης: Η παγκόσμια αγορά	62
• ΒΙΒΛΙΟ	63

Εικόνα εξωφύλλου: Έγχρωμο χαρακτηριστικό του Antoni Miro από τη σειρά «Λευκοί και Μαύροι», 2002.

ΚΑΛΗ ΑΝΑΣΤΑΣΗ, ΧΑΣΑΝ!

ΧΑΣΑΝ, το παράκανες! Χασάν, μας έχεις γεμίσει προβλήματα. Χασάν εμείς δεν είμαστε ρατσιστές, εσύ μας εξαναγκάζεις να γίνουμε. Ός εδώ και μη παρέκει, Χασάν. Μας παίρνεις τις δουλειές – άσχετα αν κανείς δεν θέλει να τις κάνει· ανεβάζεις την εγκληματικότητα – τουλάχιστον αυτό λένε τα κανάλια· ακόμη και τον κοξάκι εσύ μας τον έφερες! Γι' αυτό σου λέω Χασάν, το παράκανες. Μας δημιουργείς αξεπέραστα προβλήματα γιατί εμείς αγαπάμε τους ξένους και είμαστε και φιλόξενοι. Εδώ γαρ εγεννήθη ο Ξένιος Ζευς. Μα πώς να στο πω, ρε Χασάν... παραισάι μελαχρινός, με το συμπάθιο. Κι εμεις και σαν λαός και σαν χώρα κάναμε το παν να ξανθήνουμε. Ευρώπη βλέπεις. Τόσα χρόνια μάς είχαν κι εμάς κατώτερο εργατικό δυναμικό, μελαχρινούς Gastarbeiter. Τώρα, ό,τι και να πεις, ισότιμοι. Ευρωπαίοι! Ή σχεδόν Ευρωπαίοι. Γι' αυτό σου λέω Χασάν. Μας δημιουργείς προβλήματα. Κι εσύ μεν μπορείς αύριο πρωί-πρωί να πας στη Νομαρχία για τα χαρτιά σου, όμως ποτέ δεν αναρωτήθηκες τι κοστίζουν σε μας οι δημόσιες υπηρεσίες, το ΙΚΑ, ο ΟΤΕ κ.λπ. Αχάριστε Χασάν!

ΕΔΩ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ οι περιστάσεις έχουν δυσκολέψει. Υπήρχε μέχρι χτες μια κάποια τάξη. Η οποία αιφνιδίως άλλαξε. Πώς άλλαξε; Και τι συνέβη κι αρχίσατε να πλακώνετε εσείς στις χώρες μας όπου όλα είχαν οριστεί με κάποια τάξη, όχι τέλεια τάξη βεβαίως, αλλά τέλος πάντων με κάποια τάξη; Ερχόμενοι εδώ κουβαλάτε μαζί σας τις οικογένειές σας, τις γλώσσες σας μέχρι και τις αρρώστιές σας. Χώρια που μας δημιουργείτε κι ανασφάλεια. Καλά το είπε πάλι χτες εκείνος ο άνθρωπος στην τηλεόραση: «αλβανικό μαχαίρωμα, άγριο δηλαδή, Έλληνας δεν θα το 'κανε έτσι». Κι αυτοί οι Αλβανοί, βρε Χασάν... ΒΕΒΑΙΑ σας έχουμε στη δούλεψή μας και είναι αλήθεια πως απαλλαχτήκαμε από ένα σωρό βρομοδουλειές: χωράφια, σκουπίδια, χτιστάδες, φιλιππινέζες – πού να τις αραδιάζω όλες τώρα; Και είν' αλήθεια ότι δεν κοστίζετε πολύ. Ύστερα είναι οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Χρειάζονται κι άλλα πολλά χέρια για τους αγώνες αυτούς. Υπολογίζεται πως θα χρειαστούν άλλες τετρακόσιες χιλιάδες εργάτες να έρθουν τους επόμενους μήνες για να 'χουμε χέρια σε δούλεψη να φτιάξουμε μέχρι το 2004 όλα εκείνα που θα λαμπρύνουν τη χώρα μας και θα θαμπώσουν όλους εσάς.

ΓΙΑΤΙ Χασάν είμαστε λαός μοναδικός, αξιοθαύμαστος, με την καλύτερη ιστορία του κόσμου και τον πιο παλιό πολιτισμό (αλλά και ο νέος μας, παλιοπολιτισμός είναι). Κανείς δεν έχει το δικό μας παρελθόν που μας κάνει ξεχωριστούς και αξιοθαύμαστους, πρέπει να το παραδεχτείς (τουλάχιστον έτσι μας μάθανε στο σχολείο). Τώρα γιατί μας καρπαζώνουν διεθνώς, θα σε γελάσω. Εξάλλου και σένα σε καρπαζώνουνε. Και ίσως-ίσως αυτή η καρπαζιά να είναι ο πιο στενός, ο πιο αληθινός μας δεσμός.

ΟΜΩΣ τώρα έχουμε Ανάσταση, που θα πει αγάπη για όλους και ιδιαίτερα για τους ξένους και τους δυστυχισμένους και τους αναξιοπαθούντες. Και η δική μας Ανάσταση υπερηφανευόμαστε ότι είναι η καλύτερη απ' όλες. Και αυτό πρέπει να το παραδεχτείς. Και πολύ πιο ειλικρινής από την Ανάσταση των Γάλλων.

ΚΑΛΗ ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΧΑΣΑΝ!

ΧΡΙΣΤΟΥΛΗ
ΜΟΥ, ΚΑΝΕ ΝΑ
ΑΝΑΤΡΕΨΩ ΤΟ
ΕΙΣ ΒΑΡΟΣ
ΜΟΥ ΚΛΙΜΑ!

ΛΥΠΑΜΑΙ
Κ. ΣΗΜΙΤΗ, ΓΙΑ
ΝΑ ΑΝΑΣΤΗΘΕΙΣ
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ
ΣΤΑΥΡΩΘΕΙΣ
ΠΡΟΤΑ...

13/04/2024

Η υπερψήφιση του δεξιού Σιράκ (Μπορεί ν' αποτραπεί η προιμοδότηση της Ν.Δ.;)

ΠΑΣΧΑ, ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΣΧΑ, για τους Ορθοδόξους, μεθαύριο Κυριακή... Αλλά για τα 40 εκατομμύρια των γάλλων ψηφοφόρων, θεωρείται βέβαιο ότι, την Κυριακή αυτή, ο ανυπόληπτος Ζακ Σιράκ (που στον πρώτο γύρο είχε συγκεντρώσει μόλις το 19,8% των ψήφων – το χαμηλότερο ποσοστό που έλαβε ποτέ πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας...), θα επανεκλεγεί με ποσοστό που θα αγγίζει ή θα ξεπερνά το 80% των ψήφων του εκλογικού σώματος...

Η ANAMENOMENH υπερψήφιση του δεν εκπλήσσει. Μετά το αίσθημα

ντροπής που ένιωσαν, τελικά, οι γάλλοι ψηφοφόροι, για τη δεύτερη θέση που κατέλαβε ο ακροδεξιός Λεπέν, στον πρώτο γύρο των προεδρικών εκλογών, ήταν φυσικό να συγκροτηθεί ένα άτυπο μέτωπο από όλους εκείνους που εναντιώνονται στον νεορατσισμό, εθνικισμό, αντισημιτισμό, στην ξενοφοβία και τον αντιευρωπαϊσμό του ακροδεξιού Ζαν-Μαρί Λεπέν. Επιτέλους, η Γαλλία της Ελευθερίας, της Ισότητας και της Αδελφοσύνης, η Γαλλία της Παρισινής Κομμούνας, η Γαλλία των Εγκυκλοπαιδιστών και του Διαφωτισμού, δεν θα μπορούσε ν' ανεχθεί, στην κορυφή της σημερινής πολιτειακής της δομής, έναν νεοφασίστα. Γι' αυτό στις δυο εβδομάδες που μεσολάβησαν ανάμεσα στον πρώτο και δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών, κυρίαρχο ήταν το σύνθημα «NON-NO» (γαλλικά και αγγλικά). Όσο για το τεχνητά μεγάλο ποσοστό που θα συγκεντρώσει, αυτή την Κυριακή, ο δεξιός Ζακ Σιράκ, όλοι ξέρουν (και πρώτος και καλύτερος ο ίδιος) ότι το ποσοστό αυτό δεν έχει καμιά σχέση με τις αμαρτωλές επιδόσεις του, αλλά μόνο με τη βούληση του εκλογικού σώματος ν' αποτρέψει την επικράτηση του Λεπέν.

Ο ΖΟΣΠΕΝ ΣΤΑ «ΚΑΘ' ΗΜΑΣ»

ΓΙΑ ΤΑ αποτελέσματα του πρώτου γύρου των γαλλικών προεδρικών εκλογών, και ειδικότερα για τη συντριβή του γάλλου σοσιαλιστή πρωθυπουργού Λιονέλ Ζοσπέν, που υποσκελίστηκε, τελικά, από τον Λεπέν, γράφτηκαν πολλά... Πάντως, δεν ήταν λίγοι οι αναλυτές εκείνοι που σημείωσαν ότι, σε αντίθεση με τον Λεπέν, που ψηφίστηκε από ένα σημαντικό τμήμα της φτωχής και κοινωνικά ανασφαλούς Γαλλίας, τον Ζοσπέν ψήφισαν, κυρίως, διευθυντικά στελέχη επιχειρήσεων, μεσαίοι και ανώτεροι υπάλληλοι του δημοσίου, μεσαία στελέ-

χη των ιδιωτικών επιχειρήσεων, συν χείρων ακτες εργάτες (12%), εργάτες βιομηχανίας (14%) και αγρότες (14%). [Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλέπε ανάλυση του Άγγελου Ελεφάντη, στην Αυγή της Κυριακής 28 Απριλίου.] Συγκριτικά, ο Ζοσπέν μπορεί να ήταν ο «καλύτερος», σε σχέση με άλλους ευρωπαίους σοσιαλιστές ηγέτες. (Είχε υιοθετήσει, μεταξύ άλλων, το 35ωρο, κ.λπ.) Παρά ταύτα, δεν μπόρεσε να ξεφύγει από το τέλμα που ο ίδιος δημιούργησε, δεν μπόρεσε να δαμάσει την ανεργία, δεν κατάφερε να δώσει στις λαϊκές τάξεις ασφάλεια, σιγουριά, ελπίδα...

Ο ΛΙΟΝΕΛ ΖΟΣΠΕΝ –προς τιμή του– ανέλαβε προσωπικά την ευθύνη για το αποτέλεσμα του πρώτου γύρου των εκλογών, δηλώνοντας ότι εγκαταλείπει την ενεργό πολιτική. Και, με τη δήλωσή του αυτή, συμφώνησε ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης: «Καλά έκανε ο Ζοσπέν και παραιτήθηκε» – είπε... Η συνέχεια είναι γνωστή: Την επομένη, όλες σχεδόν οι αθηναϊκές εφημερίδες έθεταν το ερώτημα: Προτίθεται ο Κ. Σημίτης να παραιτηθεί, στην περίπτωση που το κυβερνών ΠΑΣΟΚ υποστεί βαριά ήττα στις δημοτικές και νομαρχιακές εκλογές του Οκτωβρίου; Το ερώτημα επανήλθε, επιτακτικότερο, την περασμένη εβδομάδα, καθώς η διαδοχολογία έδινε χέρι στην ανταρσία σειράς κυβερνητικών βουλευτών, αρνούμενων να ψηφίσουν «επαχθή», κατά την αντίληψή τους, νομοσχέδια. Ορισμένες εφημερίδες, μάλιστα, έγραψαν ότι η κυβέρνηση ενδέχεται ν' αντιμετωπίσει ακόμα και πρόβλημα παραμονής της στην εξουσία, αφού αδυνατεί να ελέγξει τους ίδιους τους βουλευτές της!

Ο ΛΕΠΕΝ ΣΤΑ «ΚΑΘ' ΗΜΑΣ»

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, η κυβέρνηση όχι μόνο δεν προχωρεί –όπως θα ανέμενε, ίσως, κανείς– στην υιοθέτηση μιας άλλης πο-

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί

Το Αντί κυκλοφορεί από τη Μεταπολίτευση, συνεχίζοντας μιαν ιστορία που άρχισε μέσα στη δικτατορία. Στα τεύχη του καταγράφεται η πολιτική και πολιτιστική ζωή της χώρας.

Γραφτείτε συνδρομητές στο Αντί για να έχετε τη συνεχή –και αντικειμενική– ενημέρωσή σας.

Με τη συνδρομή σας βοηθάτε και το περιοδικό που εξοικονομεί τεύχη για τη διανομή του στα περίπτερα.

λιτικής, προκειμένου ν' αποτρέψει την προμηδοδότηση της Νέας Δημοκρατίας στην εξουσία, αλλά απευθύνεται στην αριστερά, για να την «προϊδεάσει» για την ύπαρξη «ακροδεξιών Λεπέν» στους κόλπους της Νέας Δημοκρατίας... Κατά συνέπεια: Αντί να ζητεί η αριστερά μια «εναλλακτική αριστερή στρατηγική», για μια «αριστερή εναλλακτική πρόταση στην Ελλάδα» (όπως ζητεί ο πρόεδρος του Συνασπισμού, Νίκος Κωνσταντόπουλος...), θα έπρεπε, αντιθέτως, να «φρονηματισθεί» από την εμπειρία της Γαλλίας, όπου το δίλημμα που αντιμετωπίζει, σήμερα, ο γάλλος ψηφοφόρος δεν είναι μεταξύ μιας καλύτερης ή χειρότερης αριστεράς, αλλά μεταξύ δεξιάς (Σιράκ) και φασίζουσας ακροδεξιάς (Λεπέν).

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ του πνεύματος αυτού ήταν και οι δηλώσεις του κυβερνητικού εκπροσώπου Χρ. Πρωτόπαπα, ο οποίος, προκειμένου ν' αποδείξει τον κίνδυνο που ελλοχεύει εναντίον των δημοκρατικών θεσμών, από την ύπαρξη ελληνικής ακροδεξιάς (στεγαζομένης στη Νέα Δημοκρατία), επεκαλέσθη ένα από τα τελευταία γκάλοπ της Κάπα Research, σύμφωνα με το οποίο το 34,5% των ερωτηθέντων ψηφοφόρων της Ν.Δ. πιστεύει ότι η δικτατορία της 21ης Απριλίου «έκανε καλό στην Ελλάδα», ενώ ένα άλλο 26,61% «ούτε καλό, ούτε κακό». Πλην, ο Χρ. Πρωτόπαπας απέφυγε ν' αναφέρει ότι σύμφωνα με το ίδιο αυτό γκάλοπ, το 9,6% των ερωτηθέντων ψηφοφόρων του ΠΑΣΟΚ πιστεύει ότι η δικτατορία των μαύρων συνταγματαρχών «έκανε καλό», ενώ ένα άλλο 14,2% «ούτε καλό, ούτε κακό», σύνολο 24,3%.

(ΠΑΡΕΝΘΕΣΗ: Η στήλη διερωτάται για την «ενδεικτικότητα» ορισμένων «γκάλοπ». Και, φυσικά, αδυνατεί να δεχθεί ότι, 35 χρόνια μετά τη χούντα των συνταγματαρχών, το 20,7% του ελληνικού λαού πιστεύει ότι «η δικτατορία έκανε καλό στην Ελλάδα», ενώ το 19,8% «ούτε ιδιαίτερα καλό, ούτε, όμως, και κακό»! Η στήλη υποστηρίζει ότι οι απαντήσεις που δίδονται σε ένα γκάλοπ συναρτώνται με τη φύση ή την ποιότητα των ερωτήσεων. Οι απαντήσεις θα ήταν τελείως απορριπτικές, αν οι οργανωτές του γκάλοπ έθεταν ερωτήματα, λόγου χάρη, όπως: «Θα θέλατε να αναβιώσει το άντρο βασανιστηρίων

της ΕΑΤ/ΕΣΑ;», «Εγκρίνετε τη σύλληψη 6.000 συμπολιτών σας και τον εκτοπισμό τους, χωρίς δίκη, στο κολαστήριο της Γυάρου;», «Πώς εκτιμάτε τα "ελληνικά" του δικτάτορα Γ. Παπαδόπουλου; Ήταν τρισβάρβαρη ή ωραία και μουσικά;». Άλλο τόσο, η στήλη αδυνατεί να κατανοήσει τη «σκοπιμότητα» ενός γκάλοπ όπου ο πολίτης καλείται ν' απαντήσει αν προτιμά τη «βασιλευόμενη» ή την «προεδρική» δημοκρατία. Τίθεται, σήμερα, θέμα επανόδου μας στη «βασιλευόμενη δημοκρατία»; Και εφόσον δεν τίθεται, προς τι η ερώτηση; Μια λαϊκή παροιμία λέει πως «ο διάβολος, όταν δεν είχε δουλειά, έδεχνε (ή ...) τα παιδιά του». Απαιτείται, συνεπώς, στην υποβολή ερωτημάτων, προβληματισμός, αυτογνωσία και υψηλό αίσθημα ευθύνης. Κλείνει η παρένθεση.)

ΤΟ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΙΑΚΟ ΚΡΙΝΕΙ ΟΛΟΥΣ ΜΑΣ

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, και ενώ «το Παλαιστινιακό εξακολουθεί να κρίνει όλους μας», το Ισραήλ αρνείται οποιαδήποτε έρευνα (από επιτροπή του ΟΗΕ) για το «τι ακριβώς συνέβη στην τραγική Τζενίν». Τύποις, διακηρύσσει ότι «δεν έχει τίποτα να κρύψει», στην πράξη, όμως, κάνει το παν για να ματαιωθεί η μετάβαση της επιτροπής στην Τζενίν. Από την άλλη, ο πρόεδρος Μπους φέρεται ευτυχής από την απόφαση του Τελ Αβίβ να άρει τον αποκλεισμό του Γιάσερ Αραφάτ, υπό την προϋπόθεση ότι οι έξι Παλαιστίνιοι που καταζητούνται από το Ισραήλ, και οι οποίοι βρίσκονται στη Ραμάλα, θα τεθούν υπό την κράτηση αμερικανών και βρεταννών «δεσμοφυλάκων».

ΤΗ ΣΧΕΤΙΚΗ πρόταση του αμερικανού προέδρου φέρεται να αποδέχεται και ο Αραφάτ, υπό τον όρο ότι οι έξι Παλαιστίνιοι δεν θα δικασθούν «εκτός Παλαιστίνης» και ότι θα φρουρούνται όχι μόνο από αμερικανούς και βρεταννούς «δεσμοφυλάκες», μη στρατιωτικούς, αλλά και από παλαιστίνιους αστυνομικούς. Η άρση του αποκλεισμού του Αραφάτ συμπίπτει με άλλες διαπραγματεύσεις, μεταξύ Παλαιστινίων και Ισραηλινών, για την άρση του αποκλεισμού του ναού της Γεννήσεως, στη Βηθλεέμ.

ΩΣΤΟΣΟ, μέχρι την ώρα, τουλάχιστον, που σύρονται οι γραμμές αυτές,

δεν υπάρχει ένδειξη ότι οι Αμερικανοί προωθούν οποιαδήποτε λύση του Παλαιστινιακού, στη βάση της γνωστής σαουδαβικής πρότασης: Συγκρότηση ανεξάρτητου παλαιστινιακού κράτους και αποκατάσταση «ομαλών σχέσεων» μεταξύ του συνόλου των αραβικών χωρών και του κράτους του Ισραήλ. Αντιθέτως, η προσοχή των ΗΠΑ εξακολουθεί να εστιάζεται στην οργάνωση «μεγάλης στρατιωτικής επιχείρησης» εναντίον του Ιράκ, με στόχο την ανατροπή του Σαντάμ Χουσεΐν. Η επιχείρηση, κατά τους Νιου Γιορκ Τάιμς, θα απαιτήσει όχι μόνον αεροπορική συμμετοχή, αλλά και σύμπραξη χερσαίων δυνάμεων, 70-250 χιλιάδων ανδρών. Κατά την ίδια εφημερίδα, η επιχείρηση θα αναπτυχθεί στις αρχές του επόμενου έτους. Κατά τα άλλα, «Αναστάσεως ημέρα, λαμπρυνθώμεν λαοί!» Άντε, Καλό Πάσχα!

ANTHΝΩΡ

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

Τα έργα του Φρ. Νίτσε σε καινούργια μετάφραση του Ζήση Σαρίκα

- Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρα
- Πέρα από το καλό και το κακό
- Το λυκόφως των ειδώλων - Αντίχριστος -
- Ίδε ο άνθρωπος
- Η θέληση για δύναμη
- Η γέννηση της τραγωδίας
- Κείμενα για την Ελλάδα

- Ασγκερ Γιόρν Περί μορφής
- Τόντοροφ Απέναντι στο ακραίο
- Λιούις Μάφορντ Η ιστορία των ουτοπιών
- Μαρία Λουίζα Μπερνέρι Περιήγηση στην Ουτοπία
- Μάρτιν Μπούμπερ Μονοπάτια στην Ουτοπία
- Ζαν Μπωντριγιάρ Συνθήματα
- Η καταναλωτική κοινωνία
- Πωλ Βιριλιό Η πληροφορική βόμβα
- Η διαδικασία της σιωπής

- Νικόλαος Μουτσόπουλος Συναισθηματική τοπογραφία
- Χρίστος Τσολάκης Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική
- Γιώργος Χουρμουζιάδης Λόγια από χώμα

- Θωμάς Κοροβίνης Ο Μάρκος στο χαρέμι
- Φούλα Λαμπελέ, Ιο και άλλα διηγήματα
- Μωυσής Μιχαήλ Μπουράς Έλληνας, Εβραίος και αριστερός
- Αργύρης Παυλιώτης Ολέθριος δεσμός
- Στέφανος Μπαλής Μαθηματικά και ποίηση

- Ετέλ Αντνάν Περί πόλεων και γυναικών
- Εντουάρ Ντυζαρντέν Έδρεψε δάφνες
- Λώρενς Στερν Αισθηματικό ταξίδι
- Τόμας Μπέρνχαρντ Οι Φτηνοφαγάδες
- Άνα Νόβακ Οι ατυχίες της ψυχής
- Μαρία Κέντρου Αγαθοπούλου Επιλογές και σύνολα (ποιήματα 1965-1995)
- Φιόντορ Ντοστογιέφσκι Ο σωσίας
- Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης Γουτού γουποτού

• ΝΗΣΙΔΕΣ •

Τηλ. 04240-23277, 23283

37003 Σκόπελος

0310-263363

www.nissides.gr.

ΤΙ ΝΑ ΠΡΩΤΟΠΩ;

- Τι να πω για μερικές «ενάρετες» διευθύντριες ειδήσεων που έχουν γίνει βασιλικότερες του αφεντικού τους και ζητούν κι άλλες ραδιοσυχνότητες πέραν των τριών που κατέχουν στην περιοχή Αττικής...
- Αν και γνωρίζουν ότι είναι καραμπινάτη παρανομία.
- Ο φασισμός του Λεπέν είναι ορατός, ο φασισμός των ΜΜΕ, όπου και όταν υφίσταται, είναι δυστυχώς αόρατος.
- Καταπληκτικός ο κ. Γενικός της ΕΤ: Ο κ. Μάνος Γρηγοριάδης άλλαξε την επιτροπή σεναρίων και απομάκρυνε τον συγγραφέα Γιώργο Αριστηνό, παρά την ουσιαστικότητα προσφορά του και τη δεκαπενταετή του υπηρεσία, –αλλά και την Δέσποινα Τουμαζάνη– υπέρ ενός κ. Τσίρου, αγνώστου κατά τ' άλλα.
- Προφανώς τηρώντας το πνεύμα των νηστειών.
- Τα φαγοπότια βέβαια γίνονται αλλού και κρατούν καλά.
- Ωραία κι η απάντηση του Πρωτόπαπα για τον Χαρίλαο, έναν αληθινό άντρα ό,τι κι αν πεις.
- «Τα στερνά τιμούν τα πρώτα».
- Αναδεικνύει ανάγλυφα όλο το ήθος και την ετοιμότητα του κυβερνητικού εκπροσώπου.
- Ενώ ο κόσμος το 'χει τούμπανο...

Μ.Β.

ΑΝΟΙΞΗ ΗΤΑΝ ΚΑΙ ΤΟΤΕ

Ανοιξη ήταν και τότε, έναν αιώνα περίπου πριν, που οι πολλοί και φτωχοί, μη έχοντας να χάσουν τίποτε άλλο από την εξαθλίωσή τους διαδήλωναν, διεκδικούσαν, συγκρούονταν και κάποιοι από αυτούς θυσιάζονταν.

Και η κοινωνία πήγαινε λίγο πιο μπροστά.

Άνοιξη ήταν και το '68 στο Παρίσι, που οι άνθρωποι και πάλι διαδήλωναν, διεκδικούσαν, συγκρούονταν και κάποιοι από αυτούς και πάλι θυσιάζονταν.

Που η κοινωνία έδειχνε ότι θα πήγαινε πιο μπροστά.

Λένε ότι η Άνοιξη είναι η εποχή της σύγκρουσης και της επανάστασης. Έτσι πρέπει να είναι – αλλά είναι και η εποχή των αντιθέσεων.

Είναι ακριβώς η εποχή που το αίτημα για ζωή δημιουργεί τις προϋποθέσεις για διεκδικήσεις καλύτερων όρων, άρα προϋποθέσεις συγκρούσεων.

Ακριβώς επειδή τίποτα δεν χαρίζεται, αλλά τα πάντα κατακτώνται.

ΕΛΑ ΝΤΕ!

«Γιατί γυρίζω στη Θεσσαλονίκη μου» ήταν ο τίτλος της συνέντευξης του Σπύρου Βούγια στην *Ελευθεροτυπία*. Το γιατί, δεν το έμαθα, αλλά πάντως είμαι βέβαιος για τον τρόπο. Με αεροπλάνο και συνοδεία που θα περιμένει στο αεροδρόμιο μέχρι να γίνει η απογείωση. Τόσο οικειοθελώς. Όσο για τη Θεσσαλονίκη ΤΟΥ, ε, ας μην το παρατραβάει. Ερωτική μπορεί να είναι, ερωμένη όμως όχι.

Άνοιξη είναι και σήμερα που διαδηλώνουμε –όχι με το ίδιο πάθος, είναι αλήθεια, και σίγουρα όχι όλοι– αλλά δεν συγκρουόμαστε πλέον.

Ούτε διεκδικούμε πια.

Προσπαθούμε απλώς να συντηρήσουμε τα κεκτημένα που άλλοι διεκδίκησαν και γι' αυτά συγκρούστηκαν.

Αν την Άνοιξη του προηγούμενου αιώνα οι άνθρωποι διεκδίκησαν και πέτυχαν το οκτώωρο, ίσως σε κάποια επόμενη Άνοιξη εμείς να διεκδικήσουμε το παραπάνω (ίσως το τετράωρο;).

Τα προηγούμενα ούτως ή άλλως δεν μας ανήκουν. Ανήκουν στους άλλους, εκείνους που δεν αφήφισαν την Άνοιξη και τα καλέσματά της και τόλμησαν. Και γι' αυτό κέρδισαν. Αυτά που ακόμα εμείς εισπράττουμε.

Εμείς για ακόμα λίγο θα έχουμε την πολυτέλεια να τρέφουμε αυταπάτες ότι Άνοιξη είναι να μαζεύουμε μόνο λουλουδάκια στους αγρούς.

ΟΦΙς.

ΠΟΥ 'ΣΑΙ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗ;

Εσείς, κύριε Παπαϊωάννου, δηλώσατε το ποσό των 40 εκατομμυρίων δραχμών ως έξοδα προεκλογικής εκστρατείας, είπε ο δημοσιογράφος.

Ναι και δεν τα πήρα από κάποιον επιχειρηματία, δήλωσε περήφανος ο κ. Μιλτιάδης Παπαϊωάννου. Έκανα μια δεξίωση με εισιτήριο 20.000 δραχμών και είχα 2.000 καλεσμένους.

Πράγματι, αν τα πολλαπλασιάσεις τόσο βγαίνει. Ακριβώς κι όπως βγαίνει κάθε λογικός από τα ρούχα του. Δύο χιλιάδες νοματαίοι πλήρωσαν από 20 χιλιάδες δραχμές, γιατί; Ποιος ο λόγος; Προφανώς για να στηρίξουν τον άνθρωπό τους. Ο οποίος, άνθρωπός τους, θα στηρίξει την Δημοκρατία εκλεγόμενος. Η οποία Δημοκρατία έχει την ανάγκη υποστήριξης όποιου έχει 2.000 φίλους που έχουν για «σκοτώμα» 20 χιλιάδικα. Ή και παραπάνω. Πάντως όχι λιγότερα. Διότι η Δημοκρατία δεν έχει ανάγκη από ανθρώπους με φτωχούς φίλους. Είναι ακριβή η Δημοκρατία. Θέλει τα «έτσι» και τα «αλλιώς» της. Κάτι σαν την Βάνα Μπάρμπα. Έχει τα έξοδά της. Δημοκρατία ερανικού τύπου. Και με περηφάνια όλα αυτά. «Δεν τα πήρα από κάποιον επιχειρηματία». Η άλλη λύση δηλαδή. Ή έχεις πολλούς φίλους ή τα παίρνεις από κάποιον με πολλά λεφτά. Δημοκρατία επιχειρηματικού τύπου. Κι ας μαθαίναμε στο σχολείο τη διαφορά μεταξύ Προεδρικής και Προεδρευομένης. Άλλα είδη είναι αυτά. Για ντοκιμαντέρ στη ΝΕΤ. Σπάνια και υπό εξαφάνιση. Εν πάση περιπτώσει, πόσα χρωστάω; Ορίστε και κρατήστε τα ρέστα.

Β.Μ.

Ο ΝΤΟΠΙΟΣ

Τον ΛΑΟ(Σ)πρόσβλητο Καρατζαφέρη τον έχετε παρακολουθήσει τώρα τελευταία;

Ο Λεπέν το κανάλι του παρακολουθεί και «παίρνει γραμμή».

Και τι σιλ, Θεέ μου!

Αμέ, τι νομίζατε; Μάλιστα ο ΛΑΟ(Σ)πρόσβλητος του διαφήμιζε και τα βιβλία του, που έχουν μεταφραστεί από τα γαλλικά στα ελληνικά, τις προάλλες.

Απαραίτητη υπενθύμιση: ο ΛΑΟ(Σ)πρόσβλητος είναι μέλος του Ελληνικού Κοινοβουλίου. **ΟΦΙΣ**

ΚΑΤΑ ΜΑΝΑ...

Ωραιές και οι μασκοτίτσες του 2004 με την πλατυποδία. Φτυστές ο μπαμπάς κι η μαμά τους. Ή μήπως περιμένατε διαφορετική αισθητική;

Ο ΙΟΣ ΛΕΠΕΝ

Τρομοκρατημένο το πανελλήνιο προσπαθεί να εκτιμήσει τις δηλώσεις των χιλιάδων «ειδικών» που αναδύονται μέσα από τα τηλεοπτικά παράθυρα εντείνοντας τον πανικό που ώθησε τους πολίτες ακόμη πιο βαθιά μέσα στη πηγάδι του φοβισμένου ιδιώτη. Εύκολα το ανάθεμα ρίπεται ενάντια στους πιο αδύναμους, που «ήρθαν στην Ελλάδα, κοιμούνται στα πάρκα και βρόμισαν τον τόπο», όπως χαρακτηριστικά αναφώνησε μια νέα γυναίκα μέσα σε μαγαζί της γειτονιάς.

Το 11,9% που δήλωσε ανοιχτά σε πρόσφατη δημοσκόπηση ότι θα ψήφιζε ανάλογο κόμμα με

εκείνο του Λεπέν δεν πρέπει να μας καθησυχάσει. Ο ιός Λεπέν είναι και εδώ κι ας μην θέλουμε να το παραδεχθούμε κι ας δηλώνουμε πολιτισμικά υπεράνω πάσης υποψίας εθελουφλώντας μπροστά στις διακρίσεις που γίνονται έξω από την πόρτα μας.

Κι είναι καιρός οι δυνάμεις της αριστεράς να ασχοληθούν μ' αυτό το μείζον και υπαρκτό πρόβλημα του ρατσισμού, προτού μας προλάβουν τα εκλογικά αποτελέσματα.

Α.Κ.

ΛΕΥΚΑ ΚΕΛΙΑ

Με αφορμή τη συνέντευξη τύπου που έδωσε ο Αχμέτ Κουλαξίς, αγωνιστής πατέρας που έχασε τις δύο κόρες του από απεργία πείνας, στην αντίσταση ενάντια στα «λευκά κελιά», ρίχθηκε φως στις δύσκολες συνθήκες μέσα και έξω από τις φυλακές τύπου «F».

Η αντίσταση –απεργία πείνας μέχρι θανάτου– ενάντια στα κελιά απομόνωσης, στα βασανιστήρια και σε κάθε μορφής καταστολής, συνεχίζεται. Η κυβέρνηση της Τουρκίας, εξακολουθεί με πρωτοφανή βαρβαρότητα τις προσπάθειές της να

κάμψει την αντίσταση των αγωνιστών.

Μέσα από τα λόγια και τον πόνο του αγωνιστή πατέρα, ήρθαμε πιο κοντά στον καθημερινό αγώνα των τούρκων αγωνιστών και μπορέσαμε να μοιραστούμε ένα κομμάτι από το μεγαλείο του και το πνεύμα θυσίας.

Παρά τη δυσκολία να εκφραστεί ανοιχτά ένα κίνημα συμπαράστασης –λόγω της αυταρχικής αντιμετώπισης του τουρκικού καθεστώτος απέναντι σε τέτοια ζητήματα– ο τουρκικός λαός φαίνεται ότι παρακολουθεί με ενδιαφέρον τις εξελίξεις και δηλώνει τη συμπαράστασή του

ηθικά και υλικά. Έχει, ήδη, ξεκινήσει διαδικασία συγκέντρωσης υπογραφών με στόχο μέχρι το Μάη να φτάσουν τις 500.000.

Στη συνέντευξη τύπου όπου παρευρέθησαν δημοσιογράφοι, αγωνιστές της Εθνικής Αντίστασης, δημοκρατικοί, προοδευτικοί άνθρωποι, εκπρόσωποι κομμάτων και συνδικαλιστές, εκφράστηκε η διάθεση να συμπαρασταθούν έμπρακτα στον αγώνα για κατάργηση των «λευκών κελιών» και για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των πολιτικών κρατουμένων.

Μ. Μπ.

ΙΔΕΕΣ

- Καταπληκτική ιδέα να περνάει το τραμ μισό μέτρο απ' την πύλη Αδριανού.

- Γιατί όχι κι από κάτω;

- Σύμπτωση: Ταχυδρόμος και Έψιλον βγήκαν με συνεντεύξεις του Νίκου Παπανδρέου.

- Για να ενισχύεται και ο μύθος της «αγίας οικογένειας».

- Της καθ' ημάς Σάγας.

Μ.Σ.

Η ΑΤΑΚΑ

Μεγάλος ο Πανταγιάς με την ανεπανάληπτη ατάκα: «Εμείς που μπήκαμε στην πολιτική μαγκάκια, πρέπει να παραμείνουμε μάγκες!»...

Τ.Α.

ΖΑΡΙΑ

Υπάρχουν κόμματα και πρόσωπα της κυβείας αλλά και παρατάξεις του διακυβεύματος: πολιτικές που επισημοποιούν τον τζόγο και πολιτικές της ρήξης. Εμείς συστρατευόμαστε με τις δεύτερες. Η αριστερά που μας εκφράζει, αγωνίζεται εντός και εκτός βουλής τον καλόν αγώνα, δεν διαπλέκεται με παράκεντρα εξουσίας, δεν ακολουθεί –έστω και ανακλαστικά– τη φωνή του κυρίου της, υπερασπίζεται όχι μόνο τα σύνορα αλλά και τον πολιτισμό αυτού του τόπου, δεν εξαγοράζεται από ιθαγενείς ή αλλοδαπούς βαρόνους, δεν παίζει παιχνίδια με τα ΜΜΕ και, κατά καιρούς, υποστηρίζει δυσάρεστες μεν θέσεις οι οποίες όμως εκ των

υστέρων συχνά δικαιώνονται. Υπ' αυτή την έννοια η αριστερά δεν ενδιαφέρεται για την εξουσία ως εξουσία αλλά για τον εκδημοκρατισμό των θεσμών μέσω του εξανθρωπισμού των κυρίαρχων μηχανισμών. Αυτή η αριστερά έχει τη ρήξη ως υπερηφάνειά της και δε χρειάζεται εκσυγχρονιστικά δεκανίκια για να περπατήσει: ούτε βέβαια τις καθυστερημένες, προγλωσσικές «συμβουλές» των διαφόρων λαλιώτηδων που θέλουν να κάνουν τ' αδιέξοδά τους αδιέξοδά μας. Εμάς μας κατατρύχει η αίσθηση και το δέος της ιστορίας, ο δρόμος του μέλλοντος και του τόπου και του πλανήτη. Γιατί σε μας δρόμος είναι η ηθική μας, δηλαδή η αισθητική μας. Για κάποιους «λεπτομέρειες», για μας ουσία. Μ.Σ.

«ΞΕΡΕΙ» ΜΕΝ, ΜΠΟΡΕΙ ΟΜΩΣ;

Το καλύτερο περί Χασάν το διαβάσαμε στον Τύπο (στα Νέα θάρω). Ο Χασάν Χασάν (δηλαδή ο μετανάστης που χρησιμοποιήθηκε στη γνωστή πια διαφήμιση) έχει προβλήματα. Ακριβώς επειδή «ξέρει ο Χασάν», στήθηκε στις τεράστιες ουρές έξω

από τη Νομαρχία, για να αποκτήσει την πολυπόθητη πράσινη κάρτα. Μάταια όμως. Ο ίδιος σε συνέντευξή του παραδέχθηκε ότι μπερδέυτηκε και ακόμα δεν έχει ξεμπλέξει! Αν αυτό συμβαίνει με τον Χασάν, πάνω στον οποίο τόσα πολλά «επενδύθηκαν» για την επικοινωνιακή πολιτική της

κυβέρνησης (αλήθεια πόσο να ήταν το μεροκάματό του άραγε;), τι να πούμε και εμείς οι υπόλοιποι κοινοί θνητοί –αλλοδαποί και ημεδαποί– κάτοικοι αυτής της ταλαίπωρης χώρας; Join the club Hasan...

ΟΦΙΣ

ΑΠΟΦΑΣΙΣΤΕ

Όσο κι αν δεν μ' αρέσει να μπλέκω στα εσωκομματικά τους, ας αποφασίσουν στην ΝΔ ποιος τελικά είναι ο επίτιμος, διότι το κουράσαμε λίγο το πράγμα. Βγήκε πάλι ο κ. Μητσοτάκης να δηλώσει ότι «η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ πρέπει να φύγει το ταχύτερο, πρέπει να φύγει χθες». Εντάξει, πατέρας είναι και θέλει να προλάβει τις δημοτικές εκλογές. Θέλει να δει την κόρη του υπουργό και όχι δήμαρχο. Εντάξει, η πολιτική στη ΝΔ είναι κυρίως οικογενειακή υπόθεση. Εντάξει, δεν τον λατρεύουν τον Καραμανλή. Τα ξέρουμε όλα αυτά, αλλά την ώρα που ο Λεπέν πάει για πρόεδρος της Γαλλίας, δεν είναι τουλάχιστον αναξιοπρεπές να κάνουμε κεντρικό ζήτημα το μέλλον της Ντόρας; Στο κάτω-κάτω, αν δεν ήθελε, ας μην την άφηνε να δηλώσει υποψήφια. Ας την αποκλήρωνε. Ας έβαζε τη μητέρα της να της μιλήσει όπως γίνεται σε κάθε καλή οικογένεια. Ας μας αφήσει ήσυχους, διότι αντί να σαπίσει το ώριμο φρούτο κοντεύουμε να σαπίσουμε εμείς. Ή τέλος πάντων ας βγάλουν λεφτά από αυτή την ιστορία. 090... για να πάει η Ντόρα για Δήμαρχος ή 090... για να μην πάει. Τόσα Big brother κυκλοφορούν, τι να πειράζει άλλο ένα;

B.M.

ΩΔΗ ΣΤΗΝ ΚΕΝΤΡΟΑΡΙΣΤΕΡΑ

Ο Νταλέμα ξεφουσκώνει κι ανεβάζει Μπερλουσκόνι. Ξεφουσκώνει κι ο Ζοσπέν κι ανεβάζει τον Λεπέν. — Πού πηγαίνεις με χαρά έρμη κεντροαριστερά; Πώπω κι έρχεται παιδιά του Σημίτη η σειρά του αληθινού ιππότη με τις πλάτες του Λαλιώτη του ανδρός εξ Αρκαδίας. Τι κι αν φθέγγεται αηδίας. Όλο κλάμα κι όλο γόοι οι αριστεροκεντρώοι όλο κλάμα και αρά η έρμη κεντροαριστερά. Ολέ.

Ου. Φωσκόλος

ΩΡΑΙΟΣ Ο ΛΕΠΕΝ!

Μύθοι επί μύθων συσκοτίζουν την εθνική μας αυτογνωσία: Το ποιοι είμαστε τελικά. Εξωτερικά προοδευτικοί, εκσυγχρονιστές, δημοκράτες. Στο βάθος φασίζοντες, υπερσυντηρητικοί, ρατσιστές. Εξωτερικά είμαστε μια κοινωνία της ανοχής, της φιλαλληλίας, του κατευνασμού. Στο βάθος ομάδες που αλληλοσπαράζονται και ένας εσμός υπεροπτικών μονάδων που είναι κλεισμένες στο εγώ τους σαν στρείδια. Η Ελλάδα του 2002 με τις ανθρωπιστικές-κρατικές της διαφημίσεις υπέρ των μεταναστών. Ξέρετε η γνωστή ιστορία του Χασάν που αύριο κιόλας πρωί-πρωί θα τακτοποιήσει την «υπόθεσή» του με το φιλόξενο, αντιγραφειοκρατικό, ισόνομο, ευπροσήγορο και ταχύτατο κράτος. Λεπτομέρεια: οι δύο φιλόξενοι οικοδεσπότες της διαφήμισης παίζουν τάβλι(!) ενώ τα ζάρια ακούγονται καθαρά τη στιγμή που κανονίζουν τα του Χασάν που τον έχει στην «δούλεψή» του ο ένας. Προσέξτε τη λέξη «δούλεψη» που ανασύρθηκε κατευθείαν από το ηρωικό '21 για να λειτουργήσει αντιστικτικά προς το μουσουλμανικό «Χασάν». Οι ρατσιστικές συμπαράδηλώσεις αυτού του μικρού διαφημιστικού σποτ δύσκολα αποκρύπτονται καταγράφοντας την κρατική άποψη περί του politically correct: α) ο Χασάν δουλεύει ενώ το αφεντικό παίζει ζάρια β) ο έτερος συνομιλητής ξεχυλίζει από συγκατάβαση: «ωραίος ο Χασάν» γ) ο ιδιοκτήτης του «ωραίου» διαπιστώνει ότι «έξι μίνες και κανένα πρόβλημα». Που θα πει ότι παρά το πολύ του χρόνου ο Χασάν είναι εξαίρεση αφού δεν δημιούργησε «προβλήματα». Κατά τ' άλλα δεν περίμενα τις δημοσκοπήσεις που αποδίδουν υψηλά ποσοστά στην άκρα δεξιά και στην Ελλάδα ή που αθρώνουν τη χούντα για να διαπιστώσω ότι ένας φασίζων ψυχισμός απλώνεται στην κοινωνία μας σαν υγρασία. Ο διάχυτος αυταρχισμός με πείθει απόλυτα και σε επίπεδο εξουσίας και σε επίπεδο πολιτών. Σ' αυτήν όμως την κοινωνία οφείλουν να συνυπάρξουν όλο και πιο καταδύστυχοι Χασάν και «ωραίοι» Λεπέν, εφόσον το μέλλον τους είναι κοινό.

Μ.Σ.

ΘΛΙΨΗ ΕΟΡΤΗΣ

Χρόνια πολλά
λεν οι ζωντανοί
χιόνια πολλά
απαντούν οι πεθαμένοι.
Γ. Βαρβέρης

Στον πυρήνα της -κάθε- εορτής υπάρχουν σπέρματα μελαγχολίας. Αυτό ίσως να οφείλεται στο ότι κατ' ουσίαν γιορτάζουμε το ανέφικτο, εξευμενίζουμε τον χρόνο που τρέχει αποκαλώντας «γιορτή» το φαντασιακό του σταμάτημα. Ιδιαίτερα στις μέρες μας όλη αυτή η εορταστική βιομηχανία και η αρκετά κατασκευασμένη ιλαρότητα των ημερών αποδεικνύουν την βαθύτερή μας αδυναμία να

γιορτάσουμε αληθινά, να εκτεθούμε υπερβαίνοντας κάποιες στερεότυπες συμπεριφορές και τα τυποποιημένα ευχολόγια των ημερών. Φαντάζομαι πως όλοι αντιλαμβανόμαστε την αδιόρατη θλίψη που κρύβει η αθώα κατά τ' άλλα ευχή «Χρόνια Πολλά». Ή, ακόμη χειρότερα, την προφανή αδυναμία αυτής της φράσης. Είπαμε: γιορτάζουμε το ανέφικτο παίζοντας ρόλους χαρούμενης αιωνιότητας. Και παρότι οι «εορτές» απογυμνώνονται όλο και περισσότερο του θρησκευτικού τους περιεχομένου, επιμένουν να πληθύνονται μέσα στο ημε-

ρολόγιο μ' έναν τρόπο σχεδόν υστερικό. Προσέξτε. Δεν είναι μόνο η επιθυμία μας για διακοπές, ανάπαυλα, σπάσιμο της μονοτονίας ή, έστω, αποφυγή της εργασίας. Κυρίως είναι η λαχτάρα μας να γιορτάσουμε: να αισθανθούμε εξαιρετικοί, άτρωτοι, μυσταγωγοί μιας άλλης ουσίας.

Η εορτή όμως, πέραν της λαμπυρίζουσας επιφάνειας, απαιτεί αγωγή και παιδεία. Αλλιώς ταυτίζεται με τη μονοσήμαντη διασκέδαση. Και τότε αρχίζει το «παιχνίδι των λυγμών», η ανάδυση της θλίψης.

Μάνος Στεφανίδης

ΤΟ «ΠΝΕΥΜΑ» ΤΗΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ, ΜΝΗΜΕΙΟ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ;

Η διατήρηση της ιστορικής μνήμης δεν αφορά μόνο τα υπέροχα και τα μέγιστα, όπως είναι η Ακρόπολη για παράδειγμα.

Κάποιοι στο μέλλον θα πρέπει να μάθουν ότι δίπλα σ' αυτά συνυπάρχει –ανάλογα με την ιστορική συγκυρία– και η απόλυτη παρακμή.

Ένα τέτοιο μνημείο παρακμής –όχι μόνο αρχιτεκτονικής– και απτή απόδειξη του πώς λειτουργούσαν οι δημόσιες υπηρεσίες στην εποχή μας, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να έχουν οι άνθρωποι αυτής της χώρας στο μέλλον.

Το αρμόδιο γραφείο Πολεοδομίας του Δήμου Αθηναίων αποφάσισε να χορηγήσει άδεια προκειμένου να ανοικοδομηθεί κτήριο ύψους 32 μέτρων δίπλα ακριβώς στην Ακρόπολη.

Αγνοώντας τις αντιδράσεις κατοίκων της περιοχής, του τμήματος Αρχιτεκτόνων του Πολυτεχνείου, της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, των Αρχαιολογικών Ινστιτούτων των βορείων χωρών που εδρεύουν στην Αθήνα, του Γραφείου της Επιτροπής για την Παγκόσμια Κληρονομιά της UNESCO και μεγάλης μερίδας του Τύπου.

Σε απόσταση μόλις 200 μέτρα από την Ακρόπολη, 70 μέτρα περίπου από τον χώρο των ανασκαφών Μακρυγιάννη (Μουσείο Μελίνας Μερκούρη) και 50 μέτρα από την περίμετρο των εργασιών ενοποίησης των αρχαιολογικών χώρων, νοτιοανατολικά της Ακρόπολης, το περίπου ο λόγος κτήριο ύψους 32 μέτρων «απειλεί» να κόψει τη θέα από και προς τη νότια πλευρά της Ακρόπολης.

Ο Πολιτιστικός και Μορφωτικός Σύλλογος «Μακρυγιάννη» είχε επιτύχει την αναστολή των εργασιών της οικοδομής μετά από προσφυγή στο Διοικητικό Εφετείο.

Σήμερα εξακολουθεί να εκκρεμεί η εκδίκαση της υποθέσεως στο Διοικητικό Εφετείο όπου παραπέμφθηκε λόγω της αλλαγής του νόμου.

Έτσι κάτοικοι και φορείς επανέρχονται και ζητούν τη συνδρομή όλων, προκειμένου το κτήριο αυτό τουλάχιστον να σταματήσει στα 21 μέτρα, κατ'αντιστοιχία με τα υπόλοιπα κτήρια της περιοχής.

Για να αποφευχθεί η πιθανότητα στο άμεσο μέλλον να βλέπουμε δίπλα στο μοναδικό ανά τον κόσμο μνημείο του αρχαιότερου ευρωπαϊκού πολιτισμού –του αρχαίου ελληνικού– να στέκεται σε δυσανάλογο ύψος ένα ακόμα ακαλαίσθητο τερατούργημα του νέου ελληνικού πολιτισμού.

Βέβαια θα πρέπει να σκεφθούμε ότι αν αυτό το κτήριο γίνει τελικά πραγματικότητα, θα καταφέρουν να διασωσουν τη φιλοσοφία τους μέσα στο χρόνο –«ό,τι φάμε κι ό,τι πούμε» χωρίς να κοιτάζουμε το αύριο– ορισμένοι κρατικοί φορείς.

Φιλοσοφία, που ενίοτε ορισμένοι ανάγουν και σε επιστήμη, για πληθώρα και παρόμοιων άλλων περιπτώσεων...

ΟΦΙς

Η ΧΥΤΡΑ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

☼ Από τα **Κρητικά Νέα**: Γράφει ο πρόεδρος του Δημοτικού Συμβουλίου Ρεθύμνης ότι στην πόλη δεν υπάρχει χώρος να στεγαστεί κλιμακοφόρο όχημα της Πυροσβεστικής που είναι τόσο απαραίτητο λόγω και της πολεοδομικής κατάστασης στην παλιά πόλη. Όλο το Ρέθυμνο είναι ανοχύρωτο διότι δεν έχει τέτοιο όχημα, διότι δεν έχει χώρο να το... στεγάσει! Απίστευτο;

☼ Διαβάζουμε στο **Βήμα της Αιγιάλειας**: Οι διεργασίες για τις Δημοτικές Εκλογές του Οκτωβρίου έχουν αρχίσει για τα καλά. Από τα σημερινά μαγειρέματα, μετακινήσεις και μεταγραφές δημοτικών παραγόντων, θα εξαρτηθεί ποιος τελικά θα αλώσει το Δήμο. Είναι γεγονός ότι αυτοί που κρατούν, εργολαβικά σχεδόν, στα χέρια τους τις τύχες του Διευρυμένου Δήμου μας, δεν είναι παρά μια ομάδα ατόμων που σαν μεγάλο προσόν έχουν την ασυνέπεια προς τους πολίτες και τον εαυτό τους.

Είναι αυτοί που η μοναδική δύναμή τους βγαίνει από την ικανότητα που έχουν να βρίξουν εκείνους που μέχρι χτες λιβάνιζαν και να φιλούν σταυρωτά αυτούς που μέχρι χτες αποστρέφονταν.

☼ Από τα κυριακάτικα **Αιολικά**:

Εκτίμηση του Δημάρχου Μανταμάδου κ. Καρατζιτζή είναι ότι μετά την εφαρμογή του «Καποδίστρια» επιχειρείται σιγά-σιγά, αλλά σταθερά, και η διάλυση των χωριών της υπαίθρου, παρά τα όσα περί του αντιθέτου κατά καιρούς έχουν ακουστεί. Στην κατεύθυνση αυτή εκτιμάται ότι συμβάλλει και το κλείσιμο των ταχυδρομικών γραφείων. Σημειώνει δε πως «με την

ιδιωτικοποίηση των ΕΛΤΑ και το κλείσιμο πολλών ταχυδρομικών γραφείων, μεταξύ αυτών και του Μανταμάδου, όπως τουλάχιστον ακούγεται, θα δημιουργηθεί μεγάλο πρόβλημα στην εξυπηρέτηση των κατοίκων όλης της περιοχής της Β.Α. Λέσβου».

☼ Από τις **Απόψεις στη Ν. Ερυθραία**:

Το Λαϊκό Θέατρο της Ν. Ερυθραίας λειτουργεί αρκετά χρόνια και απ'ότι φαίνεται κάνει καλή δουλειά. Δεν θα κάνω κριτική στο έργο τους, θα αναδημοσιεύσω απόσπασμα από συνέντευξη του ερασιτέχνη ηθοποιού Φίλιππου Κίκλι:

–Πώς μαθαίνεις τους ρόλους;

–Στην αρχή με βοηθάει η Καίτη, η γυναίκα μου. Χωρίς την Καίτη θα ήμουν χαμένος. Μετά όταν φορτώνω στο φορητό κρατάω το βιβλίο και διαβάζω τον ρόλο μου και όταν τον ψιλο-μάθω αρχίζω να τον λέω μέσα στο φορητό οδηγώντας.

Έχω δει συνοδηγούς μου που κουνάνε το κεφάλι τους ενώ εγώ λέω τα λόγια μου οδηγώντας και αυτοί νομίζουν ότι παραμιλάω. Κάνω δε και κινήσεις και καταλαβαίνεις τι γίνεται από τους απ'έξω!

☼ Από τους **Αμοργιανούς Ορίζοντες**:

Ανεστάλη η έκδοση **Της Τηνιακής Φωνής**.

Είναι λυπηρό να σταματά την έκδοσή της μια εφημερίδα, όμως οι αντιξοότητες κάτω από τις οποίες εκδίδονται τα τοπικά φύλλα χωρίς κανενός την υποστήριξη, είναι τόσο πολλές και μεγάλες που καμιά φορά οι αντοχές εξαντλούνται. Ας ελπίσουμε ότι σύντομα θα ακουστεί ξανά **Η Τηνιακή Φωνή** στον κυκλαδικό χώρο και με την ίδια μαχητικότητα που είχε επί 20ετία.

Να επιληφθεί αμέσως η Ολομέλεια των Εφετών Αθηνών των υποθέσεων Κόκκαλη

του Ειδικού Συνεργάτη

Από τις 19 Φεβρουαρίου που ασκήθηκε ποινική δίωξη κατά του μεγαλοεπιχειρηματία Σωκράτη Κόκκαλη, κατηγορούμενου για πέντε κακουργήματα, δεν έχει γίνει καμία ανακριτική πράξη. Ο ορισθείς ανακριτής της υπόθεσης είναι αμφίβολο αν ασχολήθηκε με τη μελέτη της ογκώδους δικογραφίας που σχημάτισε ο εισαγγελέας κ. Παπαγγελόπουλος, ενώ το πότε θα αρχίσουν οι ανακριτικές πράξεις, δεν το γνωρίζουμε, ίσως ούτε ο κ. ανακριτής το γνωρίζει.

Γνωρίζουμε τις εγγενείς δυσχέρειες στη δικαιοσύνη και την βραδύτητα στην απονομή της. Γνωρίζουμε όμως ότι υπάρχει μια διάταξη στην Ποινική Δικονομία, εκείνη του άρθρου 29, που δίνει τη δυνατότητα στην Ολομέλεια του Συμβουλίου των Εφετών να αποφασίσει αυτό περί της πορείας της μεγάλης αυτής υπόθεσης και να αναθέσει το έργο της ανάκρισης σε εφέτες ανακριτές. Αυτό σημαίνει και μεταβίβαση του ελέγχου της υπόθεσης σε ανώτερα δικαστικά όργανα, αλλά και περιβολή των ανακρίσεων με το μεγαλύτερο κύρος του εφέτη ανακριτή.

Αυτήν την αρμοδιότητά του το Συμβούλιο των Εφετών την άσκησε μέχρι τώρα σε σοβαρές υποθέσεις, όπως στο σκάνδαλο Κοσκωτά, στην υπόθεση των τηλεφωνικών υποκλοπών, στις υποθέσεις των γνωστών συμβάσεων του ΟΤΕ με τον ίδιο επιχειρηματία για τις ψηφιακές παροχές, και καλείται και τώρα να την ασκήσει. Επειδή η υπόθεση και

σοβαρή είναι και αποτελεί τον εγκληματικό άξονα ολόκληρης της αμαρτωλής διαπλοκής που μαστίζει τη δημόσια ζωή του τόπου και δηλητηριάζει το πολιτικό κλίμα.

Ποτέ ποινική υπόθεση δεν είχε τις διαστάσεις αυτών των βρομερών υποθέσεων, στις οποίες μεγάλος πρωταγωνιστής φέρεται ο Σ. Κόκκαλης, πρώην πράκτορας της Στάζι, ανδρωθείς σε μεγάλο επιχειρηματία με βρόμικα χρήματα της Ανατολικής Γερμανίας. Είναι ο επιχειρηματίας που «λάδωσε» και «λαδώνει» και δεν υπολογίζει κανέναν, αφού έχει στην τσέπη του πολιτικούς και παράγοντες διαβλητούς.

Στο παρελθόν η Ολομέλεια Εφετών έκρινε αναγκαίο να επιληφθεί των προαναφερθέντων υποθέσεων, που ήσαν σοβαρές, αλλά δεν είχαν την σοβαρότητα και την επικινδυνότητα της σημερινής υποθέσεως. Δεν το κρίνει σήμερα αναγκαίο; Δεν το κρίνει αναγκαίο το Εφετείο, ο Εισαγγελέας των Εφετών, ακόμη και ο Εισαγγελέας του Αρείου Πάγου; Θα μείνει αρκετά ακόμα στο χρονοντούλαπο του πρωτοδίκη ανακριτή η δικογραφία; Δεν συγκινείται κανείς με το πελώριο αυτό σκάνδαλο, το οποίο απαιτεί **άμεση ανακριτική διαλεύκανση**; Δεν απαιτεί τούτο το συμφέρον του τόπου; Το καθήκον της δικαιοσύνης δεν υπαγορεύει αυτή την δικονομική οδό; Πρέπει να αλώσει τα πάντα ο κ. Κόκκαλης; Διότι αυτός είναι ο ευσεβής του πόθος και σ' αυτή την υπόθεση. Να κλείσει, να μπαγιατέψει, να μην ενοχλείται από

καμία δικαιοσύνη, ούτε την ελληνική, ούτε την ελβετική που διενεργεί κι αυτή –με ταχύτερους ρυθμούς– ανακρίσεις σε βάρος του. Αυτό το ρεζιλίκι της δημόσιας ζωής θα το επιτρέψει η δικαιοσύνη; Αυτή τη φορά ελπίζουμε πως όχι!

Η Ολομέλεια του Εφετείου πρέπει να επιληφθεί αμέσως. Και να γίνει ανάκριση με ταχείς και ασφαλείς ρυθμούς. Και να ζητηθεί το άνοιγμα των λογαριασμών του κύριου κατηγορουμένου αμέσως. Για να μην έχει κι αυτή η υπόθεση το άδοξο τέλος της υπόθεσης των ψηφιακών παροχών, στην οποία –ας μην ξεχνάμε– το Συμβούλιο των Εφετών αυθαίρετα και αντιδικονομικά διέσπασε τη δικογραφία και εξέδωσε τα υπ.αριθ. 685/1998 και 1820/1998 αντίστοιχα χωριστά βουλεύματα, η ανάγνωση των κειμένων των οποίων έπρεπε να είχε απασχολήσει τουλάχιστον τον τότε εισαγγελέα του Αρείου Πάγου για να ζητήσει εξηγήσεις από εκείνους που τα εξέδωσαν.

Αυτή τη φορά δεν θα κλείσει άδοξα η υπόθεση, όπως ελπίζει ο κ. Κόκκαλης και οι συν αυτώ. Αυτή τη φορά η διαπλοκή θα κτυπηθεί. Το Συμβούλιο Εφετών καλείται να συνέλθει **αμέσως** σε Ολομέλεια. Η βαρύτητα των στοιχείων της δικογραφίας και η επικινδυνότητα των βαρυνομένων με εγκληματικές πράξεις το επιβάλλουν· και αν μερικοί κύριοι δεν το επιθυμούν, ή δεν θέλουν να θίξουν τα κακώς κείμενα, υπάρχει ηγεσία στη δικαιοσύνη που έχει καθήκον να το υποδείξει αμέσως.

Με ενδιαφέρει, ό,τι κάνω να το κάνω σωστά...

«Πρωθυπουργός εν αναμονή» ήταν το σχόλιο, με αρκετά ειρωνικό τόνο, το οποίο μονίμως συνόδευε μέχρι πρόσφατα τον Πρόεδρο της Ν.Δ. κ. Κώστα Καραμανλή. Όμως τα «αστειάκια» τελείωσαν. Ο κυβερνητικός εκπρόσωπος έχει σοβαρευτεί και αποφεύγει τώρα πια τέτοιες διατυπώσεις.

Επισκεφθήκαμε τον κ. Καραμανλή στο γραφείο του όπου μας δέχθηκε φιλικά. Η συζήτηση είχε έναν εξομολογητικό τόνο και τράβηξε πολύ· τόσο που παρά τις κάποιες συντομεύσεις θα χρειαστεί να επανέλθουμε μετά το Πάσχα: Όπως θα διαπιστώσετε, πολλά από τα τρέχοντα ζητήματα που θα ήθελε κάποιος να συζητήσει με έναν πολιτικό ηγέτη έχουν μείνει ανοικτά. Τη συνέντευξη πήραν ο εκδότης του περιοδικού και ο Μάνος Στεφανίδης.

• *Ας αρχίσουμε, κύριε Καραμανλή, με την τρέχουσα επικαιρότητα. Ποια η γνώμη σας; Μπορεί να υπάρξουν στην Ελλάδα φαινόμενα ανάλογα με αυτό του Λεπέν; Υπάρχουν οπαδοί της Ν.Δ. που προσβλέπουν σ' έναν τρόπο αυταρχικής διακυβέρνησης; Ο κ. Πρωτόπαπας έκανε προχθές μια παρατήρηση η οποία νομίζω έχει ενδιαφέρον. Είπε ότι πρέπει να προβληματιστεί η Ν.Δ. για τη συμπεριφορά των ψηφοφόρων της.*

— Είναι πολύ δυσάρεστο το φαινόμενο να περνά ο Λεπέν στον δεύτερο γύρο των προεδρικών εκλογών. Εμείς είμαστε αντίθετοι στα άκρα και τις ακρότητες. Όμως —για να κάνουμε μια πραγματική αποκραυπογράφηση του αποτελέσματος— ο Λεπέν δεν πέτυχε κάτι πολύ μεγαλύτερο από τα ποσοστά που έπαιρνε πριν από τρία-τέσσερα χρόνια. Πήρε μιάμιση-δύο μονάδες παραπάνω. Εάν λοιπόν μπορούμε να διακρίνουμε κάτι στο εκλογικό αποτέλεσμα, δεν είναι τόσο πολύ η αύξηση των ψηφοφόρων που επέλεξαν τον Λεπέν —όσο αρνητικό κι αν είναι αυτό— αλλά η καθίζηση των άλλων κομμάτων. Βεβαίως είναι και η φύση του συστήματος τέτοια, που ευνοεί την πολυδιάσπαση των ψήφων. Είδαμε 15 υποψήφιους, που ο καθένας τους πήρε 4%-5%. Θα έλεγα λοιπόν ότι καλά κάνουμε και το επισημαίνουμε, καλά κάνουμε και το καταδικάζουμε, αλλά προσωπικά απέχω πολύ από το να δεχθώ ότι υπάρχει μια γενικότερη στροφή σε τέτοια φαινόμενα. Πρώτον λοιπόν, θέτω στις πραγματικές του διαστάσεις το φαινόμενο Λεπέν. Και δεύτερον, δεν του δίνω ιδεολογική

ερμηνεία. Μου είναι πάρα πολύ δύσκολο να πιστέψω ότι ξαφνικά οι πολίτες επιλέγουν τον αυταρχισμό.

Δύο πράγματα αντιμετωπίζουν οι πολίτες. Και αυτό το ζούμε σ' όλες τις χώρες της Ευρώπης, αλλού πιο έντονα, αλλού λιγότερο. Πρώτ' απ' όλα, κυβερνήσεις που δεν μπορούν να δώσουν πειστικές απαντήσεις στα καυτά προβλήματα, ειδικά αυτά που λέμε «της καθημερινότητας». Η εποχή που οι κυβερνήσεις ή οι πολιτικές ηγεσίες ασχολούνταν μόνο με τα υποτιθέμενα θέματα μεγάλης πολιτικής (εξωτερική πολιτική, μακροοικονομικά κ.λπ.) έχει περάσει. Ο πολίτης θέλει απάντηση για το κυκλοφοριακό, για την ανεργία, για την Παιδεία, για τα φροντιστήρια, για το πού θα πάει αν αρρωστήσει, για τη σύνταξή του. Τα μηνύματα που προσλαμβάνει από την παγκοσμιοποίηση είναι αλληλοσυγκρουόμενα. Βλέπει να παρουσιάζονται νέες ευκαιρίες αλλά ταυτόχρονα και νέοι κίνδυνοι. Βλέπει την ανεργία να αυξάνεται. Αισθάνεται ανασφάλεια. Σ' όλα αυτά τα προβλήματά του λοιπόν, δεν βλέπει κυβερνήσεις που να του δίνουν αυτό που θα ήθελε. Και βεβαίως, μ' αυτήν την έννοια, υιοθετεί μια λογική ψήφου διαμαρτυρίας, στέλνει ένα μήνυμα. Και αυτό δεν πρέπει να παραγνωρίζεται. Αυτή είναι η γενική προσέγγιση.

Σ' ό,τι αφορά τα ελληνικά δεδομένα, η Νέα Δημοκρατία έχει παίξει πολύ θετικό ρόλο διαχρονικά και όχι μόνο σήμερα. Θυμίζω τη συμβολή της στην αποκατάσταση της Δημοκρατίας. Στην ουσία η Νέα Δημοκρατία και ο ιδρυτής της ήταν ο βασικός μοχλός για την ομα-

λή μετάβαση στη Δημοκρατία, για την αποκατάσταση των θεσμών, για το Σύνταγμα του '75, την με άψογο τρόπο οριστική επίλυση του πολιτειακού ζητήματος.

- Το φαινόμενο Λεπέν
- Τη φθορά και τη διαφθορά του κρατικού μηχανισμού
- Τα δημόσια έργα
- Τα διαπλεκόμενα
- Τη σχέση της Ν.Δ. με την Αριστερά
- Τον καθημερινό πολιτισμό του ελληνικού λαού

λή μετάβαση στη Δημοκρατία, για την αποκατάσταση των θεσμών, για το Σύνταγμα του '75, την με άψογο τρόπο οριστική επίλυση του πολιτειακού ζητήματος.

Από κει και πέρα, δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι σ' ένα κόμμα θα υπάρχουν διαφορετικές εκφράσεις. Βεβαίως ανάμεσα στους ψηφοφόρους της Νέας Δημοκρατίας υπάρχουν άνθρωποι με συντηρητικές αντιλήψεις. Δεν το αρνείται κανείς. Και θα σας έλεγα μάλιστα ότι θα ήταν και ανθυγιεινό να εξοστρακίσουμε πολίτες με συντηρητικές αντιλήψεις. Ως προς τα ακραία φαινόμενα, θα σας πω ότι πρώτος εγώ τα αντιμετώπισα και μάλιστα με τρόπο ιδιαίτερα έντονο. Έχω δεχθεί μάλιστα και κριτική για την απομάκρυνση στελεχών από το κόμμα, όταν πιστέψαμε ότι οι δηλώσεις τους πράγματι ξεπερνούσαν τα όρια του ιδεολογικού πλαισίου, των αρχών, των αξιών της παράταξης και βεβαίως του δημοκρατικού πολιτεύματος.

• *Η περίπτωση του Καρατζαφέρη ασπύμε. Υπάρχουν δυο-τρεις. Ο Μανωλάκος για παράδειγμα.*

— Δυσκολεύομαι πάρα πολύ να πιστέψω ότι υπάρχουν πολίτες στην Ελλάδα που αναπολούν την Επταετία. Μπορώ να καταλάβω ότι υπάρχουν πολίτες οι οποίοι αισθάνονται αποξενωμένοι. Που βλέπουν με κυνικό μάτι το πολιτικό σύστημα και κυρίως τον βασικό του μοχλό, που είναι ένα κόμμα που κυβερνά σχεδόν επί 20 χρόνια. Μ' αυτή την έννοια αισθάνονται μια έντονη αποστροφή για το δημόσιο βίο. Αυτό είναι ένα

θέμα που πρέπει να μας προβληματίσει όλους. Όσο κι αν έχει το κυβερνητικό κόμμα το μεγαλύτερο μερίδιο της ευθύνης, πρέπει να μας απασχολεί όλους.

• *Εγώ νομίζω ότι το μεγάλο πρόβλημα που έχει να αντιμετωπίσει μια κυβέρνηση – και η παρούσα και μια μελλοντική, στην οποία όλοι περιμένουν ότι εσείς θα ηγείστε – είναι το πρόβλημα του κρατικού μηχανισμού. Ο κρατικός μηχανισμός είναι διεφθαρμένος πλήρως, είναι αδρανής. Έχει αλωθεί από το κόμμα σε όλες τις βαθμίδες της διοίκησης. Εσείς τώρα, τι θα κάνετε, αν δεχθούμε την υπόθεση ότι γίνεσθε κυβέρνηση σε ένα ή δύο χρόνια; Θα πετάξετε όλους αυτούς και θα βάλετε Νεοδημοκράτες που περιμένουν στη γωνιά, ή τους «μεταλλυμένους» οπαδούς του ΠΑΣΟΚ που θα γίνουν Νεοδημοκράτες; Τι θα κάνετε;*

– Κατ' αρχήν, πριν αντιμετωπίσεις το πρόβλημα, πρέπει να έχεις στο νου σου τις βασικές αιτίες του.

Πρώτη λοιπόν αιτία, ο άκρατος, στενόκαρδος κομματισμός, τον οποίο ανήγαγε σε επιστήμη το κυβερνών κόμμα.

• *Και η Δεξιά το έκανε.*

– Στο παρελθόν, σ' ένα βαθμό, ναι. Θα ήταν όμως ιστορική αδικία να τα εξομολογούμε. Και εξηγούμαι γιατί. Υπήρχε βέβαια η ατμόσφαιρα της μετεμφυλιακής Ελλάδας, με τους δικούς της διαχωρισμούς, αλλά, εν πάση περιπτώσει, στοιχειώδεις κανόνες αξιοπρέπειας υπήρχαν. Δηλαδή, ο Γενικός Διευθυντής έχαιρε κάποιου σεβασμού. Καταλαβαίνετε τι λέω. Υπήρχαν σαφώς προβλήματα μ' έναν κόσμο ο οποίος είχε ακολουθήσει την ευρύτερη Αριστερά. Είναι άλλο αυτό το θέμα. Η σημερινή ισοπέδωση δεν υπήρχε.

ΑΝΑΞΙΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΦΘΟΡΑ

Το βασικό λοιπόν αίτιο είναι ο κομματισμός, που οδηγεί σε δύο πράγματα. Πρώτον, στην αναξιοκρατία. Και δεύτερον, με μαθηματική ακρίβεια, στη διαφθορά. Επιμένω σ' αυτό. Διότι αυτός που ξέρει ότι καταλαμβάνει έναν θώκο και νιώθει ότι δεν αξίζει να βρίσκεται εκεί, είναι επιρρεπής στη διαφθορά.

Η δεύτερη αιτία έχει να κάνει με την ισοπέδωση. Δηλαδή, στο όνομα του εκδημοκρατισμού, που ήταν ένα πραγματικό και ουσιαστικό αίτημα στην Ελλάδα μετά το '74, έγιναν εγκλήματα. Και το μεγάλο έγκλημα είναι η ισοπέδωση που καταργεί κάθε έννοια αναξιοκρατίας, ιεραρχίας, πειθαρχίας και σεβα-

Ο Κ. Καραμανλής συζητά με τον εκδότη του ANTI και τον Μάνο Στεφανίδη.

σμού. Κανένας δεν αναπολεί, ούτε επιθυμεί αναπαραγωγή αυταρχικών προτύπων ή μοντέλων. Αλλά δεν γίνεται να μην υπάρχει στοιχειώδης ιεραρχία για να λειτουργήσει οποιοσδήποτε μηχανισμός. Εμείς λέμε ναι στην κατοχύρωση των δικαιωμάτων των εργαζομένων. Βεβαίως ναι στους κανόνες που διασφαλίζουν ότι δεν γίνονται αυθαιρεσίες, επιλογές προσωπικές ή κομματικές. Από την άλλη πλευρά όμως, δεν γίνεται να μην επιβραβεύεις την ικανότητα. Δεν γίνεται να μην καθιερώνεις κίνητρα για την καλύτερη απόδοση, να μην τιμωρείς την ανικανότητα, την απραξία και ακόμα περισσότερο την διαφθορά.

Γιατί να αποδώσει σήμερα ο δημόσιος υπάλληλος; Έχει κανένα λόγο, πέρα από τον πατριωτισμό του; Θα αμειωθεί μήπως καλύτερα; Θα αναγνωριστεί η προσφορά του; Θα εξελιχθεί καλύτερα; Όχι βέβαια. Και ας το αντιστρέψουμε. Έχει έστω και αντικίνητρο να μην είναι οκνηρός, ίσως και διεφθαρμένος; Εδώ βγαίνουν υπουργοί και καταγγέλλουν συγκεκριμένα πράγματα. Θυμίζω τον κ. Καστανίδη, που ούτε λίγο, ούτε πολύ, είπε ότι τα «έπαιρναν» διευθυντές της Ολυμπιακής Αεροπορίας. Θυμίζω ανάλογες καταγγελίες του κ. Τζουμάκα για το Υπουργείο Γεωργίας. Τιμωρήθηκε ποτέ κανένας; Αυτοί που καταγγέθηκαν αργότερα προήχθησαν και έγιναν Γενικοί Διευθυντές.

• *Η δική μου απορία είναι, γιατί δεν θα συνεχιστεί η κατάσταση αυτή και με εσάς, αν γίνετε κυβέρνηση;*

– Θα σας πω τι πρέπει να κάνουμε εμείς. Πρώτον, κανόνες που θα επιβραβεύουν και μισθολογικά και βαθ-

μολογικά την προσπάθεια. Δεύτερον, αυστηρές ποινές για τους επίορκους. Και τρίτον, εμπέδωση στην πράξη μιας διαφορετικής αντίληψης για τη σχέση κόμματος και κράτους.

Στην εύλογη ερώτηση καχυποψίας και δυσπιστίας, απ' αυτούς που θα διαβάσουν αυτά τα πράγματα, γιατί δηλαδή θα γίνουν, αφού ξέρουμε την πεπατημένη, θα σας απαντήσω πάρα πολύ απλά. Γιατί, αν ακολουθήσουμε την πεπατημένη, δεν θα είναι πολλά τα ψωμιά μας. Εμένα δεν μ' ενδιαφέρει απλά και μόνο να γίνω πρωθυπουργός. Ακόμα περισσότερο μ' ενδιαφέρει η επόμενη μέρα. Δηλαδή, αν είναι να κάνω κάτι, να το κάνω καλά.

• *Θα παραμείνετε σ' αυτό;*

– Ξέρετε, δεν είναι μόνο θέμα αρχής. Μ' ενδιαφέρει το τι θα μείνει, όταν φύγω.

• *Η υστεροφημία δηλαδή.*

– Βεβαίως. Αν είναι να οδηγηθούν οι πολίτες σε τρία ή σε πέντε χρόνια να μετανιώσουν γιατί ανέδειξαν τον οποιονδήποτε πρωθυπουργό, τότε καλύτερα να μη γίνει ποτέ πρωθυπουργός.

ΤΙ ΘΑ ΓΙΝΕΙ ΜΕ ΤΟΝ ΚΡΑΤΙΚΟ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟ

• *Έχετε ζητήσει «επανάδρωση του κράτους».*

– Βεβαίως, και το διακηρύσσουμε. Σ' έναν κόσμο όμως, ο οποίος είναι αποξενωμένος από τη δημόσια ζωή, μ' όλα αυτά που έχει συσσωρεύσει ως εμπειρίες, που εύλογα αντιμετωπίζει καχύποπτα τις μεγάλες, οραματικές κουβέντες, δύσκολα αυτά μπορεί να γίνουν πιστευτά. Άρα ο μόνος τρόπος να τα αποδείξεις είναι η πράξη. Με ρωτήσατε γιατί δεν θα έρθει η Ν.Δ. να επιβάλει τα

«δικά της παιδιά». Για έναν πολύ απλό λόγο: Αν κάναμε αυτό το απόπημα –κι έχουν γίνει τέτοια πράγματα από πολλές πλευρές στο παρελθόν– η τελική κατάληξη θα ήταν και πολιτικά να ζημιωθεί και τον στόχο μας να μην πετύχουμε. Εμείς αγωνιζόμαστε όχι μόνο για να γίνουμε κυβέρνηση, αλλά για να αφήσουμε κάποια πράγματα σ' αυτόν τον τόπο. Δεν θα πάνε όλα τέλεια. Και λάθη θα γίνουν και παραλείψεις. Σας λέω ευθέως ότι δεν πιστεύω στους μεγάλους καταλόγους φιλόδοξων στόχων. Τρία-τέσσερα σημαντικά πράγματα μπορούμε να κάνουμε; Θα είμαι πάρα πολύ ικανοποιημένος. Κι ένα απ' αυτά –χαίρομαι που το βάζετε πρώτο στην κουβέντα– είναι το κράτος. Και το λέω αυτό με την έννοια ότι όλα τ' άλλα εκπορεύονται από εκεί. Δεν γίνεται να μιλήσουμε για οτιδήποτε άλλο, αν δεν βελτιώσουμε ουσιαστικά την απόδοσή του. Άρα δεν έχουμε κανένα λόγο να πάμε σε λογικές του παρελθόντος. Το έχω ξεκαθαρίσει και στα όργανα του κόμματος και δημοσίως. Δεν έχω κανένα λόγο να το κάνω αυτό. Άλλωστε, όταν κάνεις τομές –και αυτό που συζητάμε είναι τομή– είμαι βέβαιος ότι η μεγάλη πλειοψηφία του ελληνικού λαού θα χαρεί πολύ, αν το δει να γίνεται βήμα-βήμα στην πράξη. Θα υπάρχουν βεβαίως κι εκείνοι που θα ενοχληθούν. Πάρα πολλοί περνάνε καλά, όταν λιμνάζουν τα ύδατα. Δεν αποτελούν βεβαίως κοινωνική πλειοψηφία. Δεν είναι πάντως δύο ή τρεις. Άρα για να γίνουν αυτά πράξη, χρειάζομαι μια ευρύτερη κοινωνική συμμαχία, που ξεπερνά τα όρια της Ν.Δ. Χρειάζομαι τους ψηφοφόρους της Αριστεράς και του ΠΑΣΟΚ, που μπορεί να μη με ψηφίσουν, ούτε θα με ψηφίσουν στο μέλλον, αλλά μπορούν να δουν ότι εδώ κάτι πάει να γίνει. Αν δεν το πετύχω αυτό, δεν θα πετύχει η μεταρρύθμιση.

Το ίδιο ισχύει και στον πολύπαθο τομέα της Παιδείας. Όλοι γνωρίζουμε ότι πρέπει να γίνει εκεί κάτι δραστικό και ταυτόχρονα πολύ απλό. Δηλαδή, το να λυθεί το στεγαστικό πρόβλημα, το να υπάρχουν καθηγητές και βιβλία την ώρα που πρέπει, το να διαθέτει κάθε σχολείο ένα στοιχειώδες εργαστήριο πληροφορικής. Μιλάμε όλοι για μεγάλες «μεταρρυθμίσεις». Ας κάνουμε πρώτα σε 2-3 χρόνια αυτά τα απλά πράγματα. Και συνάμα ας αξιοποιήσουμε αυτό το διάστημα για έναν εθνικό διάλογο. Να συμφωνήσουμε δη-

λαδή στη βασική δομή ενός συστήματος Παιδείας, που θα έχει οριζόντια 15-20 χρόνων. Αλλά κι αυτό για να το καταφέρω, έχω ανάγκη από την έξωθεν καλή μαρτυρία, την «ψήφο εμπιστοσύνης» των ανθρώπων που ανήκουν σε άλλες παρατάξεις. Αλλά και πέρα απ' αυτό, έχω ανάγκη τη γνώμη τους, τη συνεισφορά τους.

ΤΑ ΔΙΑΠΛΕΚΟΜΕΝΑ

• *Ωραία τα λέτε. Και λέω ότι τα λέτε ωραία, όχι γιατί είστε αντιπολίτευση, αλλά γιατί είστε και νέος, δεν έχετε δοκιμαστεί και επομένως μπορείτε να τα λέτε με κάποια ευκολία, με άνεση. Όμως εγώ έχω μια μικρή αμφιβολία. Δηλαδή από τη μέχρι τώρα στάση σας σ' ένα θέμα, τα διαπλεκόμενα λ.χ.: Εσείς βγήκατε μόνον τώρα τελευταία και ξεσπαθώσατε και για τον Κόκκαλη και για όλους τους άλλους.*

– Με αδικείτε· γιατί δεν γίνεται τελευταία. Ήταν το καλοκαίρι του '99, πριν τρία χρόνια ξεκίνησε η ιστορία με το Βιντεολόττο. Το Βιντεολόττο, τους γνωστούς κουλοχέρηδες, ποιος το ανέδειξε ως θέμα και ποιος το σταμάτησε; Η Νέα Δημοκρατία.

• *Όμως, πριν από δύομισι χρόνια, το Αντί είχε με σειρά δημοσιευμάτων αποκαλύψει όλα αυτά τα οποία ξανά τώρα έβγαλε στον αφρό και η Καθημερινή. Ήσασταν γνώστης της υπόθεσης. Και τηρήθηκε απόλυτη σιωπή, όχι μόνο από σας, αλλά απ' όλα τα κόμματα – και από τα κόμματα της Αριστεράς. Όλες εκείνες οι εκατοντάδες σελίδες ήταν ως να μην έχουν υπάρξει ποτέ. Ο κ. Καμμένος έκανε μια μηνυτήρια αναφορά, αλλά φάνηκε ότι δεν είχε καν την κομματική κάλυψη. Κι εγώ νομίζω ότι την έκανε και λίγο άτσαλα, αλλά εν πάση περιπτώσει. Εσείς γιατί...;*

– Να σας πω γιατί; Εάν δείτε όλες τις παρεμβάσεις μου, και στη Βουλή και εκτός, θα δείτε ότι αποφεύγω τις προσωπικές αναφορές. Και αυτό το κάνω εσκεμμένα. Διότι, αν κάνω προσωπικές αναφορές, ελλοχεύει ένας μέγας κίνδυνος. Να ερμηνευθεί αυτό και να γίνει αντιληπτό απ' τους πολλούς ως μια προσωπική αντιδικία Καραμανλή και του συγκεκριμένου προσώπου. Εγώ δεν έχω τέτοιες αντιδικίες, κανόνες θέλω. Κανόνες που θα επιβάλλουν συνέπειες για όποιον παραβαίνει τον νόμο. Κανόνες τους οποίους θα τηρεί μια σοβαρή κυβέρνηση. Εάν ήμουν απλός πολίτης, μπορεί να τα έβαζα με τον οποιονδήποτε.

Εγώ έχω έναν θεσμικό ρόλο. Και ως θεσμικά πρέπει να εκπέμπονται τα μηνύματα από εμένα. Αυτά τα μηνύματα φεύγουν με συνέπεια και διαρκώς, τα τελευταία τρία χρόνια.

• *Τα πρόσωπα αυτά, τα οποία αναφέρετε, πλέον διώκονται για κακουργηματικές πράξεις. Δεν είναι δηλαδή προσωπική αντιπαράθεση.*

– Εμείς ευθύς εξαρχής είπαμε ότι η ανεξάρτητη Δικαιοσύνη πρέπει να αφεθεί ελεύθερη να κάνει το έργο της και ότι δεν θα ανεχθούμε καμία παρέμβαση. Μαζί με τον κ. Ν. Κωνσταντόπουλο είπαμε ότι πρέπει να συνδράμει η κυβέρνηση, ώστε να προχωρήσει ταχύτερα και σε βάθος αυτή η υπόθεση. Ζητήσαμε το άνοιγμα όλων των λογαριασμών. Άρα έχουμε πει και έχουμε κάνει όλα αυτά που πρέπει. Οτιδήποτε άλλο πιθανόν να ερμηνευόταν ως προσωπική αντιπαράθεση. Δεν υπάρχει τέτοιο θέμα. Όχι γιατί φοβόμαστε τον οποιονδήποτε. Αλλά γιατί επιθυμούμε να πάρουν το μήνυμα οι πάντες, όσοι έχουν ή μπορεί να έχουν στο μέλλον τέτοιου είδους δραστηριότητες. Απ' την ώρα που η κυβέρνηση δεν κάνει τη δουλειά της, απ' την ώρα που σκανδαλώς προχωρεί σε συμβάσεις για έργα ή προμήθειες του δημοσίου και δεν αφήνει τους ελεγκτικούς μηχανισμούς να λειτουργήσουν –ούτε καν τους ελεγκτικούς μηχανισμούς της Βουλής– μοιραία, τελευταία πια αντίδραση μιας συντεταγμένης πολιτείας είναι η Δικαιοσύνη. Και μακάρι να υπάρχουν –όπως απεδείχθη ότι υπάρχουν– δικαστικοί λειτουργοί, που είναι αποφασισμένοι να κάνουν τη δουλειά τους όπως πρέπει.

ΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ

Σας θυμίζω το σαθρό καθεστώς ανάθεσης δημοσίων έργων. Τ' αποτελέσματα τα βλέπετε. Τεράστιες καθυστερήσεις, εκτόξευση των προϋπολογισμών, κακοτεχνίες. Και δεν το βλέπουμε μόνο απ' τα στατιστικά στοιχεία. Το βλέπουμε και οδηγώντας στο δρόμο. Το ίδιο ισχύει σε μεγάλες συμβάσεις, όπως ο κρατικός τζόγος που καταχωρήθηκε με τρόπο σκανδαλώδη σε ιδιώτες. Αντιδρά η αντιπολίτευση, φωνάζουν οι βουλευτές απ' όλα τα κόμματα, φωνάζει ένα μέρος του τύπου, αλλά η κυβέρνηση δεν αντιδρά, ή υποθάλπει το φαινόμενο. Και στη συγκεκριμένη περίπτωση το υπέθαλψε. Δεν αφήνει ούτε καν τη Βουλή ν' αντιδράσει. Σας θυμίζω ότι

σε όσες περιπτώσεις ζητήσαμε Εξεταστική Επιτροπή στη Βουλή, η κυβέρνηση πάντα καταψήφισε. Στο σκάνδαλο του Χρηματιστηρίου –γιατί κι αυτό είναι σκάνδαλο με πάρα πολλές κομματικές, πολιτικές και εκλογικές προεκτάσεις– ενώ ο Πρωθυπουργός είχε πει ότι θα καλέσει όποιον έχει στοιχεία να πάει στη Δικαιοσύνη και είχε πει ότι η Δικαιοσύνη πρέπει να ψάξει, όταν επενέβη η Δικαιοσύνη και παρέπεμψε το θέμα στη Βουλή, επέβαλε την κομματική πειθαρχία, για να αποτραπεί ο ελεγκτικός μηχανισμός. Έχουμε δηλαδή έναν ιδιότυπο τρόπο ακύρωσης των κοινοβουλευτικών διαδικασιών. Ε, μοιραία τότε η μόνη λύση είναι η προσφυγή στη Δικαιοσύνη.

• *Ναι, αλλά είπατε ότι «εμείς δεν φοβόμαστε κανέναν και δεν θα χαριστούμε σε κανέναν». Ακούγεται τολμηρή και φιλόδοξη αυτή η διατύπωση, γιατί όταν μιλάμε για διαπλεκόμενα και για σχέσεις της εξουσίας με τα διαπλεκόμενα, αυτά έχουν ένα συγκεκριμένο όνομα. Δεν είναι η περίπτωση π.χ. του ενός μικρεμπόρου, που τα έχει μπλέξει με τον κοινοτάρχη. Μιλάμε για μεγέθη που καθορίζουν την οικονομική ζωή της χώρας. Μιλάμε για συγκεκριμένους ανθρώπους, που έχοντας ακόμα και τις ιδεοληψίες τους, τα προσωπικά τους βίτσια, ρυθμίζουν την κοινωνική ζωή της χώρας. Συγκεκριμένα: Ο κ. Λαμπράκης στο Μέγαρο Μουσικής έχει κάνει του κόσμου τις παρανομίες. Οποιοσδήποτε πολίτης τις έκανε στο δικό του οικόπεδο, θα του το είχαν κατεδαφίσει. Λοιπόν δεν μιλάμε αόριστα και γενικά. Διότι αν μιλάμε γενικά και με λόγια αόριστα για «διαπλεκόμενα», ο καθένας μπορεί να τα λείει.*

– Κάνετε λάθος. Όταν κινήθηκε η Δικαιοσύνη, την στηρίξαμε, όχι παίζοντας απλώς το ρόλο του θεματοφύλακα της λειτουργίας των θεσμών, αλλά για να μη διανοηθεί κανένας να αποτρέψει την ομαλή διεκπεραίωση της υπόθεσης. Γιατί είχαμε και έχουμε ζωηρές αμφιβολίες ως προς το αν η κυβέρνηση το θέλει πραγματικά. Από κει και πέρα, επαναλαμβάνω, δεν είναι ζήτημα προσωπικών αντιπαραθέσεων. Και αυτό έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία για μια μελλοντική κυβέρνηση. Δεν διώκουμε τον άλφα ή τον βήτα. Θέλουμε κανόνες. Και έχουμε κάνει πάρα πολλά πράγματα γι' αυτά. Φαντάζομαι τα έχετε υπόψη σας. Φαίνεται αυτή τη στιγμή ότι σύρουμε την κυβέρνηση στην απο-

δοχή μιας πάρα πολύ σημαντικής πρότασής μας. Την απαγόρευση αγοράς τηλεοπτικού χρόνου από τα κόμματα. Σας δίνω ορισμένα παραδείγματα, διότι διαπλοκή δεν είναι μόνο μικρές ή μεγάλες παρανομίες. Η διαπλοκή ως όρος δεν είναι οι παρανομίες σε κάτι. Παρανομίες γίνονται σε μεγάλο και μικρό βαθμό σε κάθε γωνιά της Ελλάδας. Μ' αυτή την έννοια η διαπλοκή έχει μορφές.

• *Η διαπλοκή συνίσταται στη ρύθμιση των ρόλων που αναλαμβάνει ο καθένας. – Είναι η ρύθμιση που έχει σχέση με το πολιτικό χρήμα και κυρίως τη λειτουργία των ΜΜΕ. Κομβικό σημείο για να απεξαρτηθούν πλήρως τα κόμματα, είναι η παραχώρηση δωρεάν τηλεοπτι-*

**Έχω έναν θεσμικό ρόλο.
Και ως θεσμικά πρέπει
να εκπέμπονται τα μηνύματα
από εμένα. Αυτά τα μηνύματα
φεύγουν με συνέπεια
και διαρκώς, τα τελευταία
τρία χρόνια**

κού χρόνου από το κράτος και βέβαια η απαγόρευση περαιτέρω αγοράς τηλεοπτικού χρόνου. Το δεύτερο είναι η ρύθμιση για την ιδιοκτησία των ΜΜΕ. Εμείς ήμασταν αντίθετοι με την έννοια του βασικού μετόχου και θα δώσουμε τη μάχη μέχρι τέλους, τώρα που έρχεται ο εφαρμοστικός νόμος. Αλλά από το τι λείει και κάνει ο καθένας, πρέπει να αποκαλύπτονται και ποιες είναι οι πραγματικές του προθέσεις. Εμείς πιστεύουμε για παράδειγμα –σας το λέω ξεκάθαρα και το έχουμε πει *urbi et orbi* και ξέρουμε ότι ενοχλεί πολύ κόσμο αυτό– ότι δεν νοείται κάποιος ο οποίος έχει δουλειές με το δημόσιο να έχει συμμετοχή και συνιδιοκτησία στα μέσα ενημέρωσης. Η κυβέρνηση φάνηκε ότι το αποδέχεται. Τελικά εισήγαγε την έννοια του βασικού μετόχου και καθόρισε το 5% που βεβαίως επιδέχεται καταστρατηγήσεις.

Εν πάση περιπτώσει, θα αντιπαρεθούμε στη Βουλή και θα τα πούμε πιο αναλυτικά. Αλλά θέλω να τονίσω ότι το βασικό δεν είναι ένα κόμμα να λείει ότι

μου φταίει ένα συγκεκριμένο πρόσωπο. Διότι τότε ευκόλως παρερμηνεύεται το πράγμα. Εμφανίζεται ότι κυνηγάμε κάποιον επειδή δεν φέρεται καλά στο κόμμα, δεν το χρηματοδότησε ή στα έντυπά του γράφει άσχημα γι' αυτό. Το θέμα δεν είναι εκεί.

ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ Η ΑΡΙΣΤΕΡΑ

• *Τώρα να έρθουμε σ' ένα άλλο θέμα. Το Αντί είναι αριστερό περιοδικό κι εγώ είμαι αριστερός. Είχα έρθει στην ομιλία που κάνατε στο Ζάππειο για τη γιορτή της Ν.Δ. και δεν σας κρύβω ότι εντυπωσιάστηκα από την ομιλία σας και αυτά που είπατε και για το ΠΑΣΟΚ και για την Αριστερά και τη Δεξιά. Και βλέπω ότι προσπαθείτε κι εσείς. Βεβαίως έγινε ένα σχόλιο από τον κ. Κωνσταντόπουλο, ότι δεν θέλουμε ούτε προστάτες...*

– Εμείς δεν πουλάμε προστασία σε κανέναν.

• *Εν πάση περιπτώσει. Εγώ πιστεύω ότι τα εμφυλιοπολεμικά σύνδρομα τελείωσαν. Το κλίμα εκείνο συνέχισε μέχρι και το '74· έχουν καταγραφεί αυτά στη μνήμη του ελληνικού λαού. Και η άνοδος του ΠΑΣΟΚ εξηγείται εν πολλοίς στο πλαίσιο αυτό του εμφυλιοπολεμικού κλίματος. Έχουν παιχτεί πολλά παιχνίδια πάνω σ' αυτό.*

Όμως έχουν ξεπεραστεί από την κοινή γνώμη αυτά. Υπάρχει όμως και η Ιστορία. Άλλο η πολιτική «αξιοποίηση» και εκμετάλλευση και άλλο η καταγραφή της Ιστορίας. Προχθές περνούσα από το Σύνταγμα. Υπάρχουν εκεί, στο μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη, αναγεγραμμένα διάφορα ονόματα. Θερμοπύλες, Τεπελένι, Αφιόν Καραχισάρ, κ.λπ. Υπάρχει επίσης και η αναγραφή «Βίτσι-Γράμμος». Έτσι απομνημονεύεται ο Εμφύλιος. Όμως, θυμίζω, τον Φλεβάρη του 1948 ο εθνικός στρατός οργάνωσε επίθεση στη Μουργκάνα, η οποία όμως μετετράπη σε νίκη του Δημοκρατικού Στρατού. Η τελευταία του νίκη. Η ήττα ακολούθησε αμέσως μετά. Το όνομα «Μουργκάνα» όμως, δεν το έχω δει χαραγμένο. Ερώτηση – μετά από όλα αυτά τα πολλά και τα εισαγωγικά που σας είπα: Όταν θα γίνετε κυβέρνηση, θα επιχειρήσετε να χαράξετε τη λέξη «Μουργκάνα»; Το «Γράμμος-Βίτσι» σηματοδοτεί κάτι. Εγώ πιστεύω ότι σηματοδοτεί τον ηρωισμό κ.λπ. του Εθνικού Στρατού. Το «Μουργκάνα» θα το χαράξετε στο μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτη; Εγώ πάντως πιστεύω ότι δεν

πρόκειται να δω κάποιον μαρμαροτεχνίτη να σκαλίζει τη λέξη «Μουργκάνα»...

— Να σας πω κάτι: Πέρα από τους συμβολισμούς που έχουν τη δική τους αξία, η ουσία είναι τι κρύβεται πίσω απ' όλα αυτά. Εγώ έχω μεράκι με τη μελέτη της Ιστορίας. Θα μπορούσα λοιπόν να σας μιλήσω επί πολλές ώρες για το ποια είναι η δική μου άποψη για τα λάθη και τα σωστά της κάθε πλευράς. Όμως δεν είμαι ιστορικός. Και δεν μου επιτρέπεται να αφήνω τον εαυτό μου να μπαίνει σ' αυτόν τον πειρασμό. Δεν δικαιούμαι να επιχειρήσω εγώ την ιστορική αποτίμηση. Διότι πιθανώς να κάνω και λάθος. Άλλωστε ποιος ιστορικός είναι αντικειμενικός;

• *Οι ιστορικοί είναι ίσως οι χειρότεροι όλων. Οι ιστορικοί χρωματίζουν τα γεγονότα.*

— Εγώ αρκούμαι σε ορισμένες διαπιστώσεις. Και λέω ότι αυτή η χώρα και αυτός ο λαός έζησε μια δραματική περίοδο, η οποία τον σφράγισε για τις επόμενες δεκαετίες, του στοίχισε πάρα πολύ και σε αίμα και σε ζημία και σε καταστροφή και κυρίως σε δηλητηρίαση της ψυχής του. Απ' όλες τις πλευρές. Αφήνω λοιπόν την τελική ιστορική αποτίμηση σε άλλους, με την απαισιόδοξη πιθανολόγηση ότι και αυτοί δε θα βρουν σίγουρα την τελική αποτίμηση. Για τον αμερικανικό εμφύλιο ακόμα γράφονται βιβλία με διαφορετικές προσεγγίσεις και ερμηνείες. Άρα ποιο είναι το δικό μου χρέος ως πολίτη πριν απ' όλα, ως ανθρώπου και μετά ως πολιτικού; Να ανεχθώ, να αποδεχθώ, να σεβαστώ τους συμπολίτες μου που έχουν διαφορετική γνώμη. Αυτό που ηχεί σήμερα εύκολο, κάποτε δεν ήταν. Βεβαίως ο χρόνος, όλα τα λειαίνει. Βλέπω τους πολίτες έτοιμους να το κάνουν αυτό. Από τα πανεπιστημιακά μου τουλάχιστον χρόνια, παρότι μεγάλωσα σε μια οικογένεια με σαφή πολιτικό προσανατολισμό, έκανα παρέα με ανθρώπους που κατάγονταν από οικογένειες που είχαν ζήσει τις ίδιες ελπίδες από την άλλη πλευρά του λόφου. Και διαπίστωσα αρκετά γρήγορα ότι μπορούμε πολύ εύκολα να βρούμε τρόπο συνεννόησης, σε κάποιους κοινούς στόχους, σε ορισμένες προτεραιότητες. Και πάντως, στην παραδοχή ότι ο ίλλος δεν είναι ούτε τέρας, ούτε κατευνωζόμενο όργανο της άλφα ή της βήτα υπερδύναμης.

Νομίζω λοιπόν ότι οι πολίτες το έχουν

διαπιστώσει αυτό. Είναι πάρα πολύ ώριμοι και αυτό το έχουν κάνει πράξη μόνοι τους. Απομένει στις πολιτικές δυνάμεις να το αντιληφθούν. Νομίζω λοιπόν ότι δεν πρωτοτυπούμε. Εγώ κάνω αυτό που θα έπρεπε να είχαμε κάνει εδώ και πάρα πολύ καιρό. Το μόνο σημείο στο οποίο αισθάνομαι ότι υπερέχω, είναι ότι δεν επιχειρώ κομματική εκμετάλλευση αυτού του ιστορικού γεγονότος. Λένε συχνά ότι κάνω ανοίγματα στην Αριστερά ενόψει των δημοτικών εκλογών. Κάνει λάθος όποιος το λέει αυτό.

• *Εγώ πάντως έχω την υποψία ότι κάνετε πολιτική εκμετάλλευση. Πολλοί εκ-*

**Αποδίδω τον οφειλόμενο
σεβασμό και στην πολιτική
έκφραση και στο ιστορικό
παρελθόν και στα σωστά και στα
λάθη που έχει ο καθένας
συνεισφέρει στην ιστορική
πορεία**

μεταλλεύθηκαν την Αριστερά, και πρώτος απ' όλους, το λέω εγώ, το ΠΑΣΟΚ. Πιστεύω ότι και εσείς θέλετε να αντλήσετε έμμεσα από την Αριστερά. Το Γράμμος-Βίτσι χαρακτήρηκε επί κυβερνήσεων Δεξιάς και κάτι τέτοια είναι που εκμεταλλεύθηκε το ΠΑΣΟΚ.

— Καταλαβαίνω πολύ καλά τι μου λέτε. Αλλά να σας πω κάτι: Είναι ο νικητής που γράφει την ιστορία, τουλάχιστον προσωρινά. Αυτό είναι δεδομένο.

Ο ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Μου λέτε ότι επιχειρώ πολιτική εκμετάλλευση της Αριστεράς. Καλά κάνετε και θέτετε την ερώτηση. Δημοσιογράφος είστε, αλλά εξοργίζομαι όταν το ακούω αυτό. Πρωτ' απ' όλα, πρακτικά, δεν έχω να περιμένω τίποτα. Τι να περιμένω; Να με ψηφίσουν άνθρωποι, οι οποίοι είναι συνεπείς στην αριστερή ιδεολογία; Μα δεν θα το κάνουν ποτέ αυτό. Γιατί κι αν ακόμα με σεβαστούν για τις απόψεις μου, να ξεπεράσουμε τους διχασμούς του παρελθόντος —που εκεί επιμένω, είναι εθνική ωφέλεια να το κάνουμε αυτό— δεν θα συμφωνήσουν μαζί μου στην πρότασή μου να αποκρα-

τικοποιήσουμε τις επιχειρήσεις του δημόσιου τομέα. Εγώ επιμένω σ' αυτό γιατί το πιστεύω. Είμαι βέβαιος ότι εκείνοι που ψηφίζουν την Αριστερά δεν το πιστεύουν. Το σέβομαι. Μιλώ κυρίως για την ανάγκη σεβασμού, αποδοχής, προς τον άλλο πολίτη, την άλλη άποψη, την άλλη πολιτική έκφραση. Αυτό το θεωρώ καθοριστικό στοιχείο πολιτικού πολιτισμού. Και θα έλεγα ότι είναι καθοριστικό στοιχείο για να κρίνουμε αν είμαστε πραγματική Δημοκρατία. Γιατί δημοκρατίες, στις οποίες οι πολιτικές εκφράσεις λειτουργούν με παρωπίδες ή με τεχνάσματα —το έχουμε δει, ειδικά την τελευταία 20ετία— είναι λειτουργούσες μεν δημοκρατίες, αλλά με πολύ χαμηλό επίπεδο πολιτικού πολιτισμού.

Το βέβαιο λοιπόν είναι ότι από το '74 και μετά κάναμε όλοι μαζί οι Έλληνες μια μεγάλη κατάκτηση. Εμπεδώσαμε τη Δημοκρατία, που δεν ήταν ποτέ πριν δεδομένη. Υπήρχε κατά περιόδους, αλλά επισφαλώς. Μετά το '74, κοντεύουν 30 χρόνια, έχουμε Δημοκρατία. Τώρα είναι η ώρα για το μεγάλο στοίχημα. Για μια Δημοκρατία με περισσότερη ποιότητα και περισσότερη αποτελεσματικότητα. Η αποτελεσματικότητα έχει να κάνει με όσα είπαμε ήδη για τη λειτουργία του δημόσιου τομέα. Η ποιότητα έχει σχέση με το είδος του πολιτικού διαλόγου. Εν μέρει θίξαμε το θέμα όταν μιλάγαμε για διαφθορά και διαπλοκή. Αλλά μην τα ρίχνουμε όλα στους άλλους. Έχει και σχέση με το πώς συμπεριφερόμαστε εμείς. Ο κ. Ν. Κωνσταντόπουλος είπε πρόσφατα πως «δεν θέλουμε λυκοφιλίες» —απευθυνόταν στο ΠΑΣΟΚ— αλλά ούτε «λυκοπροστασίες» —απευθυνόταν προς εμάς. Εγώ δεν πουλάω ούτε φιλία, ούτε προστασία σε κανέναν. Αποδίδω τον οφειλόμενο σεβασμό. Τον σεβασμό και στην πολιτική έκφραση και στο ιστορικό παρελθόν και στα σωστά και στα λάθη που έχει ο καθένας να συνεισφέρει στην ιστορική του πορεία. Και το ζητάω αυτό ως *minimum* σχέση εμπιστοσύνης, για να δουλέψουμε μαζί αύριο. Όχι να δουλέψουμε μαζί γιατί θα σε εγκλωβίσω να με ψηφήσεις ή γιατί θα σε κάνω υπουργό. Δεν είναι έτσι.

• *Υπάρχουν σημεία επαφής;*

— Βεβαίως υπάρχουν, ως προς τις προτεραιότητες. Σε κυβερνητικό πρόγραμμα πιθανώς να μην υπάρχουν. Εγώ θα έλεγα όμως, και σε εφαρμοσμένη πολιτική μπορεί να βρεθούν κοινά σημεία.

Αναφέρω ως παράδειγμα πρώτον την ποιότητα της Δημοκρατίας, δηλαδή το πώς λειτουργεί το Κοινοβούλιο. Ζητήματα που έχουν σχέση με το πόθεν έσχες, τα φαινόμενα διαπλοκής, τους νόμους που πρέπει να ισχύσουν εκεί. Νομίζω ότι αυτά ξεπερνούν τη Δεξιά, την Αριστερά ή οποιαδήποτε άλλη πολιτική έκφραση. Μπορούμε να το κάνουμε.

Το δεύτερο είναι η διαμόρφωση μιας στοιχειώδους κοινής, εξωτερικής πολιτικής. Σήμερα, που δεν υπάρχουν πια οι παλιές διαιρέσεις, δεν βλέπω να έχουμε και πολύ μεγάλες διαφορές για τη βαλκανική μας προοπτική, για τη μεσογειακή μας πολιτική. Δεν βλέπω διαφορές για μια πολιτική αντιμετώπισης της τουρκικής απειλής, που δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ούτε επιθετικά, αλλά ούτε βέβαια και στη λογική που βλέπουμε τα τελευταία χρόνια, δηλαδή των μονομερών υποχωρήσεων που δεν έχουν αμοιβαιότητα.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑΣ

Και το τρίτο είναι –επιτρέψτε μου να το επισημάνω αυτό, γιατί το θεωρώ και-ριο– η διαμόρφωση ενός βασικού άξονα Παιδείας και Πολιτισμού. Και το λέω αυτό γιατί το στοίχημα της Ελλάδας του αύριο είναι η Παιδεία, το ανθρώπινο δυναμικό δηλαδή. Και ο Πολιτισμός είναι μοιραία το μόνο μας εθνικό όπλο. Μην κοροϊδευόμαστε, δεν έχουμε άλλο εθνικό όπλο. Θεωρώ ότι στην καθ' όλα δημοκρατική Ευρώπη υπάρχουν και εκφράσεις κοινωνικής σκληρότητας. Χωρίς να εκθειάζω το ελληνικό πνεύμα, νομίζω ότι και θεωρητικά, από το παρελθόν, αλλά και η εμπειρία της καθημερινότητας του ελληνικού λαού μάς επιτρέπει να δώσου-

με το μήνυμα ενός νέου ανθρωπισμού στην Ευρώπη. Νομίζω διαχρονικά ότι δε θα βρούμε πιο ανεκτικό λαό απ' ό,τι ο ελληνικός. Και έχω επιχείρημα σ' αυτό. Στις χειρότερες ιστορικές μας στιγμές δεν βγάλαμε την αγριότητα που έχουν βγάλει άλλοι. Αυτό είναι το επιστέγασμα μιας τρισχιλιετούς πορείας.

• Δεν βγάλαμε την αγριότητα;

– Δεν την βγάλαμε όπως την έχουν βγάλει άλλοι. Ακόμα και η Ορθοδοξία είναι η πιο ανεκτική προσέγγιση πίστης απ' όλες τις άλλες θρησκείες, χριστιανικές ή μη.

• Προσβεύετε έναν πολιτισμό της καθημερινότητας;

– Θα φτάσω κι εκεί. Λέω τώρα τι μπορούμε να κάνουμε εμείς. Πού μπορούμε να διακριθούμε.

Το δεύτερο που θέλω να επισημάνω είναι το εξής: Πηγή πραγματικής οικονομικής ανάπτυξης είναι μόνο η αξιοποίηση του Πολιτισμού. Και εξηγούμαι πάλι, πολύ πρακτικά τι εννοώ: Θα δώσουμε περισσότερα λεφτά για ανασκαφές, για συντηρήσεις, για αναστηλώσεις; Θα πληρώσουμε λίγο καλύτερα τους ανθρώπους που ασχολούνται μ' αυτά; Θα προσέξουμε να είναι πιο καθαρά τα μουσεία και να φυλάγονται καλύτερα; Απλά πράγματα.

• Δεν έχουμε, πάντως, μια πολιτική για τον Πολιτισμό.

– Μια πολιτική Πολιτισμού οφείλει να βοηθήσει τη δημιουργία θεσμών. Όχι να κατευθύνει το πού θα πάει η δημιουργία.

• Αν ενοχλεί κάτι στην ισχύουσα άποψη για τον Πολιτισμό από την Πολιτεία, είναι ότι εξαντλείται στις πυροτεχνηματικές εκδηλώσεις. Και ότι εν πάση περιπτώσει, παρότι έχουμε πολύ χαμηλό προϋπολογισμό για τον Πολιτισμό, εξα-

ντλούνται τα πάντα απλώς στη διασάθιση απίστευτων κεφαλαίων.

– Η άποψή μου αυτή ξέρετε πώς ενισχύθηκε; Σε κάποια από τις περιοδείες μου ένας δήμαρχος στη Βόρεια Ελλάδα με πήγε να δω μια πολιτιστική εκδήλωση. Εντυπωσιάστηκα γιατί είδα σε μουσική και σε χορευτικά συγκροτήματα όλη την Ελλάδα. Είδα Πόντιους, Θρακιώτες, Μακεδόνες κ.ο.κ. με πολύ προσεγμένες στολές, πολύ καλό ρυθμό και χορό, καλή μουσική από μη επιδοτούμενα συγκροτήματα. Και ανακάλυψα ότι αυτοί οι ιδιώτες, οι οποίοι από μεράκι το κάνουν αυτό, είναι σε μεγάλη πλειοψηφία νέοι άνθρωποι. Θα μου πεις αυτό είναι δημιουργία; Δεν είναι μόνο δημιουργία, είναι ρίζα, ταυτότητα, είναι και πάθος.

Αυτό λοιπόν που βλέπουμε εδώ από μια νεοπλουτίστικη ελίτ, είναι μια παραφορά του αμερικάνικου μοντέλου. Όμως να μην στο πω με... παραδείγματα. Πες ότι είμαστε εδώ και πίνουμε ένα κρασάκι. Ξέρεις τι θα τραγουδήσουμε όλοι μετά από μια ώρα; Ρεμπέτικα. Αυτό δεν ισχύει μόνο για τον Παπουτσάκη που είναι 60, για μας που είμαστε 45, αυτό ισχύει –και μου έχει κάνει εντύπωση– σε οποιαδήποτε παρέα 17άρηδων. Εγώ μένω στη Ραφήνα και τους βλέπω που μαζεύονται στο εκκλησάκι του Αγίου Νικολάου, τραγουδάνε Καζαντζίδη... Κι εγώ συγκινούμαι όχι για κανέναν άλλο λόγο, δεν είναι μόνο ότι μου αρέσουν κι εμένα αυτά τα τραγούδια, είναι γιατί βγάζω συμπέρασμα. Τώρα ότι υπάρχει μια κοινωνία η οποία είναι πιο απαιτητική και γεμίζει τους ανθρώπους με ανασφάλειες –για να γυρίσουμε στα αρχικά– αυτό είναι αλήθεια. Η ανασφάλεια είναι το πρώτο πράγμα που σε κάνει να χτίζεις τείχη γύρω σου.

ΚΑΙ ΑΙΦΝΙΔΙΩΣ ΠΡΟΕΚΥΨΕ Ο ΕΛΑΙΩΝΑΣ...

Η συζήτηση στράφηκε και γύρω από τον Ελαιώνα. Πρόσφατα ο κ. Καραμανλής επισκέφθηκε την περιοχή και ακολούθησαν δηλώσεις και αντιδηλώσεις. Η υπόθεση του Ελαιώνα «βγήκε στον αφρό» από μια εκστρατεία που ξεκίνησε το Αντί το 1988 και την κράτησε ζωντά και στα επόμενα χρόνια· στο τέλος ο Ελαιώνας πέρασε και σε κυβερνητικές προγραμματικές δηλώσεις. Αλλά δεν έχει γίνει τίποτα έκτοτε. Ίδια εικόνα υπάρχει πολύ πριν από το 1988 και κάθε χρόνο χειροτερεύει. Κι όμως είναι ένα θέμα το οποίο δεν είναι αξεπέραστο. Είναι όμως χαρακτηριστικός ο τρόπος που το ελληνικό κράτος κοροϊδεύει μονίμως τους πολίτες. Ρωτήσαμε:

• Τι θα κάνετε εσείς; Έχετε κάποιο σχέδιο; Ο κ. Μάνος είχε ένα ορισμένο σχέδιο. Έχω να κάνω 100 παρατηρήσεις πάνω σ' αυτό το σχέδιο, αλλά εσείς;

– Υπήρχε ένα σχέδιο. Ανετράπη τότε η κυβέρνηση και φτάσαμε στο '94. Εξήγγειλε η τότε κυβέρνηση ένα νέο σχέδιο, πέρασε το Προεδρικό Διάταγμα και βέβαια δεν εφαρμόζεται. Εννοώ το Προεδρικό Διάταγμα του '95, το οποίο δεν λέω ότι είναι τέλειο, αλλά έχει θετικά στοιχεία, τουλάχιστον σ' ό,τι αφορά την απομάκρυνση των ρυπογόνων βιομηχανιών. Δέχομαι την κριτική περί καθυστέρησης. Είναι και ένας από τους λόγους για τους οποίους πήγαμε. Τον Ιούνιο, αφού έχουμε εκπονήσει μια βασική πλατφόρμα, θα καλέσουμε όλους τους εμπλεκόμενους και θα οργανώσουμε μια ημερίδα για να καταλήξουμε σε μια πρόταση, η οποία θα έχει στοιχεία εφαρμογής και υλοποίησης του Προεδρικού Διατάγματος που πέρασε το ΠΑΣΟΚ. Η βασική κριτική δεν εστιάζεται στο Προεδρικό Διάταγμα, αλλά στη μη υλοποίησή του.

Το παιχνίδι με τους φαντασιακούς εχθρούς το κέρδισε η Ακροδεξιά

της Λήδας Καζαντζάκη

Το τοπίο του προεκλογικού αγώνα ήταν εξαρχής νεφελώδες, οι φιγούρες των δύο βασικών παικτών ασαφείς. «Δεν κατεβαίνω ως σοσιαλιστής» βιάστηκε να δηλώσει ο πρώην αρχηγός μιας κυβέρνησης συνασπισμού της Αριστεράς και Πρόεδρος του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος της χώρας, θέλοντας να τονίσει ακόμη περισσότερο το νεοφιλελεύθερο προφίλ του.

Και ο γκωλικός Σιράκ, εκπρόσωπος της Κεντροδεξιάς, προσπάθησε, όπου αυτό ήταν επιτρεπτό, να δείξει ένα κοινωνικό πρόσωπο.

Μοίραζαν τα χαρτιά του εκσυγχρονισμού και της κοινωνικής δικαιοσύνης διαρκώς μεταξύ τους, προβάλλοντας τότε το ένα και τότε το άλλο, λες και επρόκειτο για ένα παιχνίδι σκηνοθετημένο.

Κατά τα άλλα ο Ζοσπέν περιορίστηκε σε μια ρητορεία περί της τιμότητας και της αξιοπρέπειας για να στηλιτεύσει τον εμπλεκόμενο σε μια σωρεία οικονομικών σκανδάλων Σιράκ. Απ' την πλευρά του ο Σιράκ χρησιμοποίησε στην εκστρατεία του τον αγαπημένο άσο της Δεξιάς, εκείνον της εγκληματικότητας και της εσωτερικής ασφάλειας, προσθέτοντας μάλιστα ότι αποτελούν τα κύρια αίτια της δημιουργίας ενός «εθνικού ρήγματος». Επιρρίπτοντας στον σοσιαλιστή αντίπαλό του την προσωπική ευθύνη για την αύξηση των ποινικών αδικημάτων και το συναίσθημα της ανασφάλειας των ψηφοφόρων και αποκαλώντας τον «δέσμο της σοσιαλιστικής κουλτούρας της συγγνώμης». Ως αντίδοτο πρότεινε την ενίσχυση των μηχανισμών καταστολής. Και ο Ζοσπέν ανταποκρίθηκε πάραυτα στο κάλεσμα. Σημειώνοντας μεν ότι ο υποψήφιος ηγέτης της Κεντροδεξιάς «παίζει με τις φοβίες, όχι για να τις καθησυχάσει αλλά για να τις ανασκαλέψει και να τις μετατρέψει σε ένα εργαλείο παραμονής του στην εξουσία».

Υποστηρίζοντας δε από κοινού με τον Σιράκ το αυστηρό πρόγραμμα περιστολής της ελευθερίας των δραστών. Έτσι η κρίση που ταλανίζει τα τελευταία χρόνια τη χώρα διαιρώντας την σε μια κοινωνία των φτωχών και σε μια κοινωνία των πλουσίων παρέμεινε και πάλι αμνημόνευτη. Η μείωση της ανεργίας κατά 3,4% είναι εν μέρει πλασματική, μια και στα δυο εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν

επί κυβερνήσεως Ζοσπέν συγκαταλέγονται και τα συνήθη επιδοτούμενα από το κράτος και περιορισμένης διάρκειας προγράμματα καταπολέμησης της ανεργίας για τους νέους.

Έξι σχεδόν εκατομμύρια άνθρωποι ζουν αυτή τη στιγμή στη Γαλλία κάτω από το όριο της φτώχειας, ενώ ο αριθμός των αστέγων αγγίζει τις 600.000.

Σ' αυτό το ζοφερό τοπίο της κοινωνικής ανισότητας με τις εναλλάξιμες φιγούρες των Ζοσπέν και Σιράκ, το Κ.Κ. συρρικνωμένο και αδύναμο, τις αποσχισμένες φιγούρες των τροτσκιστών να θυμίζουν μεταμοντέρνους Δον Κιχώτες και έναν αρχηγό του Κόμματος των Κυνηγών να μάχεται για το ελεύθερο κυνήγι στην επαρχία, ο Ζαν Μαρί Λεπέν είχε, θα μπορούσε κανείς να πει, πλήρη ελευθερία κινήσεων, μια και σχεδόν παραγνωριζόταν η σημασία του.

Η λογομαχία για την εσωτερική ασφάλεια των δυο βασικών παικτών, κεντρικό σημείο των προεκλογικών τους αγώνων, και η υποστήριξη από αυτούς της θέσης της αντιμετώπισης της κρίσης μέσω της καταστολής σε συνδυασμό με την πραγματική αύξηση των αριθμών των ποινικών αδικημάτων από 3,5 εκατομμύρια το '97 σε 4,1 εκατομμύρια σήμερα, ήταν ο τζόκερ του. Η επιτυχία του στον αποβιομηχανοποιημένο Βορρά και στις υποβαθμισμένες εργατικές συνοικίες των περιφερειών των μεγαλουπόλεων με τα υψηλά ποσοστά της ανεργίας και της εγκληματικότητας και τη συγκέντρωση ενός σημαντικού αριθμού μεταναστών το επιβεβαιώνει.

Ο πρώην αλεξιπτωτιστής στον πόλεμο της Αλγερίας, ηγέτης του Ακροδεξιού Εθνικού Μετώπου, κατάφερε να αυξήσει το ποσοστό των προεδρικών εκλογών του '95 από 15% σε 17,2% συγκεντρώνοντας μαζί με τον πρώην βοηθό του, Μπρουνό

Μεγκρέ, (Εθνική Ρεπουμπλικανική Κίνηση, 2,37%) σχεδόν το ποσοστό των ψήφων του ηγέτη της Κεντροδεξιάς Ζακ Σιράκ (19,67%, από 20,84% το '95) σε περιοχές που άλλοτε θεωρούνταν έδρα του ΚΚΓ το οποίο έχασε με τη συμμετοχή του στην κυβέρνηση Ζοσπέν και τον αναιμικό Ρομπέρ Υ στην κορυφή του και νέα εκλογική δύναμη πέφτοντας από το 8,64% το '95 στο 3,41%. Ο ίδιος ο Λιονέλ Ζοσπέν έφθασε μόλις το 16,07% (από 23,30% το '95) εγκαταλείποντας την πολιτική και μη πετυχαίνοντας για πρώτη φορά από το '69 να οδηγήσει το Σοσιαλιστικό Κόμμα της Γαλλίας στο β' γύρο.

Αποκαλυπτική για την εικόνα της Αριστεράς στη Γαλλία σήμερα είναι η διαπίστωση που έκανε ο Πέτρος Παπακωνσταντίνου στην *Καθημερινή* της 23ης Απριλίου, σύμφωνα με την οποία οι τροτσκιστές συγκέντρωσαν από κοινού ένα 10,6% των ψήφων (5,77% η Αρλέτ Λαγκιγιέ και 4,29% ο Ολιβιέ Μπεζανσενό), ενώ μια πρόσθεση των αποτελεσμάτων όλων των τάσεων της Αριστεράς από τον Ζοσπέν μέχρι και τους Αριστεριστές θα έδινε το απίστευτο ποσοστό του 43,5% των ψήφων.

Ο Ζαν Μαρί Λεπέν δεν έκανε τίποτε άλλο παρά να εκμεταλλευτεί την ευκαιρία. Εκεί όπου ο πολιτικός λόγος και η ίδια η πολιτική απουσίαζε, το 26% του εκλογικού σώματος απείχε, η Αριστερά κατακερματισμένη ομφαλοσκοπούσε αντί να στριμώξει στη γωνία τον φιλελευθερισμό, το Σοσιαλιστικό Κόμμα συνέχισε να ερωτοτροπεί ανοικτά πλέον με τον νεοφιλελευθερισμό περιπίπτοντας σε μια κενή ηθικολο-

γία, και η Κεντροδεξιά έπαιζε με τις φοβίες των ψηφοφόρων χρησιμοποιώντας δάνεια από το λεξιλόγιο της Άκρας Δεξιάς, ο ηγέτης της τοποθέτησε τη γνήσια λαϊκιστική και φασίζουσα ρητορεία του. Και οι ψηφοφόροι (το 30% των οποίων προέρχεται από τα εργατικά στρώματα) προτίμησαν, όπως επισημαίνει η αριστερή γερμανική εφημερίδα *Γιούνγκε Βελτ* (23.04) στο κύριο άρθρο της, το πρωτότυπο.

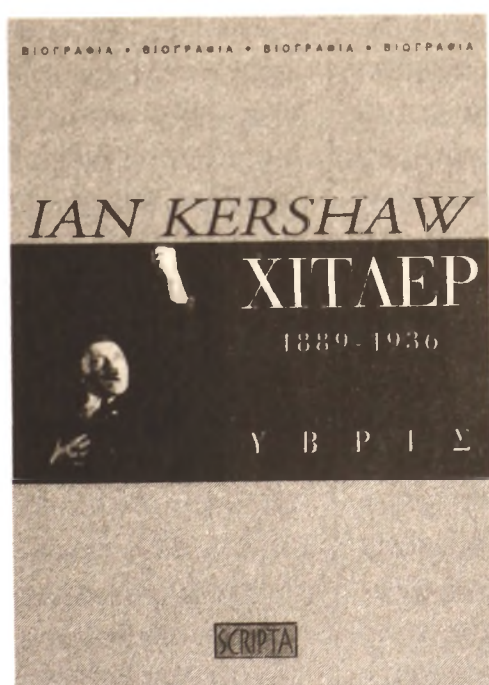
Οι Γάλλοι ήθελαν την αλλαγή, δήλωσε μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων ο Λεπέν, και κατάλαβαν ότι οι υπεύθυνοι για τη δραματικά υψηλή εγκληματικότητα της χώρας είναι ο Σιράκ και ο Ζοσπέν, υποσχόμενος να πολεμήσει μέχρις εσχάτων στο β' γύρο.

Παρότι είναι βέβαιο ότι νικητής της 5ης Μαΐου θα είναι ο Ζακ Σιράκ με την υποστήριξη όλων των δημοκρατικών δυνάμεων, παρά την αυθόρμητη κινητοποίηση των γάλλων πολιτών εναντίον του Λεπέν και του ξενοφοβικού Εθνικού Μετώπου αμέσως μετά τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων του α' γύρου των προεδρικών εκλογών και τις δηλώσεις περί της επικινδυνότητάς του, η ανάδειξη του Λεπέν σε κεντρική φιγούρα των προεδρικών εκλογών στη Γαλλία δεν είναι σίγουρο ότι θα αφυπνίσει και θα συσπειρώσει και τις δυνάμεις της Αριστεράς στη Γαλλία και θα τις επανασυνδέσει με τον κόσμο. Έτσι ώστε στο εθνικιστικό, ρατσιστικό παραλήρημά του να αντιπαρατεθεί επιτέλους ο πολιτικός ορθολογισμός, να αναδειχθούν τα πραγματικά προβλήματα και να αντιμετωπισθεί η κρίση.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ SCRIPTA

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ • ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ • ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ • ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ • ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

IAN KERSAW
ΧΙΤΛΕΡ: 1889-1936
ΥΒΡΙΣ
ISBN 960-7909-25-9

IAN KERSAW
ΧΙΤΛΕΡ: 1936-1945
ΝΕΜΕΣΙΣ
ISBN 960-7909-37-2

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 10 • ΑΘΗΝΑ 10680 • ΤΗΛ.: 010 3616 528 • FAX: 010 3616 529
email: scripta@hellasnet.gr • www.scripta.gr

Ποιος κλώσησε τον Λεπέν;

του Βασίλη Μαρουλά vasilis@methexis.gr

Κόβω ένα κλαράκι από μία πασχαλιά. Με μαλώνω. Στο κόψιμο στάζει αίμα. Με μαλώνει. Με την μυρωδιά που δεν μου χαρίζει, όπως έκανε τις άλλες φορές. Πασχαλιά η κλαίουσα. Κι αμυγδαλιά η κλαίουσα. Κι η φύση, όλη η φύση πενθούσα. Αν πραγματικά η ιστορία κύκλους κάνει, τότε στάσεις κάνει πάντα στα χειρότερα. Ο Σαρόν στο Ισραήλ, ο Μπερλουσκόνι στην Ιταλία και τώρα ο Λεπέν στη Γαλλία. Επανάληψη μήτηρ πάσης μαθήσεως. Γιατί, όμως, ποτέ δεν μάθαμε τα καλά; Οι φασίστες, πώς γίνεται και μαθαίνουν όλα τα αδύνατα σημεία των λαών; Μόνο αυτοί διαβάζουν ιστορία; Μόνο σ' αυτούς πιάνουν οι επαναλήψεις;

Στων διαπιστώσεων την ολόμαυρη ράχη, διάγουμε βίον ασφαλή κι ακίνδυνο. Έτσι νομίζουμε, όσο τα σκάγια, οι βόμβες, οι απειλές, ο ρατσισμός σκάνε πέντε μέτρα μακριά. Σκάνε όμως κι ακούγονται. Τόσα είναι τα περιθώριά μας, όσο ο χρόνος μεταξύ αστραπής και βροντής. Μεσ στην αδιαφορία μας κλειδώνουμε την πραγματικότητα. Ίσως επειδή αν την αντιληφθούμε, θα πρέπει κάτι να κάνουμε.

Τζάμπα κόπος. Την ώρα που παλεύαμε να πείσουμε πόσο απάνθρωπο είναι να ξεπουλάνε νέοι άνθρωποι την ελευθερία τους για 50 εκατομμύρια δραχμές, οι Γάλλοι ψήφισαν ομαδικά τον εγκλεισμό τους στην αγκαλιά του φασισμού. Σαν μια σάπια σωλήνα που μέσα της περνάει νερό με μεγάλη πίεση. Κλείνεις τη μια τρύπα κι αυτομάτως ανοίγει άλλη. Που να κοιτάξεις; Ποιον να πιστέψεις; Πώς να μην τρελαθείς;

Το Ισραήλ θυμάται και καταγγέλλει τον Λεπέν επειδή το 1988 αμφισβητώντας το Ολοκαύτωμα των Εβραίων είχε πει «εγώ προσωπικά ουδέποτε είδα στρατόπεδα θανάτου. Όπως και να έχει όμως, αποτελούν μία λεπτομέρεια της ιστορίας».

Την ίδια ώρα οι Ισραηλινοί βαφτίζουν λεπτομέρεια το ολοκαύτωμα της Παλαιστίνης.

Φασισμός εναντίον φασισμού, σημειώσατε Χ, σ' εμένα. Σε όλους.

Αναρωτιόμαστε ποιοι είναι αυτοί που

ψήφισαν τον Λεπέν στη Γαλλία. Είναι οι ίδιοι που απάντησαν ότι θα ψήφισαν ένα ελληνικό κόμμα σαν αυτό του Λεπέν, στη δημοσκόπηση της Κάπα Research.

Πρέπει να ήταν το 1987 τότε που ο Λεπέν είχε επισκεφτεί τη Θεσσαλονίκη για να συμμετάσχει σε μία ευρωπαϊκή συνάντηση φασιστών. Κι εμείς έξω από το ξενοδοχείο, καμιά χιλιάδα νέα παιδιά, πετούσαμε ότι βρίσκαμε μπροστά μας. Τότε, στα μάτια μας, φάνταζε ο Λεπέν σαν ένας λεκές που ενοχλούσε την ανθρώπινη ύπαρξη. Πού να το φανταζόμασταν ότι θα έφτανε να διεκδικεί την προεδρία της Γαλλίας. Πού να το φανταζόμασταν τότε, όχι ότι αυτός θα έφτανε τόσο ψηλά, αλλά ότι ο κόσμος θα έπεφτε τόσο χαμηλά για να του εμπιστευτεί τις λύσεις στα προβλήματά του. Κάτι όμως βρωμούσε από τότε. Το πολιτικό μάρκετινγκ είχε καταφέρει να τον παρουσιάσει ως τον αιρετικό της πολιτικής. Τον έκανε στα μάτια μας καρνάβαλο κι ακίνδυνο σχεδόν. Κι έτσι σύρθηκε μέχρι που από σκουλήκι έγινε φίδι. Στα μάτια μας ακίνδυνος. Όπως ακίνδυνος φαίνεται σήμερα ο ρατσισμός, οι βόμβες κι οι σφαγές που γίνονται και πέφτουν μακριά μας. Αυτό θέλουν κι αυτό ξέρουν να κάνουν καλύτερα. Να σέρνονται εκμεταλλευόμενοι τα κενά και τις αδυναμίες όσων ανέλαβαν να διαχειριστούν τη δημοκρατία. Όσων μετέτρεψαν τα δικαιώματά μας σε τσιφλίκι τους και μας τα πουλάνε με το κομμάτι. Όσων έκαναν τη ζωή μας αγορά, χρηματιστήριο, ισολογισμό. Πότε γνώρισαν οι πολίτες τη δημοκρατία σε όλο της το μεγαλείο; Πότε τιμωρήθηκαν οι ένοχοι κατάχρησης της εξουσίας και κατασπατάλησης δημοσίου χρήματος; Πότε τους δόθηκε η δυνατότητα να αποφασίσουν για την αληθινή τοπική τους αυτοδιοίκηση μακριά από τις διορισμένες υποκυβερνήσεις των Περιφερειών που ελέγχουν τα πάντα; Εν τέλει, πότε δημιούργησαν οι άρχοντες τις απαραίτητες δικλίδες ασφαλείας για να μην κινδυνεύσει η δημοκρατία;

Τώρα, λέει, σοκάρονται από τα αποτελέσματα της Γαλλίας. Ποιοι; Οι ευρωπαίοι ηγέτες που κλείνουν τα μάτια

τους μπροστά σε σφαγές ή συμμετέχουν στα πειρατικά πλιάτσικα των ΗΠΑ ζητώντας όλο και μεγαλύτερο μερίδιο, όχι λάφυρων, αλλά συμμετοχής; Τους συγκρίνω με τον Λεπέν; Φυσικά όχι. Οι ευθύνες τους είναι ακόμη μεγαλύτερες αφού με την περιφρονητική τους στάση στα λαϊκά αιτήματα μετέτρεψαν τη ζωή σε αγώνα επιβίωσης.

Πόσο να αντισταθεί ο μακροχρόνιος άνεργος στην καραμελίτσα της μόνιμης απασχόλησης; Πόσο να κρατήσει άμυνα ο χαμηλόμισθος στις υποσχέσεις για πλουσιοπάροχες αμοιβές; Πώς να έχεις απαιτήσεις από τον τρομαγμένο και λεηλατημένο πολίτη που ακούει υποσχέσεις περί ύπνου με ξεκλείδωτες πόρτες και ανοιχτά παράθυρα; Τον παράδεισο του υπόσχονται οι Λεπέν. Τον παράδεισο που μόνο η απόλυτη Δημοκρατία μπορεί να του προσφέρει και του τον στέρησαν οι μετριότητες της πολιτικής αρπαχτής. Τι απαιτήσεις μπορείς να έχεις από τον απλό πολίτη όταν είδε τους ανθρώπους του Πολυτεχνείου να διορίζονται μανάτζερ του εκσυγχρονισμού και εκπρόσωποι καθεστώτων;

Ας μη κατηγορηθώ για ισοπέδωση. Πρόκειται για ένα μπαλάκι που εύκολα αναπηδά από την μία πλευρά στην άλλη και μπορεί να βγάλει κανένα μάτι. Με τον ίδιο τρόπο που οι ερασιτέχνες σημειολόγοι έτρεξαν να μεταφράσουν την επιδοκιμασία Σημίτη για την παραίτηση Ζοσπέν, σε επικίνδυνο υπονοούμενο για πρωθυπουργικές παραιτήσεις σε περίπτωση που...

Σε περίπτωση ποια, δηλαδή; Που δεν τον στηρίζει ο κόσμος στις εκλογές; Πάλι εκβιασμοί και ομηρίες για πολιτική αναταραχή στη χώρα; Πάλι τα ίδια;

Τελικά η ιστορία ζαλίστηκε να κάνει κύκλους κι αποφάσισε να κάνει σβούρες γύρω από τον εαυτό της. Σου λέει «αφού δεν αναλαμβάνει κανείς τις ευθύνες, μάλλον θα φταιώ εγώ».

ΜΠΙΝΓΚΟ!

Το τι αερολογία έπεσε μετά τα αποτελέσματα των γαλλικών εκλογών δεν περιγράφεται! Θλιβεροί έλληνες και γάλλοι «χαβιαρο-αριστεροί» πήρανε σβάρνα τα κανάλια εξαπολύοντας μύδρους κατά της αριστεράς που δεν ψήφισε τον εκλεκτό τους και έτσι βγήκε ο Λεπέν. Ωραία λογική! «Χάσαμε διότι δεν μας αφήσατε να νικήσουμε»!

ΑΝ ΔΕ ΒΡΕΙΣ ΧΑΛΒΑ, ΠΑΡΕ ΦΑΚΕΣ...

Ο γνωστός φιλόσοφος της εφημερίδας της Κυβερνήσεως Γιάννης Κ. Πρετεντέρης διετύπωσε την πρωτότυπη θεωρητική σκέψη πως υπεύθυνος για τη νίκη Λεπέν είναι ο ψηφοφόρος της αριστεράς. Έβαλε κάτω τα μολύβια ο άνθρωπος, άθροισε τα ποσοστά και διεπίστωσε πως εάν οι αριστεροί ψήφιζαν Ζοσπέν, ο Λεπέν θα είχε κατατροπωθεί.

ΜΕΙΟΨΗΦΙΑ

Ομολογουμένως εντυπωσιακή σκέψη! Δεν το είχα

σκεφτεί καθόλου. Επειδή όμως οι ψήφοι της αριστεράς είναι περισσότερες αθροιστικώς του Ζοσπέν, δεν είναι πρακτικώς ευκολότερο να συμβεί το αντίθετο; Δηλαδή να συνεννοηθούν οι σοσιαλιστές να ψηφίσουν μαζικά τους τροτσκιστές. Είναι λιγότεροι και θα συνεννοηθούν γρηγορότερα.

ΝΑ ΠΕΡΑΣΟΥΜΕ;

Ούτως ή άλλως τύχη δεν έχουν. Ας πάρουν μαζί και τον Ρομπέρ Υ και ας πάνε σεμνά σ' εκείνον τον νεαρό τροτσκιστή -δεν θυμάμαι το όνομά του- και να του πούνε: «Παρακαλώ, δέχεστε εγγραφές νέων μελών; Θέλουμε να φράξουμε τον δρόμο στον φασίστα Λεπέν». Νομίζω ο νεαρός φαίνεται ευγενικό παιδί. Θα το δεχθεί οπωσδήποτε, παρά τον φόρτο εργασίας που έχει τελευταίως.

ΝΑ ΣΑΣ ΠΩ ΤΙ ΛΕΝΕ ΟΙ ΓΑΛΛΟΙ;

Υπάρχει και άλλη λύσις. Καλύτερη. Να ψηφίσουν οι αριστεροί όλοι μαζί τον Σεβενεμάν, ούτως ώστε να ηττηθεί ο φασισμός, χωρίς ταυτόχρονα να εκνευριστούν και οι Γάλλοι, οι οποίοι όπως φαίνεται ακούνε Ζοσπέν και κεντροαριστερά και τρέχουν να κρυφτούν. Με το μαλακό πρέπει να φερθούμε, διότι οι καιροί είναι πονηροί. Ας κάνουμε ότι

δεν ξέρουμε πως υπάρχει κεντροαριστερά.

ΑΝΕΤΟΣ

Εγώ όταν με ρωτάνε, ποτέ δεν παραδέχομαι ότι ψήφισα ΠΑΣΟΚ. Κάνω το κορόιδο και λέω τρελά, δήθεν ότι ψηφίζω πάντα τροτσκισμό. Διότι θέλω να φράξω τον δρόμο στον έλληνα φασίστα Λεπέν. Άμα ψηφίζεις κεντροαριστερά, διασπώνται οι ψήφοι και σου 'ρχεται ο φασισμός δεύτερος, με πρώτο φυσικά τον δεξιό. Αυτά σκέφτομαι μετά την ανάλυση Πρετεντέρη. Μου έδωσε τη λύση.

ΜΟΝΑ ΧΑΝΕΙΣ, ΖΥΓΑ ΚΕΡΑΙΖΩ

Όπως φαίνεται δύο είναι οι λύσεις πλέον, ώστε να αποφύγουμε την εμφάνιση του φασισμού: ή ψηφίζουμε όλοι μαζί Καραμανλή, όπως κάνουν οι Γάλλοι με τον Σιράκ, ή πάμε όλοι στη συμμαχία Παπαρήγα-Τσοβόλα που στις εκλογές θα πάρει 10 τα εκατό. Αν μάλιστα πείσουμε και τον ΣΥΝ να συμμετέχει τότε θα νικήσουμε οριστικά τον φασισμό. Νο πασαράν, κε Καρατζαφέρη.

ΕΛΑΤΕ...

Οι ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ έχουν τώρα καλή διέξοδο. Όσοι δεν θα πάνε στον Καραμανλή απευθείας, να έρθουν σε μας. Έτσι κι αλλιώς χαμένοι είναι, τουλάχιστον ας φράξουμε το δρόμο στο φασισμό. Και μετά από 20

χρόνια βλέπουμε πάλι. Δεν χάθηκε ο κόσμος.

ΚΑΤΩ Ο ΦΑΣΙΣΜΟΣ!

Με ανησυχεί ιδιαίτερως η πτώση του σοσιαλισμού στην Ευρώπη. Τι θα γίνει τώρα η σύγκλιση; Θα αναγκαστεί ο κ. Σημίτης να ξαναβγεί στο δρόμο και να κατασκευάζει βόμβες; Δεν είναι κομψό. Πέρασαν και τα χρόνια και ο άνθρωπος έχει κουραστεί. Ο δε συνεργάτης του, ο κ. Μπίστης, δεν μπορεί ο άνθρωπος. Αυτά τα πράγματα θέλουν ταχύτητα.

ΤΑ 'ΧΟΥΝΕ ΠΑΙΞΕΙ

Τις προάλλες έβλεπα αυτόν τον κ. Θεοδωράκη στην ΝΕΤ με τον κ. Χαριτόπουλο, να προσπαθεί να καταλάβει τι του έλεγε ο συγγραφέας, να μην μπορεί, να ρωτάει τον φίλο του τον Κούλογλου, και άκρη να μην βγαίνει. Τους είπε κάτι απλό ο άνθρωπος. Πως αν ήταν Γάλλος, θα ψηφίζε τροτσκιστές. Δεν το εννοούσαν καθόλου. Τι Σλαβομακεδόνες τού βάλανε, τι γύφτους, τι Πομάκους, για να του δείξουν δηλαδή πως είναι διεθνισταί του Σημίτη, αυτός τίποτα. Εκεί.

ΠΟΝΗΡΟΣ Ο ΒΛΑΧΟΣ...

Τους πήρε το σκαλπ ο Φλωράκης πάλι και άρχισαν να τρέμουν τα πόδια τους. Διότι θυμούνται πολύ καλά: ήταν αυτός που τους έδωσε πάλι το 1989...

Ραμάλα: Η επόμενη μέρα

Ανταπόκριση του Carl Dundas από τη Ραμάλα

Η ολοκλήρωση της πρώτης φάσης της επιχείρησης «Προστατευτικό Τείχος» του Ισραήλ αποκάλυψε τις πραγματικές διαστάσεις των προθέσεων της. Αυτές αποτυπώνονται στα ερειπωμένα γραφεία των διαφόρων υπουργείων της Παλαιστινιακής Αρχής αλλά και ενός αριθμού μη κυβερνητικών οργανώσεων σε ολόκληρη τη Δυτική Όχθη. Καθώς οι κάτοικοι της Ραμάλα, της Τζενίν, της Ναμπλούς, της Βηθλεέμ και των υπολοίπων χωριών που βρέθηκαν στο στόχαστρο του ισραηλινού στρατού άρχισαν να μαζεύουν τα κομμάτια της καθημερινής ζωής τους, πολλοί από αυτούς βρέθηκαν αντιμέτωποι με τις οικείες πλέον σκηνές βανδαλισμού και καταστροφής: λεηλατημένα γραφεία, υβριστικά συνθήματα γκράφιτι, αναποδογυρισμένα τραπέζια, διαλυμένοι υπολογιστές, σπασμένα έπιπλα, θρυμματισμένα τζάμια, παραβιασμένες πόρτες και αποφάγια από στρατιωτικές μερίδες χωμένα σε συρτάρια. Ακόμη και το κτήριο που στεγάζει τον Σύνδεσμο Ελληνο-Παλαιστινιακής Φιλίας στη Ραμάλα φαίνεται πως δεν είναι πια παρά τέσσερις διάτρητοι από τα πυρά τοίχοι. Περισσότερο ανησυχητική όμως είναι η κλοπή βάσεων δεδομένων που περιέχουν σημαντικές πληροφορίες για κάθε πτυχή της παλαιστινιακής ζωής, και οι οποίες συλλέγονταν για να τεθούν τα θεμέλια της κοινωνίας των πολιτών σε ένα μελλοντικό ανεξάρτητο και κυρίαρχο παλαιστινιακό κράτος.

Η «Υγεία, Ανάπτυξη, Πληροφορία και Πολιτική» (HDIP) είναι μια οργάνωση της οποίας ηγείται ο Μουστάφα Μπαργούτι, ένας από τους πιο διακεκριμένους αντιπάλους της ισραηλινής κατοχής. Η HDIP αρχικά ειδικεύτηκε στην υγειονομική έρευνα, αλλά με την άνοδο της εξέγερσης πριν 19 μήνες, μεταβλήθηκε σε πηγή πληροφοριών για δημοσιογράφους και διανοούμενους. Πήγα στα γραφεία της οργάνωσης αυτής τη Δευτέρα 22 Απριλίου και βρήκα ένα μέρος των εγκαταστάσεων της λίγο-πολύ διαλυμένο, με υπολογιστές, τραπέζια, αρχεία και άλλα εξαρτήματα σωριασμένα σε διάφορες γωνίες του κτηρίου. Παρότι είδα την HDIP στην άθλια αυτή κατάσταση, δεν περίμενα να δω τα όσα είδα κατόπιν στην MATTIN, μια οργάνωση ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εμπορίου, που με γαϊδουρινή υπομονή διώκει την Ευρωπαϊ-

κή Ένωση διότι επιτρέπει στο Ισραήλ να εξαγει προϊόντα κατασκευασμένα στους εποίκισμούς, παραβιάζοντας την Εμπορική Συμφωνία Σύνδεσης ΕΕ-Ισραήλ. Αν και στο ίδιο μοτίβο μ' εκείνη της HDIP, η έκταση της καταστροφής εκεί ήταν πολύ μεγαλύτερη. Επιπλέον μια δυσσομία διαπερνούσε τον αέρα από τα αποφάγια που είχαν αφήσει οι στρατιώτες προτού αποχωρήσουν. Σ' έναν από τους τοίχους των δωματίων ήταν γραμμένο το σύνθημα «Γαμημένοι Άραβες, μην τα βάζετε μαζί μας - Ισραηλινός Αμυντικός Στρατός».

Η ΔΙΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΩΝ
Από την επαύριο της υπογραφής της Διακήρυξης Αρχών, στις 13 Σεπτεμβρίου 1993, η διεθνής κοινότητα υποστήριξε γενναιόδωρα την οικοδόμηση των παλαιστινιακών θεσμών. Υπολογίζεται πως στην πενταετία 1995-2000 3,3 δισ.

δολάρια παρεσχέθηκαν στην Παλαιστινιακή Αρχή και στις παλαιστινιακές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών. Περίπου 933.000 δολάρια επενδύθηκαν στην κοινωνική ανάπτυξη, ιδιαίτερα στους τομείς της υγείας και της παιδείας. Ωστόσο η συστηματική καταστροφή των παλαιστινιακών πολιτικών θεσμών δεν ξεκίνησε με την επιχείρηση «Προστατευτικό Τείχος». Στις αρχές Δεκεμβρίου 2001 ο ισραηλινός στρατός εξαπέλυσε επίθεση κατά του Παλαιστινιακού Κεντρικού Στατιστικού Γραφείου στην αλ-Μπίρε, κοντά στη Ραμάλα. Το Γραφείο ιδρύθηκε το 1994 και χρηματοδοτούνταν κυρίως από τη Σουηδία, τη Νορβηγία, την Ελβετία και τη Γερμανία. Η ΕΕ παρέσχε 4 εκατομμύρια δολάρια στο Γραφείο για την ανάπτυξη των παλαιστινιακών πολιτικών θεσμών, ενώ αυτό διεξήγε αμέτρητες έρευνες πάνω σε διάφορες πτυχές της παλαιστινιακής ζωής, περιλαμβανομένης και μιας καταμέτρησης πληθυσμού. Οι πληροφορίες του κρίνονταν αξιόπιστες και ερευνητές από την περιοχή και από το εξωτερικό συχνά χρησιμοποιούσαν τα στοιχεία του. Κατά τη διάρκεια της ισραηλινής στρατιωτικής επίθεσης του Δεκεμβρίου καταστράφηκε ο τεχνολογικός εξοπλισμός του, ενώ τα στοιχεία που συνέλεξε από το 1994 κατασχέθηκαν. Ο Διευθυντής του, Δρ. Χάσαν Άμπου-Λίμπντεν, είχε δηλώσει τότε ότι είχαν κλαπεί και χρήματα από τα θησαυροφυλάκιά του.

Στις 11 Ιανουαρίου 2002 μπουλντόζες του ισραηλινού στρατού ξήλωσαν τον αεροδιάδρομο του παλαιστινιακού αεροδρομίου στη νότιο Γάζα, ως αντίποινα για τη δολοφονία τεσσάρων στρατιωτών. Το αεροδρόμιο, που οικοδομήθηκε το 1998 εν μέρει με γερμανικά κονδύλια, θεωρείται σημαντικό εθνικό σύμβολο των Παλαιστινίων. Στις 10 Αυγούστου 2001 ισραηλινές δυνάμεις ασφαλείας επιτέθηκαν στο Orient House στην ανατολική Ιερουσαλήμ, όπου εδρεύουν τα κεντρικά

γραφεία της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (ΟΑΠ), τα οποία με το ζόρι ανέχονταν οι ισραηλινές αρχές. Την ίδια στιγμή οι αρχές επιτέθηκαν στο Σύλλογο Παλαιστινίων Φυλακισμένων και στο Εμπορικό Επιμελητήριο, επίσης στην ανατολική Ιερουσαλήμ, καθώς και στα γραφεία του Παλαιστινιακού Κυβερνείου Ιεροσολύμων, στο Άμπου Ντις, ανατολικά της πόλης. Κατασχέθηκαν έγγραφα και στην περίπτωση του Orient House τα γραφεία έκλεισαν για αόριστο χρόνο. Το Orient House υπήρξε σύμβολο της σταδιακά παρακμάζουσας παλαιστινιακής θεσμικής παρουσίας στην ανατολική Ιερουσαλήμ και εκτός από τα προγράμματα κοινωνικής πρόνοιας που διοργάνωνε για Παλαιστίνιους, διέθετε επίσης τα στοιχεία του κτηματολογίου της δυτικής Ιερουσαλήμ, προτού διωχθεί ο αστικός και εύπορος χριστιανικός παλαιστινιακός πληθυσμός από τις κατοικίες του στον πόλεμο του 1948.

Πώς αλλιώς θα μπορούσε να εξηγήσει κανείς αυτή την ανώφελη καταστροφή που ολοφάνερα δεν είναι δυνατό να εξυπηρετεί κάποιον στρατιωτικό σκοπό; Πώς θα μπορούσε να εξηγηθεί αλλιώς ο συστηματικός χαρακτήρας αυτής της καταστροφής; Και πώς αλλιώς θα μπορούσε κανείς να εξηγήσει το γεγονός ότι, πέρα από την προπαγάνδα, καμία αξιόπιστη «σύνδεση με την τρομοκρατία» δεν παρουσιάστηκε από τις ισραηλινές αρχές (δηλαδή σύνδεση μεταξύ των υπουργείων και των μη κυβερνητικών οργανώσεων αφ' ενός, και της παλαιστινιακής ένοπλης αντίστασης αφ' ετέρου), για να δικαιολογήσει την καταλήστευση και λεηλάτησή τους; Ολοένα περισσότερο θεωρείται, και μάλλον βάσιμα, πως η διάλυση των νεότευκτων παλαιστινιακών θεσμών συνδέεται στενά με την προστασία των 200 εποίκισμών που εγκατέστησαν παράνομα οι Ισραηλινοί στα αραβικά εδάφη.

Ο ΥΠΟΓΕΙΟΣ ΕΠΕΚΤΑΤΙΣΜΟΣ

Το ισραηλινό πολιτικό κατεστημένο σαφώς πιστεύει ότι μπορεί να πετύχει την ειρήνη διατηρώντας συνάμα και τους εποίκισμούς. Αυτή ήταν η θέση του πρώην πρωθυπουργού Εχούντ Μπαράκ, ο οποίος ήθελε να προσαρτή-

Η σύλληψη του ηγέτη της Φατάχ, Μαρουάν Μπαργούτι.

σει τους εποίκισμούς στο Ισραήλ ως μέρος μιας τελικής διευθέτησης της κρίσης, θέση που πρότεινε στο Καμπ Ντέιβιντ τον Ιούλιο του 2000. Αυτή είναι με κάθε βεβαιότητα και η θέση του Σαρόν, ο οποίος έχει δεσμευτεί υπέρ μιας πολιτικής διατήρησης ακόμη και των πιο απομακρυσμένων εποίκισμών, παρά την αντίθετη γνώμη των στρατιωτικών συμβούλων του που θεωρούν την υπεράσπισή τους πολυέξοδη σε στρατιωτικό δυναμικό. Για παράδειγμα, από τον Οκτώβριο του 2000 μέχρι φέτος τον Μάρτιο 17 ισραηλινοί στρατιώτες έχασαν τη ζωή τους για να προστατεύσουν τον απόμακρο εποίκισμό του Νετσαρίμ στη Γάζα.

Όμως και ο ισραηλινός προϋπολογισμός αντικατοπτρίζει την υψηλή προτεραιότητα του ζητήματος των εποίκισμών για την παρούσα κυβέρνηση: Οι κρατικές επιδοτήσεις για τις βιομηχανίες που εγκαθίστανται στους εποίκισμούς, αυξήθηκαν φέτος κατά 12%, φτάνοντας σε 4,6 εκατομμύρια δολ. Το υπουργείο Θρησκευμάτων απέσπασε 11 εκατομμύρια δολ. για την ανέγερση συναγωγών στους εποίκισμούς, ενώ οι επιδοτήσεις για την αγορά κατοικιών φτάνουν μέχρι και τα 20.000 δολάρια, πέρα από τα χαμηλότοκα δάνεια των 8.000 δολαρίων, που συμποσούνται σε συνολικό ετήσιο προϋπολογισμό 64

εκατομμυρίων δολαρίων.

Από την ίδρυση της Γισούβ, της εβραϊκής κοινότητας στην Παλαιστίνη πριν από το 1948, οι εποίκισμοί αποτελούσαν την υλική έκφραση των σιωνιστικών προθέσεων, επιδιώξεων και αγώνα. Με την κατοχή της Δυτικής Όχθης και της λωρίδας της Γάζας, η ισραηλινή ηγεσία απέκτησε την ευκαιρία να συνεχίσει τον εποίκισμό της Παλαιστίνης σύμφωνα με τις προκυρήξεις του Παγκοσμίου Σιωνιστικού Συνεδρίου στην Ελβετία το 1897. Από το 1967 ως το 1977 κυβερνήσεις υπό την ηγεσία των Εργατικών εδραίωσαν τους πρώτους εποίκισμούς στα κατεχόμενα εδάφη, θέτοντας τη βάση για την επέκταση της βιομηχανίας εποίκισμού της κυβερνήσεως Μπεγκίν. Για τους Παλαιστίνιους η πολιτική αυτή σήμαινε κατ' ουσίαν την κατάσχεση των γαιών τους, που στηρίχθηκε σε μια περίτεχνη ερμηνεία του οθωμανικού κτηματικού δικαίου, του δικαίου της Βρεταννικής Εντολής και τα Ισραηλινά Στρατιωτικά Διατάγματα.

Οι συμφωνίες που απαρτίζουν την ειρηνευτική διαδικασία του Όσλο απλώς παγίωσαν αυτή τη νομική κατάσταση. Κατά την ενδιάμεση περίοδο υλοποίησης των συνθηκών οι ισραηλινές αρχές συνέχισαν να ελέγχουν τις παλαιστινιακές ζώνες και τις αποφά-

σεις για τη χρήση γης. Με αυτή τη νέα χωροταξική πραγματικότητα των ζωνών τέθηκε η βάση πάνω στην οποία επιτεύχθηκε η επί του εδάφους αχρήστευση των Συμφωνιών του Όσλο. Έτσι τον Φεβρουάριο του 2002 υπολογίστηκε ότι ο αριθμός των ισραηλινών εποίκων στις κατεχόμενες περιοχές υπερβαίνει τις 300.000. Περίπου 206.000 απ' αυτούς διαμένουν στη Δυτική Όχθη, και αν με τους εποικισμούς συνοπολογισθούν οι δρόμοι που τους συνδέουν και οι εγκαταστάσεις του ισραηλινού στρατού, η έκτασή τους ισοδυναμεί με το 59% της περιοχής (μη περιλαμβανομένης της ανατολικής Ιερουσαλήμ). Επιπλέον υπάρχουν 170.000 έποικοι στην ανατολική Ιερουσαλήμ, ενώ στη λωρίδα της Γάζας διαμένουν 7.000 έποικοι στο καλύτερο 20% της περιοχής, τη στιγμή που στο υπόλοιπο 80% κατοικούν 1,1 εκατομμύρια Παλαιστίνιοι, εκ των οποίων τα 4/5 είναι πρόσφυγες από τον πόλεμο του 1948. Από την άνοδο του Σαρόν στην πρωθυπουργία στις 7 Μαρτίου 2001 25 νέοι εποικισμοί έχουν κτιστεί εκεί, ενώ η διαδικασία συνεχίζεται ακόμη με ραγδαίους ρυθμούς.

ΚΑΤΟΧΗ Ή ΑΣΦΑΛΕΙΑ;

Ως τώρα η διεθνής διαμεσολάβηση έχει σχεδόν ολοκληρωτικά εστιάσει την προσοχή της στα λεγόμενα «ζητήματα ασφαλείας», δηλαδή στην προσπάθεια να πεισθεί η Παλαιστινιακή Αρχή να πατάξει την Ιντιφάντα για κάποια απροσδιόριστη φύσεως ανταλλάγματα. Οι πρόσφατες αμερικανικές δηλώσεις για την ανάγκη ενός «πολιτικού οριζοντα» που να παρέχει στους Παλαιστίνιους κίνητρα για να σταματήσουν την εξέγερσή τους, αποτελούν μια καθυστερημένη αναγνώριση της πολυπλοκότητας των πρόσφατων γεγονότων και του αδιεξόδου στο οποίο οδηγεί η επιχειρηματολογία περί «τρομοκρατίας». Όπως έχουν άλλωστε τα πράγματα, δύσκολα θα μπορέσει η Παλαιστινιακή Αρχή να προασπίσει την ασφάλεια των ισραηλινών εποίκων από τη λαϊκή εξέγερση.

Σε άρθρο του στις 16 Ιανουαρίου στην *Ουάσιγκτον Πόστ* ο Γενικός Γραμματέας της Φατάχ (της φράξιας του Αραφάτ μέσα στην ΟΑΠ), ο πρόσφατα συλληφθείς Μαρουάν Μπαργούτι δήλωνε:

«ο μόνος δρόμος για να αποκτήσουν οι Ισραηλινοί ασφάλεια είναι, πολύ απλά, να τερματίσουν την 35χρονη κατοχή τους στα παλαιστινιακά εδάφη. Οι Ισραηλινοί πρέπει να εγκαταλείψουν τον μύθο πως είναι δυνατό να έχουν ειρήνη και κατοχή ταυτοχρόνως, πως η ειρηνική συνύπαρξη είναι δυνατή μεταξύ σκλάβου και αφέντη. Η έλλειψη ασφαλείας των Ισραηλινών πηγάζει από την έλλειψη ελευθερίας των Παλαιστίνιων. Το Ισραήλ μπορεί να έχει ασφάλεια μόνο μετά το τέλος της κατοχής, όχι πριν».

Αυτές οι δηλώσεις, που έγιναν από ηγετικό στέλεχος της Ιντιφάντα, περικλείουν την ουσία του νοήματος της εξέγερσης, αλλά και της έμμονης άρνησης του Ισραήλ να αντιμετωπίσει το θέμα των εποικισμών. Δεν είναι δυνατόν να υπάρξει παλαιστινιακή κυριαρχία όσο το Ισραήλ διατηρεί εποικισμούς που στραγγαλίζουν την ανάπτυξη των παλαιστινιακών πόλεων, που εκμεταλλεύονται τις πλουτοπαραγωγικές πηγές και χρησιμοποιούν το μεγαλύτερο τμήμα των υδάτινων πόρων τους. Ο Σαρόν ωστόσο έχει άλλη άποψη και η επιχείρηση «Προστατευτικό Τείχος» αποτελεί την απάντησή του στις παλαιστινιακές προσδοκίες και στις αποφάσεις του Όσλο τις οποίες εξαρχής είχε ρητά καταδικάσει. Όσο για τον Σιμόν Πέρες και το Εργατικό Κόμμα, η Ιντιφάντα αποτελεί άμεση αμφισβήτηση των σχεδίων τους για ένα παλαιστινιακό «κράτος» στερημένο από την κοιλάδα του Ιορδάνη, με μια τυπική μόνο παρουσία στην ανατολική Ιερουσαλήμ, χωρίς έλεγχο πάνω στα σύνορά του και στον εναέριο χώρο του και με ελάχιστη εδαφική γειτνίαση. Για τον Πέρες και τους Εργατικούς η Ιντιφάντα υπήρξε μια ανατροπή, μια προσπάθεια του παλαιστινιακού λαού να διαρρήξει τους φραγμούς του Όσλο που οι ισραηλινοί αφεντάδες του προσπάθησαν να επιβάλουν εκμεταλλευόμενοι την ανικανότητα της ηγεσίας του. Ο Σαρόν και ο Πέρες μπορεί να μην είναι ένα πολιτικό δίδυμο, αλλά επίσης δεν είναι ασυμβίβαστο ζευγάρι, όπως εσφαλμένα πολλοί παρατηρητές και πολιτικοί εκτός του Ισραήλ νομίζουν. Από την άποψη αυτή η συνοχή της κυβέρνησης συνασπισμού είναι άκρως αποκαλυπτική: μια

ενότητα στηριγμένη πάνω στο φόβο που γεννούν οι νόμιμες προσδοκίες του αυτόχθονου πληθυσμού που ούτε η δεξιά ούτε η αριστερά στο Ισραήλ θέλει να αποδεχτεί.

ΟΡΑΜΑΤΑ

Υπήρξαν, τέλος, και ορισμένες αντιδράσεις από Παλαιστίνιους που συμμετείχαν σε συνάντηση των μη κυβερνητικών οργανώσεων στη Ραμάλα στις 25 Απριλίου. Η αβεβαιότητα της κατάστασης, η συνεχιζόμενη πολιορκία του Αραφάτ και βεβαίως η καταστροφή που δημιουργήσε η πρόσφατη επίθεση, ήταν ορισμένα από τα ζητήματα που συζητήθηκαν. Πολλοί από τους μετέχοντες έκριναν πως η επιχείρηση «Προστατευτικό Τείχος» στρεφόταν κατά των ιδίων συλλογικά, ως λαού. Εξέφρασαν την υποστήριξή τους προς τον Γιάσερ Αραφάτ και φαίνονταν σαφώς καχύποπτοι απέναντι σε οποιεσδήποτε ισραηλινές προσπάθειες κατασκευής μιας νέας, πιο υποτελούς ηγεσίας. Σχετικά με τις πιθανές προθέσεις του Ισραήλ για επιστροφή στην άμεση στρατιωτική διοίκηση της προ του Όσλο εποχής, οι μετέχοντες έκαναν λόγο για στρατηγικές παθητικής αντίστασης, αν αυτό γίνει πραγματικότητα.

Ένα από τα ενδιαφέροντα σημεία που έθιξαν οι ομιλητές, αφορούσε στην ανάγκη μεγαλύτερης συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών στην διεκπεραίωση των παλαιστινιακών υποθέσεων, τώρα που η Παλαιστινιακή Αρχή έχει απολέσει τη δυνατότητα διακυβέρνησης. Εκφράστηκε επίσης η άποψη να μην γίνει δεκτή η αμερικανική βοήθεια – ακολουθώντας το παράδειγμα του Δημάρχου της Τζενίν, και των δημοτικών αρχών της Ναμπλούς: Πράγματι, αμερικανικά αεροπλάνα και αμερικανικά πυρομαχικά ήταν που κατέστρεψαν τις πόλεις τους.

Κατέκριναν επίσης την αμερικανική ανοχή απέναντι στην επιδρομή των Ισραηλινών και συζήτησαν το πώς οραματίζονται ένα μελλοντικό παλαιστινιακό κράτος και τις προοπτικές αντικατάστασης της παρούσας διεφθαρμένης ηγεσίας από νέους αξιοπρεπείς και ειλικρινείς πολιτικούς.

Καθώς φαίνεται, υπάρχουν ακόμα ορισμένα πράγματα τα οποία ούτε και η στρατιωτική βία μπορεί να εξαλείψει.

«Αφήνω τη χώρα σας ικανοποιημένος...»

Την περασμένη εβδομάδα επισκέφθηκε την Ελλάδα ο υπουργός Εξωτερικών της Ουκρανίας Ανατόλι Ζλένκο. Ήδη πριν τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και κυρίως κατά τα τελευταία δέκα χρόνια ο κ. Ζλένκο διαμόρφωσε τις αρχές της εξωτερικής πολιτικής της σύγχρονης Ουκρανίας. Στη συνέντευξη που έδωσε στον συνεργάτη μας, περιέγραψε σε γενικές γραμμές τα θεμέλια της εξωτερικής πολιτικής της χώρας του.

Τη συνέντευξη πήρε ο **Βσέβολοντ Σαμοχβάλοβ**

• *Κύριε Υπουργέ, ποιες είναι οι πρώτες εντυπώσεις σας από την επίσκεψη στην Ελλάδα;*

—Οι εντυπώσεις μου από την πρώτη μου επίσκεψη στην Ελλάδα είναι πολύ θετικές. Τα συναισθήματά μου απηχούν τις καλές σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ των χωρών μας. Κατά τις διαπραγματεύσεις στο υπουργείο Εξωτερικών, κατά τη συνάντησή μου με τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και κατά τις συνομιλίες και τις συνεργασίες που είχα σε διάφορα υπουργεία, αισθάνθηκα μια συμπάθεια προς τον ουκρανικό λαό. Αισθάνθηκα επίσης την ειλικρινή επιθυμία του ελληνικού λαού για συνεργασία με τους Ουκρανούς και για εμβάθυνση αυτής της συνεργασίας σε όλους τους τομείς. Καταλαβαίνουμε ότι η Ελλάδα περνά μια περίοδο που απαιτεί μεγάλη υπευθυνότητα και προσοχή, καθώς προετοιμάζεται για την προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είδα επίσης και τη μεγάλη προσπάθεια που καταβάλλει η Ελλάδα για την προετοιμασία των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Και είμαι ικανοποιημένος που κατά τη διαμονή μου υπέγραψα τη σύμβαση για την Ολυμπιακή εκχειρία. Εκτός από αυτή όμως, υπογράψαμε με την Ελλάδα το τριετές Πρόγραμμα για τη Συνεργασία στον τομέα επιστήμης και πολιτισμού και ετοιμάσαμε τη συμφωνία για τους οικονομικούς μετανάστες και την κοινωνική προστασία τους. Η αίσθησή μου είναι πως έχουμε κάνει πολλά, όμως μένουν και πρέπει να γίνουν ακόμα πολλά. Και υπάρχει πολιτική βούληση και από τις δύο πλευρές. Πιστεύω ότι η επικείμενη επίσκεψη του Πρωθυπουργού της Ελλάδας κ. Σημίτη στην Ουκρανία στις αρχές Ιουλίου θα δώσει ακόμα ένα κί-

νητρο προς εμβάθυνση των διμερών σχέσεων μεταξύ των χωρών μας. Νομίζω ότι η επικείμενη επίσκεψη του Προέδρου της Ουκρανίας Λεονίντ Κούτσμα επίσης θα ενισχύσει τη συνεργασία αυτή. Είμαι λοιπόν γεμάτος αισιοδοξία και αύριο θα φύγω από τη χώρα σας με έμπνευση και ικανοποίηση για τη συνέχιση αυτών των συνεργασιών και εμβάθυνση των διμερών σχέσεων.

• *Τι σκέφτεστε για τις προοπτικές συνεργασίας των χωρών μας στις μεταφορές πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Ευρώπη;*

—Δεν επικεντρώσαμε ιδιαίτερα την προσοχή μας στη μεταφορά των ενεργειακών υλών από την Ελλάδα στη χώρα μου, αλλά ούτως ή άλλως έχουμε θέξει το θέμα αυτό σε συνομιλίες με κάποιους επιχειρηματίες, και τους προτείνουμε να εξετάσουν τις δυνατότητες του καινούργιου πετρελαιοαγωγού «Οδησσός-Μπρόντι-Γκντανσκ», ο οποίος μπορεί να μεταφέρει πετρέλαιο από την περιοχή μας στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες.

• *Πώς έχουν επηρεαστεί οι σχέσεις μεταξύ της Μόσχας και του Κιέβου από τη στροφή της Ουκρανίας προς την Ευρωπαϊκή Ένωση;*

—Έχουμε και προσπαθούμε να διατηρούμε ομαλές σχέσεις με τη Ρώσικη Ομοσπονδία. Η Ρωσία είναι γείτονάς μας. Με όλο το σεβασμό προς το παρόν και το μέλλον των σχέσεων δηλώνουμε βέβαια την επιθυμία και την πολιτική βούληση να συνεχίσουμε τη συνεργασία μας, αλλά η προτεραιότητα της εξωτερικής πολιτικής της Ουκρανίας είναι η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πιστεύουμε ότι η ενίσχυση των σχέσεών μας με τη Ρωσία είναι μέρος της ευρωπαϊκής επιλογής της Ουκρανίας.

• *Κύριε Υπουργέ, πέρασαν δέκα χρόνια από την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Ουκρανίας. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας τα κυριότερα επιτεύγματα της χώρας σας κατά το χρονικό διάστημα αυτό και τι από αυτά που θα θέλατε, δεν έχετε καταφέρει;*

—Το πρώτο επίτευγμα είναι αυτό καθαυτό το γεγονός ότι γιορτάσαμε τη δέκατη επέτειο της ανεξαρτησίας μας. Αυτή είναι το πρώτο και κύριο επίτευγμα. Παρ' όλες τις δυσκολίες των πρώτων χρόνων ενισχύσαμε το κράτος μας. Βέβαια αρχίσαμε να δημιουργούμε το κράτος μας από το μηδέν, επειδή η Ουκρανία σχεδόν ποτέ δεν υπήρχε ως κράτος. Έχουμε διαμορφώσει τη νομική βάση, έχουμε ξεκινήσει πολιτειακές και οικονομικές μεταρρυθμίσεις, έχουμε εκλέξει δημοκρατικά τον πρώτο Πρόεδρο της χώρας και για τη δεύτερη προεδρία έχει εκλεγεί ο δεύτερος Πρόεδρος, ο Λεονίντ Κούτσμα. Όλα αυτά, όπως και οι πρόσφατες δημοκρατικές κοινοβουλευτικές εκλογές, είναι κατά τη γνώμη μου το δεύτερο μεγάλο επίτευγμα. Αναμφίβολα, αντιμετωπίσαμε πολλά προβλήματα, κάναμε και μερικά λάθη, αλλά ας μην ξεχνάμε ότι η Ουκρανία είναι ένα απολύτως καινούργιο κράτος, δίχως την απαραίτητη εμπειρία. Εμείς πάντως είμαστε αφοσιωμένοι στη μετάβαση από το ένα σύστημα στο άλλο. Δεν είναι εύκολος δρόμος, αλλά είμαστε αποφασισμένοι να προχωρήσουμε στον δρόμο αυτό προς τη δημοκρατία και την οικονομία της αγοράς. Είναι οι υποχρεώσεις από την πλευρά μας, η σοβαρή απόφασή μας και σοβαρή απόφαση από την πλευρά των εταίρων μας. Και ένας από τους κύριους εταίρους μας είναι η Ελληνική Δημοκρατία. 🇺🇦

Ο Ελεύθερος Τύπος

και οι κ. Κύρτσος, Κόκκαλης και Λιακουνάκος

του Ρεπόρτερ

Υπάρχει μόνο μια εφημερίδα στην Ελλάδα –και κατά πάσα πιθανότητα στον πλανήτη Γη– της οποίας ο εκδότης να κατηγορεί τον διευθυντή της για τις ύποπτες σχέσεις του με κάποιον διαπλεκόμενο μεγαλοεπιχειρηματία, αλλά ο τελευταίος να παραμένει ακλόνητος στη θέση του. Συνέβη στην τελευταία συνεδρίαση του Δ.Σ. του «Ιδρύματος Τύπου» στο οποίο ως γνωστόν ανήκει η εφημερίδα *Ελεύθερος Τύπος*, παρόντων τριών μεγαλοστελεχών της Ν.Δ. και πρώην υπουργών, των κ.κ. Εβερετ, Βαρβιτσιώτη και Παλαιοκρασσά.

Η συζήτηση αφορούσε στην πολύ κακή πορεία της εφημερίδας τα τελευταία χρόνια, αποτέλεσμα της οποίας

είναι να έχει συρρικνωθεί η κυκλοφορία της και να παρουσιάζει παθητικό της τάξης του ενός δις. ετησίως. Υπεύθυνος γι' αυτό θεωρήθηκε από πολλά μέλη του Δ.Σ. ο διευθυντής της εφημερίδας Γ. Κύρτσος, ο οποίος αμυνόμενος εκστόμισε το εξής καταπληκτικό: «από τους γνωστούς δημοσιογράφους, είμαι ο πιο αξιόπιστος». Για να λάβει την εξής απάντηση από ένα από τα «ισόβια μέλη» του «Ιδρύματος Τύπου», δηλαδή από έναν από τους «εκδότες» του: «Σε πληροφορώ ότι δεν είσαι καθόλου αξιόπιστος, σε επικρίνουν για τη στάση σου απέναντι στον Κόκκαλη. Δεν είναι δυνατόν να είμαστε η μόνη εφημερίδα στην Ελλάδα που τον υποστηρίζει, όταν ακόμα και το κόμμα μας

είναι εναντίον του».

Όπως μας μεταφέρθηκε, ο κ. Κύρτσος κοκκίνισε, δεν είχε τι να πει και τον «έσωσε», ως συνήθως, μια παρέμβαση του προστάτη του Ι. Βαρβιτσιώτη που έσπευσε να διακόψει τη συζήτηση με την προτροπή: «Ας μην το παρατραβάμε». Ο ίδιος άλλωστε έχει κάθε λόγο για κάτι τέτοιο, αφού όπως πληροφορούμεθα, μεταξύ των άλλων, ο πρώην ιδιαίτερός του στη Ρηγίλλης και μέχρι σήμερα εκ των διευθυντών του *Ε.Τ. Γ.* Κουβαράς τιμήθηκε προσφάτως με μια ιδιαίτερα παχυλή υποτροφία του Ιδρύματος Κόκκαλη στο Χάρβαρντ. Φιλομαθέστατη όντως η διεύθυνση της εφημερίδας.

Σύμφωνα με τις ίδιες πληροφορίες, η

Μια επιστολή του Λεωνίδα Τριβυζά προς το Δ.Σ.

Μια επιστολή του κ. Λεωνίδα Τριβυζά προς το Δ.Σ. του Ιδρύματος Λίλιαν Βουδούρη καταγγέλλει τις περιεργές οικονομικές ρυθμίσεις στον *Ελεύθερο Τύπο*:

Προς το Δ.Σ. του Ιδρύματος «Λίλιαν Βουδούρη»

Κύριε Πρόεδρε,
Με το γράμμα μου αυτό δεν έχω πρόθεση να δημιουργήσω οποιοδήποτε πρόβλημα, ή να θίξω κάποιον προσωπικά. Θέλω μόνο να εκφράσω τη σοβαρή ανησυχία μου για τα όσα συμβαίνουν στον *Ελεύθερο Τύπο*, που οδηγούν, κατά τη γνώμη μου, και την εφημερίδα και το Ίδρυμα στην καταστροφή.

Η πρόσφατη διένεξη του κ. Κύρτσου με τον κ. Βαρδινogiάννη, με αφορμή την εικαζόμενη υποψηφιότητα Χατζηνικολάου – τελευταίο σύμπτωμα μιας σειράς «περιεργών» προσωπικών αντιπαραθέσεων, με οδηγούν στη σκέψη πως αν δεν πάρουμε σοβαρά μέτρα και μάλιστα σύντομα, για να σταματήσει ο κατήφορος, σε λίγο δε θα υπάρχει ούτε η επιχείρηση που εκδίδει την εφημερίδα, ούτε το Ίδρυμα.

Αφού ανέλαβε Διευθυντής ο κ. Κύρτσος

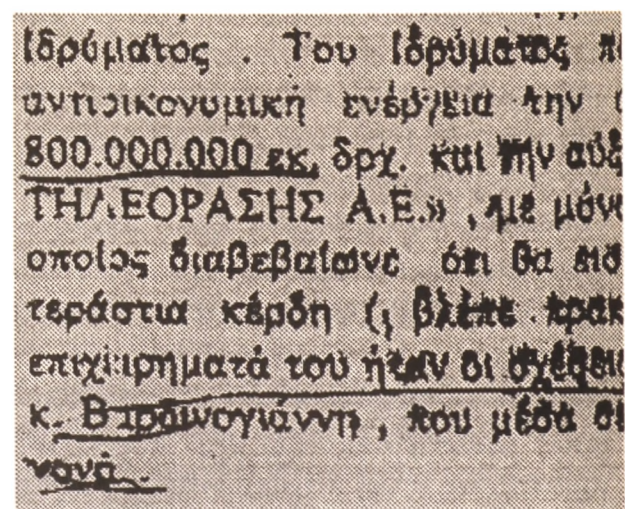
και ενώ είχαμε ελπίσει ότι θα υπήρχε πλέον μια κατάσταση ομαλή με μόνο στόχο την πρόοδο της εφημερίδας, έχουμε ζήσει γεγονότα και καταστάσεις δυσάρεστες και επικίνδυνες, που μόνο την εφημερίδα δεν ωφελούν, όπως δείχνουν οι κυκλοφορίες που πέφτουν συνεχώς. Και όλα αυτά συμβαίνουν με την υποστήριξη των μελών του Δ.Σ. του Ιδρύματος Τύπου, των οποίων ο ρόλος δεν είναι και δεν πρέπει να είναι διακοσμητικός.

Έχω το προνόμιο να μην έχω καμία εξάρτηση από την επιχείρηση και να μπορώ να πω τα πράγματα με το όνομά τους.

Ο κ. Κύρτσος, αφού πέτυχε ν' απομακρύνει τον κ. Πασαλάρη από τη διεύθυνση της εφημερίδας και τον κ. Σαρρή από το Διοικητικό Συμβούλιο, χρειάστηκε να εκδιώξει τον κ. Λιακουνάκο. Θυμόμαστε όλοι πόσο εύκολα ο κ. Λιακουνάκος μεταμορφώθηκε από πετυχημένος και καλός επιχειρηματίας σε νονό κι έμπορο όπλων (βλέπε πρακτικά).

Η ίδια πολιτική εφαρμόζεται και σε θέματα πολιτικά που τα αντιμετωπίζει σαν προσωπικές του υποθέσεις. Παράδειγμα τα θέματα Σπηλιωτόπουλου,

Ρουσόπουλου, Παυλόπουλου και τώρα Βαρδινogiάννη. Αυτή η πολιτική δεν αποβλέπει και δεν οδηγεί στην πρόοδο της επιχείρησης και του Ιδρύματος. Του Ιδρύματος που πρόσφατα σύρθηκε σε μια εντελώς αντιοικονομική ενέργεια: την αγορά των μετοχών Λιακουνάκου αντί 800.000.000 δρχ. και την

αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου της «ΝΕΑΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ Α.Ε.», με μόνο την αφόρητη πίεση του κ. Κύρτσου, ο οποίος διαβεβαίωνε ότι θα εισαγόταν στο χρηματιστήριο και θα είχαμε τεράστια κέρδη (βλέπε πρακτικά Ι.Λ.Β.), ενώ ένα από τα κύρια επιχειρήματά του

πλειοψηφία των μελών του Δ.Σ. πήγε στη συνεδρίαση αποφασισμένη να ζητήσει την κεφαλή Κύρτσου επί πίνακι, αλλά ο τελευταίος σώθηκε όχι μόνον χάρις στον κ. Βαρβιτσιώτη, αλλά και στην απροσδόκητη βοήθεια από έναν πρώην «ορκισμένο εχθρό» του, τον κ. Μ. Έβερτ. Ο οποίος τη στιγμή που η εφημερίδα απειλείται με οικονομική χρεωκοπία βρήκε να πει ότι το πρόβλημά της είναι η ότι δεν... υποστηρίζει φανατικά τη Νέα Δημοκρατία. Και όταν τα πνεύματα άναψαν και όλοι ήταν έτοιμοι να ζητήσουν την εκλογή νέου Δ.Σ., αποχώρησε επιδεικτικά για να δείξει ότι η ηγεσία της Ν.Δ. είναι εναντίον σε μια αντικατάσταση του Κύρτσου. Κατά συνέπεια, όπως ερμήνευσαν ορισμένα μέλη του Δ.Σ. τη στάση του, η ηγεσία της Ν.Δ. είναι εναντίον και σε μια αλλαγή της υπέρ Κόκκαλη πολιτικής του Ε.Τ. Περίεργα πράγματα, όντως. Τα γνωρίζει άραγε αυτά ο πρόεδρος της Ν.Δ. Κ. Καραμανλής;

Αλλά η διαπλοκή της εφημερίδας έχει κι άλλες διαστάσεις, πέραν του Σ.

Κόκκαλη. Όπως διαβάζουμε σε μια επιστολή καταπέλτη για την διεύθυνση της εφημερίδας, με συντάκτη το ισόβιο μέλος του Δ.Σ. του «Ιδρύματος Τύπου» κ. Α. Τριβυζά, κάτω από τις αφόρητες πιέσεις Κύρτσου το Ίδρυμα αναγκάστηκε πριν από λίγο καιρό να αγοράσει το 10% των μετοχών της εφημερίδας από τον γνωστό Θ. Λιακουνάκο, αντί 800.000.000 δραχμών. Το ενδιαφέρον –για ορισμένους και ποινικά– είναι ότι οι ίδιες μετοχές είχαν πωληθεί πριν λίγα χρόνια (1996) στον ίδιο μεγαλοεπιχειρηματία και στενό φίλο του κ. Έβερτ αντί 300.000.000 δραχμών.

Τότε όμως ο Ε.Τ. πουλούσε 125.000 φύλλα και όχι 35.000 όπως σήμερα και επιπλέον εμφάνιζε κέρδη και όχι παθητικό. Πώς είναι λοιπόν δυνατόν να υπερδιπλασιάστηκε η αξία των μετοχών; Είναι πάντως προφανές ότι όλα αυτά δεν έχουν καμιά απολύτως σχέση με την απροκάλυπτη υπεράσπιση του Κύρτσου από τον Έβερτ, ούτε με την γνωστή συμμαχία Κόκκαλη-Λιακουνάκου.

του Ιδρύματος Λίλιαν Βουδούρη

ήταν οι σχέσεις του και η εκτίμησή του στο πρόσωπο του κ. Βαρδινογιάννη, που μέσα σε μία νύχτα μεταμορφώθηκε και αυτός σε νονό.

Πολύ πρόσφατα επίσης το Ίδρυμα οδηγήθηκε παρά τις έντονες αντιδράσεις πολλών μελών του Δ.Σ. στην αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου κατά 500.000.000 εκ. δρχ. για επενδύσεις, που θα έχουν φοβάμαι την ίδια τύχη που έχουν και τα ένθετα και άλλες ενέργειες που αποφασίζονται και σύντομα καταργούνται. Δυστυχώς όσα περιοδικά και ένθετα και αν εκδοθούν, λυπούμαι που το λέω, δεν θα μπορέσει ο «Ε.Τ.» να κερδίσει τη χαμένη αξιοπιστία του και να πείσει ότι δεν παίζει πολιτικά «ύποπτο» ρόλο όπως ισχυρίζονται οι περισσότεροι νεοδημοκράτες πολιτικοί και οπαδοί.

Δε θα προχωρήσω περισσότερο. Θα θυμηθώ μόνο τη δέσμευση του κ. Κύρτσου, όταν ανέλαβε Διευθυντής, ότι θα παραιτηθεί αν μέσα σε 1½ χρόνο δεν βελτιωθεί η πορεία του «Ε.Τ.» (βλέπε πρακτικά) και θα θυμίσω επίσης ότι αν του είχε προσφερθεί θέση του υποψηφίου βουλευτή Επικρατείας της Νέας Δημοκρατίας σε εκλόγιμη θέση, όπως

επεδίωκε, θα είχε εγκαταλείψει την εφημερίδα, κάτι που δείχνει ότι το μέλλον του δεν το ταυτίζει με την εφημερίδα, αλλά την χρησιμοποιεί για άλλους στόχους.

Και τέλος θα θυμίσω τις ευθύνες που έχουμε όλα τα μέλη του Δ.Σ. του Ι.Λ.Β. για την τύχη αυτού του μεγάλου έργου που μας εμπιστεύθηκαν.

Παρακαλώ να σταλεί η επιστολή μου σε όλα τα μέλη και να συζητηθεί το θέμα στην επόμενη συνεδρίαση.

Αθήνα 06.06.2001

Με κάθε τιμή

Α. Τριβυζάς

Μέλος Δ.Σ.

ΑΘΗΝΑ 06.06. 2001
Με κάθε τιμή

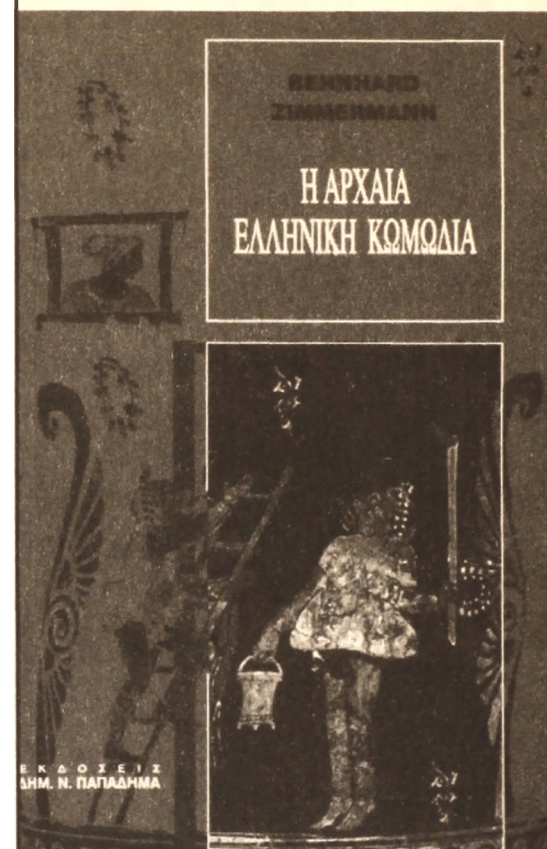
Α. ΤΡΙΒΥΖΑΣ
Μέλος Δ.Σ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

BERNHARD ZIMMERMANN

Καθ. Πανεπιστημίου

Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΩΜΩΔΙΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΗΛΙΑΣ ΤΣΙΡΙΓΚΑΚΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ

Με 288 σελίδες
και 14 εικόνες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
και την Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα

Τηλ.: 010 36.27.318

www.papadimasbooks.gr

e-mail: papadimas@atp.gr

‘Αντε, και η Ακρόπολη κήπος...

Θέλουν να κατεδαφίσουν ένα από τα σημαντικότερα κτηριακά συγκροτήματα του αιώνα για να το κάνουν πάρκο

της Όλγας Ι. Φωτακοπούλου

Ας υποθέσουμε ότι το κράτος αποφασίζει για «το δημόσιο καλό» να πραγματοποιήσει ένα συγκεκριμένο έργο. Και ο χώρος στον οποίο θα πρέπει αυτό να γίνει ανήκει σε ιδιώτες.

Ο νόμος είναι σαφής και η διαδικασία πεπατημένη. Απαλλοτριώση.

Υπάρχει όμως μία –τουλάχιστον– περίπτωση, όπου το κράτος προσπαθεί να ανατρέψει την πεπατημένη.

Το *Αντί*, συνεχίζει και σ’ αυτό το τεύχος τις αναφορές του για τους ελεύθερους χώρους στην Αθήνα.

Για την ανακαίνιση και διατήρηση των προσφυγικών πολυκατοικιών της λεωφόρου Αλεξάνδρας έχουν ήδη γραφτεί πολλά. Όχι όμως αρκετά, ώστε να ανατραπούν τα σχέδια του ΥΠΕΧΩΔΕ και του Δήμου Αθηναίων –κατά κύριο λόγο–, που προβλέπουν την κατεδάφισή τους.

Όπως αναφέρουμε πιο πάνω τα τελευταία δύο χρόνια το κράτος, επαναβεβαιώνοντας την επιθυμία και τα σχέδια των υπηρεσιών της χούντας, πιέζει

με κάθε μέσον τους ιδιοκτήτες των προσφυγικών κατοικιών να του πουλήσουν τα σπίτια τους.

Μάλιστα όρισε και τιμή αγοράς το... μυθικό ποσό των 18 εκατομμυρίων ανά σπίτι! Ποσό απολύτως... ρεαλιστικό, αν λάβουμε υπ’ όψιν μας –πέρα από τα τετραγωνικά κάθε διαμερίσματος– ότι πρόκειται για οικόπεδο 15 στρεμμάτων, στο κέντρο της Αθήνας δίπλα στο Μετρό και δημόσια κτήρια, με πάμπολλες συγκοινωνίες...

Όπως λοιπόν καταγγέλει ο σύλλογος των ιδιοκτητών, τα δύο τελευταία χρόνια η Κτηματική Εταιρεία Δημοσίου:

- Τηλεφωνεί εκτός υπηρεσίας σε αναποφάσιστους κατοίκους και τους παρακινεί να προσέλθουν για να υπογράψουν την πώληση της κατοικίας τους.

- Ζητά εκβιαστικά από ενοικιαστές να αδειάσουν το διαμέρισμά τους, ώστε να παραδοθεί αυτό από τον ιδιοκτήτη προς την Κ.Ε.Δ. άδειο, διότι «όλα είναι τελειωμένα και συμφωνημένα».

1943. Μπροστά ακριβώς από τις προσφυγικές πολυκατοικίες. Η λεωφόρος Αλεξάνδρας, χωματόδρομος τότε, προσφερόταν και για... ανάγνωση.

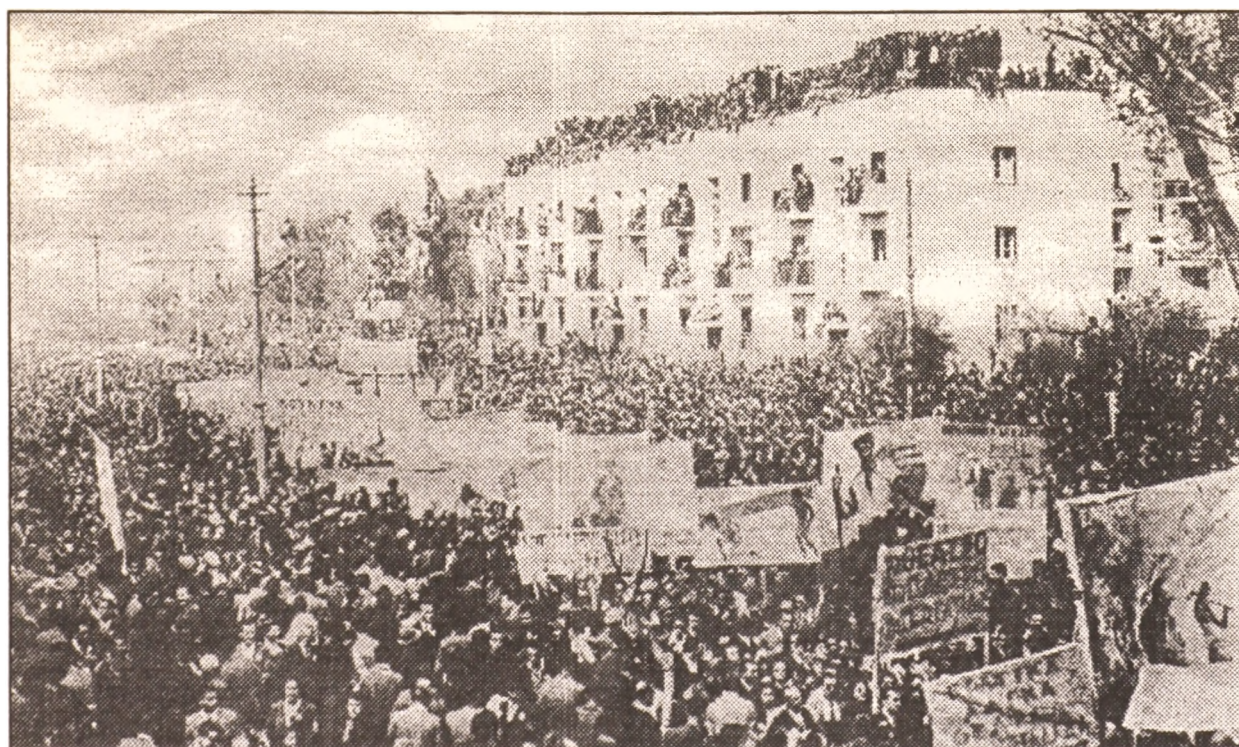
- Παραπλανεί ηλικιωμένους ιδιοκτήτες, άρρωστους ή χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, ότι «έρχονται οι μπουλντόζες».

Το κράτος λοιπόν, εντός και εκτός υπηρεσίας, παραπλανεί, απειλεί και πιέζει να αγοράσει αυτές τις κατοικίες. Γιατί άραγε;

Όταν ένας χώρος απαλλοτριώνεται, περιγράφεται και η μελλοντική του χρήση με χαράκτηρα σαφώς δεσμευτικότερο απ’ ό,τι αν αγοραστεί. Συγκεκριμένα αν αγορασθεί και όχι απαλλοτριωθεί, μπορεί ο αγοραστής (η Κ.Ε.Δ. εν προκειμένω) να το κάνει μετά ό,τι θέλει χωρίς καμία δέσμευση. Κάτι που δεν ισχύει με την απαλλοτριώση.

Και μόνο σύμφωνα με το παραπάνω σκεπτικό σαφώς τίθεται σε αμφιβολία η ειλικρίνεια των «ευγενικών προθέσεων» του κράτους να προσφέρουν «δεκαπέντε στρέμματα πρασίνου, στους Αθηναίους πολίτες», όπως πολύ χαρούμενα ανακοίνωσε πριν δύο χρόνια ο Γιάννος Παπαντωνίου από το προηγούμενο υπουργικό πόστο του...

Σε μια εποχή που το κράτος δεν είναι φερέγγυο ως προς τη διαχείριση άλλων ελεύθερων χώρων στην Αθήνα (π.χ. Λυκαβηττός, Πάρκο Ελευθερίας, Πάρκο Ριζάρη, Γουδί, Ελαιώνας, Αε-

Λεωφόρος Αλεξάνδρας. Διαδήλωση το 1944. Μπροστά ακριβώς από τις προσφυγικές πολυκατοικίες. Εκτός από το μέγιστο αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον και το ιστορικό –με μνήμες από τα Δεκεμβριανά– προβάλλεται έντονα.

ροδρόμιο κ.λπ.) είναι απολύτως λογικό οι... δύσπιστοι να υποθέτουν ότι (αφού δεν υπάρχει καμία επί της ουσίας δέσμευση) όταν «απομακρυνθούν» οι πολυκατοικίες, αργά ή γρήγορα στη θέση τους ενδεχόμενα θα χτιστούν ή νέες πολυκατοικίες με διαφορετικό –εννοείται– συντελεστή δόμησης ή συνεδριακό κέντρο ή παράρτημα γραφείων του Μεγάρου Μουσικής ή...

Το συγκρότημα προσφυγικών κατοικιών της Λεωφόρου Αλεξάνδρας –σχεδιασμένο από τους αρχιτέκτονες Δ. Κυριακού και Κ. Λάσκαρη– αποτελεί το σημαντικότερο παράδειγμα λαϊκής κατοικίας στην Ελλάδα κατά τον μεσοπόλεμο. Η αξία των κατοικιών αυτών δεν είναι μόνο ιστορική (με «αποτυπωμένες» τις μνήμες από τα Δεκεμβριανά), αλλά και αρχιτεκτονική, αφού αντιπροσωπεύουν τη μοντέρνα αρχιτεκτονική του '30, της σχολής του Bauhaus και συγκαταλέγονται μέσα στα 113 πιο σημαντικά έργα της ελληνικής αρχιτεκτονικής του 20ού αιώνα.

Η Διεθνής Ένωση Αρχιτεκτόνων, ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχιτεκτόνων, η Σύγκλητος του Εθνικού Μετσοβίου Πολυτεχνείου, η Αρχιτεκτονική Σχολή, καθηγητές, επιστήμονες, αρχιτέκτονες, πολιτικοί... όλοι συνηγορούν στη διατήρηση των κατοικιών αυτών.

Αυτά τα κτήρια αποφάσισε η πολιτεία να κατεδαφίσει για να κάνει πράσινο... Λες και δεν υπάρχουν άλλα... (Στην Αθήνα!) Έχουμε να τους... υποδείξουμε εμείς –και πολύ άλλοι– εκατοντάδες άλλα, από εκείνα που μόνο «καλαίσθητα» δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν...

Τα τελευταία χρόνια σε όλες τις ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις οικιστικά σύνολα σαν τις προσφυγικές κατοικίες της λεωφόρου Αλεξάνδρας, ανακαινίζονται με ελάχιστο κόστος και επαναχρησιμοποιούνται. Δεκάδες ευρωπαϊκές συνθήκες, συμβάσεις και οδηγίες περί αρχιτεκτονικής κληρονομιάς επιβάλλουν την προστασία, συντήρηση, αναβίωση, ανάδειξη και αποκατάσταση αυτών των σημαντικών (μεταγενέστερων του 1830) οικιστικών συνόλων.

Οι ιδιοκτήτες τους αντιπροτείνουν: αντί να διατεθούν 5 δισ. για την εξαγορά των 228 διαμερισμάτων, την κατεδάφισή τους και τη διαμόρφωση των 14,5 στρεμμάτων σε «πράσινο», να διατεθεί το πολύ 1 δισ. για την ανακαίνιση εξω-

Με την δαμόκλειο σπάθη της κατεδάφισης πάνω από τα κτήριά τους, οι ιδιοκτήτες δεν τα επισκευάζουν εξωτερικά, αν και η γενικότερη κατάστασή τους είναι πολύ καλή.

Ένας ιδιοκτήτης τόλμησε. Επισκεύασε το εξωτερικό του σπιτιού του με ελάχιστο κόστος. Η επισκευή σεβάστηκε τα ίχνη από τις οβίδες στη διάρκεια των Δεκεμβριανών, ψηλά, κοντά στη στέγη.

τερικά των 8 κτηρίων και τη διαμόρφωση των ενδιάμεσων χώρων που είναι 10 στρέμματα αποκλειστικά σε πράσινο.

Για το συγκεκριμένο σημείο της λεωφόρου Αλεξάνδρας πολλά έχουν κατά καιρούς «σχεδιασθεί».

Με αφορμή τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004 αναζωπυρώθηκαν σχέδια σαν αυτά της κατεδάφισης των Προσφυγικών. Και αυτό το επιχείρημα κα-

ταρρέει μετά και την αποφασιστικότητα των ιδιοκτητών. Ακόμα κι αν όλα πάνε πολύ άσχημα γι' αυτούς (προσφυγές κ.λπ.) στην «καλύτερη» περίπτωση για την Κ.Ε.Δ., θα μας βρουν οι Ολυμπιακοί το 2004 με τις μπουλντόζες να κατεδαφίζουν και την Αλεξάνδρας να είναι ένα μεγάλο εργοτάξιο.

Και αυτό η επιτροπή διοργάνωσης δεν θα το ήθελε. Ε;

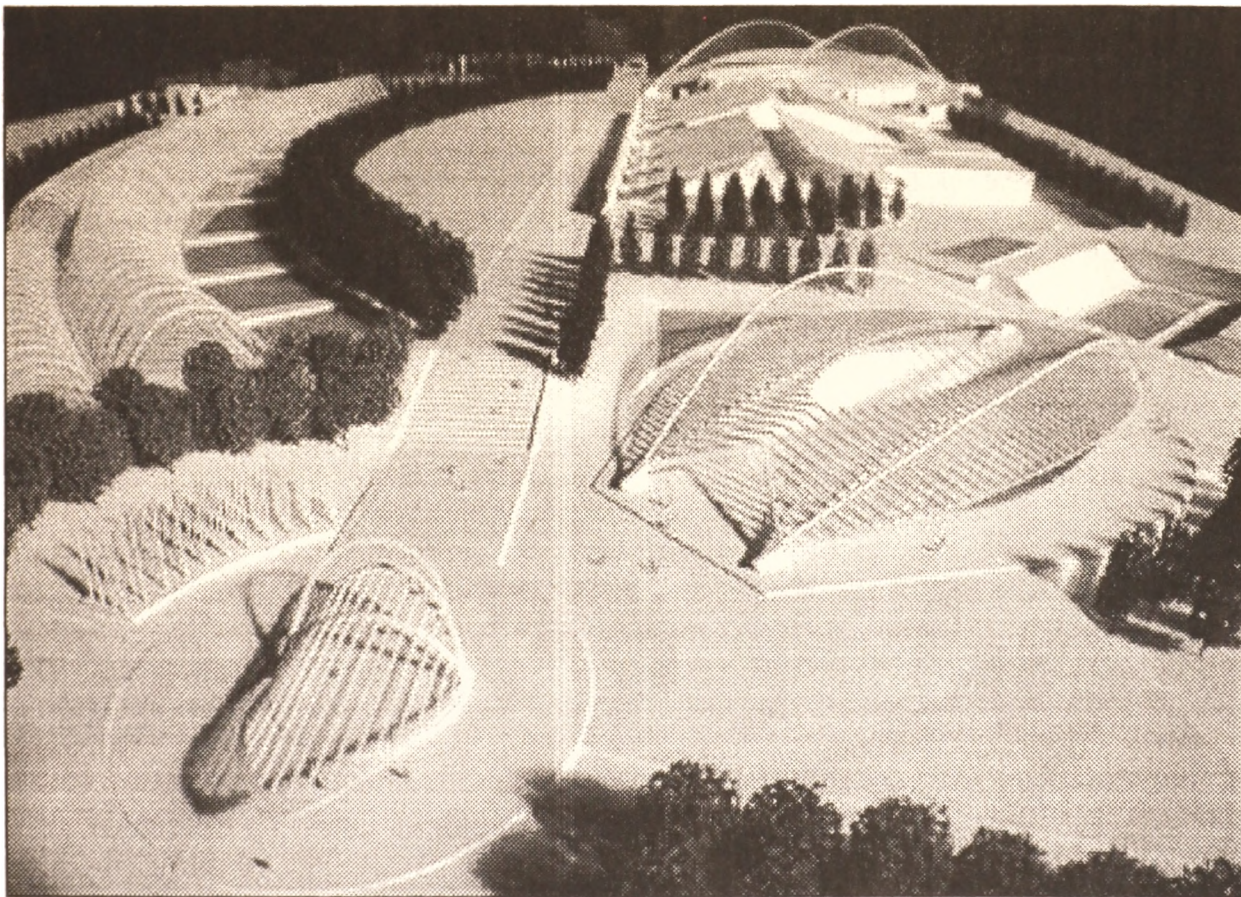
Τα τόξα του Calatrava και ο μύθος της παγκοσμιοποίησης

του Δ.Ζ. Παπανικολάου

Πολλοί στην Ελλάδα πιστεύουν πως οι σπόνδυλοι του Παρθενώνα συγκρατώνται μεταξύ τους με μολύβι, που έλιωνε για να χυθεί κατά τη διάρκεια της κατασκευής μέσα στον κατακόρυφο διαμπερή κύλινδρο που είχε διανοιχτεί στο κέντρο τους.

Δεν είναι λίγοι εκείνοι που αφηγούνται στους νεότερους πως οι Τούρκοι έριχναν τους κίονες του Παρθενώνα στο έδαφος για να αφαιρέσουν το μολύβι, που τους χρησίμευε για να κατασκευάζουν βόλια.

Είμαι βέβαιος πως μεταξύ αυτών που πιστεύουν σε τέτοιου είδους μύθους θα πρέπει να είναι και αρκετοί από εκείνους που αποφασίζουν για την τύχη αυτού του τόπου.

Αυτή την αίσθηση την διαμόρφωσα πρόσφατα, όταν ασχολήθηκα, από ενδιαφέρον, με τον τρόπο που ο διάσημος αρχιτέκτονας Calatrava θα κατασκευάσει το στέγαστρο του Ολυμπιακού Σταδίου. Το στέγαστρο θα κρέμεται από ένα σιδερένιο τόξο, ανοίγματος 300 περίπου μέτρων και ύψος κορυφής 80 μέτρα. Αποτελείται από ευθύγραμμους

σωλήνες διαμέτρου 3 μέτρων, με πάχος τοιχώματος 10 εκατοστά. Αφού στηθεί ένα ικρίωμα έξω από το περίγραμμα του σταδίου και τοποθετηθούν προσωρινά οι σπόνδυλοι επάνω του, θα ηλεκτροσυγκολληθούν μεταξύ τους. Όλη η αντοχή του στεγαστρου εξαρτάται από την ποιότητα των ηλεκτροσυγκολλήσεων. Αμέλεια, κακοτεχνία ή μη επιμελής συναρμογή σ' ένα μικρό μήκος ραφής

από τα εκατοντάδες μέτρα ηλεκτροσυγκόλλησης, μπορεί να επιφέρει την κατάρρευση, σε μία απρόβλεπτη τυχαία δυναμική καταπόνηση, άνεμο ή σεισμό.

Για να μη συμβεί όμως κάτι τέτοιο, η μελέτη του Calatrava προβλέπει μια σειρά από ποιοτικούς ελέγχους, όπως επιμελή ακτινογραφία όλων των ηλεκτροσυγκολλήσεων, ηχητικά τεστ ομοιόμορφης μετάδοσης ήχου και στενό έλεγχο των εμπλεκόμενων στην κατασκευή τεχνιτών. Οι ακτινογραφίες και τα ηχητικά τεστ κρίνονται απαραίτητα για τον ποιοτικό έλεγχο των αφανών εργασιών.

Ο κάθε λαός εφαρμόζει κατά καιρούς μεθόδους στη δόμηση που στα μάτια ενός προσεκτικού παρατηρητή αποκαλύπτουν την ποιότητα της κοινωνικής του δομής.

Ας πάρουμε την κατασκευή του Παρθενώνα. Το έργο αποτελείται από έναν μικρό αριθμό σε επανάληψη προκατασκευασμένων δομικών στοιχείων. Οι σπόνδυλοι, που είναι τμήματα των κίωνων, λαξεύονται με τέτοια ακρίβεια, ώστε όταν τοποθετηθεί ο ένας πάνω στον άλλο, να είναι τόσο τέλειος ο αρμός, ώστε να βεντουζάρει με την αεροστατική πίεση. Η συγκόλληση αυτή συγκρατεί τους κίονες στη θέση τους, ακόμη και σε δυναμικές καταπονήσεις, όπως αυτές που προκύπτουν από σεισμό. Η πιο τρανή απόδειξη για την ποιότητα των ενώσεων αυτών είναι το γεγονός ότι ο Παρθενώνας άντεξε σε καταπονήσεις 2500 ετών. Στην ελληνική γλώσσα η λέξη αρμός δεν υποδηλώνει όπως σήμερα την διακοπή της συνέχειας των υλικών, αλλά την παντελή έλλειψη μεσοδιαστήματος. Εδώ θα πρέπει να επισημάνω πως τους τεχνίτες που κατάφεραν μετά από πολυετή εξάσκηση να κατασκευάζουν αρμούς μηδενικού πάχους τους ονόμαζαν *αρμοδίους* και με αυτή τους την ιδιότητα επάνδρωναν τις διοικητικές θέσεις στον Δήμο της Αθήνας. Την εποχή εκείνη πί-

στευαν πως η συνείδηση εξαρτάται από το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα κι ότι εκείνος που μετά από εκπαίδευση καταφέρνει να συνενώσει δύο δομικά στοιχεία σε ένα, έχει και την αρμοδιότητα να συνταιριάζει τα αντικρουόμενα συμφέροντα δύο συμπολιτών του.

Τα πράγματα είναι διαφορετικά με τους Ρωμαίους. Αυτοί εξελίσσουν ένα δομικό στοιχείο, το ρωμαϊκό τούβλο, που μπορούσαν να το παράγουν εύκολα σ' όλη την επικράτεια της αυτοκρατορίας. Το ρωμαϊκό τούβλο μετά το ψήσιμο σε φούρνο στρεβλωνόταν και έτσι, όταν ήθελαν να χτίσουν έναν τοίχο, χρησιμοποιούσαν λάσπη για να εξισορροπήσουν την γεωμετρική ανομοιογένεια των δομικών στοιχείων. Την αμεσότητα και διαφάνεια δόμησης των Ελλήνων την διαδέχεται η ασάφεια των ρωμαϊκών έργων.

Η κοινωνία τους όμως δεν μπορούσε να λειτουργήσει χωρίς τη χρήση του ρωμαϊκού δικαίου που αντικατέστησε τη συνδυαστική ύλη που τους έλειπε, τους αρμούς χωρίς λάσπη.

Στη σημερινή Ελλάδα η δόμηση άλλαξε ραγδαία. Δεν υπάρχει αμεσότητα, η άμεση σχέση του τεχνίτη με το υλικό του, την πέτρα. Πέτρες από διαφορετικούς τόπους ομογενοποιούνται για να θερμανθούν στη συνέχεια ώστε να γίνουν κλίνκερ και μετά οι ψημένες αυτές πέτρες να κονιορτοποιηθούν και να συσκευαστούν σε σάκους των 50 κιλών. Το νέο δομικό υλικό (τσιμέντο) είναι κονιορτός, με όλη τη μεταφορική έννοια που εμπεριέχει η λέξη.

Η διαφάνεια των συνδέσεων των δομικών στοιχείων και η αμεσότητα της συναρμογής επέδρασαν στη συνείδηση των Αθηναίων στη διάρκεια της ολιγόχρονης άμεσης δημοκρατίας τους. Έκτοτε δεν υπήρξαν οι κατάλληλες προδιαγραφές έργων εκ μέρους της διοίκησης, ώστε να είναι εφικτή η εκπαίδευση αρμοδίων, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να δημιουργηθεί ένα δημοκρατικό υπόβαθρο για τη διαχείριση των πραγμάτων που μας αφορούν όλους μας. Αυτοί που μας εκπροσωπούν στη διοίκηση είναι αναρμόδιοι, αφού δεν έχουν εξασκηθεί στην τέχνη των αρμών. Αυτό που επεδίωκαν οι Αθηναίοι ήταν η εκπαίδευση αρμοδίων για τη λειτουργία του πολιτεύματός τους. Ο Παρθενώνας δεν είναι το έργο

που περιγράφει ο μεγάλος αρχιτέκτονας Le Corbusier, το παιχνίδι του όγκου στο φως, γιατί οι όγκοι μερικές φορές μπορεί να παίζουν άσχημα παιχνίδια, όπως εκείνα που παίζονται στην Chandigarh, την πόλη που σχεδίασε το 1951, προσκεκλημένος από τον πρώτο ινδό πρωθυπουργό Νέχρου, μετά την ανεξαρτησία της χώρας από τους Εγγλέζους. Το μπετόν δεν άντεξε στο κλίμα για το οποίο δεν έλαβε καμία μέριμνα ο αρχιτέκτονας, η υγρασία και η ξέστη του καλοκαιριού ευνόησε τους μύκητες να αναπτυχθούν στις ρωγμές του σκυροδέματος και να εκθέσουν τους οπλισμούς στη διάβρωση. Το έργο είναι σήμερα σχεδόν ακατοίκητο και σε πολλά κτήρια απαγορεύεται για λόγους ασφαλείας η προσέγγιση των επισκεπτών.

Ο αρχιτέκτονας έχτισε χωρίς να λάβει υπ' όψιν του το κλίμα και τους ανθρώπους, μεταφέροντας στις Ινδίες το τσιμέντο σαν κύριο υλικό δόμησης. Με το μεροκάματό του ένας ινδός εργάτης μπορεί να αγοράσει τρία κιλά τσιμέντο, ενώ ένας Γάλλος μπορεί να αγοράσει δύο τόνους. Η σχέση του Ινδού με το τσιμέντο είναι ίδια μ' αυτή που έχει ένας χρυσοχόος με τον χρυσό. Ο Le Corbusier περιφρόνησε τη σχέση εργασίας-υλικού. Το κλίμα, η Ιστορία, οι άνθρωποι είναι στοιχεία της Αρχιτεκτονικής.

Ο Calatrava έρχεται να στήσει ένα υπερμέγεθες τόξο, σ' έναν τόπο που δεν κατασκεύασε ποτέ του κανένα, να ενώσει τα δομικά στοιχεία με ηλεκτροσυγκόλληση σ' έναν τόπο που η ένωση των στοιχείων γινόταν με αρμούς μηδενικού πάχους και χωρίς λάσπη.

Εξάλλου, τόσο ο ίδιος, όσο και εκείνοι που προώθησαν την παρουσία του, δεν αντιλαμβάνονται πως αυτής της ποιότητας έργα χρειάζονται επιμελή έλεγχο και παράδοση σε τέτοιου είδους διαδικασίες. Στην Ισπανία αναπτύχθηκε η Ιερά Εξέταση, έγινε το τόξο της Καταλονίας και τα έργα του Gaudí, υπήρξε η επίδραση των Αράβων. Είναι ένας τόπος που μπορεί να φέρει σε πέρας μια ηλεκτροσυγκόλληση, να την ελέγξει και το έργο να έχει αντοχή και διάρκεια στον χρόνο.

Είναι δυνατόν αυτά να συμβούν στην Ελλάδα; Πιστεύετε τόσο πολύ στον μύθο της παγκοσμιοποίησης;

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ
Καθηγητής - Ιστορικός

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΒΕΝΕΤΟ-ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1714-1718

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ
ΒΕΝΕΤΟ-ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΣ
ΠΟΛΕΜΟΣ
1714-1718

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΟΥΔΗΣ

Με 512 σελίδες
και 9 εικόνες εκτός κειμένου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
και την Παιδεία

Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 010 36.27.318
www.papadimasbooks.gr
e-mail: papadimas@atp.gr

Ροζ Αγγελίες: Εκμαυλισμός κάτω από βλέμματα απάδειας

του Κωνσταντίνου Ι. Μαυροειδή

Το νομοσχέδιο του υπουργείου Δικαιοσύνης που προβλέπει ακόμη και ισόβια σε μαστροπούς-δουλεμπόρους, αποδεικνύει ότι το κράτος έστω και αργά αφυπνίζεται και αντιμετωπίζει μια μέγιστη κοινωνική ντροπή που στιγματίζει εκατοντάδες χιλιάδες άρρενες πολίτες – πολίτες του εκσυγχρονισμένου μας γκέτο. Εδώ και μια δεκαετία περίπου σ' όλη την Ευρώπη, την εγγύς Ανατολή αλλά και τα Βαλκάνια ανθεί το πιο αμείλικτο δουλεμπόριο λευκής σάρκας με ανύποπτα –στο συντριπτικό ποσοστό τους– κοριτσόπουλα από τη Μολδαβία, την Ουκρανία, την Αλβανία, τη Βουλγαρία κ.λπ. Στην Ελλάδα υπολογίζεται ότι πάνω από 200.000 γυναίκες (sic), που έχουν μεταφερθεί απ' τα γνωστά διασυνοριακά μονοπάτια, εκπορνεύονται στανικά ή μη. Τύπος και ανθρωπιστικές οργανώσεις έχουν καταγράψει με ανατριχιαστικές λεπτομέρειες αυτά τα κυκλώματα της ντροπής, τον πορνοτουρισμό στην Τσεχία ή τη Ρουμανία, τις ροζ αγγελίες που κατακλύζουν τον αστικό τύπο της Ολλανδίας, της Γερμανίας, της Γαλλίας κ.ο.κ.

Στην Ελλάδα το σκάνδαλο της εισαγόμενης, εξαναγκαστικής πορνείας ξέσπασε πριν από τρία περίπου χρόνια και απέδειξε τότε ως βασικούς εμπλεκόμενους ανώτερους και ανώτατους αξιωματικούς της ΕΛΑΣ. Για ένα διάστημα από τα πορνεία του Μεταξουργείου και της οδού Φυλής σαρώθηκαν αυτά τα λευκά, ξανθά κορίτσια του Βορρά. Σήμερα όμως, με νομότυπα ή όχι μέσα, αυτά τα πρόσωπα χωρίς όνομα και γλώσσα, έχουν επιστρέψει. Η σύμβαση και η ρουτίνα έκαναν πάλι το καθαρτήριο τους έργο. Οι ίδιοι πορνοβοσκοί τις πηγαίνουν και τις φέρνουν πρωί και απόγευμα υπό τα όμματα των τοπικών αστυνομικών σταθμών (του περίφημου αμαρτωλού τμήματος της Ομόνοιας για παράδειγμα). Το ελληνικό κράτος σχολάζει συντάσσοντας νομοθετήματα ενώ θα έπρεπε να εντείνει την διωκτική του δράση. Πώς να το κάνει όμως όταν η διαφθορά βρίσκεται παντού;

Αλλά υπάρχει κι ένα σκάνδαλο πασιφανές και διαρκώς πιστοποιούμενο. Είναι οι ροζ αγγελίες που δημοσιεύονται καθημερινά στις «σοβαρές» μας εφημερίδες *Έθνος*, *Νέα*, *Ελευθεροτυπία*, *Απογευματινή*, *Ελ. Τύπος*, κ.ά. και που σαφώς συνιστούν ποινικά αδικήματα, διότι διευκολύνουν και συμπράττουν σε «αλλότρια ακολασία». Οι ευυπόληπτοι εκδότες μας με κείμενα του τύπου «πανύψηλη ρωσίδα στο χώρο σου» δεν κάνουν τίποτε διαφορετικό από έναν κοινό μαστροπό. Θησαυρίζουν εκμεταλλευόμενοι τον βούρκο. Και σύμφωνα με τη νέα, προτεινόμενη νομοθεσία, εκδίδοντες και εκδιδόμενοι(ες) έχουν ίση ευθύνη έναντι του νόμου, με μεγαλύτερο το αδίκημα των εκδιδόντων. Όταν θα τους αποκαλούμε από τούδε και στο εξής «εκδότες εκδιδόμενους», θα έχουμε τον λόγο μας.

Στις σελίδες που ακολουθούν ο δικηγόρος Κωνσταντίνος Ι. Μαυροειδής αναπτύσσει με νομική σαφήνεια τις περιπτώσεις για τα ροζ τηλέφωνα που στολίζουν αρκετές εφημερίδες και παρεμβάλλονται στη ροή του προγράμματος των τηλεοπτικών καναλιών.

1 Τα τελευταία χρόνια η κοινή γνώμη παρακολουθεί με έκπληξη αλλά και αγανάκτηση αλλεπάλληλα περιστατικά τα οποία αποτελούν εκδηλώσεις του φαινομένου της γυναικείας, ανδρικής και δυστυχέστατα παιδικής πορνείας και παιδεραστίας.

Προτού καν κοπάσει ο θόρυβος και κυρίως η ανησυχία που προκάλεσε η γνωστή και επαίσχυντη υπόθεση παιδεραστίας στο Βέλγιο, περί τα μέσα της δεκαετίας του '90, η κοινή γνώμη της πατρίδας μας παρακολούθησε άφωνη τρεις υποθέσεις παιδεραστίας και αρκετές ανδρικής και γυναικείας πορνείας, οι οποίες κατέστησαν πλέον γνωστό εκείνο που για πολύ καιρό ήταν κοινό μυστικό, ότι δηλαδή παρατηρούνταν από τότε, τόσο διεθνώς, όσο και στην Ελλάδα, η εξάπλωση της πορνείας υπό τη μορφή του οργανωμένου εμπορίου σεξουαλικής εκμετάλλευσης συνανθρώπων μας, ασχέτως φύλου και ηλικίας.

Η εξάπλωση του φαινομένου αυτού είχε ως αποτέλεσμα τη σύγκληση μιας παγκόσμιας διάσκεψης το 1996 στην Στοκχόλμη της Σουηδίας, κατά τη διάρκεια των εργασιών της οποίας ήλθαν στο φως συγκλονιστικά στοιχεία, από τα οποία και προέκυψε η επιτακτική ανάγκη για τη λήψη αμέσως μέτρων από τις κυβερνήσεις όλων των χωρών του κόσμου, αλλά και των παγκοσμίων οργανώσεων, για την καταπολέμησή του.

Αξίζει να σημειωθεί ότι στην παραπάνω διάσκεψη και αναφορικά με το τι συνέβαινε στην Ελλάδα το 1995 ιδίως στον τομέα της σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών, καταγράφηκαν και ανεφέρθηκαν 238 περιπτώσεις παιδιών-θυμάτων, ηλικίας, στις 30 από

Ο Κωνσταντίνος Ι. Μαυροειδής είναι δικηγόρος, συνεργάτης του Ιδρύματος Μαραγκόπουλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΙΜΔΑ).

Αγγελίες με ροζ τηλέφωνα στολίζουν τις εφημερίδες και οι σχετικές τηλεοπτικές διαφημίσεις διακόπτουν συνέχεια τη ροή του προγράμματος στις μεταμεσονύκτιες εκπομπές. Οι «διαφημίσεις» αυτές αποτελούν ουσιαστικά μαστροπεία.

αυτές, μέχρι 6 ετών(!!).

Τα στοιχεία αυτά ήταν και είναι καταλυτικά, καταδεικνύουν δε μια συστηματική και οργανωμένη δράση κυκλωμάτων σεξουαλικής εκμετάλλευσης στην πατρίδα μας. Ενώ όμως τα κυκλώματα αυτά στο παρελθόν δρούσαν «εν κρυπτώ», λαμβάνοντας έτσι τις απαραίτητες προφυλάξεις για την κάλυψη των εκνόμων δραστηριοτήτων τους, ήδη από τις αρχές του 1990 παρατηρήθηκε το πρωτοφανές όσο και άθλιο επιεικώς φαινόμενο, της προβολής της προαναφερθείσας παράνομης δραστηριότητας των κυκλωμάτων αυτών, και μάλιστα σχεδόν επώνυμα, μέσω του ημερησίου και κυριακάτικου τύπου της Ελλάδας, (εφημερίδων και περιοδικών), κατά τρόπο συστηματικό, οργανωμένο και απροκάλυπτο. Είναι δε απορίας άξιο, το πώς εφημερίδες με παράδοση στην ενημέρωση του κοινού, προέβαλαν και προβάλλουν αυτές τις αγγελίες αγοραίας προσφοράς σεξ (ροζ αγγελίες), συντείνοντας με τον τρόπο αυτό στη συντήρηση και –γιατί όχι;– στην εξάπλωση της κατάστασης που περιγράψαμε.

2 Ευλόγως διερωτάται ο καλόπιστος μέσος πολίτης, περί του εάν αυτή η δραστηριότητα των εφημερίδων και περιοδικών είναι σύννομη ή όχι.

Για να δοθεί απάντηση στο παραπάνω ερώτημα, αλλά και για συστηματικούς λόγους, είμαστε υποχρεωμένοι να προσεγγίσουμε την ποινική διάσταση

της δραστηριότητας αυτής του τύπου, τόσο σε θεωρητικό όσο και σε νομολογιακό επίπεδο. Ειδικότερα:

2.1. Η ποινική πρόβλεψη

Στο άρθρο 348 ΠΚ (Διευκόλυνση αλλοτρίας ακολασίας) ορίζεται:

1. Όποιος κατ' επάγγελμα διευκολύνει με οποιονδήποτε τρόπο την ασέλγεια μεταξύ άλλων τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους.
2. Με φυλάκιση μέχρι τριών ετών και με χρηματική ποινή τιμωρείται όποιος διευκολύνει την ασέλγεια μεταξύ άλλων χρησιμοποιώντας απατηλά μέσα και αν ακόμη δεν ενεργεί κατ' επάγγελμα.

Με το εν λόγω άρθρο, η πολιτεία (άρα και η κοινωνία), αποδοκιμάζει ρητά οποιοδήποτε τρίτο πρόσωπο που με σκοπό το κέρδος και για βιοπορισμό ή με απατηλά μέσα αναμιγνύεται στις γεννησιού τύπου σχέσεις ενηλίκων ατόμων.

Η προβλεπόμενη από την παραπάνω διάταξη διευκόλυνση αλλοτρίας ακολασίας υφίσταται όταν κάποιος διευκολύνει με οποιονδήποτε τρόπο –όπου περιλαμβάνεται και ο της εξασφάλισης καταλλήλου τόπου– προς κερδοσκοπία και βιοπορισμό, έστω και μερικώς, κατά σύστημα, την μεταξύ άλλων ασέλγεια, στην οποία υπάγεται η κατά φύση συνουσία και κάθε γενικά ασελγής επαφή προσώπων. Σημειωτέον ότι το αδίκημα τελείται, ακόμη και εάν το εξυπηρετούμενο πρόσωπο είναι πόρ-

νη. (βλ. ΑΠ 1833/84, Ποιν.Χρ. 35, 571, ΑΠ 588/94 Ποιν.Χρ. 44, 649).

Εν προκειμένω πρόκειται για μια μορφή συνέργειας ενός τρίτου προσώπου στην μεταξύ άλλων ασέλγεια, συνέργεια που ο νομοθέτης ανάγει σε αυτοτελές αδίκημα, κατά το οποίο ο τρίτος τιμωρείται από τις ιδιαίτερες προϋποθέσεις που ορίζονται στο νόμο, χωρίς να τιμωρούνται οι διευκολυνόμενοι σε ασέλγεια, παρά μόνον εάν ένας από αυτούς συμμετέχει ως ηθικός αυτουργός της διευκόλυνσης.

Όπως διαπιστώνεται από την απλή ανάγνωση και μόνον του άρθρου του Ποινικού Κώδικα που παραθέσαμε, η ποινή διαφέρει στην πρώτη περίπτωση (κατ' επάγγελμα τέλεση), από την δεύτερη (διευκόλυνση δια απατηλών μέσων), και τούτο διότι στη δεύτερη και επιβαρυντικότερη μορφή ουσιαστικά γίνεται εξώθηση σε ασέλγεια και δεν αφορά ενηλίκους που έχουν προαποφασίσει να ασελγήσουν.

Μεταξύ των διαφόρων τρόπων τελέσεως του αδικήματος είναι και ο δια του τύπου, στις περιπτώσεις εκείνες που δημοσιεύονται «ροζ αγγελίες», μέσω των οποίων προσκαλείται και συγχρόνως προκαλείται το αναγνωστικό κοινό είτε σε τηλεφωνικές συνδιαλέξεις ερωτικού περιεχομένου, είτε σε συναντήσεις με το ίδιο περιεχόμενο και με σκοπό την ακολασία.

Η περίπτωση αυτή παρουσιάζει ιδιαιτερότητες κυρίως στη δικαστική της αντιμετώπιση, όταν μάλιστα ευνόλη-

πτοι καθ' όλα πολίτες, όπως είναι ο εκδότης ή ο διευθυντής μιας εφημερίδας, κάθονται στο εδώλιο του κατηγορουμένου ως διευκολύνοντες την μεταξύ άλλων ακολουασία.

2.2. Η νομολογία των δικαστηρίων στις περιπτώσεις τελέσεως του αδικήματος δια του τύπου

Όπως παρατηρήσαμε αμέσως παραπάνω, η δικαστική κυρίως αντιμετώπιση του αδικήματος στις περιπτώσεις κατά τις οποίες φέρεται τούτο τελούμενο δια του τύπου παρουσιάζει δυσκολίες, αφού η νομολογία των δικαστηρίων μας είναι διχασμένη.

Κατά την πρώτη νομολογιακή άποψη, που είναι και η κρατούσα, η καταχώριση σε εφημερίδα αγγελιών ερωτικού περιεχομένου δεν θεωρείται ότι **παραβιάζει τις διατάξεις του άρθρου 348 ΠΚ**, διότι δεν πραγματώνεται ο προβλεπόμενος από το άρθρο αυτό όρος, ήτοι της κατ' επάγγελμα και προς βιοπορισμό τελέσεως του αδικήματος.

Το νομικό επιχείρημα που χρησιμοποιείται για την αιτιολογία αυτής της άποψης συνίσταται στο ότι ο κάθε εκδότης, διευθυντής ή υπεύθυνος του τμήματος διαφημίσεων των εφημερίδων έχει ευρύτατο κύκλο καθηκόντων και εργασίας κατά την απασχόλησή του στην εφημερίδα, ώστε η καταχώριση των αγγελιών αυτών να μην αποτελεί το κύριο και βασικό μέρος των δραστηριοτήτων άρα και βιοπορισμού των προσώπων αυτών, αφού η συγκεκριμένη δραστηριότητα δεν καλύπτει παρά ένα πολύ μικρό φάσμα της ευρύτερης δραστηριότητας των προσώπων αυτών, δραστηριότητας εν συνόλω από την οποία και πορίζονται τα προς το ζην. (βλ. Πλημ. Αθ. 1877/96 (βούλευμα), Ποιν. Χρ. ΜΣΤ, 580, Τριμ. Πλημ. Αθ. 597/8/95, 60988/95, 61143/95, 62617/95, κ.λπ.).

Κατά τη δεύτερη άποψη, η καταχώριση σε εφημερίδα ερωτικών αγγελιών συνιστά έκνομη συμπεριφορά και παραβίαση του εξεταζομένου άρθρου του ΠΚ, αφού με τον τρόπο αυτό **εξασφαλίζεται συνεχές εισόδημα** στα προαναφερθέντα εμπλεκόμενα με την εφημερίδα πρόσωπα, τα οποία ούτω έχουν μια επικερδή δραστηριότητα (βλ. Πλημ. Αθ. 1234/96 βουλ., Τριμ.

Πλημ. Αθ. 65395/95, 67338/95).

Αυτή η άποψη είναι και η επιστημονικώς ορθή κατά τη γνώμη μας, έστω και εάν δεν είναι η κρατούσα, αφού εκτός των άλλων έχει παγίως νομολογηθεί από τον Άρειο Πάγο ότι το αδίκημα τελείται όταν η διευκόλυνση γίνεται προς κερδοσκοπία και βιοπορισμό, **έστω και μερικώς** (βλ. ΑΠ 1833/81, ΑΠ 858/85, κ.ο.κ.). Κατά συνεκδοχή θα χαρακτηρίζαμε επιστημονικώς εσφαλμένο το κριτήριο που αιτιολογεί την πρώτη και επικρατούσα άποψη στη νομολογία και για το οποίο έγινε λόγος παραπάνω αναλυτικά, από τη στιγμή που ο νόμος δεν απαιτεί η καταχώριση των αγγελιών ως δραστηριότητα να αποτελεί για τα εμπλεκόμενα πρόσωπα το μόνο βιοποριστικό τους μέσον. Γι' αυτό και ο ΑΠ δέχεται ότι αυτή η έκνομη δραστηριότητα μπορεί να εξυπηρετεί τον βιοπορισμό οποιουδήποτε έστω και εν μέρει. Είναι σα να υποστηρίζουμε εν προκειμένω με απλά λόγια, ότι ο ξενοδόχος που διαθέτει όλα τα δωμάτια του ξενοδοχείου του για τη συνεύρεση ατόμων με σκοπό την ασέλγεια παρανομεί, ενώ εκείνος που διαθέτει μέρος των δωματίων του ξενοδοχείου του, όχι.

3 Στην πολύ ενδιαφέρουσα και αξιολογότατη μελέτη του δικηγόρου-εγκληματολόγου κ. Άγγελου Τσιγκρή, «Εμπορία και σεξουαλική εκμετάλλευση της γυναίκας», από όπου και αντλήσαμε το νομολογιακό υλικό που παραθέσαμε, καταγράφονται μεταξύ των άλλων είκοσι (20) δικαστικές αποφάσεις που αφορούν το εξεταζόμενο αδίκημα τελεσθέν δια του τύπου με τη δημοσίευση ροζ αγγελιών κατά το έτος 1995, εκ των οποίων οι 16 ήσαν αθωωτικές, οι 2 καταδικαστικές, ενώ για τις υπόλοιπες 2 το δικαστήριο έκρινε ότι είναι αναρμόδιο. Είναι χαρακτηριστικό αυτό που επισημαίνει ο ερευνητής, ότι οι 19 από τις 20 υποθέσεις έφθασαν στο ακροατήριο κατόπιν εντολής του Εισαγγελέα, ενώ μόνο η μία κατόπιν αναφοράς πολίτη.

Οι διώξεις που ασκήθηκαν τότε, δηλαδή το 1995, αφορούσαν τις ημερήσιες εφημερίδες *Αδέσμευτος Τύπος*, *Απογευματινή*, *Έθνος*, *Ελεύθερος Τύπος*, *Ελευθεροτυπία*, *Τα Νέα* καθώς και την *Απογευματινή της Κυριακής*. Όπως είπαμε οι αποφάσεις που εκδόθηκαν κα-

τά κυριότατο λόγο δικαίωσαν τους εκπροσώπους-κατηγορουμένους των εφημερίδων, οι οποίοι πλην 2 περιπτώσεων αθωώθηκαν με το σκεπτικό που αναλύσαμε κατά την προσέγγιση της κρατούσας άποψης στη νομολογία.

4 Θα πρέπει όμως να γίνει ιδιαίτερη μνεία στο ότι, επειδή σε αρκετές από τις αγγελίες αυτού του τύπου (ροζ), διαφημιζόνταν τότε και «υπηρεσίες» παρεχόμενες επ' αμοιβή από ανήλικα αγόρια και κορίτσια, με αποτέλεσμα να διαφημίζεται ουσιαστικά η εκπόρνευση ανηλίκων παιδιών, στις 18.9.96 κατατέθηκε μηνυτήρια αναφορά κατά παντός υπευθύνου για το παραπάνω γεγονός, την οποία υπέγραψαν η κ. Αλίκη Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Πρόεδρος του ΙΜΔΑ, ο τότε Γ.Γ. Νέας Γενιάς κ. Πέτρος Σφηκάκης και οι κυρίες Χ. Μαρούλη και Β. Παπαδημητρίου. Αποτέλεσμα ήταν να ασκηθεί ποινική δίωξη κατά των υπευθύνων των εφημερίδων *Απογευματινή* και *Έθνος*, οι οποίοι και καταδικάστηκαν, τουλάχιστον σε πρώτο βαθμό, αφού οι αγγελίες αφορούσαν ανηλίκους. Έκτοτε παρατηρήθηκε το φαινόμενο της ολικής εξαφάνισης αγγελιών που αφορούν ερωτικές υπηρεσίες παρεχόμενες από ανηλίκους, αλλά της ολοένα αυξανόμενης καταχώρισης αγγελιών που αφορούν ενήλικες ηλικίας το λιγότερο 18 ετών.

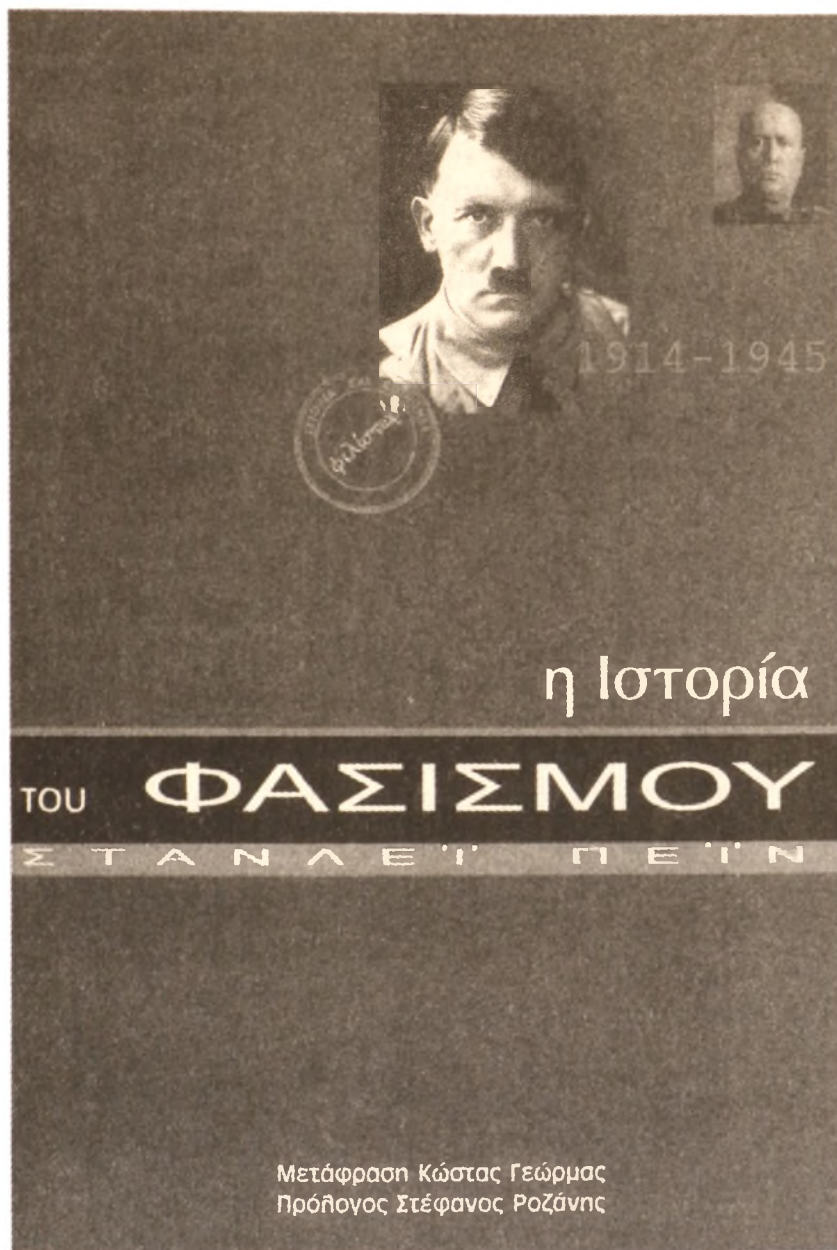
5 Το φαινόμενο της σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανδρών, γυναικών και παιδιών από οργανωμένα κυκλώματα σε παγκόσμιο επίπεδο αλλά και στην πατρίδα μας, μαζί με εκείνο της εξάπλωσης των ναρκωτικών, αποτελούν κοινωνική μάστιγα, που δείχνει το πόσο έχει εξασθενήσει ο κοινωνικός ιστός. Είναι υπόθεση της ίδιας της κοινωνίας η αντιμετώπισή τους. Η ίδια η κοινωνία θα πρέπει να αντιδράσει. Η ίδια η κοινωνία θα πρέπει να περιθωριοποιήσει εκείνους που συντελούν στον εκμαυλισμό της και κατ' επέκταση στη διατήρηση αλλά και εξάπλωση του παραπάνω φαινομένου. Είναι προφανές ότι οι ίδιοι, είτε δεν μπορούν, είτε δε θέλουν να το αντιληφθούν, αφού υπεισέρχεται ο παράγων του κέρδους έστω και «μερικώς». Θα πρέπει η κοινωνία μας να τους δώσει να το καταλάβουν. Ήδη ο χρόνος που έχει χαθεί είναι και πολύς και πολύτιμος.

«Αν πιστέψαμε ότι η δημοκρατία θριάμβευσε [...] ας το σκεφτούμε ξανά» (NEW LEFT REVIEW)

ΣΤΑΝΛΕΪ ΠΕΪΝ

Η Ιστορία του Φασισμού

.....

«Ο Στάνλεϊ Πέιν έφαξε βαθιά και περιπλανήθηκε επικίνδυνα. Το αποτέλεσμα τον δικαίωσε. Το βιβλίο του *Η Ιστορία του Φασισμού* δεν είναι μόνο μία ανεπανάληπτη μελέτη, είναι και οριστική (definitive) για απροσδιόριστο χρόνο μπροστά μας, είναι το φυλαχτό μας. Τον ευγνωμονούμε όλοι».

.....

Μετάφραση:
ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΑΣ
Θεώρηση-Πρόλογος:
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΡΟΖΑΝΗΣ

ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ • ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Φιλίστωρ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • 106 77 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 3818457 - FAX: 3819167

«Μπατιρο-πολιτιστικά»

Επειδή ως λούμπεν της ελληνικής οικονομίας ψαρεύω αγγελίες για δωρεάν εκδηλώσεις με κάποιο κατ' ελάχιστον πολιτιστικό δυναμικό, με έκπληξη κι ενθουσιασμό διάβασα στο *Αντί* για την ύπαρξη της συμφωνικής Α.Σ.Ο.Ν.

Η πολιτιστική αναιμία στην οποία με έχει οδηγήσει το ΠΑΣΟΚ πετώντας με στον καιάδα της οικονομικής εξαθλίωσης, φορολογιστικά αντιμετωπίζοντάς με ως βιοτέχνη στις καθυστερημένες οφειλές μου, αδιαφορόντας εν συνεχεία για το ξεκοκάλισμά μου από ΙΚΑ, ΤΕΒΕ και Τράπεζες, με εξαπέστειλε να γραπωθώ στην έμμισθη ιδιωτικού δικαίου απασχόληση, νιώθοντας ως το μεδούλι τη βαρβαρότητα της κοινωνίας, της οποίας θα κληθώ πιθανόν τα σύννορα να προασπίσω από «εξωτερικούς εχθρούς».

Δώστε μου όπλο εσείς και θα σας δείξω εγώ πού είναι ο εχθρός.

Έχοντας λοιπόν περικόψει την ημερήσια εφημερίδα, τον καθημερινό εσπρέσο, το εναλλακτικό ζευγάρι παπούτσια ώστε να περισώσω εκείνο για τα παιδιά μου, την τυρόπιτα στο δεκάωρο εργασίας (μισή φραντζόλα ψωμί αρκεί), το σινεμά ώστε με το αντίτιμό του να αντέξω το βάρος κάποιων τευχών του λογοτεχνικού περιοδικού τύπου κι ίσως κάποιων βιβλίων (μη μιλήσουμε για πολυτελείς εκδόσεις με έργα καλλιτεχνών διεθνώς αναγνωρισμένων –Vermeer, Repoir, L. Freud–, ξεχάστε το), ας καλύψω τις αισθητικές βαςι-

κές ανάγκες μου με τα γιγάντια διαφημιστικά πόστερ όπου φαντάζομαι τον Μιχαήλ Άγγελο, τον Γκόγια, τον Chagall, τον Πικάσο, τον Monet και τον δικής μου προτίμησης αμερικανό E. Horner.

Νήστης λοιπόν, ασκεπής και πένης, μετέτρεψα την τηλεόραση σε πτυελοδοχείο, αδυνατώντας ωστόσο να προασπίσω τα ανύποπτα νεαρά μέλη της οικογενείας μου από τη μολυσματική επίδρασή της, αρνούμενος να κατανοήσω πώς μετατρέπει η διμηνιαία καταβολή μου στην ΕΡΤ αυτό το βοθρώδες σουύργελο σε ψυχαγωγία και πολιτισμό.

Πώς αντιδράς λοιπόν σ' ένα τόσο ζοφερό περιβάλλον που διαχέεται καθημερινά στο καθιστικό σου;

Το θέατρο για τετραμελή οικογένεια έχει διαγραφεί απ' τον μηνιαίο προϋπολογισμό του χαμηλόμισθου. Η δωρεάν επίσκεψη σε μουσείο, τουλάχιστον την Κυριακή, ψόφισε κι αυτή. Μια παράσταση χορού, μια συναυλία, απαιτούν ευρώ. Το δράμα δεν είναι η ανέχεια, το δράμα είναι η ανέχεια την έκτη δεκαετία της ζωής σου όταν οι προγενέστερες ήταν τουλάχιστον βιώσιμες.

Έτσι κατέληξα ένας expert, ένας μανιώδης θερφευτής του «Είσοδος ελεύθερη», σε κάθε έντυπο, σε κάθε αφίσα· έχω οικειοποιηθεί τα μέγιστα αυτόν τον χαρισματικό και αρχαιοπρεπή θεσμό. Βέβαια κι εδώ ενίοτε ο συνωστισμός είναι τόσο μεγάλος που καταντά δώρον άδωρον όταν πρόκειται για θεατρικές παραστάσεις όπου διολισθαίνεις με ανά χειράς εκπτωτικό ή δωρεάν

κουπόνι. Συνωστισμός, διότι έχω την υποψία ότι γίνεται κατάχρηση ενός τέτοιου θεσμού και από πολίτες που έχουν όλη την οικονομική άνεση ν' ανταπεξέλθουν στο βάρος του αντιτίμου ενός εισιτηρίου θεατρικής παράστασης. Πιθανόν ο στόχος της αγοράς ενός ακόμη ακινήτου τούς οδηγεί με όλη την άνεση χρόνου που διαθέτουν να προηγούνται επι δώρον πρωτοστατούντες στην ουρά του ταμείου, αφήνοντας έξω απ' τα δρώμενα πολίτες που δεν έχουν παρόμοια χρονική άνεση, απούσης προφανώς πλήρως της αντίστοιχης οικονομικής.

Επιστρέφοντας λοιπόν στο γενεσιουργό έναυσμα ετούτης της επιστολής, θα 'θελα να καταθέσω ένα *Εύγε* στον παρουσιασθέντα δια συνέντευξης –στο τεύχος 761 του περιοδικού σας– μαέστρο της ορχήστρας Α.Σ.Ο.Ν., Παύλο Σεργίου.

Ο Π. Σεργίου πρωτοστατεί, πιστεύω, για τα ελληνικά δεδομένα και για το ήθος του (όπως τονίζει ο άξιος επαίνων για την επιλογή του σχολιαστής), αλλά και για την οξυδερκή ματιά του, τονίζοντας το στοιχείο «της ηδονιστικής πλευράς της τέχνης»· εξάλλου κατά δήλωσή του τα μέλη της ορχήστρας του «γουστάρουν πολύ αυτό που κάνουν». Πολύ γούσταρα κι εγώ όλο αυτό το σχόλιο σαν φλομωμένος αποδέκτης νυσταλέων εκτελέσεων από κάθε χώρο μουσικής.

Παρατηρώ ενίοτε το πέμπτο ή έβδομο βιολί μιας ορχήστρας. Νιώθω τη ματιά του εκτελεστή καθώς και τα άνω άκρα του σε πλήρη σύμπλευση με την παρτιτούρα, ωστόσο ο ίδιος μού φαίνεται

απών... Πού ταξιδεύει άραγε εκείνη τη στιγμή; Πιθανόν στα χαλασμένα ακρόμπαρα του αυτοκινήτου του... Πιθανόν στην επόμενη κλήρωση του Λόττο.

Χωρίς να είμαι απολύτως ειδικός, δηλώνω πως ένας συνθέτης, όπως κι ένας συγγραφέας, όσο κι αν καρατομηθεί από έναν εκτελεστή ή έναν μεταφραστή, πάντα θα μένει κάτι μεγάλο για τον τελικό αποδέκτη, ωστόσο εκείνη η μαγεία, εκείνη η «Εμπειρίκεια» έκρηξη χάνεται. Έτυχα τον παρόντα μήνα σε ευήκοον ακρόαση, πληρωμένη, φευ: την Ορχήστρα των Χρωμάτων σε κάποιες εκτελέσεις τζαζ στο «Τριανόν». Για να μην μακρηγορώ, η τζαζ είναι μουσική με προεξάρχον στοιχείο τον αυτοσχεδιασμό, τον εκτελεστή, και τέλος, χωρίς να τον μειώνει τον συνθέτη· η δε παρτιτούρα είναι ενδεικτική κάποιων ορίων και κάποιων τονικοτήτων βοηθητικών κι όχι πρωτοστατούντων. Στοιχεία εντελώς ξένα στους σολίστες μιας κλασικής ορχήστρας. Έτσι παραβρέθηκα σ' ένα καταδικασμένο απ' τη σύλληψή του μουσικό πείραμα. Λυπήθηκα τους μουσικούς που τους έβλεπα ξυπόλυτους να τρέχουνε σ' αγκάθια.

Μουσικά κομμάτια τζαζ παιγμένα με τους πατροπαράδοτους κανόνες της κλασικής μουσικής καταντούν άπνοα, άχρωμα, νυσταλέα.

Το φαινόμενο εξηγείται πασιφανέστατα από τον L. Bernstein στον κλασικό πλέον δίσκο με τίτλο «Τι είναι τζαζ» σε ηχητική μετάφραση Σάκη Παπαδημητρίου.

Το αντίστροφο προφανώς είναι εφικτό με άριστα από-

τελέσματα· κι αναφέρω μια αγαπημένη μου εκτέλεση του *Ότσι Τσόρνια* απ' τον Λ. Άμστρονγκ.

Οι απόψεις του Π. Σεργίου με κάνουν να ευελπιστώ ότι θα 'χουμε τη χαρά να γευτούμε με την καθοδήγηση της μπαγκέτας του μουσικούς να άδουν είτε εγγόρδως είτε με πνευστά είτε με κρουστά, σεβόμενοι μεν την παρτιτούρα, συνδράμοντας όμως έτι περαιτέρω μ' αυτήν την ηδονιστική αίσθηση της εκτέλεσης σ' ένα εκρηκτικό αποτέλεσμα ικανό να μας παρασύρει σε μια μέθεξη και μιαν υπέρβαση – στοιχεία τόσο απαραίτητα για μια θλιβερή, πνιγνή, Καριωτακική καθημερινότητα.

Επιτέλους να ξαναανιώσουμε στις ακροάσεις μας, κατά τον Μ. Στεφανίδη, την ευωχία του ηχοχρώματος και τη χαρά της μουσικής πράξης.

Με άγνοια της κομποσποπούς δεοντολογίας για τις επιστολές και γουστάροντας να πω ένα *Μπράβο* στον Π. Σεργίου, είπα περισσότερα. Η κομπόητας ας αναζητηθεί στην αντιμετώπιση του πολίτη απ' το κράτος... και στο άνοιγμα της ψαλίδας του τιμάριθμου με τις ισχνές δυνατότητες του χαμηλόμισθου. Όταν επιπλεύσει εκεί η κομπόητας, τότε ευκολότερα πιθανόν να περιρρέει παντού.

Τελειώνοντας θα 'θελα να προτείνω μια στήλη με «Μπατιροπολιτιστικά». Μια στήλη με συγκεντρωμένες τις δωρεάν πολιτιστικές εκδηλώσεις. Ο αμφίσημος τίτλος, πέρα απ' τη διευκόλυνση των ενδεών, θα υπομνήσκει στους απέναντι ανύποτους και μη, την άκομψη παρουσία των γεωμετρικά πολλαπλασιαζόμενων σήμερα ενδεών συμπολιτών.

Ολόψυχα ενδεής
Και υμέτερος
Κ. Τζιάλλας

Όταν δεν γαΐδουροδένεις...

*Από τον αρχιτέκτονα
Αλέξανδρο Ν. Τομπάζη
πήραμε το γράμμα που
ακολουθεί. Αφορμή των
παρατηρήσεών του, το
άρθρο του Δ. Φιλιππίδη στο
τχ. 760:*

Κύριε Διευθυντά,

Στο τεύχος 760 δημοσιεύτηκε άρθρο του αγαπητού συναδέλφου Δημήτρη Φιλιππίδη για το Διαγωνισμό του Νέου Μουσείου Ακρόπολης με τον τίτλο «Γαΐδουροδένε». Σ' αυτό ο Δημήτρης Φιλιππίδης υποστηρίζει τη θέση ότι χάθηκε η ευκαιρία για τον τόπο μας να βραβευθεί η λύση Libeskind-Ποτηρόπουλου που τελικά πήρε το β' βραβείο και προτιμήθηκε η κατά τη γνώμη του μετριότερη λύση Tschumi-Φωτιάδη. Είναι δικαίωμα του Δημήτρη Φιλιππίδη να έχει αυτή την άποψη, γιατί όχι άλλωστε. Έχοντας τιμηθεί με το γ' βραβείο δεν επιθυμώ να εκφράσω τις απόψεις μου για τα δύο βραβεία γιατί θα μπορούσαν να εκληφθούν ως μη αντικειμενικές.

Αυτό που επιθυμώ όμως να πω είναι ότι ο Δημήτρης Φιλιππίδης δεν έχει, κατά τη γνώμη μου τουλάχιστον, δικαίο, πιστεύω από έλλειψη πληροφόρησης, διότι η κριτική επιτροπή αγνόησε βασικούς όρους του διαγωνισμού, χωρίς αυτό να είναι θέμα τυπολατρίας όπως αναφέρει. Οι όροι βάσει των οποίων προκηρύσσεται ένας διαγωνισμός αποτελούν απαραίτους κανόνες κατά τη διαδικασία της κρίσης και επιλογής των βραβείων. Σε αντίθετη περίπτωση ο τόσο σημαντικός θεσμός των αρχιτεκτονικών διαγωνισμών οδηγείται σε πλήρη ανυποληψία.

Συγκεκριμένα, στην περίπτωση της Ακρόπολης το

πρώτο βραβείο ακουμπάει κατά τουλάχιστον ολόκληρη τη μία πλευρά του στην πίσω πλευρά των παρακείμενων πολυκατοικιών και δεν τηρεί την απαραίτητη αλλά και νόμιμη απόσταση που ήταν όρος του διαγωνισμού, για τον οποίο μάλιστα όρο υπήρξε εκτενής αλληλογραφία και δόθηκαν διεξοδικές διευκρινίσεις κατά τη φάση του διαγωνισμού, λόγω ακριβώς της σημασίας που αυτός είχε στη διαμόρφωση της λύσης.

Επιπλέον όρος του διαγωνισμού ήταν ο ορθολογικός βιοκλιματικός σχεδιασμός του κτηρίου και η εξοικονόμηση ενέργειας. Το πρώτο βραβείο προβλέπει την κάλυψη των εκθεμάτων του Παρθενώνα με ένα γυάλινο κουτί. Πέρα από την ποιότητα του χώρου και τον κακό φωτισμό πιστεύω πλέον ότι και ο τελευταίος μη ειδικός αντιλαμβάνεται τι σημαίνει αυτό, ιδίως το καλοκαίρι.

Άλλος όρος του διαγωνισμού ήταν ότι έπρεπε τα Παρθενώνεια ευρήματα να εκτεθούν σε μια ορθογώνια αίθουσα 40x80μ. ώστε να είναι δυνατή η παρουσίασή τους μαζί με τα ελλείποντα Ελγίνεια μάρμαρα όπως βρίσκονταν στον αρχαίο ναό. Το δεύτερο βραβείο αντί μιας τέτοιας αίθουσας προτείνει την ύπαρξη δύο χωριστών τριγωνικών χώρων ο καθένας σε σχήμα σφήνας με οξεία γωνία.

Τα παραπάνω που ενδεικτικά αναφέρω δεν είναι δευτερεύουσας σημασίας αποκλίσεις. Προσθέτω επίσης ότι πολλοί από αυτούς που λάβαμε μέρος στο διαγωνισμό διαφωνούμε με τους πολλούς περιορισμούς, αναιτιολόγητους σε πολλές περιπτώσεις, που επιβλήθηκαν. Είχαμε βέβαια την επιλογή να μη λάβουμε μέρος στο διαγωνισμό. Ήταν ακό-

μη δικαίωμά μας να μην τους τηρήσουμε, πιθανόν οδηγώντας σε μια καλύτερη λύση, διακινδυνεύοντας μια βράβευση. Αυτοί που δεν έχουν το δικαίωμα να αγνοήσουν τα δεδομένα, τους κανόνες του παιχνιδιού, τουλάχιστον τους σημαντικούς, είναι η Κριτική Επιτροπή, γιατί αλλιώς το όλο παιχνίδι παίζεται με χαοτικά δεδομένα και άνισους κανόνες. Το πολύ πολύ που μπορεί μια επιτροπή να κάνει είναι να επιβραβεύσει μια λύση που δεν τηρεί τα δεδομένα με τιμητική διάκριση για την όλη αξία και ποιότητά της.

Όσο για τον Αγωνοθέτη, αποδεικνύεται ότι για εκείνον το μόνο που μέτρησε ήταν να προχωρήσει το έργο, αγνοώντας τους περιορισμούς που ο ίδιος με τόση σχολαστικότητα έθεσε.

Με εκτίμηση,
Αλέξανδρος Ν. Τομπάζης
Αρχιτέκτων

Για το Μουσείο Φρουσίρα

*Από τον κ. Γ. Σπανό
η επιστολή που ακολουθεί:*

Αγαπητέ κ. Στεφανίδη,
Με λύπη πληροφορήθηκα την απροσδόκητη(;) απομάκρυνσή σας απ' το Μουσείο Φρουσίρα, έναν χώρο στον οποίο αφήσατε προσωπική σφραγίδα και άποψη. Είμαι κι εγώ ένας από τους κυριακάτικους ακροατές των ξεναγήσεών σας όπου η ζωγραφική παραλληλιζόταν με την ποίηση, το σινεμά, τη φωτογραφία αλλά και την πάλη των ιδεών ή την κυρίαρχη αισθητική.

Η πρόσφατη παρουσίαση της «Γενιάς του '70» με τον έντονα πολιτικό χαρακτήρα μου θύμιζε πράγματα ευχάριστα αλλά και δυσάρεστα, προτρέποντάς με να κάνω

συγκρίσεις με το τώρα. Επίσης συχνά διάβαζα στο Αντί τις δραστηριότητες αυτού του ιδιωτικού μουσείου και χαιρόμουν που υπάρχει ένας χώρος εκτός κρατικής προπαγάνδας και επιρροής. Φαίνεται ότι ήμουν υπερβολικά αισιόδοξος. Επιτρέψτε μου να πω ότι το μουσείο στην Πλάκα θα είναι πλέον αλλιώς χωρίς εσάς.

Σας εύχομαι επιτυχίες και να μην το βάλετε κάτω!

Γιάννης Γ. Λιανός
Ν. Σμύρνη

Ο συνεργάτης μας Μ. Στεφανίδης σχολιάζει:

Αγαπητέ κ. Λιανέ,

Το Μουσείο Φρυσίρα υπήρξε για μένα ένα φιλόδοξο πείραμα: να δώσω στη συγκεκριμένη ιδιωτική συλλογή έναν ιστορικό σκελετό, να διοργανώσω εκθέσεις και εκδηλώσεις ταυτόχρονα επιμορφωτικές και ψυχαγωγικές και να στήσω ένα μουσείο που θα ήταν διαφορετικό από τα συνήθη, απρόσωπα και αρκούντως γραφειοκρατικά δημόσια ιδρύματα. Ήθελα έναν χώρο ζωντανό, «θερμό» και προκλητικό που να συνδυάζει κλασικές αξίες και ανήσυχη διάθεση.

Η συνεργασία με τον ιδρυτή-ιδιοκτήτη του στάθηκε παραγωγική αλλά και με προβλήματα. Κάποτε θα πρέπει να μάθουμε ότι τα μουσεία δεν διοικούνται με νοοτροπία μαγαζάτορα και οφείλουν να περιφρονούν τις πολιτικές παρεμβάσεις.

Αρχές Απριλίου ο κ. Φρυσίρας πραγματοποίησε το πολυπόθητο ραντεβού με τον υπουργό Πολιτισμού και του εξέθεσε την ανάγκη επιχορήγησης του εκθεσιακού μας προγράμματος.

Μετά από μια εβδομάδα μου ανακοινώθηκε το πέρας της συνεργασίας. Το Μου-

σείο Φρυσίρα αλλά και το δίτομο *Ελληνομουσείον* ήταν η «εκδίκησή» μου εναντίον όλων όσων επί οκτώ συναπτά έτη μ' έχουν τοποθετήσει παράνομα και αντιδεντολογικά στο περιθώριο της Εθνικής Πινακοθήκης, καταδικάζοντάς με σε υποχρεωτική αργία. Φαίνεται ότι ήρθε η ώρα να πάρουν την ρεβάνς τους. Η αποχώρησή μου ξέρω ότι χαροποίησε πολλούς. Εύχομαι μακροπρόθεσμα να μην στεναχωρήσει τους λίγους που νοιάζονται αληθινά για την προκοπή αυτού του μουσείου-κοσμήματος. Οι ευχές μου ως το ακολουθούν...

Μ.Σ.

Περί «εκτροπής»

Από τον κ. Σταμάτη Κρητικά πήραμε το κείμενο που ακολουθεί:

Δεν είναι πολύς καιρός που ο Πρωθυπουργός μίλησε για κάποια σημάδια επερχόμενης εκτροπής και μεγάλος είναι ο αριθμός των πολιτών που αναρωτήθηκε από πού μπορούσε να προκληθεί ένα γεγονός που θα σήμαινε κατάνυξη της συνταγματικής τάξης. Αν και επρόκειτο για ένα άπιαστο όνειρο, εντούτοις αυτό το σύννεφο της απειλής κανείς δε θέλησε να το ξεδιαλύνει. Ούτε αυτός ο ίδιος ο Πρωθυπουργός, λες και είδε ένα κακό όνειρο!

Τελικά ο θόρυβος υποχώρησε και κανείς δε στάθηκε ικανός να δώσει μια εξήγηση. Να εντοπίσει το αίτιο αυτής της αιωρούμενης για αρκετές ημέρες «απειλής».

Μόνον εάν κανείς κατέφευγε στις υποθήκες του Αλέξανδρου Παπαναστασίου θα διαπίστωνε ότι αιτία αυτής της ανησυχίας ήταν αυτός ο ίδιος ο Πρωθυπουργός, που ως φαίνεται λησμό-

νησε τον Πατέρα της Δημοκρατίας.

Ο σημερινός Πρωθυπουργός ήλθε στην εξουσία ύστερα από εκλογές που διεξήχθησαν με εκλογικό σύστημα ξένο προς την απλή αναλογική, που έχει σαν αποτέλεσμα την πρωθυπουργική παντοδυναμία.

Γράφει ο Παπαναστασίου: «Η υπεροχή, η εξαιρετική επιρροή του προέδρου της Κυβερνήσεως και φυσική είναι και επιθυμητή, διότι εξασφαλίζει τη συνεργασία των μελών της Κυβερνήσεως και παρατηρείται εις όλα τα κοινοβουλευτικά κράτη. Αλλά εις τον τόπο μας η εξαιρετική αυτή επιρροή του πρωθυπουργού εξογκώθη υπέρ παν μέτρον, εξήλθεν από κάθε όριον, εις βαθμόν που ουσιαστικώς μετέβαλε το πολίτευμα.» Δηλαδή ο κ. Πρωθυπουργός αντιλήφθηκε ότι δε λειτουργούσε η Δημοκρατία, και αυτό κανείς συνταγματολόγος δεν σκέφτηκε να το καταγγείλει. Γιατί είναι γνωστό ότι τώρα τα πάντα εξαρτώνται από τον Πρωθυπουργό.

Πρόσφατα προέκυψε οξύτατο πρόβλημα στην προώθηση των έργων για την Ολυμπιάδα και παρά την παρουσία μεγάλου αριθμού υπυπουργών που συμπαρίσταται στον Υπουργό Πολιτισμού, που έχει την ευθύνη για την ομαλή διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων, φτάσαμε στο σημείο που έπρεπε να επέμβει ο κ. Πρωθυπουργός.

Και παρατηρεί ο Παπαναστασίου «όσον και εάν αυτή η συγκέντρωση εξουσιών συνοδεύεται από πραγματική υπεροχή ηθική και πνευματική, αυτή η υπερβολική συγκέντρωση εξουσίας είναι προφανές ότι δεν είναι δυνατόν παρά να οδηγήσει σε αποτυχία. Διότι δεν είναι δυνατόν να συγκεντρωθούν

σε ένα άτομον τόσαι πνευματικά και ηθικά ικανότητες και τόση σωματική αντοχή ώστε να ημπορέσει να κρατήσει εις τους ώμους του το παμμέγιστον βάρος τόσων υποθέσεων. Έτσι άλλωστε περιορίζεται η συνεργασία περισσοτέρων ικανών ανθρώπων, πνίγεται η πρωτοβουλία και η δραστηριότης των. Τέλος η κολακεία και ο χαφιεδισμός ανοίγουν βαθύ χάσμα μεταξύ Κυβερνήσεως και λαού».

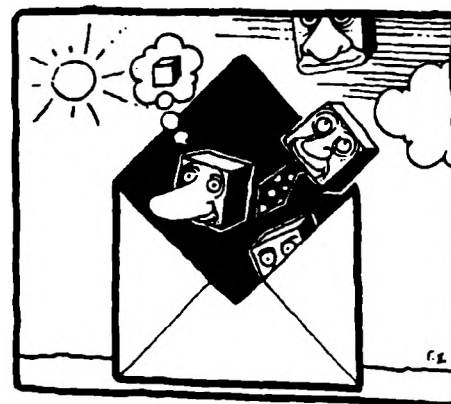
Έτσι δημιουργήθηκε στον κ. Πρωθυπουργό ο φόβος να χάσει τον έλεγχο της κατάστασεως και θέλησε αμυνόμενος να πει δημοσία ότι υφίσταται κίνδυνος εκτροπής!

Είναι γνωστόν ότι η επίλυση δυσκόλων προβλημάτων εξαρτάται από την πνευματική ικανότητα να βρει κανείς εκείνο που είναι βασικά εύκολο, αλλά δεν είναι ευδιάκριτο. Απαιτείται πείρα και το μάτι που μπορεί να βλέπει αυτό που δεν μπορούν άλλοι να ιδούν.

Όχι χωρίς αιτία ο Ελευθέριος Βενιζέλος χαρακτήρισε τον Παπαναστασίου ότι είναι η ατμομηχανή που ανοίγει δρόμους για να ακολουθήσουν οι άλλοι να πραγματοποιήσουν έργα.

Το ερώτημα είναι γιατί η σημερινή πολιτική ηγεσία λησμόνησε τις υποθήκες του Αλέξανδρου Παπαναστασίου. Μήπως γιατί ενοχλούνται διαπιστώνοντας το μέγεθος της ανεπάρκειάς των;

Δρ. Σταμάτης Κρητικός

Μαύρα σύννεφα στο λιμάνι

Του ανταποκριτή μας Νίκου Πρωινού

☞ Στο ίδιο έργο θεατές με διαφορετικό φινάλε τις προηγούμενες δυο βδομάδες. Στο Ολυμπιακό Στάδιο ΑΕΚ και Ολυμπιακός συναντήθηκαν μία φορά για το πρωτάθλημα και μία για το κύπελλο. Στον πρώτο αγώνα νικητής ο Ολυμπιακός με σκορ 4-3 και στον δεύτερο η ΑΕΚ με 2-1.

☞ Ας ξεκινήσουμε με τον αγώνα του πρωταθλήματος. Η ομάδα του κ. Σωκράτη κέρδισε καθαρά φιλοδωρώντας τους παίκτες του κ. Μάκη (Ψωμιάδη) με τέσσερα τεμάχια, πεντακάθαρα, (αυτό είναι είδηση) παρά τα δυο (επίσης πεντακάθαρα) πέναλτι που δόθηκαν σε βάρος της από τον πολύ καλό διαιτητή κ. Βασσάρα ο οποίος τιμά την ιδιότητά του, σε αντίθεση με τη συντριπτική πλειοψηφία των συναδέλφων του που η δραστηριότητά τους εξαντλείται σε δοσοληψίες με την παράγκα και στο στήσιμο αγώνων όλων των κατηγοριών.

☞ Ο κ. Μάκης απεκάλεσε «κότες» τους κιτρινόμαυρους παίκτες και έβρισε τον Κωσταίνογλου που είχε το «θράσος» να του ζητήσει να βγει από τα αποδυτήρια.

☞ Ο εκτελών χρέη προπονητή του Ολυμπιακού κ. Λεμονής στο τέλος του αγώνα δήλωσε ότι δεν κάνει ποτέ δηλώσεις για τη διαιτησία, όταν ρωτήθηκε από «κόκκινο» δημοσιογράφο. Αλήθεια, τι δηλώσεις να κάνει ο άνθρωπος; Μήπως στο λιμάνι έχουν παρεισφρήσει προβοκάτορες; Και ο νοών νοείο...

☞ Έχοντας απογοητεύσει τους οπαδούς της, η ΑΕΚ στον τελικό του κυπέλλου δεν κατόρθωσε να πουλήσει τα εισιτήρια που πήρε κι επέστρεψε περίπου τα μισά. Άλλες οι βουλές όμως των φιλάθλων και άλλες των ποδοσφαιριστών. Παρουσιάζοντας τελείως διαφορετικό πρόσωπο κέρδισαν τον Ολυμπιακό 2-1 κερδίζοντας το κύπελλο και αφαιρώντας τη χαρά από τον «κόκκινο» Πρόεδρο για την κατάκτηση του νταμπλ που θεωρούσε δεδομένο. Και στον αγώνα αυτό η διαιτησία του Μπριάκου ήταν άψογη. Κάτι δεν πάει καλά με την παράγκα ή μήπως πρόκειται για αναδίπλωση; Ίδωμεν.

☞ Να σημειώσουμε τέλος το ντου των οπαδών του Ολυμπιακού σε βάρος δημοσιογράφων και το εν ψυχρώ χτύπημα του Τζιοβάνι σε βάρος του Κωνσταντινίδη, άνευ λόγου και αιτίας, που παρ' ολίγο να δυναμιτίσει τον αγώνα.

☞ Εν αναμονή της τελευταίας αγωνιστικής, για να δούμε τον πρωταθλητή. Άρης-Ολυμπιακός και ΑΕΚ-ΠΑΟΚ είναι οι αγώνες που θα αναδείξουν τον πρωταθλητή ή θα οδηγήσουν (ανάλογα με το αποτέλεσμα) σε αγώνες παραράζ.

☞ Όμως ας αφήσουμε τα του ποδοσφαιρικού πρωταθλήματος κι ας ρίξουμε μια ματιά στο βόλει. Εκτός από την απώλεια του κυπέλλου ο κ. Σωκράτης γεύτηκε άλλη μια πίκρα. Έχασε εντός έδρας και το πρωτάθλημα του βόλει από τον Ηρακλή. Οι πραιτοριανοί του τα έκαναν γυαλιά-καρφιά και η δικαιοσύνη, τυφλή όπως πάντα, τιμώρησε το γήπεδο με μία αγωνιστική! Και για την ιστορία το όνομα του αθλητικού δικαστή: Νικηφόρος Ντόκας.

☞ Αν υποθέσουμε ότι και στο μπάσκετ οι πιθανότητες για την πρώτη θέση μετά το φάιναλ φορ είναι απειροελάχιστες, τότε βλέπω μαύρα σύννεφα στο λιμάνι.

☞ Αν απολεσθεί και το πρωτάθλημα στο ποδόσφαιρο, σί-

γουρα έρχεται καταιγίδα. Κι ο σώζον εαυτόν σωθείτο. Μηδέ των παραγκούχων εξαιρουμένων.

☞ Τη μέρα που κυκλοφορεί το περιοδικό ο Παναθηναϊκός παίζει στην Ιταλία διεκδικώντας το κύπελλο πρωταθλητριών στο μπάσκετ, αν και όλα δείχνουν ότι η ULEB με τις επιλογές της στο γήπεδο που θα φιλοξενήσει τους αγώνες και τους διαιτητές που όρισε μάλλον έχει αποφασίσει για την πρωταθλήτρια. Ας ελπίσουμε ότι δεν είναι έτσι.

☞ Η ποδοσφαιρική ομάδα του Παναθηναϊκού έχει εξασφαλίσει την τρίτη θέση και περιμένει στραβοπατήματα από τους δύο πρώτους για να μπορέσει να παίξει στο Τσάμπιονς Λινγκ. Παράλληλα ο Φιλιππίδης τυπικά θα είναι για έξι μήνες εκτός προεδρικής καρέκλας και όλα δείχνουν ότι θα επιστρέψει μετά την ποινή που του επιβλήθηκε. Είμαστε βέβαιοι ότι ο αθλητικός δικαστής ανήκει στο αντι-παναθηναϊκό μέτωπο. Γιατί αν ήταν φίλα προσκείμενος στους βάζελους, θα του απαγόρευε ισοβίως την είσοδο στα γήπεδα, μήπως δει άσπρη μέρα ο σύλλογος.

☞ Πριν τελειώσει το πρωτάθλημα οι (αν)εγκέφαλοι διοικούντες της πράσινης ΠΑΕ ψάχνουν εκ νέου για προπονητή και διαπραγματεύονται την παραχώρηση παιχτών π.χ. Κυριάκου, Κόλκα, Φύσα, Καραγκούνη, Μπασινά κ.ά. Θα φταίνε οι οπαδοί αν τα κάνουν λαμπόγυαλο στην Παιανία;

☞ Και μια είδηση ποδοσφαιρικοκαλλιτεχνική. Ο γνωστός αοιδός Ελευθέριος Πανταζής μάλλον αγόρασε τον Πανιώνιο! Όχι, μην ανησυχείτε. Το management θα κρατήσει ο εξυγιαντής Μπέος.

☞ Κουίζ: Θα παίξει στο κυπριακό πρωτάθλημα ο Τουρκοκύπριος Σελντέν;

☞ Πτυχιούχος με διδακτορικό πράκτορας προσελήφθη από τον Αθήνα 2004 ως σύμβουλος ασφαλείας. Το όνομα αυτού Πίτερ Ράιαν. Η αποζημίωσή του θα ξεπερνά τα 100 εκατομμύρια δραχμές ετησίως. Ψίχουλα δηλαδή.

☞ Ερώτηση: Η πρόσληψή του είχε την έγκριση του ΑΕΚτζή κ. Μπίστη; Αν όχι, κινδυνεύει να διαρραγεί το εκσυγχρονιστικό μπλοκ και να μείνει μόνο του το ΠΑΣΟΚ με την κ. Δαμανάκη και τον κ. Κουνναλάκη...

☞ Καλό Πάσχα, συναγωνιστές (και συναγωνίστριες) οπαδοί.

Επισημαίνουμε

Χαμένες συλλογικότητες

Στον απόηχο του α' γύρου των προεδρικών εκλογών στη Γαλλία σημειώνονται οι διαδηλώσεις εναντίον του ηγέτη της ακροδεξιάς Ζαν Μαρί Λεπέν. Άνθρωποι που κατεβαίνουν καθημερινά στους δρόμους θέλοντας να «σώσουν την république». Γραμμένο πάνω στα μέτωπά τους, πάνω σε μπλουζάκια ή πανό το κυρίαρχο σύνθημα της ντροπής: «Ντροπή για τη χώρα μου», «Ντρέπομαι που είμαι Γάλλος».

Στις πρώτες γραμμές μιας από τις διαδηλώσεις βαδίζει ο Ζακ Σιράκ, ο υποψήφιος της κεντροδεξιάς που με την προεκλογική του εκστρατεία άνοιξε τον δρόμο στον φασίζοντα λαϊκισμό του Λεπέν αναδεικνύοντας σε κεντρικό της πυρήνα το ζήτημα της αύξησης της εγκληματικότητας και της προάσπισης της εσωτερικής ασφάλειας μέσω της καταστολής.

Μετανιωμένοι δηλώνουν δημοσίως σε τηλεοπτικές συνεντεύξεις και κάποιοι από εκείνους που έδωσαν την ψήφο τους στον Λεπέν περιβάλλοντάς την με τον μανδύα της διαμαρτυρίας, ισχυριζόμενοι ότι δεν μπορούσαν να φανταστούν πως τόσοι πολλοί θα ψήφιζαν την ακροδεξιά.

Αντιδράσεις που θυμίζουν τις εκδηλώσεις διαμαρτυρίας των καλών και ενάρετων Γερμανών που με υψωμένα τα κεριά του χριστιανισμού προσπαθούσαν να εξορκίσουν τη δολοφονική βία των νεαρών νεοναζί εναντίον μεταναστών, Εβραίων και αστέγων, αφήνοντας τους αυτουργούς του θεσμικού ρατσισμού, τους ηγέτες της κεντροδεξιάς, να τους οδηγούν.

Αντιδράσεις προσωπικές σε μια εκλογική μάχη που διεξήχθη στηριζόμενη στο θυμικό εκλογέων και υποψηφίων, μια εκλογική μάχη χωρίς όραμα και στόχο. Αντιδράσεις ατόμων που διαδηλώνουν το συναίσθημά τους απέναντι σε ένα ζήτημα κοινωνικό.

Παραβλέποντας πως η ξενοφοβία στη Γαλλία, όπως και απανταχού στον κόσμο, δεν προέκυψε από το πουθενά, αλλά έχει βαθιές ρίζες που τρέφονται από τα μέχρι στιγμής άλυτα προβλήματα που διαρρηγνύουν τον κοινωνικό ιστό της χώρας αλλά και του παγκοσμιοποιημένου κόσμου, το πρόβλημα της φτώχειας και της ανεργίας, της κοινωνικής ανισότητας που γεννά την εγκληματικότητα και την ανασφάλεια.

Παραγνωρίζοντας πως η επιτυχία του Λεπέν είναι μια μόνον από τις εκφάνσεις της και προπάντων πως η επιτυχία αυτή δεν ήταν αποκλειστικά δική του.

Αγνοώντας ότι ο νεορατσιστικός του λόγος μπόρεσε να αναδειχθεί μέσα στο κενό της πολιτικής, εκεί όπου το Σοσιαλιστικό Κόμμα εμφανιζόταν ως μια μεταλλαγμένη συντηρητική δύναμη. Εκεί όπου οι δυνάμεις της αριστεράς, έχοντας θαμπώσει τη διαφωτιστική της πτυχή και κλείνοντας τα μάτια μπροστά στον έρποντα φασισμό, αρκέστηκαν σε μεγαλόστομες εξαγγελίες εναντίον της παγκοσμιοποίησης σαν να είχαν χάσει κάθε επαφή με τον κόσμο και τα ζητήματα που πραγματικά τον αφορούν.

Λήδα Καζαντζάκη

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• **Δείτε** την πολύ ενδιαφέρουσα έκθεση του κινέζου **Yan Pei-Ming** με τίτλο "Buddha and his warriors" (ο Βούδας και οι πολεμιστές του). Ο καλλιτέχνης, εκτός από ζωγραφικούς πίνακες, παρουσιάζει σχέδια και γλυπτά. Η έκθεση γίνεται στη γκαλερί Bernier-Eliades (Επταχάλκου 11, στο Θησείο), μέχρι τις 18 Μαΐου.

• **Ο γνωστός** σκιτσογράφος **Στάθης** εκθέτει έργα των τελευταίων χρόνων, που περιλαμβάνουν πολιτικές και κοινωνικές γελοιογραφίες, σκίτσα χωρίς λόγια, εικονογραφήσεις, καθώς και κάποια από τα «33 τραγούδια εικονογραφημένα». Η έκθεση θα διαρκέσει έως τις 8 Μαΐου και παρουσιάζεται στην Αίθουσα Τέχνης «Αγκάθι» (Μηθύμνης 12 & Επτανήσου, πλ. Αμερικής).

• **Εγκαινιάζεται** στις 14 Μαΐου έκθεση της **Φλωρίκας Π. Κυριακοπούλου** που έχει τίτλο «blue» και θα διαρκέσει ως τις 9 Ιουνίου. Η έκθεση αποτελείται από έργα ζωγραφικά, polaroid και αντικείμενα/κατασκευές. Παρουσιάζεται στο πλαίσιο ενός κύκλου τριών εκθέσεων με κύριο άξονα το χρώμα: στη Θεσσαλονίκη κόκκινο, στην Αθήνα μπλέ και στο Ναύπλιο κίτρινο. Στην Αθήνα γίνεται στη γκαλερί «Νέες Μορφές» (Βαλαωρίτου 9).

• **Στον χώρο τέχνης** «Περιπλάνηση» (Δούσμανη 5, Γλυφάδα) εγκαινιάζεται στις 14 Μαΐου η ομαδική έκθεση των **Νίκης Νικολαΐδη** με γλυπτικές κατασκευές, **Λίλας Παπούλα** με ζωγραφική και **Βούλας Πριοβόλου** με ζωγραφική σε ύφασμα. Η έκθεση θα διαρκέσει έως τις 8 Ιουνίου.

• **Ο Γιώργος Τσεριώνης** εκθέτει μέχρι την 1η Ιουνίου τη δουλειά του στο Χώρο Σύγχρονης Τέχνης Statement (Μπουμπουλίνας 15, Εξάρχεια).

• **Δείτε** την έκθεση της **Joao Onofre**, που γίνεται στη γκαλερί Ileana Tounta (Αργυρουπόλεως 20 & Αρματολών και Κλεφτών 20, Λυκαβηττός) και θα διαρκέσει έως τις 18 Μαΐου.

Δ.Μ.

Rebel Jews

Από τον ταλαίπωρο χώρο της σύγχρονης pop-rock σκηνής διαλέξαμε γι' αυτό το τεύχος το συγκρότημα των Silver Jews (στην πραγματικότητα προσωπικό σχήμα ενός αμερικανοεβραίου από το Νάσβιλ ονόματι David Berman). Οι Silver Jews είναι ένα αστείο-δραματικό συγκρότημα, επιτέλους δηλαδή αυτός ο σπάνιος συνδυασμός: κάποιος που να απευθύνεται σε σκεπτόμενους ακροατές χωρίς να κλαίει τη μοίρα του, χωρίς να του φταίνει όλοι και όλα, που να διακρίνει το αστείο στην κατάντια του κόσμου γύρω μας, συμπεριλαμβανομένων του ιδίου και των ακροατών του, και να το συμπυκνώνει σε τσιτάτα με δόση παραδοξολογίας. Για παράδειγμα το τραγούδι *Slow Education* που ανοίγει τον καινούριο τους δίσκο Bright Flight:

*When God was young He made the moon and the sun
Since then it's been a slow education.*

Όσο για τον ήχο τους, παίζουν ένα είδος «σπιτικού» κάντρι-ροκ με φωνή τύπου Λου Ρηντ σε χαλαρούς αλλά όχι απαραίτητα νυσταλέους ρυθμούς. Συχνά μάλιστα ροκάρουν κιόλας.

Έχουν κυκλοφορήσει πέντε δίσκους. Ο τελευταίος τους και πολύ καλός Bright Flight πρέπει να έχει φτάσει σε κάποια ελληνικά διασκοπωλεία. Επίσης μπορείτε να κάνετε και μια βόλτα στο www.audiogalaxy.com

Πάνος Γιαννακάκης

Πλαστική Πρωτομαγιά

Σχεδόν θα μπορούσε κανείς να τους τοποθετήσει «στο κενό μεταξύ τέχνης και ζωής», αν ήξερε πως επρόκειτο για ένα δημιούργημα της ποπ-αρτ, για μια συνειδητή πράξη επαναφοράς της καθημερινότητας στο προσκήνιο. Όμως ετούτα τα κατασκευάσματα από κομμένα σύρριζα λουλούδια των θερμοκηπίων, τα τοποθετημένα σε σελοφάν, που καθορίζουν τις ημέρες αυτές την εικόνα της πόλης, αναρτημένα μπροστά στα ανθοπωλεία μόνον ως πράξη αντίδρασης στα κατεστημένα δεν μπορούν να θεωρηθούν. Οι μάηδες της σημερινής Αθήνας που διατίθενται προς πώλησιν δεν φτιάχνονται για να κτυπήσουν τον κορεσμένο από ερεθίσματα κόσμο της διαφήμισης και των παρεχόμενων με τρομερή ευκολία καταναλωτικών δανείων. Το αντίθετο. Ανήκουν κι αυτοί στη μεταλλαγμένη πρωτομαγιά του 21ου αι., μαζί με τα κυβερνητικά συνδικάτα, τα μεταμοντέρνα εγχειρήματα των εργολάβων τύπου Βωβού που δρούν ανεξέλεγκτα με την υποστήριξη του ΥΠΕΧΩΔΕ, την πλήρη τσιμεντοποίηση της Αθήνας εν όψει των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Πού να μείνει καιρός να μαζέψουμε μαργαρίτες, κι άλλωστε ποιος μιλά σήμερα ακόμη για μαργαρίτες; Ποιος θυμάται στην εποχή της άκρατης πολιτιστικής βιομηχανίας την οσμή των πραγμάτων, ανεξάρτητα από το αν πρόκειται για άνθη ή για βιβλία.

Λήδα Καζαντζάκη

B O M B I Δ I A πολιτιστικής Α Φ Α Σ Ι Α Σ

- Δύο πράγματα δεν νικάει το ταλέντο: το χρόνο και τη βλακεία...
- Εκατόν πενήντα κιλά κρέας κι ούτε γραμμάριο ανδρισμού.
- Νά πώς δημιουργούνται οι επιδημίες.
- Ωραίος ο Χασάν!
- Κατά τ' άλλα δηλώνει προς πάσα κατεύθυνση ότι είναι έτοιμος για μεγάλα. Κι ότι ασφυκτιά στο υπουργείο του.
- Δηλαδή ο Θεός να μας φυλάει! Ή έστω ο ανιψιός του.
- Είδατε τη Λυσιστράτη στο Μέγαρο;
- Ούτε εγώ.
- Θα δω όμως Νταλάρα, όποτε ανεβάσει Ναμπούκο ή Ριγκολέτο.
- Δηλαδή σύντομα...
- Γεια σου ωρέ «Πολιτιστική Ολυμπιάδα»!
- Να ανησυχώ ή να μην

- ανησυχώ που εσχάτως όλοι κόπτονται για τον Ελαιώνα;
- Να ανησυχώ!
- Άσχετο: Με 50 εκατομμύρια ετησίως επιχορηγείται όμιλος προς διάδοση της δημοκρατίας στα ΝΔ. Βαλκάνια με έδρα τη Θεσσαλονίκη, επικράτεια του Μεγάλου.
- Είσατε να συστήσουμε εταιρεία για τα ΝΑ. Βαλκάνια;
- Χάρμα γίνεται το Μέγαρό μας καθώς εξαπλώνεται. Υπεργείως κοντεύει να φτάσει το συνοδικό μέγαρο, υπογείως την Ακρόπολη.
- Όνειρο του κυρ Χρήστου είναι να επαληθευθεί ο χρησμός της Μιμής.
- Παρθενών και Μέγαρον ένα πράγμα.
- Κι όλα αυτά παρά την

καταπληκτική δουλειά που κάνει η Καμεράτα αλλά και η Ορχήστρα των Χρωμάτων.

- Πάνω στη σύγχυση η διευθύντρια της Εθνικής Πινακοθήκης πήγε ένα μήνα εξοχή στην Ισπανία προσκεκλημένη του κ. Καλατράβα.
- Καλατράβα με κι ασ κλαίω...
- Ίνα συμπληρωθούν όλα τα κενά του παζλ που στήθηκε αριστοτεχνικά εδώ και δύο χρόνια.
- Γιατί τι είναι «πολιτιστική πολιτική»;
- Είναι οι προσωπικές σχέσεις δημοσιοποιούμενες.
- Παρ' ημίν μάλιστα, επειδή περισσεύει ο επαρχιωτισμός και η αρχοντοχωριατιά, οι προσωπικές σχέσεις εύκολα γίνονται υπαρκτικό δράμα επιβεβαίωσης.
- Ξέρεις, ξέρω τον...
- Έτσι στήνονται κι οι μπιζνες. Και μετά βαφτίζονται «πολιτισμός των πολιτισμών».

- Για να αναλαμβάνει ο κ. Ευγένιος ως κερασάκι. Αλήθεια, γιατί ποτέ δεν μάθαμε τους λόγους που ώθησαν τον κ. Πατρίκιο σε παραίτηση;
- Για να μην στεναχωρηθεί ο κ. πρωθυπουργός και κρυολογήσει η κεντροαριστερά.
- Ωραίος τόπος: τα πρότυπα ανδρικής καλλονής να τα ορίζει κατ' έτος ο Λάκης.
- Το άρρεν στην εποχή των Μήτσων.
- Μπράβο του Παπαθεμελή που δεν ψήφισε τα κατάπτυστα «Ολυμπιακά ακίνητα», γιατί μερικοί άλλοι «σκληροί» έσπευσαν από την αλλοδαπή να ψηφίσουν επιστολικά συγκατανεύοντας στις φωνές του Απόστολου...
- Όχι του Γκλέτσου, του άλλου...
- Είπαμε: κιλά έχουν, τρόπο να τα μεταφέρουν αξιοπρεπώς δεν έχουν.
- Ωραίοι οι Χασάν!

Μανωλάκης ο Βομβιστής

Σύννεφα στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου Κωνσταντινούπολης

Παρά τον ήλιο που έλαμπε τις τελευταίες μέρες στον ουρανό της Κωνσταντινούπολης, τα σύννεφα σκιάσανε το Διεθνές Φεστιβάλ Κινηματογράφου που έληξε στις 28.4. Η απαγόρευση της ταινίας της Χαντάν Ιπεκσί, μετά από την προβολή της στις αίθουσες επί τέσσερις μήνες και την βράβευσή της στο φεστιβάλ της Αντάλιας, δημιούργησε ερωτηματικά. Η ταινία της φέρνει κοντά δύο εντελώς διαφορετικούς ανθρώπους, έναν συνταξιούχο δικαστικό και ένα κοριτσάκι πέντε ετών που μιλάει μόνο σε μια γλώσσα απαγορευμένη, τα κουρδικά. Οι δύο αυτοί άνθρωποι καταφέρνουν τελικά να επικοινωνήσουν.

Η υπόθεση της απαγόρευσης βρίσκεται στα δικαστήρια, η ίδια η σκηνοθέτιδα που μας μίλησε (συνέντευξή της θα δημοσιευθεί στο επόμενο τεύχος) ζήτησε να αρθεί η λογοκρισία και από το εθνικό διαγωνιστικό τμήμα, όπως άλλωστε ισχύει για το διεθνές.

Οι τούρκοι σκηνοθέτες και τα μέλη της επιτροπής του διεθνούς διαγωνιστικού τμήματος εξέδωσαν ανακοινώσεις καλώντας τους αρμόδιους φορείς να επανεξετάσουν την απόφασή τους. Η ταινία ωστόσο δεν μπόρεσε λόγω της απαγόρευσης να πάρει μέρος στο εθνικό διαγωνιστικό τμήμα όπου τα βραβεία σάρωσε κυριολεκτικά ο νέος τούρκος σκηνοθέτης Ζεκί Ντεμίρκουμπουζ, που βραβεύτηκε και από την FIPRESCI (Διεθνής Ένωση Κριτικών Κινηματογράφου). Στο διεθνές διαγωνιστικό τμήμα η χρυσή τουλίπα πήγε στην «παραμυθένια» ταινία *Magonya* της ολλανδής σκηνοθέτιδας Ineke Smits γιατί «μας υπενθύμισε τη φαντασία μας, τους ανοιχτούς ορίζοντες και τα όνειρα» και τον ειδικό έπαινο της επιτροπής πήρε η ταινία *Γράμμα στην Αμερική* της Iglika Trifonova (Βουλγαρία) γιατί «μας παρουσίασε τη φιλία και τη μουσική στη λεπτή ισορροπία μεταξύ ζωής και θανάτου».

Νίκη Τσιλιγκίρογλου

LIFE and style

(Ό,τι βλέπετε και ό,τι διαβάζετε δεν είναι χρυσός)

Η αναβίωση δειγμάτων «γραφής» της ελληνικής «πρωτοηλεοπτικής» (ή πλειστοκαίνου) περιόδου, με μεσημεριάτικο τραπέζωμα (του Αβραάμ και του Ισαάκ τα καλά) και κουβεντούλα: αναμνήσεις, πειραγματάκια, μουσικούλα, κομπλιμέντα («μια μεγάλη φωνή», «ένας εξαιρετικός άνθρωπος», «σ' εσένα τα χρωστάω όλα», «εσύ μας δίδαξες», «να σας πω εγώ ένα –άνοστο– ανέκδοτο που είμαι σίγουρη δεν το θυμάται ούτε και η ίδια –η τιμώμενη– και πολύ θα της αρέσει – αμάν τι θα πει ο Χριστιανός!» κ.ο.κ.).

Και πάνω στις φιλοφρονήσεις του τραπέζωματος, νά σου καλεσμένη και η «πρωτιέρεια» της τελετής αφής της φλόγας (των Ολυμπιακών Αγώνων ντε!) με το αρχαιοπρεπές ύφος που αρμόζει σε όσους συνομιλούν με τον... Απόλλωνα! Και οι γύρω της, άφωνοι απ' το σέβας! Ούτε οι Εστιάδες στην αρχαία Ρώμη να περνούσαν δεν θα επιδεικνύονταν τέτοιος σεβασμός, όπως αυτός που άπαντες επιδεικνύουν στη θεά της «πρωτιέρειας». Σιγά βρε παιδιά, η τελετή αφής της φλόγας «εύρημα» του '36 είναι, και σε απογευματινή σαπουνόπερα παίζει το κορίτσι (άσε που «δεν τα λέει» κιόλας!). Ήρεμα δε, γιατί θα τελειώσουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες και δεν θα μπορεί να ξεπεζέψει απ' το άρμα («άρμα» το λέω εγώ, εσείς άλλο καταλαβαίνετε) του Απόλλωνα το κορίτσι...

Σωστός και κατά πως πρέπει ο σεβασμός προς τον καλεσμένο, αλλά μερικές φορές εκεί νωρίς το απογευματάκι στη NET, τον μπερδεύουν με την υμνωδία. Δεν λέω, μεγάλη τιμή να φιλοξεनेίς μια σημαντική ποιήτρια, και ουδείς το αρνείται, αλλά τόσα κοσμητικά επίθετα, τέτοια επίδειξη ταπεινότητας εκ μέρους των παρουσιαστών, και τέτοια προσποίηση αμηχανίας μπροστά στον «φάρο της γνώσης και των τεχνών», καταντάει ύποπτη... Άσε που το τρακ(;) έκανε την Μάριον Μιχελιδάκη πριν την υποδοχή της ποιήτριας στο στούντιο, να ζητήσει –επίμονα– να παίξει το βίντεο, ενώ από τον λαλίστατο και κατασυγκινημένο άνδρα της παρέας ακούστηκαν σχόλια-κορώνες –για την ποίηση– όπως... «ουρλιαχτό ψυχής»!

Κρατικής τηλεόρασης συνέχεια. Όλες αυτές οι κυρούλες με τις κυριακάτικες εκπομπές πώς έπεισαν διευθυντάδες και παρακαθήμενους να τους βρουν τέτοιο τρόπο να περνάνε την ώρα τους, και τους οπερατέρ να τους κάνουν «κοντινά» στα ματόκλαδα, την ώρα που η μαντάμ αγριεύει και παλεύει ανοιγκλείνοντας με νάζι τα μάτια, για να υπερασπίσει φεμινιστικές «Θερμοπύλες»; (Αν θέλετε να αποκτήσετε προσωπική πείρα, ένα ζάπινγκ την Κυριακή το μεσημέρι προς απόγευμα, θα σας πείσει.)

Μα καλά, ... τον Φίλιππο Νικολάου πού τον θυμηθήκανε; (Και γιατί δηλαδή όχι τον Κοινούση που είπε και την αθάνατη *Αμερική, Αμερική, καλά μου λέγαν μερικοί*;) Σ' ένα πάνελ του Μάκη, που λέει ο λόγος, πήγε κι αυτός ο χριστιανός, και έγινε πρώτο θέμα στα κανάλια («πείτε μας για την καριέρα σας, Φίλιππε· εκτός από την αθάνατη και κλασική πλέον *Τζεμίλε* που έψαλλε το πανελλήνιο, ποιος είναι ο δεύτερος μεγαλύτερος και, εδώ θα σας βάλω δύσκολα, Φίλιππε, πιο αγαπημένος σουξές της καριέρας σας;»). Κι όχι τίποτε άλλο, αλλά ούτε κι ο ίδιος δεν μπορούσε να πιστέψει ότι ξαναβγήκε στην TV ως θέμα (αλλά ούτε και η ξανθιά παρουσιάστρια που έπληττε μόνο που τον κοίταζε στα μάτια...).

Εχουν «πήξει» οι εφημερίδες από στήλες λαϊκής σοφίας και γλυκεράδας των κάθε είδους «στοχαστών του καφέ». Κλάψα, παλιατζούρα, λαϊκότης κάτω του μετρίου, έλλειψη χιούμορ, δυο σταγόνες νοσταλγίας, καλά λόγια για ό,τι αποτελεί την «έντεχνη κληρονομιά» των βαλκάνιων και μεσανατολικών συγχρωτισμών της φυλής και υπεράσπιση των δικαιωμάτων μας για: καλύτερα πεζοδρόμια, περισσότερη Άνοιξη (sic), καλύτερα και πιο ανθισμένα μπαλκόνια, γειτονιές με/και παιδιά με ξηλωμένα βρακιά να χαίρονται το ποδόσφαιρο με μια πάνινη φτωχική μπάλα. Τα περισσότερα δια χειρών θήλεων και αρρένων δεινοσαύρων.

Νατάσσα Χασιώτη

«Γιά τόν Διονύσιο Σολωμό»

Δύο όμιλίες στόν «Φιλοτεχνικό Όμιλο Τρίπολης» τό 1978
ἀπό τούς Κώστα Κουλουφάκο καί Δημήτρη Χατζή

Η ομιλία «Για τον Διονύσιο Σολωμό» του Δημήτρη Χατζή (1913-1981), το απομαγνητοφωνημένο κείμενο της οποίας δημοσιεύει εδώ το περιοδικό (η ομιλία, στην ίδια εκδήλωση, του Κώστα Κουλουφάκου (1924-1994) δημοσιεύτηκε στο τεύχος 759 του Αντί, 22 Μαρτίου 2002) έγινε στον «Φιλοτεχνικό Όμιλο Τρίπολης», τον Ιανουάριο 1978. Ένα χρόνο μετά, τέλος Ιανουαρίου 1979, ο Δημήτρης Χατζής μίλησε πάλι για τον Σολωμό στη Θεσσαλονίκη, στην Μακεδονική καλλιτεχνική εταιρεία «Τέχνη» (ένα μέρος αυτής της ομιλίας με τίτλο: «Ο θρυμματισμός στο έργο του Σολωμού, Β' μέρος: Η ελληνική συγκυρία», δημοσιεύτηκε στο τεύχος 297 του Αντί, Δεκαπενταύγουστος 1985). Ας θυμίσουμε εδώ, περιοριζόμενοι μόνο στα δημοσιευμένα στο περιοδικό και το κείμενο «Από το Σολωμό στη Νέα ποίηση», στο τεύχος 146, 29 Φεβρουαρίου 1980.

Ο Διονύσιος Σολωμός, το έργο του, «το δίδαγμα και το υπόδειγμά του», αποτελεί και για τον Δημήτρη Χατζή «εφέστιο ποιητή», οργανική παρουσία μέσα στη δική του καλλιτεχνική πορεία. Τα κείμενά του, οι παρεμβάσεις του για τον Σολωμό, ίσως δεν έχουν πρόθεση –όπως σημειώνεται στην ομιλία του αυτή– να προσθέσουν «ακόμα μία κριτική, μια αισθητική, φιλολογική ή αναλυτική εργασία στην απέραντη και [...] ικανοποιητική σολωμική μας φιλολογία», αλλά οι σκέψεις που διατυπώνονται σε αυτά για τον Σολωμό –πέρα από την πνευματική ικανοποίηση που δίνει η ανάγνωση ενός ωραίου κειμένου– αποτελούν και «παράθυρα» για να δούμε κάπως ευρύτερα και τον συντάκτη τους την καλλιτεχνική προσπάθεια.

Την εκδοτική επιμέλεια των δύο ομιλιών όπως παρουσιάστηκαν εδώ έκανε η Λίλα Θεοδόση.
Νίκος Γουλανδρής, Απρίλιος 2002

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ: Η ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΤΖΗ

Έσταυρωμένος είναι όλος ο νεοελληνισμός

Ευχαριστώ το συμβούλιο του συλλόγου σας, του μορφωτικού σας συλλόγου, που μου έκανε την τιμή να με προσκαλέσει. Ευχαριστώ πάρα πολύ τον πρόεδρο για τα καλά λόγια που είχε την καλοσύνη να πει για μένα. Και ευχαριστώ και εσάς που με τιμάτε με την παρουσία σας.

Πριν από λίγο ακούσαμε από έναν σπουδαίο εκπρόσωπο της προοδευτικής μας διανόησης μία –εγώ θα την έλεγα– λαμπρή ανάλυση από αποσπάσματα του Σολωμού.

Κατά τύχην –και όχι εντελώς κατά τύχην– το θέμα μου δεν είναι εντελώς το ίδιο. Άλλα πράγματα θα πω εγώ. Και επειδή ίσως δεν έχω την ευφράδεια του γλυκού μου Κουλουφάκου, εγώ τα έχω γραμμένα. Θα μου επιτρέψετε να καθίσω και να σας τα διαβάσω.

Ο Διονύσιος Σολωμός.

Ο Σολωμός είναι ο εθνικός μας ποιητής. Και είναι ο εθνικός μας ποιητής όχι μονάχα γιατί, όπως σωστά ειπώθηκε, το δικό του το έργο ξεπερνάει τις ως τα τότε επιτεύξεις, όλο το επίπεδο της λογοτεχνικής μας δημιουργίας, αλλά γιατί, όπως επίσης σωστά ειπώθηκε, στο δικό του το έργο βρίσκει την τελική του σύνθεση ο νεοελληνι-

κός λόγος, πραγματώνεται δηλαδή η τελική σύνθεση της λογοτεχνικής μας παράδοσης¹. Με τη σύνθεση αυτή ανοίγει πια η ενιαία πορεία της εθνικής μας λογοτεχνίας στον ευρωπαϊκό της δρόμο. Αυτή του σολωμικού έργου η εκτίμηση δεν είναι η σχολική ή η σχολαστική αξιολόγησή του. Είναι η γενικά παραδεκτή και οριστικά θεμελιωμένη καταξίωσή του και στην ιστορία της λογοτεχνίας μας και στη συνείδηση του έθνους μας.

Από κει και πέρα. Ένα τέτοιο έργο, ένα τέτοιο επίτευ-

1. Κ. Θ. Δημαράς, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*.

Τόμος πρώτος, Από τις πρώτες ρίζες ως τον Σολωμό, Ίκαρος, Αθήνα 1948, σ. 185: «Μέρος Πέμπτο. Τελική σύνθεση του λόγου - η κάμψη. Οι κορυφαίοι, ο Αγώνας και οι άμεσες συνέπειές του» [τρέχουσα έκδοση: Κ. Θ. Δημαράς, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Από τις πρώτες ρίζες ως την εποχή μας, Εκδόσεις "Γνώση", Αθήνα 2000, σ. 249: «Μέρος Πέμπτο. Τελική σύνθεση του λόγου - η κάμψη. Οι κορυφαίοι, ο Αγώνας και οι άμεσες συνέπειές του»].

μα, που είναι τομή, είναι σταθμός και είναι και αφετηρία στην πνευματική μας ιστορία, ερέθισε, όπως είναι φυσικό, και εξακολουθεί, εκατόν είκοσι χρόνια από το θάνατο του ποιητή, να ερεθίζει την κριτική σκέψη της πατρίδας μας. Από τον καιρό του Ιάκωβου Πολυλά² μέχρι σήμερα, το έργο του Σολωμού δεν έπαψε να μελετιέται και η σολωμική μας φιλολογία είναι τώρα και πολύ μεγάλη σε όγκο και πλουσιότητα σε απόψεις και είναι και υψηλού επιπέδου.

Λίγα λόγια γι' αυτή την σολωμική φιλολογία. Έργο αυτής της φιλολογίας ήταν πρώτα-πρώτα να συλλέξει τα δημιουργήματα του Σολωμού, αφού ο ίδιος δεν είχε κάνει μία συνολική τους έκδοση όσο ζούσε, αλλά μονάχα σποραδικές δημοσιεύσεις μερικών από αυτά, και αφού πεθαίνοντας είχε αφήσει όχι μονάχα ανέκδοτα έργα, μα και πολλά μισοτελειωμένα. Μαζί με αυτά υπήρχε και ένα πλήθος από σκέψεις και σημειώσεις του, που φωτίζουν το έργο του και δείχνουν τις επιδιώξεις του και δείχνουν και όλη την πνευματική του πορεία.

Οι μελέτες προχώρησαν. Το σκορπισμένο έργο του Σολωμού μαζεύτηκε. Μπορούμε έτσι να έχουμε σήμερα την συνολική εικόνα της δημιουργίας του Σολωμού, χωρίς πια τις ελπίδες, που για πολύν καιρό μετά το θάνατό του υπήρχαν, πως θα βρεθούν και άλλα χαμένα ή άγνωστα έργα του.

Το πρώτο, λοιπόν, καθήκον της φιλολογικής έρευνας των σολωμικών σπουδών εκπληρώθηκε. Έχουμε σήμερα και γνωρίζουμε ολόκληρο το έργο του Σολωμού. Είναι το πρώτο.

Τα ανέκδοτα και τα μισοτελειωμένα έργα του Σολωμού δημιουργούσαν από την αρχή για τη φιλολογία μας το πρόσθετο καθήκον να αποκαταστήσει το έργο του, να κάνει την αποκατάσταση, όπως λένε στη φιλολογία. Ήταν και αυτό ένα δύσκολο καθήκον, που η εκπλήρωσή του πέρασε από διάφορες φάσεις. Η έκδοση του Σολωμού, γράφει ένας από τους νεότερους και καλούς μελετητές του (εισαγωγικά) «θεωρείται ομόφωνα σαν ένα από τα πιο περίπλοκα και δυσεπίλυτα προβλήματα της νεότερης ελληνικής φιλολογικής επιστήμης»³. Ωστόσο, και για το καθήκον αυτό μπορούμε να πούμε πως η φιλολογική εργασία που έγινε προχώρησε ικανοποιητικά και πως, μαζί με τα ποιητικά έργα του Σολωμού, έχουμε σή-

μερα τελειωτικές εκδόσεις και όλων των άλλων έργων του, δηλαδή των δύο πεζών του, των ιταλικών του ποιημάτων και των λίγων του μεταφράσεων. Έχουμε δηλαδή, όπως πρέπει να ξαναπώ, μπροστά μας ολόκληρο το έργο του Σολωμού.

Η εκδοτική αυτή φροντίδα για το έργο του Σολωμού δημιουργούσε για τη φιλολογία μας ένα ακόμα καθήκον, το καθήκον της κατάταξης του έργου του. Περνώντας και αυτό από διάφορες φάσεις, εκπληρώθηκε ικανοποιητικά, και μπορούμε να πούμε τελειωτικά, με μία κατάταξη που, εδώ κι εκεί ειδολογική, είναι βασικά χρονολογική. Από τη συλλογή, την περισυλλογή, την αποκατάσταση και την συνολική έκδοση του έργου του Σολωμού, δηλαδή από τη θεμελίωση αυτή, οι μελέτες μπορούσαν πια να προχωρήσουν απάνου σε σταθερό έδαφος για την έρευνα και για την κριτική του έργου αυτού. Έτσι μελετήθηκαν –και μελετήθηκαν, πάλι θα πω εγώ, ικανοποιητικά– τόσο η ποιητική του Σολωμού όσο και οι ιδέες του, μελετήθηκαν δηλαδή και η μορφή και το περιεχόμενο του έργου του.

Από αυτή τη μελέτη φωτίστηκε από πολλές πλευρές και η δημιουργία του και η πνευματική του φυσιολογία. Όπως είναι φυσικό, και μάλιστα όπως είναι ευκαίριο, υπάρχουν και αντίθετες γνώμες και ποικίλες εξηγήσεις, αναζητήσεις και, αν θέλετε, υπάρχουν πάντοτε και αυθαιρεσίες. Αλλά, μία βασική θεμελιακή γραμμή που διέπει αυτή τη μελέτη του έργου του, από την αρχή της δημιουργίας του, όταν φτάνει στη Ζάκυνθο στα 1818, ως τη δεύτερη περίοδο, που αρχίζει στα 1828 με την εγκατάστασή του στην Κέρκυρα, η βασική θεμελιακή γραμμή είναι η γενική, η οριστική διαπίστωση για το κύριο γνώρισμα της πνευματικής του προσπάθειας. Το γνώρισμα αυτό είναι: Η συνείδηση της αποστολής του. Συνείδηση που κατακτιέται με αξεδίψαστη πνευματική δύναμη, με ανημέρευτη ανησυχία για μια διαρκώς ανώτερη ποιητική επίτευξη. Σημειωμένη κιόλας από τον Πολυλά⁴ η συνειδητή του αυτή προσπάθεια εξάιρεται ως την εξιδανίκευση από το Γιάννη Αποστολάκη⁵ και δεν αμφισβητείται πια από κανέναν. Μέσα από αυτή την προσπάθεια, μέσα από αυτήν την ηθική αγωνία του φωτίζεται και το πρόσωπο και το έργο του Σολωμού. Ένας από τους καλύτερους μελετητές του, ο Λίνος Πολίτης⁶, βλέπει τον

2. Ιάκωβος Πολυλάς (1826-1896). Κριτικός του 19ου, φίλος του Σολωμού. Επιμελήθηκε την πρώτη έκδοση *Των Ενθιασμένων* του Δ. Σολωμού, δύο χρόνια μετά το θάνατο του ποιητή (1859).

3. Το χωρίο δεν έχει εντοπιστεί ακόμη.

4. Βλ. Ι. Πολυλάς, «Προλεγόμενα» στο Διονύσιος Σολωμός, *Τα Ενθιασμένα*. Εκδίδονται δαπάνη Αντωνίου Τερζάκη. Εν Κερκύρα, 1859 (=Πολίτης 1986, σ. 9-43). Χαρακτηριστικό είναι το απόσπασμα: «Ο Τριζούπης του επαράτηρησε ότι ο προσορισμός του ήταν, όχι να λάβη μίαν λαμπρή θέση εις τον ιταλικόν Παρνασσό, αλλά να έβγη θεμελιωτής νέας φιλολογίας εις την Ελλάδα. Τούτα τα λόγια, τα οποία εφαινότο ωςάν ενός αποσταλμένου της κοινής αγωνιζομένης μητέρας προς το καλύτερο από τα τέκνα της,

ανταποκρίνοντο εις τη διάθεση και εις τα πρώτα βήματα του Σολωμού, ώστε γιομάτος θάρρους εξακολούθησε τη μελέτη της μητρικής του γλώσσας βοηθούμενος από τον Τριζούπη και όσον καιρόν ο νέος φίλος του έμεινε στη Ζάκυνθο ήταν αχώριστοι, καταγινόμενοι αδιάκοπα εις την απλή, και μετά ταύτα, αλλά πολλά ολίγον, εις την αρχαία», Πολίτης 1986, σ. 19.

5. Βλ. Γιάννης Αποστολάκης, *Η ποίηση στη ζωή μας* (1923), σ. 81-272.

6. Λίνος Πολίτης (1906-1982). Νεοελληνιστής φιλόλογος. Ασχολήθηκε συστηματικά με την εκδοτική διευθέτηση και τη σπουδή του έργου του Σολωμού, εκδίδοντας, μεταξύ πολλών άλλων συγγραμμάτων, τα *Άπαντα του ποιητή*, τα *Αυτόγραφα του* και πολλές μελέτες γύρω από το έργο του.

Σολωμό να κινείται και να προχωρεί όχι μονάχα σαν ένας δημιουργός της νεότερης ελληνικής ποίησης, αλλά ταυτόχρονα σαν ένας από τους πιο σημαντικούς και τους πιο πρωτότυπους εκφραστές ενός νέου λυρισμού σε επίπεδο πανευρωπαϊκό⁷.

Αυτά θα έλεγα, γενικά, για το πού βρισκόμαστε σήμερα με τις σολωμικές σπουδές, για το πού έχουμε φτάσει με αυτές και που η ταπεινότη μου θα τα θεωρούσε, αν όχι τελειωτικά, οπωσδήποτε όμως απολύτως ικανοποιητικά. Εγώ δεν έχω καθόλου την πρόθεση να προσθέσω εδώ ακόμα μία κριτική, μια αισθητική, φιλολογική ή αναλυτική εργασία στην απέραντη και –ξαναλέω, επίμονα και μονότονα– ικανοποιητική σολωμική μας φιλολογία.

Είμαι όμως, αγαπητοί μου ακροατές, από εκείνους που πιστεύουν πως η ιστορία της λογοτεχνίας ενός έθνους δεν είναι άθροισμα έργων και δεν είναι πινακοθήκη συγγραφέων και ποιητών. Είναι η έκφραση, η πιστή έκφραση, ο αλάθευτος καθρέφτης της πνευματικής ανάπτυξης, της πνευματικής ζωής, των πνευματικών δυνάμεων και της πνευματικής πορείας του έθνους αυτού. Είμαι από κείνους που πιστεύουν πως όλα έρχονται από το παρελθόν και όλα τραβούν για το μέλλον. Χωρίς καθόλου να αρνηθώ την ατομικότητα του δημιουργού μέσα σε έναν απόλυτο ιστορισμό, όπως τον λένε –ιστορισμό της τέχνης– πιστεύω πως σε κάθε έργο της τέχνης –της λογοτεχνίας ή της τέχνης– συντίθενται πάντοτε στοιχεία από το παρελθόν, χωρίς πουθενά και ποτέ να υπάρχουν θαύματα θείων εμπνεύσεων, χωρίς ποτέ να υπάρχουν παρθενογεννήσεις. Η λογοτεχνία, η τέχνη γενικά, είναι μία συνέχεια, ακόμα και όταν είναι άρνηση της παλιότερης, της προηγούμενης τέχνης.

Με αυτό το κριτήριο κοιτάζοντας το έργο του Σολωμού θα το δούμε, όπως το είδαμε, όπως το βλέπουμε όλοι, όπως μας το είπε υπέροχα ο Κουλουφάκος, θα το δούμε, λέω, σα μια σπουδαία επίτευξη του νεοελληνικού έθνους σε εκείνη τη μεγάλη στιγμή της αποκρουστάλλωσης της εθνικής του συνείδησης και του αγώνα του για την απελευθέρωση και την αυθυπαρξία του. Και θα το δούμε, λοιπόν, σαν κορύφωση της προετοιμασίας του έθνους για αυτή τη στιγμή.

Όταν, όμως, διαπιστώνουμε πως στο έργο του Σολωμού βρίσκει τη σύνθεσή της όλη μας η πνευματική παράδοση, πρέπει τότε να εξετάσουμε πρώτα-πρώτα ποια είναι αυτή η παράδοση που συνθέτει ο Σολωμός. Αυτό λέ-

Δημήτρης Χατζής

γεται στη σολωμική μας φιλολογία «οι ελληνικές πηγές του Σολωμού». Με τον ίδιο τρόπο, θεωρώντας το έργο του Σολωμού καρπό της παράδοσης αυτής και της προετοιμασίας αυτής, δεν μπορούμε να μην ιδούμε πως ένα μεγάλο μέρος του έργου του μένει ανολοζλήρωτο, πως στη δεύτερη, τη μεγάλη δημιουργική και συνειδητή περίοδο της ζωής του και του έργου του, η προσπάθειά του τσακίζεται, θρυμματίζεται σε έργα που μένουν ημιτελή, με δισταχτικές παραλλαγές, με νέες και νέες δοκιμές, από τις οποίες μας μένουν μονάχα αριστουργηματικά αποσπάσματα.

Έτσι, λοιπόν, κοιτάζοντας το σύνολο του τελειωμένου του έργου μαζί με το μισοτελειωμένο του, είμαστε υποχρεωμένοι να σκεφτούμε πόσο είναι ή δεν είναι αληθινός ο παλιός αφορισμός πως (εισαγωγικά) «ο Σολωμός είναι ποιητής μεγαλύτερος από το έργο του»⁸. Έχομε τότες

7. Βλ. Λίνος Πολίτης, «Ο Σολωμός ποιητής εθνικός και ευρωπαίος», στο Λίνος Πολίτης, *Γύρω στο Σολωμό. Μελέτες και άρθρα (1938-1982)*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1995, σ. 351: «Ο Σολωμός όμως δεν είναι μόνο εθνικός ποιητής, είναι και ποιητής ευρωπαίος, ποιητής δηλαδή που στέκεται άξια δίπλα στους άλλους ευρωπαίους ποιητές του καιρού του. Η φράση θα μπορούσε αξιόλογα και ν' αντιστραφεί: ο Σολωμός δεν είναι ποιητής ευρωπαίος μόνο, είναι και ποιητής εθνικός». Το κείμενο αυτό του Πολίτη ανακοινώθηκε πρώτη φορά σε διάλεξη τον Ιανουάριο του 1946, στη συνέχεια δημοσιεύτηκε στην *Αγγλοελληνική*

Επιθεώρηση 2 (Οκτώβριος 1946) και αναδημοσιεύτηκε στο Λίνος Πολίτης, *Θέματα της Λογοτεχνίας μας* (πρώτη σειρά), Θεσσαλονίκη 1976.

8. «Η εποχή, εν η ο Σολωμός έζη, κατ' ουδέν διέφερε της παρούσης, είναι δε πρόσφατος, χθεσινός ο θάνατός του, και όμως ο Σολωμός ήτο ποιητής και ήτο ποιητής πολύ ανώτερος των ποιητικών του έργων [...]», από επιστολή της 3ης Νοεμβρίου 1877 του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη προς τον Εμμ. Ροΐδη, στο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, *Έργα*, Τόμος δεύτερος, Πεζά, Πρόλογος και σημειώματα Κώστα Καιροφύλα, Βιβλιοπωλείον Ιωάννου Σιδέρη, Εν Αθήναις [χ.χ.], σ. 183.

ανάγκη να τις κοιτάξουμε πάλι και πάλι τις ελληνικές πηγές που βρίσκουν τη σύνθεσή τους μέσα στο έργο του Σολωμού, για να δούμε μέσα σε αυτές και τη δύναμη της παράδοσής μας και να δούμε επίσης μέσα από αυτές, όσο είναι δυνατόν, πόσο μπορούμε να ερμηνεύσουμε από αυτές τις πηγές, τις ελληνικές του πηγές, το σπάσιμο του έργου του.

Αυτό θα προσπαθήσω, πολύ σύντομα, να κάνω.

Διαθέτουμε σήμερα αρκετές και σημαντικές εργασίες. Ανάμεσα σε αυτές δε μπορώ να παραλείψω να αναφέρω την εξαντλητική εργασία του κυρίου Χατζηγιακουμής για δυο από τις πηγές αυτές, την κρητική (το κρη, ήτα) λογοτεχνία και τη δημοτική ποίηση⁹. Σύντομα, πάρα πολύ σύντομα, θα κάνω και εγώ εδώ μία έκθεση των πηγών αυτών. Με τη χρονική τους σειρά είναι: πρώτον, η κρητική λογοτεχνία, η λογοτεχνία της Κρήτης, δεύτερον, η δημοτική μας ποίηση, τρίτο, η φαναριώτικη ποίηση των αρχών του 19ου αιώνα, τέταρτο, η ποπολάρικη ποίηση των λεγόμενων Ζακύνθων σολωμικών και προσολωμικών.

Το πρώτο που βλέπομε από μία τέτοια απαρίθμηση των πηγών είναι πως ξεκινώντας ο Σολωμός δεν έχει να κληρονομήσει μονάχα την παράδοση της δημοτικής ποίησης, δηλαδή την άγραφη προφορική παράδοση ενός πρωτόγονου λαού, αλλά και μία παράδοση έντεχνης, προσωπικής καλλιέργειας του νεοελληνικού λόγου.

Ας τις κατατάξουμε, πολύ-πολύ σύντομα, για να μην καταχρώμαι της καλοσύνης σας, τις νεοελληνικές αυτές πηγές του.

Πρώτη. Φτάνοντας στα 1818 ο Σολωμός στη Ζάκυνθο, συνδέεται εκεί με ένα κύκλο λόγιων και ποιητών, που ανάμεσά τους ξεχωρίζουν ο Αντώνιος Μαρτελάος¹⁰ και ο Νικόλαος Κουτούζης¹¹. Η ποίηση που καλλιεργούν αυτοί είναι μια ποίηση πατριωτική, επαναστατική, κοινωνική, σατιρική, με κύριο γνώρισμά της τον αυτοσχεδιασμό, την ευκολία δηλαδή μιας άμεσης έμμετρης διατύπωσης νοημάτων στο δοσμένο επίπεδο, χωρίς αξιώσεις και επιδιώξεις ποιητικής τελείωσης. Αν δε φοβόμουν μήπως μακρύνω την ομιλία μου, θα ήθελα να επιμείνω κάπως στο χαρακτηρισμό της ποπολάρικης, που

θέλω να δώσω στην ποίηση αυτών των Ζακυθιανών σολωμικών. Αλλά δεν έχει σημασία.

Σημασία έχει πως ο Σολωμός που και πολιτικά-ιδεολογικά είναι κοντά τους, έχει για έναν καιρό να ακολουθήσει το δικό τους το δρόμο. Είναι «πειραχτήρι», μας λένε οι βιογράφοι του, και είναι ο ίδιος θαυμάσιος αυτοσχεδιαστής και συχνά –μας λένε– φκιάχνει ευκαιριακά ποιήματα για «ξεφάντωση και για να κάνει χάρη των φίλων του»¹². Τέτοιο είναι η πασίγνωστη «Ξανθούλα», τέτοια είναι και άλλα στιχουργήματα της πρώτης αυτής, της ζακυθιανής του περιόδου.

Ούτε μας χρειάζεται καν ειδική φιλολογική εξέταση, για να βρούμε την άμεση σχέση που έχει η πρώτη στροφή του «Ύμνου εις την Ελευθερίαν»: «Απ' τα κόκκαλα βγαλμένη / των Ελλήνων τα ιερά» με την πρώτη στροφή του ποιήματος του Αντώνιου Μαρτελάου «Ύμνος εις την περίφημον Γαλλίαν»¹³ –ακούστε– «Όθεν είσθε των Ελλήνων / παλαιά ανδρειωμένα / κόκκαλα εσκορπισμένα / λάβετε τώρα πνοή». Χωρίς μεγάλη προσπάθεια, οι καλοί μας φιλόλογοι βρίσκουν και πολλές άλλες τέτοιες άμεσες –έχει σημασία πάντοτε για τη φιλολογία– άμεσες συγγένειες και αναλογίες στα πρώτα του έργα με τους Ζακυθιανούς αυτούς.

Η δεύτερη από τις πηγές του, από τις ελληνικές του πηγές, είναι η φαναριώτικη ποίηση που έρχεται από τον ελληνισμό της διασποράς. Είναι μία ποίηση νέων ηθών, αστικών σχέσεων. Πατριωτική και αυτή, αλλά κυρίως ερωτική, ανακρεόντεια, ειδυλλιακή, είναι απομακρυσμένη από τον αγροτισμό του δημοτικού τραγουδιού. Είναι η ποίηση του ελληνικού προρομαντισμού. Ο Αθανάσιος Χριστόπουλος¹⁴, αυτός ο «νέος Ανακρέων», όπως τον έλεγαν τότε, είναι ο κύριος εκπρόσωπός της. Μαζί με την ποικιλία των γοργών τροχαϊκών μέτρων που φέρνει η ποίηση αυτή, μία ποικιλία αντίθετη με την ιαμβική αποκλειστικότητα του δημοτικού τραγουδιού, φέρνει και αυτή επίσης την ίδια στιχουργική ευκολία που έχουν οι ζακυθιανοί ποιητές.

Θα βρούμε, επίσης, και μέσα στον Χριστόπουλο και μέσα στους άλλους, που συνηθίζουμε να τους αποκαλούμε προδρόμους του Σολωμού, την θεματογραφία, δηλαδή

9. Εμμ. Κ. Χατζηγιακουμής, *Νεοελληνικά πηγαί του Σολωμού. Κρητική λογοτεχνία, δημώδη μεσαιωνικά κείμενα, δημοτική ποίησης*. Διατριβή επί διδασκαλίας. Εθνικόν και Καποδιστριακόν Πανεπιστήμιον Αθηνών, Φιλοσοφική Σχολή, Βιβλιοθήκη Σοφίας Ν. Σαριπόλου, εν Αθήναις 1968. [Στο εξής θα αναφέρεται με τη βραχυγραφία: Χατζηγιακουμής 1968].

10. Αντώνιος Μαρτελάος (1754-1819). Ζακύνθιος δάσκαλος, εκκλησιαστικός ρήτορας και ποιητής. Έγραψε στίχους πατριωτικούς σε λαϊκή γλώσσα.

11. Νικόλαος Κουτούζης (1741-1813). Ζακύνθιος ιερωμένος, ζωγράφος και ποιητής. Αρχικά έγραψε λυρικά ποιήματα και στη συνέχεια επιδόθηκε στη σατιρική ποίηση.

12. «Είχε παύσει να συγγράφει εις την ιταλική γλώσσα, εις την οποία, μόνον ως ξεφάντωση και για να κάμη χάρη των φίλων

του, αυτοσχεδίαζε ακόμη με θαυμαστήν ετοιμότητα». Ι. Πολυλάς, «Προλεγόμενα», στο Πολίτης 1986, σ. 17.

13. «Γνωστό είναι ότι ένα έργο του, Ύμνος εις την περίφημον Γαλλίαν, αρχιστράτηγον Βοναπάρτην και τον στρατηγόν Γεντίλλην, εβοήθησε την έμπνευση του Σολωμού:

Όθεν είσθε των Ελλήνων
παλαιά ανδρειωμένα
κόκκαλα εσκορπισμένα
λάβετε τώρα πνοήν.»

Κ. Θ. Δημαράς, ό.π., σ. 222/223.

14. Αθανάσιος Χριστόπουλος (1772-1847). Ποιητής και λόγιος. Το 1811 εκδίδει τα *Λυρικά*, μία συλλογή εύθυμων ποιημάτων, λόγω της οποίας του αποδίδεται η επωνυμία του «νέου Ανακρέοντος».

την πεζολογική έκθεση γεγονότων ή νοημάτων έμμετρα διατυπωμένη, σαν ένα κύριο γνώρισμά τους. Ο Σολωμός είναι βέβαιο πως ήξερε τα ποιήματα του Χριστόπουλου και πως είχε διαβάσει την «Ιστορία της Εβραιοπούλας Μαρκάδας»¹⁵ και ίσως και άλλες από αυτές τις πεζολογικές έμμετρες ιστορίες ή περιγραφές της προρομαντικής αυτής ποίησης.

Είναι απόλυτα καθαρό, μέσα από το πρώτο του έργο, πως θα ακολουθήσει και αυτός το δρόμο της ποίησης αυτής στην πρώτη του περίοδο. Ο «Ύμνος εις την Ελευθερίαν» και η ωδή «Εις τον θάνατον του Λόρντ Μπάιρον» φέρνουν, δίπλα στα στοιχεία της δικής του ποιητικής ιδιοφυΐας, εντονότατη τη σφραγίδα της στιχουργικής αυτής ευκολίας και της πεζολογικής θεματογραφίας σε πολλές, πάρα πολλές στροφές.

Η τρίτη πηγή είναι η δημοτική ποίηση. Ο Σολωμός είναι βέβαιο πως ξέρει τη συλλογή του Φωριέλ¹⁶ και οι βιογράφοι του μας πληροφορούν πως κατάρτισε κι ο ίδιος μια συλλογή δημοτικών τραγουδιών¹⁷. Η ωραία εργασία του κυρίου Χατζηγιακουμής μας παρέχει και αυτή συγκεκριμένα δείγματα της επίδρασης του δημοτικού τραγουδιού σε όλο το έργο του Σολωμού. Είναι εκφράσεις του δημοτικού τραγουδιού που άμεσα χρησιμοποιούνται, στίχοι που αντιστρέφονται ή που έμμεσα λειτουργούν μέσα στην ποίησή του και των δύο περιόδων.

Η τέταρτη, η πιο απομακρυσμένη χρονικά ελληνική του πηγή, είναι η κρητική ποίηση του 16ου και του 17ου αιώνα. Ο Σολωμός –ξέρουμε– ήξερε αναμνηστικότητα τουλάχιστον την Βοσκοπούλα, τη Θυσία του Αβραάμ και ήξερε επίσης καλά τον Ερωτόκριτο. Η φιλολογική έρευνα έχει σήμερα συγκεκριμένα εντοπίσει τις απιχήσεις των κρητικών αυτών έργων μέσα στην ποίησή του και οι απιχήσεις αυτές ήταν γόνιμες για τον ποιητή, που πήγαινε, όπως είπαμε, να συνθέσει όλη την νεοελληνική λογοτεχνική παράδοση μέσα στο έργο του.

Η σύνθεση όλων αυτών των παραδόσεων, των τεσσάρων αυτών παραδόσεων και καταβολών, πραγματοποιείται, όπως είπαμε, όπως μας το είπε ο Κουλουφάκος, μέσα στο έργο του –πραγματικά πραγματοποιείται– και με το έργο του αυτό η λογοτεχνία μας ξεπερνάει μονομιάς και πολύ μακριά όλες τις μέχρι τότε επιδόσεις της, όλο το επίπεδό της.

Αν όμως συνδέσαμε το έργο του με αυτές τις παραδόσεις, με αυτές τις καταβολές και πηγές του, με τον ίδιο τρόπο δε θα ζημιωθούμε, νομίζω, αναζητώντας, μέσα στις ίδιες αυτές, πιθανά και τις αιτίες για το σπάσιμο του

Θ. Λεμπλάντ: Έλληνες τραγουδιστές.

κατοπινού του έργου. Παίρνοντάς τες με τη σειρά τις πηγές αυτές, αρχίζοντας ανάστροφα από τις παλιότερες, απ' τις πιο απομακρυσμένες, έχουμε να δούμε: η κρητική ποίηση –γέννημα μιας ορισμένης εποχής, απόλυτα συνδεμένη με τα ιταλικά και τα γαλλικά πρότυπα των έργων της, απότομα κοιμμένη και χωρίς ύστερα οργανική συνέ-

15. «Η Εβραιοπούλα της Μαρκάδας», στο E. Legrand, *Recueil des poèmes historiques en grec vulgaire relatifs à la Turquie et aux Principautés danubiennes*, Paris 1877, σ. 129-189.

16. Claude Fauriel, *Chants populaires de la Grèce moderne*, (2 τ.), Paris 1824-1825.

17. Βλ. Χατζηγιακουμής 1968, σ. 124-145, όπου υπάρχει και ανάλυση σχετικά με τη συλλογή δημοτικών τραγουδιών του Δ. Σολωμού.

Κώστας Αξελός Η ΕΠΟΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΥΠΑΤΟ ΔΙΑΚΥΒΕΥΜΑ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ	Κώστας Αξελός Η ΕΠΟΧΗ ΚΑΙ ΤΟ ΥΠΑΤΟ ΔΙΑΚΥΒΕΥΜΑ Μόλις κυκλοφόρησε ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ
--	---

χεια και επίδραση, από το 1669 με το πάροισμο της Κρήτης από τους Τούρκους– η ποίηση αυτή δεν μπορεί να δώσει στο Σολωμό και στην ποίησή του τίποτε άλλο έξω από τα θαυμάσια μορφικά της στοιχεία. Δεν είναι δηλαδή μια παράδοση που συνεχίζεται, που γεννοβολάει και που μπορεί οργανικά –ξαναλέω τη λέξη– να βρει τη συνέχεια της, κάποια συνέχεια, μέσα στο έργο του Σολωμού. Ο δρόμος αυτός είναι κλεισμένος.

Δεύτερη. Η δημοτική ποίηση. Γνώστης και θαυμαστής της ο Διονύσιος Σολωμός, γνωρίζει ταυτόχρονα πάρα πολύ καλά πως και αυτός ο δρόμος είναι κλεισμένος. Θα θα τον ακολουθήσει. Ο ίδιος θα μας πει πως, ναι, είναι σπουδαία αυτή η δημοτική μας ποίηση, αλλά (εισαγωγικά) «Το έθνος ζητάει από εμάς –τους ποιητές– το θησαυρό της ιδικής μας διανοίας»¹⁸ και όχι δηλαδή την επανάληψη ή τη μίμηση του δημοτικού τραγουδιού. Θα σημειώνα έτσι εδώ, για να το αιτιολογήσω παρακατιώντας, πως έχουμε κιόλας το πρώτο φως σε αυτό που ζητούμε. Σε μία λογοτεχνία που θα αναπτύσσονταν οργανικά, φυσιολογικά και που θα πορευόταν πάνω στο σίγουρο δρόμο της δικής της παράδοσης, πρώτος θα ερχόταν ένας Βαλαωρίτης¹⁹ με τους ηρωικούς του δεκαπεντασύλλαβους και τα κλέφτικα θέματά του και ύστερα ένας Σολωμός.

Τρίτη πηγή. Οι Φαναριώτες και η εύκολη ποίησή τους. Επιδιώκοντας να φτάσει, επιδιώκοντας να βγει σε έναν καθαρό λυρισμό ο Σολωμός, πολύ γρήγορα το νιώθει πως ο δρόμος του δεν είναι από κει. Δεν είναι ούτε από κει. Κανένας από αυτούς τους Φαναριώτες, τους λεγόμενους προσολωμικούς προδρόμους του, δεν είναι στ' αλήθεια πρόδρομος του. Θα ήθελα λίγο να μπορούσα εδώ να επιμείνω στο χαρακτηρισμό που έδωσα στην ποίηση αυτή, σα μια ποίηση νέων ηθών και νέων αστικών σχέσεων. Είναι πράγματι τέτοια. Αλλά καλλιεργημένη κυριότατα από Φαναριώτες, έχει σαν κύριο γνώρισμα την εσωτερι-

κή της αντίραση, η οποία προέρχεται από το ότι αυτοί οι Φαναριώτες ποιητές της δεν είναι οι κοινωνικοί φορείς των νέων αυτών σχέσεων. Εθνική λογοτεχνική προετοιμασία για το έργο του Σολωμού δεν υπάρχει λοιπόν ούτε από κει. Τους ακολούθησε και αυτούς, όπως μας είναι ολότελα φανερό, στα πρώτα του έργα, αλλά τους εγκατέλειψε πολύ γρήγορα. Οι βιογράφοι του μας πληροφορούν πως (εισαγωγικά πάλι) «Ο ποιητής κατελαμβάνετο υπό νευρικής ταραχής οσάκις του ανέφερον ότι αυτός είναι ο ποιητής του “Ύμνου εις την Ελευθερίαν” και της “Ωδής εις τον Λόρντ Μπάυρον”»²⁰. Δηλαδή, η εύκολη ποίηση, η θεματογραφία τού είναι κιόλας ξένη, προτού πάει στην Κέρκυρα.

Μία ξεχωριστή μνεία, στα γρήγορα, θα μπορούσε εδώ να γίνει μονάχα για τον Ιωάννη Βηλαρά²¹, που πεθαίνει στα 1823. Ο Σολωμός είναι βέβαιο πως γνωρίζει το έργο του Βηλαρά –που τυπώνεται άλλωστε στην Κέρκυρα– και η ταπεινότη μου θα τολμούσε να βρει στο «Διάλογο» του Σολωμού για τη γλώσσα μια απήχηση, συνέχεια ή επέκταση από τον αντίστοιχο διάλογο του Βηλαρά και να βρει επίσης σε κάποιους στίχους του Σολωμού άμεσες απηχήσεις στίχων του Βηλαρά. Αλλά δε φτάνει βέβαια η μία και μόνη αυτή προδρομική φωνή, για να του έχει ανοιγμένο ένα δρόμο.

Τέταρτη πηγή. Οι Ποπολάροι του πρώτου ζακυθιανού του κύκλου και η αυτοσχεδιαστική τους ποίηση. Αν είναι αλήθεια –και είναι, βέβαια, αλήθεια– πως η πνευματική αγωνία, η συνειδητή προσπάθεια για ένα έργο καμωμένο με στοχασμό και με όνειρο²², όπως μας είπε ο ίδιος, χαρακτηρίζει την ποίησή του, τότες είναι απόλυτα φυσικό πως το πρώτο που έχει να εγκαταλείψει ο Σολωμός είναι ο εύκολος αυτοσχεδιασμός των Ζακυθιανών του φίλων. Η ποιητική του ευαισθησία, η γνώση του της σύγχρονης ιταλικής ποίησης, η προσπάθειά του να γνωριστεί με την σύγχρονη γερμανική ποίηση και τον ιδεαλισμό της, η κα-

18. «Για τις γλώσσες μπορεί να πει κανείς αυτό που λέει ο Μακιαβέλλης για όλους τους ανθρώπινους θεσμούς, πως δεν υπάρχει δηλαδή σωτηρία, όταν υπάρχει διαφθορά, παρά μόνο αν ξαναγυρίσουμε στις αρχές. Οι δάσκαλοι της Ελλάδας γυρίζουν πολύ πίσω. Αυτό δεν είναι ξαναγύρισμα στις αρχές. Χαίρομαι να παίρνονται για ξεκίνημα τα δημοτικά τραγούδια, θά 'θελα όμως, όποιος μεταχειρίζεται την κλέφτικη γλώσσα, να τη μεταχειρίζεται στην ουσία της και όχι στη μορφή της, με νοιώθεις; Κι όσο για την ποίηση, πρόσεξε καλά, Γιώργη μου, γιατί βέβαια καλό είναι να ρίχνει κανείς τις ρίζες του πάνω σ' αυτά τ' αχνάρια, δεν είναι όμως καλό να σταματά εκεί. Πρέπει να υψώνεται κατακόρυφα. Δεν ξέρω αν φανέρωσα καλά τη σκέψη μου, έτσι βιαστικά που γράφω. Η κλέφτικη ποίηση είναι όμορφη και ενδιαφέρουσα καθώς μ' αυτήν παράστησαν ανεπιτήδευτα οι Κλέφτες τη ζωή τους, τις ιδέες και τα αισθήματά τους. Δεν έχει το ίδιο ενδιαφέρον στο δικό μας στόμα. Το έθνος ζητά από μας το θησαυρό της δικής μας διάνοιας, της ατομικής ντυμένον εθνικά.» (Επιστολή προς Γεώργιον Τερτσέτη, 1 Ιουνίου 1833, στο Διονυσίου Σολωμού, *Απαντα*. Τόμος

Τρίτος. Αλληλογραφία. Επιμέλεια-Μετάφραση-Σημειώσεις Λίνου Πολίτη, Ίκαρος, Αθήνα 1991, σ. 254).

19. Αριστοτέλης Βαλαωρίτης (1824-1879). Λευκαδίτης ποιητής. Τα έργα του είναι επηρεασμένα από το δημοτικό τραγούδι και προσανατολισμένα κυρίως σε πατριωτικά θέματα.

20. «[...] διότι, αν εξαιρέσεις τον “Ύμνον”, τον οποίον ο Σολωμός δεν ήθελε ν' ακούση, κατά το μακρόν διάστημα του βίου του, καίτοι εντελώς αμερόμινου, τι άλλο παρήγαγε τέλειον, άρτιον, πλήρες;», Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, *Έργα*, Τόμος δεύτερος, Πεζά, Πρόλογος και σημειώματα Κώστα Καυροφύλα, Βιβλιοπωλείον Ιωάννου Σιδέρη, Εν Αθήναις [χ.χ.], σ. 183.

21. Ιωάννης Βηλαράς (1771-1823). Γιατρός στην αυλή του Αλή Πασά των Ιωαννίνων. Το 1814 εκδίδει στην Κέρκυρα τη *Ρομέηκη* γλώσσα, όπου επηρεασμένος από το γαλλικό διαφωτισμό εκθέτει προοδευτικές απόψεις για την γλώσσα. Μετά το θάνατό του, το 1827, ο Αθανάσιος Πολίτης εκδίδει, και πάλι στην Κέρκυρα, τα *Ποιήματα και πεζά τινά*.

22. «Με λογισμό και μ' όνειρο, τι χάρ' έχουν τα μάτια», «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι», Σχέδιωμα Γ', απόσπασμα 1, στ. 3, Πολίτης 1986 (5), σ. 238.

λή κλασική μόρφωση που πήρε στην Ιταλία, ανεβάζει κιόλας από την πρώτη στιγμή τον αυτοσχεδιασμό του ζακυθιανού του κύκλου σε στρογγυλεμένα ποιήματα. Μα, με αυτό δεν τελειώνει τίποτα. Εδώ ακριβώς αρχίζει η προσπάθεια, αφού και ο τέταρτος αυτός δρόμος είναι κλεισμένος για τον ποιητή.

Μπορούμε έτσι, κυρίες και κύριοι, να φανταστούμε τον ποιητή να φτάνει στην Κέρκυρα με το πάθος της καινούργιας και μεγάλης δημιουργίας και με την πλήρη συνείδηση πως από τους τέσσερους αυτούς δρόμους που του παρέχει η εθνική παράδοση κανένας δεν είναι ο ακολουθητέος. Μόνος, θα πρέπει αυτός να τον βρει και να τον ανοίξει το δρόμο του αυτόν. Διστάζει, αμφιταλαντεύεται, δοκιμάζει, ξαναδοκιμάζει, σβήνει, παραλλάζει και εκεί απάνου τα μεγάλα του έργα, μέσα σε αυτή την αγωνία και την αναζήτηση, όλα θα σπάσουν. Θα απομείνουν ημιτελή. Ο «Λάμπρος», ο «Κρητικός» με έξι παραλλαγές, με έξι διαδοχικές επεξεργασίες –από τις οποίες ο κύριος Μαρωνίτης²³, συμφωνώντας με το Λίνο Πολίτη, θα μας πει πως και η τελευταία δεν είναι η οριστική– οι «Ελεύθεροι Πολιορκημένοι» του Κουλουφάκου μου, με τα τρία σχεδιάσματά τους, ο «Πόρφυρας» με τα χάσματά του.

Είπα παραπάνου «μόνος». Πραγματικά κοιτάζοντας κανένας γύρω αυτή την εποχή του Σολωμού, αυτή την εποχή της μεγάλης εθνικής εξόρμησης δε θα βρει σε όλο τον ελληνικό χώρο κανέναν, ούτε έναν, ούτε για όρκο, ποιητή. Στους αντίποδες βρίσκεται ένας άλλος μόνος, ο Ανδρέας Κάλβος²⁴, επιχειρώντας και αυτός μία σύνθεση μέσα από τη λογία παράδοση για να καταλήξει και αυτός στην ίδια μοναξιά, την ίδια αποτυχία, τη σιωπή και τελικά τη φυγή.

Έτσι, την ίδια ώρα που και σε άλλες χώρες με την ίδια καθυστέρηση στον πνευματικό τομέα, χώρες δηλαδή που δεν είχαν τη συμμετοχή τους στην Αναγέννηση (το «α» κεφαλαίο), ποιητές όπως ο Πούσκιν²⁵ στη Ρωσία, ο Μικιέβιτς²⁶ στην Πολωνία, ο Πέτεφι²⁷ στην Ουγγαρία, συνθέτουν και αυτοί την εθνική λαϊκή τους παράδοση

και ανοίγουν το δρόμο που πρέπει να ανοίξουν στην εθνική τους λογοτεχνία, ο Σολωμός δεν θα τελειώσει το έργο του. Τα αποσπάσματα των ημιτελών του έργων δείχνουν πόσο μεγαλύτερος ποιητής απ' όλους αυτούς είναι ο ημιτελής Διονύσιος Σολωμός. Και έτσι το «μόνος» που χρησιμοποίησα σημαίνει τελικά πως οι τέσσερες ελληνικές καταβολές, πηγές, παραδόσεις που είχε μπροστά του ο Σολωμός δεν συνθέτουν το εθνικό πλαίσιο ενός πολιτισμού, που θα είχε να κληρονομήσει αυτός και να το εκφράσει μονάχα. Πέρα, λοιπόν, από μία προσωπική καλλιτεχνική τραγωδία, είναι μια εθνική πνευματική νομοτέλεια που καθρεφτίζεται μέσα στο σπασμένο έργο του Σολωμού.

Ποία είναι αυτή η εθνική πνευματική νομοτέλεια; Εγώ δεν έλυσα εδώ και δεν είχα και πρόθεση να λύσω κανένα ζήτημα. Να το θέσω θέλω. Αυτού του νεοελληνικού μας έθνους η εθνική παράδοση είναι ήδη στα χρόνια του Σολωμού σπασμένη. Με ποιο τρόπο; Πολύ πριν από το πέσιμο της Κρήτης στους Τούρκους στα 1669, ήδη από τα 1638, η λογία παράδοση, δηλαδή οι εθνοκτόνες μεσαιωνικές δυνάμεις κατορθώνουν να ανακόψουν την αναγεννητική κίνηση και δραστηριότητα του 16ου και του 17ου αιώνα. Το θάνατο του Κύριλλου Λούκαρη²⁸ ακολουθεί ένα κύμα διώξεων και η φαναριώτικη γραμμή αρχίζει από τότε να επιβάλλεται. Τα σχολεία, τα πνευματικά ιδρύματα, όπως θα λέγαμε σήμερα, βρίσκονται κιόλας, μονομιάς, ξαφνικά, ύστερα από μια συνωμοσία που έγινε μυστικά, στα χέρια της λογίας παράδοσης, δηλαδή των μεσαιωνικών δυνάμεων. Η πρώτη αυτή νεοελληνική αναγέννηση, όπως τη λέει ο κύριος Δημαράς²⁹, δεν κόβεται με το πέσιμο της Κρήτης. Καταπνίγεται. Καταπνίγεται βίαια.

Από κει και πέρα. Η ανάπτυξη των αστικών στοιχείων στο 18ο αιώνα αποτελεί σήμερα ένα από τα προσιδιά και τα κυριότερα θέματα της εθνικής ιστορικής έρευνας. Μέσα από τα πορίσματα της έρευνας αυτής μπορούμε να δούμε καθαρότερα το πρόσωπο της αστικής αυτής ανάπτυξης και να δούμε και τις πνευματικές της δρα-

23. Δ. Ν. Μαρωνίτης (1929). Κλασικός φιλόλογος. Για την αναφορά του Χατζή βλ. στο Δ. Ν. Μαρωνίτης, *Οι εποχές του «Κρητικού»*, Λέσχη, Αθήνα 1975.

24. Ανδρέας Κάλβος (Ζάκυνθος 1792-Αγγλία 1869). Ποιητής. Από τα 1802 και για πολλά χρόνια έμεινε στην Ιταλία, όπως και ο Σολωμός. Ταξίδεψε στην Ευρώπη και έμεινε για μεγάλο χρονικό διάστημα και στην Αγγλία. Από το 1826, που επέστρεψε στην Ελλάδα, έως το 1852 διέμεινε στην Κέρκυρα. Το 1852 πήγε και πάλι στην Αγγλία, όπου έμεινε έως το θάνατό του.

25. Alexander Sergeevich Pouchkine (1799-1837). Ρώσος ποιητής.

26. Adam Mickiewicz (1798-1855). Πολωνός ποιητής.

27. Sandor Alexander Petöfi (1823-1849). Ούγγρος ποιητής.

28. Κύριλλος Λούκαρης (1572-1638). Πατριάρχης Αλεξανδρείας και από το 1620 Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως. Ανάπτυξε έντονη δράση με στόχο να

διαφυλάξει την ορθοδοξία από τον καθολικισμό. Υπήρξε προσδευτικός για την εποχή του, ίδρυσε το πρώτο τυπογραφείο του υπόδουλου ελληνισμού στο Πατριαρχείο. ευνόησε τη μετάφραση του Ευαγγελίου στη δημοτική (1638). Το 1638 εκτελέστηκε από τους Τούρκους.

29. «Αν όμως το έργο του και η ακτινοβολία του έργου του [Θεόφилου Κορυδαλέα] μας βοηθούν πολύ να γνωρίσουμε μια στιγμή της ελληνικής παιδείας, ακόμα περισσότερο μας βοηθεί η προσωπικότητά του να γνωρίσουμε την πρώτη ελληνική αναγέννηση. Σ' εκείνον συγκεντρώνεται η πρώτη αναταραχή του νέου ελληνισμού», Κ. Θ. Δημαράς, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Τόμος πρώτος, Από τις πρώτες ρίζες ως τον Σολωμό, Ίκαρος, Αθήνα 1948, σ. 63 [τρέχουσα έκδοση: Κ. Θ. Δημαράς, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*. Από τις πρώτες ρίζες ως την εποχή μας, Εκδόσεις "Γνώση", Αθήνα 2000, σ. 75].

στηριότητες. Δεν θα θελήσει να συνδεθεί με την παράδοση του έθνους, να την προωθήσει και να αξιοποιήσει αυτή την παράδοση. Ο Διαφωτισμός της (το «δ» κεφαλαίο) θα μοιραστεί μισό-μισό με τη λόγια παράδοση και με τη γραμμή των Φαναριωτών. Και αν η προσπάθεια για την έξοδο από τον Μεσαίωνα ταυτίζεται με την νεοελληνική ιστορία, στις αρχές του 19ου αιώνα, δηλαδή τον καιρό του Σολωμού και της μεγάλης του πνευματικής προσπάθειας, η Ελλάδα που μπαίνει στον αγώνα και που βγαίνει από τον αγώνα, τελικά βρίσκεται ακόμα στο Μεσαίωνα. Ο Σολωμός επιχειρώντας συνειδητά να γίνει ο δημιουργικός πρωτοπόρος μιας νεοελληνικά ευρωπαϊκής, μιας ευρωπαϊκά νεοελληνικής ποίησης πέφτει έτσι στο κενό. Αν χρειάζεται και μία υστερινή απόδειξη γι' αυτό, βρίσκεται και στο πολύ-πολύ απλό ιστορικό γεγονός πως, ενώ με τον Πούσκιν, τον Μικιέβιτς, τον Πέτεφι, που ανάφερα, αν θέλετε ακόμα με τον Αλεσάντρι³⁰ στη Ρουμανία ή με τον λαμπρόν Κάρατζιτς³¹ στη Σερβοκροατία, ανοίγει εκεί πια ο ενιαίος δρόμος της εθνικής λογοτεχνίας και της εθνικής σκέψης στις δικές τους χώρες, το έργο, το υπόδειγμα και το κήρυγμα του Σολωμού, ποιητή αναμφισβήτητα πολύ μεγαλύτερο από αυτούς, δε βρίσκει για πενήντα ολόκληρα χρόνια καμιά ρίζα, καμιά συνέχεια, καμιά απήχηση στην απελευθερωμένη Ελλάδα, όπου για πενήντα χρόνια –ξαναλέω– κυριαρχεί μια φαναριώτικη ποίηση άδεια, ψεύτικη και σε καθαρεύουσα πια γλώσσα.

Και κυριαρχεί επίσης μια ακόμα πιο άδεια και ακόμα πιο ψεύτικη σκέψη περί του αιωνίου ελληνισμού.

Τελειώνω, κυρίες και κύριοι. Μέσα στο σπασμένο, αποσπασματικό έργο του Σολωμού καθρεφτίζεται το σπασμένο πρόσωπο του νεοελληνισμού. Καθρεφτίζεται η χωρίς την τελική της έκφραση, χωρίς την ολοκλήρωσή της εθνική μας παράδοση. Άγρια πολεμημένη από τις μεσαιωνικές δυνάμεις, που με τόσο μεγάλη ευπρέπεια και ευγένεια τις αποκαλούμε «λογίαν παράδοσιν», προδομένη από την αστική ανάπτυξη, που είχε το ιστορικό χρέος να την υιοθετήσει και να τη συνθέσει, η παράδοση

αυτή δεν έδωσε το πλαίσιο για την ανάπτυξη ενός εθνικού πολιτισμού. Αν ωστόσο έχω τελειώσει –και έχω τελειώσει– έχω την υποχρέωση να προσθέσω δύο λόγια ακόμα.

Δύσκολες είναι σήμερα –και το ξέρετε πολύ καλά– οι στιγμές που περνάει η πατρίδα μας. Η παλιά μας κοινωνία διαλύεται, η αλλοτρίωση, η ατομική φυγή, η διασπορά μάς παρασέρνουν όλους. Τι νόημα έχει να μιλάμε σήμερα για το σπάσιμο ή όχι του έργου του Σολωμού, για την παράδοση που εκφράστηκε ή που δεν εκφράστηκε, που πολεμήθηκε ή προδόθηκε, όπως είπα; Έχει νόημα; Έχει, απαντάω. Ναι, έχουμε έτσι ή αλλιώς να αντιμετωπίσουμε τα βαριά και δύσκολα σημερινά προβλήματα. Έχουμε οπωσδήποτε με ετούτον ή με εκείνον τον τρόπο να προσπαθήσουμε να επηρεάσουμε την εξέλιξη, τη νέα διαμόρφωση αυτής της νέας ελληνικής κοινωνίας, που θα προέλθει από τη σημερινή διάλυση, από τη σημερινή αποσύνθεση. Ναι, έχουμε ανάγκη να βοηθήσουμε όλοι για την αντιμετώπιση των σημερινών προβλημάτων. Αλλά έχουμε επίσης, νομίζω εγώ και το νομίζα πάντοτε, επίμονα, φανατικά, δονκιχωτικά, αν θέλετε, πως μέσα από αυτά τα προβλήματα, μαζί με αυτά τα προβλήματα, οφείλουμε να αποβλέψουμε όσο μπορούμε στη διαμόρφωση μιας ιδεολογίας νεοελληνικής, ιδεολογίας που περιλαμβάνει το χτες, το σήμερα και την προοπτική του αύριο, ιδεολογίας με πραγματική αυτογνωσία, πέρα από το ψέμα της καταστημένης ιδεολογίας του «μεγαλείου», της «εξαιρετικότητας», της «αιωνιότητας», του «αιωνίου ελληνισμού», που εμείς είμαστε «οι σπουδαίοι κληρονόμοι του».

Και για να τελειώνω με αυτόν, τον Σολωμό, τον εσταυρωμένο, όπως είναι εσταυρωμένος όλος ο νεοελληνισμός, πρέπει κάποτε να μάθουμε να θεωρούμε εθνικό, όχι εκείνο που μας επαναπαύει και μας αυτοϊκανοποιεί, αλλά εκείνο που είναι αληθινό³².

Γεια σας.

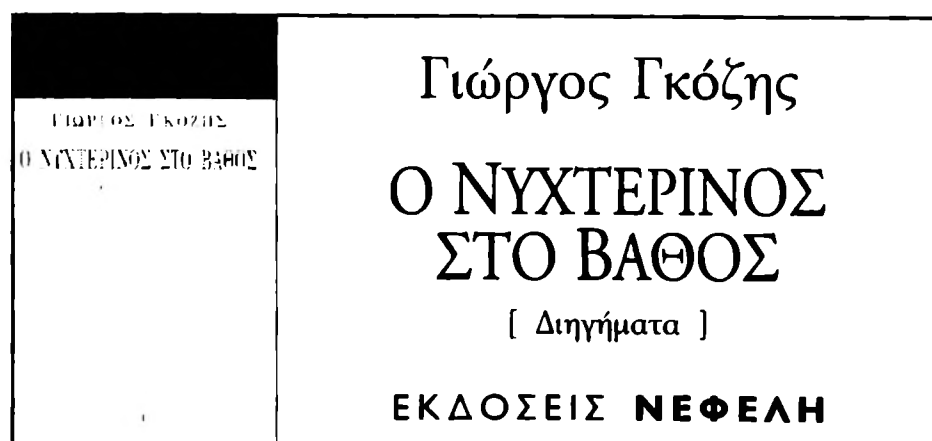
(Χειροκροτήματα)

30. Vasile Alecsandri (1821-1890). Ρουμάνος ποιητής, θεατρικός συγγραφέας και πολιτικός.

31. Vuk Stephanovitch Karadzic ή Karadjitch (1787-1864). Σέρβος συγγραφέας και φιλόλογος.

32. «Σύγχρονα ετελείωσε και τον Πόριφυρα και έμελλε να το δημοσιέιρη. Προς έναν φίλον του, ο οποίος του επαράτηρησε

ότι το έθνος ήθελε δεχθή καλύτερα ένα ποίημα εθνικό, απάντησε ευθύς: Το έθνος πρέπει να μάθη να θεωρή εθνικόν ό,τι είναι Αληθές. Όμως εις την άλλην παρατήρηση, ότι ήθελ' είναι καλό να ευχαριστηθή και η φιλοτιμία του έθνους, έστερξε και είπε ότι ήθελε τυπώσει συγχρόνως και ένα μέρος των Ελευθέρων Πολιορκημένων.», Πολίτης 1986, σ. 41.

Το *Please kill me* της ομάδας Prospecta σε συνεργασία με την ομάδα *Insomnia*, που σκηνοθέτησε ο Γιώργος Κακανάκης, είναι μια περφόρμανς δημιουργημένη συλλογικά από τα μέλη του διάσου, είναι η προσπάθεια των νέων αυτών καλλιτεχνών να ανατρέψουν τη φαινομενική ησυχία της ζωής μας και να υψώσουν φωνή διαμαρτυρίας και αντίστασης. Η ομάδα Prospecta ιδρύθηκε το 1998 με την προσδοκία πως θα υπηρετήσει και θα αναπτύξει σύγχρονες θεατρικές φόρμες, και κυρίως την performance και την live art. Ο Γιώργος Κακανάκης σπούδασε και έζησε στη Νέα Υόρκη. Η εκεί διαμονή του τον προίκισε με πολύτιμες εμπειρίες και του έδωσε τα ερεθίσματα για να ανατρέξει σε πιο προχωρημένες, σύνδετες θεατρικές αναζητήσεις.

Please kill me...

Δεν αντέχω άλλο αυτή την ησυχία!

Νέοι ηθοποιοί και καλλιτέχνες ένωσαν τις δυνάμεις τους με σκοπό τη δημιουργία ενός θεάματος που θα απευθύνεται στον θεατή της σημερινής πραγματικότητας. Η ομάδα αυτή προσπάθησε να ενώσει την κραυγή αγωνίας της, να δηλώσει τον προβληματισμό της για την σύγχρονη κοινωνία και να διαμαρτυρηθεί για τα κακώς κείμενα.

Τα κείμενα που χρησιμοποιήθηκαν προέκυψαν έπειτα από συλλογική εργασία σε μια προσπάθεια ο καθένας να καταθέσει ένα κομμάτι της προσωπικότητας και του τρόπου σκέψης του με κεντρικό άξονα τα βιώματά τους και την παράνοια του 2000. Τα κείμενα αυτά δεν μπόρεσαν ωστόσο να ανταποκριθούν στις ανάγκες της παράστασης. Παρά την αλήθεια και τον προβληματι-

σμό που ενέχουν, είναι κοινότοπα και τετριμμένα. Είναι εμφανέστατη η έλλειψη ύφους, η έλλειψη ενός ιδιαίτερου τρόπου γραφής που θα δώσει δύναμη στο λόγο. Δεν είναι στην έλλειψη πρωτοτυπίας το πρόβλημα. Το πρόβλημα είναι στην απουσία δύναμης του λόγου, γιατί είναι ένας λόγος φθαρμένος και αποδυναμωμένος από την κάθε λογής επανάληψη.

Λόγος μη θεατρικός, αφήγηση αφαιρετική, δυνατή μουσική, έντονη κίνηση στο χώρο, γρήγορο μοντάζ σε συνδυασμό με τη χρήση της κινηματογραφικής εικόνας σε μια προσπάθεια να καταλύσουν τα όρια ανάμεσα στις τέχνες, να ξεπεράσουν το παραδοσιακό θέατρο και να προτείνουν ένα σύγχρονο θέαμα, ενώ ταυτόχρονα κάθε «υλικό» θα διατηρεί την αυτοδυναμία του. Η δρά-

ση που πραγματοποιείται πάνω στη σκηνή προβάλλεται ταυτόχρονα και σε δύο γιγάντιες οθόνες δεξιά και αριστερά.

Η ένταξη της περφόρμανς στον συγκεκριμένο χώρο ήταν ένα ιδιαίτερα πετυχημένο κομμάτι της όλης σύλληψης. Το Club 22 ενδείκνυται για την προσέλευση ενός νεανικού και μη θεατρικού κοινού. Η ομάδα Prospecta κίνησε το θέατρο πηγαίνοντας το θέαμα στους θεατές και όχι τους θεατές στο θέαμα. Οικειοποιείται έναν χώρο με διαφορετική χρήση και τον μετατρέπει, τον μεταμορφώνει. Παρουσιάζει σε ένα νεανικό κοινό ένα θέαμα που θίγει προβλήματα, καταστάσεις και συμπεριφορές που το αφορούν άμεσα. Η δεκτικότητα μάλιστα αυτού του είδους του κοινού απέναντι στο θέαμα είναι ιδιαίτερη.

Παρά την θετική χρήση του, ο χώρος ωστόσο παρουσιάζει πρακτικά προβλήματα. Η παρακολούθηση της δράσης καθίσταται δύσκολη. Τα προβλήματα του ήχου δυσχεραίνουν το εγχείρημα. Οι περφόρμερς κινούνται μέσα στο χώρο, συνομιλούν με το κοινό, τους παρακινούν σε δράση, τους επευφημούν, τους αποδοκιμάζουν. Ο Κωνσταντίνος Αβαρικιώτης, ο Παύλος Αποστόλου, η Γιώτα Αργυροπούλου, η Μαρία Βασιλάκη, ο Αντώνης Γαλέος, η Τζωρτζίνα Κακουδάκη, η Μαρία Πανουργιά, ο Πάνος Παπαπαναγιώτου, η Βασιλεία Ροζάνα και ο Αντώνης Σπίνουλας είναι ίσως το μεγαλύτερο προτέρημα της παράστασης. Νέοι ικανοί ηθοποιοί, με δύναμη, που πίστεψαν στο εγχείρημα.

Την σκηνογραφία και τους φωτισμούς υπογράφει ο Ηλίας Λεδάκης, τα κοστούμια η Ιωάννα Τσάμη, τη μουσική ο Νίκος Βαλσαμάκης.

ΕΙΡΗΝΗ ΜΟΥΝΤΡΑΚΗ

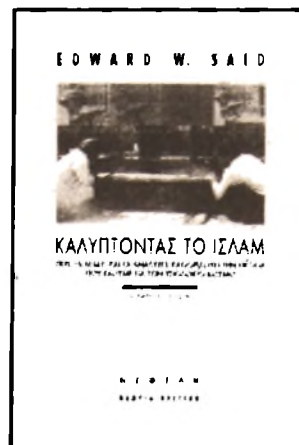

Τζων Ίρβινγκ

ΘΕΑ ΣΤΟΝ ΩΚΕΑΝΟ

[μυθιστόρημα]

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Έντουαρντ Σαϊντ

ΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΣ ΤΟ ΙΣΛΑΜ

Μόλις κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Η αγωνία της δημοσιότητας δεν μας αφορά και είναι τόσο κουραστικό πράγμα...

Την επόμενη της βράβευσής τους –με το δεύτερο και τρίτο Κρατικό Βραβείο Θεατρικών Έργων στην κατηγορία «Νέοι συγγραφείς», για τα έργα Το σπίτι με τα δώρα και Μη σκαλίζεις την άμμο– μιλήσαμε με τον Κωνσταντίνο και τον Αντώνη Κούφαλη. Τότε βέβαια ήταν ακόμη νωρίς για σχέδια και αυτές που πρωταγωνιστούσαν ήταν οι ευχές. Ευχές που όπως φάνηκε έπιασαν, αφού τόσο σύντομα Το σπίτι με τα δώρα ανεβαίνει στην Αθήνα, ενώ προετοιμάζεται το Μη σκαλίζεις την άμμο που θα ανεβεί σε σκηνή της Θεσσαλονίκης.

Τη συνέντευξη πήρε ο Βασίλης Μαρουλάς

• Όταν διαβάσαμε τα αποτελέσματα των Κρατικών Βραβείων Θεατρικών Έργων στην κατηγορία «Νέοι συγγραφείς», πιστέψαμε πως το ίδιο πρόσωπο κέρδισε δύο φορές με διαφορετικά ψευδώνυμα. Πώς αποφασίσατε να συμμετάσχετε και τα δύο αδέλφια στο διαγωνισμό;

Α.Κ.: Η αλήθεια είναι ότι δεν έχει ξανασυμβεί ένα τέτοιο γεγονός. Το ίδιο ξάφνιασμα είχε, φανταζόμαστε, και η κριτική επιτροπή μετά το άνοιγμα των φακέλων.

Κ.Κ.: Είχαμε δικαίωμα να πάρουμε μέρος στο διαγωνισμό με ένα έργο και με απaráβατο όρο τη χρήση ψευδωνύμων. Αυτό έκανε μεγάλο καλό σε μας, εξασφάλισε το απόρρητο της συμμετοχής μας σε περίπτωση μη βράβευσής και το αδιάβλητο της κρίσης της επιτροπής. Τα μέλη ψηφίζουν, διατυπώνουν το σκεπτικό και μετά αποσφραγίζουν το φάκελο.

Α.Κ.: Έτσι μέχρι το τέλος κανείς δεν γνωρίζει σε ποιον ανήκει το έργο που κρίνεται. Αν πιστεύεις στη δουλειά σου, αυτό σε ενθαρρύνει.

Κ.Κ.: Σε μας έκανε μεγάλο καλό, αφού αποφύγαμε τις συνέπειες της έκπληξης – θα μπορούσε το έργο να κοπεί ή να

αδικηθεί. Όσον αφορά στην ταυτόχρονη συμμετοχή μας, απλά ήμασταν έτοιμοι.

Α.Κ.: Ο Κώστας είχε ήδη την πρώτη του δουλειά, τους Φτωχούς και άγιους, αλλά εκεί τον κύριο λόγο είχε ο Παπαδιαμάντης. Φοβόμουν να επαινέσω τη δουλειά του δημόσια, λόγω της συγγενειάς μας. Και ήταν σπουδαία δουλειά σε επίπεδο μεταγραφής του λόγου του Παπαδιαμάντη στη θεατρική πράξη. Στη Θεσσαλονίκη έγραψαν ότι είναι η καλύτερη δουλειά Θεάτρου πάνω στον Παπαδιαμάντη κι αυτό δεν το έμαθε κανείς, πέρα από μας, τους εντός. Ο Κώστας πιστεύω ότι είναι έτοιμος συγγραφέας και αυτό είναι κάτι που θα φανεί σύντομα.

• Χρόνια κινείσθε φαινομενικά γύρω από την τέχνη, ουσιαστικά όμως μέσα σ' αυτήν και μάλιστα με μεγάλη επιτυχία. Επαγγελματικά όμως προτιμάτε να παραμένετε μακριά της. Κάποιοι άλλοι, με μικρότερη παρουσία από τη δική σας και με σαφώς λιγότερες περγαμινές, βιάζονται να παρατήσουν τα πάντα για να «υπηρετήσουν» μέσω της τέχνης τη... δημοσιότητα. Εσείς γιατί αποφεύγετε τη δημοσιότητα και τις διαδρομές της;

Ο Αντώνης Κούφαλης.

Κ.Κ.: Η δημοσιότητα δεν είναι αυτοσκοπός μας. Δεν πρέπει να είναι. Δεν επιδιώξαμε ποτέ κάτι τέτοιο. Η ιδιοσυγκρασία και η παιδεία μας μας υπαγόρευαν πάντα χαμηλούς τόνους. Θέλω προσωπικά να μιλάω μέσα από τη δουλειά μου. Όλα τα άλλα με αφήνουν αδιάφορο.

Α.Κ.: Πιστεύουμε ότι τα καλά πράγματα θέλουν το χρόνο τους να δέσουν. Ο χρόνος τα αποκαθιστά όλα. Κυρίως την όποια αξία ενός ανθρώπου. Η αγωνία της δημοσιότητας δεν μας αφορά και είναι τόσο κουραστικό πράγμα... Χάνεις την ουσία της ζωής μ' αυτά.

Κ.Κ.: Δεν ξέρω άλλωστε σε τι θα βοηθούσε η δημοσιότητα την αξία ενός έργου.

• Μέλος της Ένωσης Κριτικών Κινηματογράφου, Πρόεδρος του ΔΗΠΕΘΕ Καβάλας στη χρυσή εποχή του με τον Πλούτο και άλλες αξιόλογες δουλειές ο ένας, θεατρικός συγγραφέας

ο άλλος με πρώτη πετυχημένη παρουσία και τώρα βραβευμένοι και οι δύο με το μεγάλο κρατικό βραβείο.

Αλήθεια, τι σας κρατάει στην Καβάλα;

Κ.Κ.: Το σπίτι μου και μόνο.

Α.Κ.: Που, παρεμπιπτόντως, είναι 30 χλμ. έξω από την πόλη! Αλλά για μένα η βούληση να χρησιμοποιώ την Αθήνα σαν τόπο με θετική ενέργεια και όχι σαν αρένα ανταγωνισμού.

• *Μιλήστε μας για τα έργα σας. Ποια ήταν τα δυνατά σημεία που πιστεύετε πως έκαναν την επιτροπή να σας βραβεύσει;*

Κ.Κ.: Η πλοκή, αυτό που λέμε «υπόθεση», χαρακτηρίζει το *Μη σκαλίζεις την άμμο*. Είναι ιστορία με εξέλιξη, με αρχή, μέση και τέλος. Είναι ένα έργο γραμμένο σε γλώσσα σκληρή αλλά βαθιά ποιητική, και το ίδιο ισχύει και για *Το σπίτι με τα δώρα*.

Α.Κ.: Αυτή η γλώσσα, η απόλυτα προσωπική, κέντρισε την επιτροπή και την οδήγησε στην τελική της κρίση. Είναι τελείως διαφορετικά τα δύο έργα. Στο *Σπίτι με τα δώρα* υπάρχει απλή φόρμα,

σκληρές εικόνες - αφηγήσεις τριών γυναικών και κορύφωση. Είναι αδύνατο να μη συγκινηθείς ή να μη τρομάξεις. Το *Μη σκαλίζεις την άμμο* είναι πιο σύνθετο.

Κ.Κ.: Είναι δύο έργα μέσα σ' ένα και η γλώσσα είναι σκληρή, ακούγονται ακραία πράγματα, αλλά απόλυτα αιτιολογημένα για τους ήρωες που κατέχουν αυτή τη γλώσσα σε σχέση με το ποιοι είναι, από πού είναι, τι στόχους έχουν.

• *Η κριτική επιτροπή μίλησε με τα θερμότερα λόγια για τα έργα σας. Για ποιο λόγο πιστεύετε πως δεν σας τίμησαν με το πρώτο βραβείο;*

Κ.Κ.: Δεν ξέρω, αλλά και δεν μ' απασχολεί.

Α.Κ.: Η έλλειψη του πρώτου αναβαθμίζει στο βάθος τα άλλα δύο. Αν υπήρχε βάθος, θα ανεβαίναμε μόνο εμείς οι δύο. Έχει και τη νόστιμη πλευρά του αυτό!

Κ.Κ.: Στέκομαι στο ιδιαίτερο σκεπτικό της επιτροπής για τα δύο έργα. Αυτό μας συγκίνησε και μας γέμισε χαρά.

Λες «α, δεν έκανα λάθος, είμαι σε καλό δρόμο». Τι σημασία έχουν όλα τ' άλλα;

• *Πιστεύετε ότι ο θεσμός των Κρατικών Βραβείων Θεατρικών Έργων θα καταφέρει κάποια στιγμή να*

επηρεάσει, προς το ελληνικότερον, το ρεπερτόριο των θεάτρων της χώρας;

Κ.Κ.: Αμήν. Αυτός είναι ένας στόχος. Το Υπουργείο Πολιτισμού έκανε πάντως το μεγάλο βήμα. Αναβάθμισε τα βραβεία με τον καλύτερο τρόπο. Διόρισε στις τρεις κριτικές επιτροπές την αφρόκρεμα του θεάτρου (Κεχαϊδής, Σαρρή, Πρωτοψάλτη, Στάικος, Ματζίρη, Αρμένης, Δεκαβάλλα, κ.ά.), η οποία στελέχωσε τις τρεις επιτροπές και πρόσφερε τη γνώση και το κύρος της.

Α.Κ.: Το ελληνικό έργο είναι συνέχεια και καλλιέργεια της ελληνικής γλώσσας. Έτσι διαβαθμίζεται ο πολιτισμός. Αν ιδωθεί έτσι, αν δοθούν κίνητρα στους παραγωγούς κι αν το Υπουργείο Πολιτισμού -που εκφράζει το κράτος- δεν κάνει πίσω, το μέλλον δεν είναι σκοτεινό, ούτε άδηλο.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΕ ΤΑ ΔΩΡΑ ΣΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΣΗΜΕΙΟ

ΤΟ ΕΡΓΟ

Το *σπίτι με τα δώρα* είναι τρεις ιστορίες γυναικών με κοινό θεματικό άξονα. Έχουν βιώσει την ανθρώπινη αδυναμία, τη βία και την κακοποίηση. Έχουν πληρώσει την διαφορετικότητά τους και τώρα, καθώς η καθεμιά εξομολογείται την ιστορία της, αποτυπώνεται η αγωνία τους να ξαναμπούν στην τροχιά τους.

Κάθε ηρωίδα φέρνει στη σκηνή το δικό της δώρο, που έχει σημαδέψει τα καλύτερά της χρόνια, αλλά και που γίνεται όπλο προκειμένου να επουλώσει τις πληγές της. Το έργο τιμήθηκε με το β' κρατικό βραβείο θεάτρου 2001 (το πρώτο βραβείο δεν απονεμήθηκε) και η κριτική επιτροπή του Υπουργείου Πολιτισμού «μίλησε» για ένα ιδιαίτερο έργο με σκληρή προσωπική γλώσσα. Ολόκληρο το βραβευμένο κείμενο τυπώθηκε και θα διατίθεται στο ΘΕΑΤΡΟ ΣΗΜΕΙΟ.

ΟΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Ο Αντώνης και ο Κωνσταντίνος Κούφαλης ζουν κι εργάζονται στην Καβάλα. Αποφάσισαν να συνθέσουν ένα συγγραφικό δίδυμο, αν και η πορεία

τους μέχρι σήμερα ήταν ξεχωριστή. Η δουλειά του Κωνσταντίνου Κούφαλη πάνω στα διηγήματα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη με τον τίτλο *Φτωχοί και Άγιοι* κατέκτησε το κοινό της Καβάλας και της Θεσσαλονίκης σε μια ιδιαίτερη παράσταση με ατμόσφαιρα, ευαισθησία και χιούμορ.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

15 χρόνια θεατρικής δράσης για το ΣΗΜΕΙΟ. Ιδρύθηκε από τον Νίκο Διαμαντή και την Ιωάννα Μακρή και στεγάσθηκε σ' ένα παλιό ξυλουργείο πίσω από το Πάντειο Πανεπιστήμιο. Σε μια γειτονιά με θεατρικό χρώμα, αφού πέριξ του λειτουργούν το ΑΠΛΟ Θέατρο, το θέατρο ΣΥΝΕΡΓΕΙΟ και άλλα. Στο ρεπερτόριό του χώρεσαν ο Πίντερ, ο Μπέκετ, ο Μύλλερ, ο Ζιώγας, ο Στρίντμπεργκ, ο Ευριπίδης, ο Χρυσούλης...

Εκπροσώπησε τη χώρα μας σε θεατρικά φεστιβάλ στο Κάιρο, το Σεράγεβο, την Αλβανία αλλά και σε συναντήσεις θεάτρου σε όλη την Ελλάδα.

Οι πιο πρόσφατες παραγωγές του, οι *Ιστορίες της πόλης* του Χρυσούλη και τα *Σονέτα* του Σαίξπηρ.

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

Το *σπίτι με τα δώρα* ανεβαίνει σε σκηνοθεσία Νίκου Διαμαντή, ο οποίος σαν μέλος της κριτικής επιτροπής του ΥΠ.ΠΟ διάβασε πρώτος το έργο και μετά τη βράβευσή του έσπευσε να το «κλείσει» για το ΘΕΑΤΡΟ ΣΗΜΕΙΟ.

Ο Νίκος Διαμαντής, που είναι ο μόνιμος σκηνοθέτης του θεάτρου, σπούδασε στη Θεσσαλονίκη και αμέσως μετά συνέστησε την ομάδα με την οποία δημιουργεί μέχρι και σήμερα. Συνεργάσθηκε με το Εθνικό Θέατρο και επιχορηγούμενους φορείς, σκηνοθετώντας έργα από μια ευρύτατη δραματουργική γκάμα. Τα τελευταία χρόνια επιμένει με ιδιαίτερη αφοσίωση στο ελληνικό έργο και δεν σταματάει να πειραματίζεται πάνω σ' αυτό. Τα σκηνικά και τα κοστούμια είναι του Νίκου Νατσούλη (Θέατρο Τέχνης, Θέατρο Αμόρε, Οκτάνα - Κ. Ρήγος) και οι φωτισμοί των Γιώργου Κορδέλα και Δημήτρη Μαργαρίτη.

Το έργο θα παίζεται μέχρι τέλος Μαΐου στο ΘΕΑΤΡΟ ΣΗΜΕΙΟ (Χαριλάου Τρικούπη 10, τηλ: 010-9229579).

Ποιος πολιτισμός, ποια αριστερά;

του Μάνου Στεφανίδη

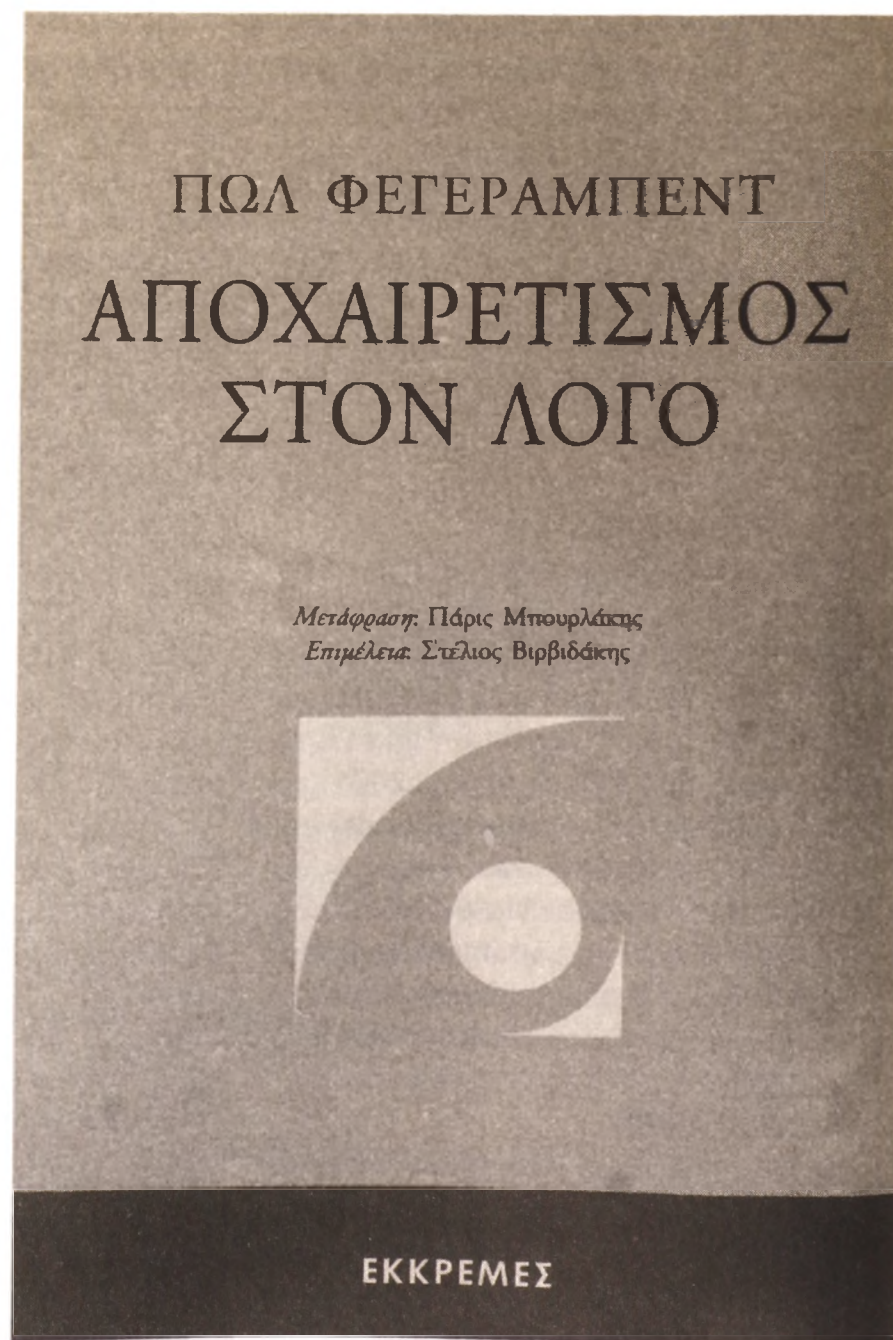
Η τραγωδία πρέπει να ξανακυριαρχήσει στο δράμα.
Γ. Κουνέλλης

Κάποτε, και όχι μόνο στην Ελλάδα, ο πολιτισμός αποτελούσε τον προνομιακό χώρο δράσης της αριστεράς, εκφράζοντας έναν συγκεκριμένο τρόπο του πράττειν και του στοχάζεσθαι. Ο Μαρξ «προσγειώνοντας» την εγγελιανή αισθητική και καθορίζοντας την έννοια της τέχνης ως εποικοδομήματος μιας υλικής βάσης διερμήνευσε τον κοινωνιολογικό θετικισμό του Καντ και προδιέγραψε τις φροϋδικές ή τις αντλεριανές ερμηνείες μιας ψυχολογικής ερμηνείας του πολιτισμού αντιμετωπίζοντάς τον ως εξιδανίκευση της ατομικής επιθυμίας ή του συλλογικού ενστίκτου.

Έκτοτε οι βασικοί εκπρόσωποι της νεοτερικότητας και οι μαχητές-καλλιτέχνες της avantgarde μπαινόβγαιναν στα εφαρμόσιμα ή θεωρητικά σχήματα-στοιχήματα μιας σοσιαλιστικής ουτοπίας. Θεωρώντας τον μοντερνισμό περισσότερο μια «στάση», παρά μια ιστορική περίοδο. Από τον Μπρετόν στον Πικάσο και από τη ρωσική πρωτοπορία στον στρουκτουραλισμό, η Ευρώπη –αλλά και η ιντελιγκέντσια της Αμερικής– κυριαρχείται από μίαν αριστερή-ανθρωπιστική άποψη

για τον κόσμο, επιμένοντας στη βούληση του να «ηρωοποιήσουμε το παρόν». Αργότερα ο σταλινισμός διέλυσε πολλές φενάκες και η τέχνη της αριστεράς έπρεπε να διαλέξει ανάμεσα στο μαρτυρολόγιο των διαφωνούντων και στην ψυχρή, αντιδραστική ακαδημία του σοσιαλιστικού ρεαλισμού (κάτι γνώρισε και η ελληνική δημιουργία σχετικά).

Στον μεταπόλεμο η «κριτική θεωρία» του Adorno και οι Marcuse και Habermas κρατούν αποστάσεις και από τον υπαρκτό σοσιαλισμό και από τον υπαρκτό καπιταλισμό, ανιχνεύοντας τα φαινόμενα μιας αδίστακτης βιομηχανίας της εύκολης συγκίνησης, της Kulturindustrie, απ' τη μια, και της ολοκληρωτικής αισθητικής της τέχνης-προπαγάνδας απ' την άλλη. Τα minima moralia θα καταστούν το σημείο αναφοράς ενός ολόκληρου κόσμου ο οποίος επίσης εμπνέεται από τον μαρξιστικό υπαρξισμό του Σαρτρ –γιατί υπάρχει και ο χριστιανικός– όπως επίσης και από τον Φουκώ, τον Καστοριάδη, τον Αλτουσέρ ή τον Ντεριντά. Νεομαρξιστές ή αντίπαλοι της μεσσιανικής μαρξιστικής μεθοδολογίας, δεν μπορούν πάντως ν' αποστούν από τη σαγήνη της μεθόδου αυτής σε βαθμό ώστε τ' αμερικάνικα πανεπιστήμια να κατακλύζονται από μελετητές και μελετήματα περί τον Μαρξ και τις οικονομικοκοινωνι-

κές του θεωρίες. Αλλά και αποστασιοποιημένοι θεωρητικοί σαν τον Χάντιγκτον, όταν μιλούν για τη σύγκρουση πολιτισμών, κατ' ουσίαν διαβάζουν πιο γραμμικά και μάλλον συμβολικά την πάλη των τάξεων και τις προεκτάσεις της μέσα στην παγκοσμιοποιημένη, ιστορική διαδικασία.

— Και στην Ελλάδα;

Εδώ η αριστερά οφείλει ν' απαντήσει σε μια σειρά ερωτημάτων που εκκρεμούν από την εποχή του Εμφυλίου ακόμη και να προβεί σε κριτική των πεπραγμένων της. Έπειτα πρέπει ν' αποσπαστεί από την διεκπεραιωτική λογική και τον πολιτισμό των εξωτερικών συμβάντων και της φαντασμαγορίας που χαρακτηρίζουν το κυβερνών κόμμα και που, περιέργως, αντανακλώνται και στο δικό της δέρμα, όπως ο αιμάτινος χιτώνας του Χριστού στον μεταλλικό θώρακα του στρατιώτη στο Εσπολίο του Γκρέκο. Κι έπειτα οφείλει να επανεκτιμήσει πως «η σκέψη ανήκει στο πένθος», όπως θα 'λεγε ο Α. Φωστιέρης· δηλαδή πως η τέχνη συνιστά την πλέον επώδυνη διαδικασία αυτογνωσίας του καθενός ξεχωριστά. Πολιτισμός της αριστεράς είναι η στάση της απέναντι στην προϊούσα νεοβαρβαρότητα, αλλά και η πολύτιμη σιωπή ή η αμηχανία της εμπρός σ' εκείνα τα φαινόμενα που μηδενίζουν τον άνθρωπο και ποδοπατούν τις αξίες του. Έτσι οι ποιητές της σιωπούν (Μανόλης Αναγνωστάκης), όταν οι άλλοι παραληρούν ανόητα ή πάλι αντιστέκονται (Μιχάλης Κατσαρός), όταν οι πολλοί διαμορφώνουν και, τελικά, συμπλέουν με το ρεύμα. Η έννοια της αντίστασης και της ρήξης (θα έπρεπε να) είναι σύμφυτη με την κουλτούρα της αριστεράς και βέβαια των αριστερών οι

οποίοι κριτικάρουν και ερμηνεύουν την όποια εξουσία, παρά έλκονται από αυτή. Η θέση του διανοούμενου είναι σταθερά στην αντιπολίτευση. Εντέλει η αριστερά οφείλει, μη θεωρώντας τίποτε αυτονόητο ή δεδομένο, να ξαναθέσει με όλη την ειλικρινή της αμηχανία το πανάρχαιο οντολογικό ζήτημα:

— Τι είναι τέχνη; Γιατί υπάρχει; Ποιος είναι ο στόχος της; Ποια τα υποκείμενά της; Πώς προσλαμβάνεται και πώς μεταδίδεται; Τι χρειάζεται, τέλος, σ' αυτούς τους έντονα χρησιμοποιητικούς καιρούς;

Κι αν πάρει θέση σ' αυτά τα «υπαρκτικά» ερωτήματα, τώρα θα δυνηθεί να διεκδικήσει τη διαφορά αλλά και την υπεροχή της απέναντι στα εφήμερα κεντροαριστερά και νεοφιλελεύθερα μορφώματα· να μιλήσει για μια τέχνη-στάση της λιτότητας, της εσωτερικότητας και του μέτρου· για μιαν έκφραση της αξιοπρέπειας που θα φέρει την πενία της με αριστοκρατικό ήθος (το μόνο αληθινό εξάλλου). Πρόκειται γι' αυτήν την εκούσια επιλογή που μνημόνευε ο Foucault στο κείμενό του για τον Διαφωτισμό.

Τότε και μόνον τότε θα μπορέσει να χαράξει στρατηγικές και να διεκδικήσει πολιτική για τον πολιτισμό, άποψη για μια τέχνη της καθημερινότητας και βούληση για μιαν έκφραση που αφορά στον καθένα χωριστά, εκεί που κυριαρχεί η μεταμοντέρνα απάτη του «όλα πάνε με όλα». Τότε και μόνον τότε η αριστερά θα είναι έτοιμη να υπηρετήσει τις αγάπες της, να ξαναδιαβάσει χωρίς φρούδες ελπίδες την ιστορία και την προσφορά της· αρκεί πρώτα ν' αποδείξει ότι είναι ικανή ν' αποστρέφεται, να παραμερίζει και να περιφρονεί...

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

άρδην

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Τεύχος 35, Απρίλιος 2002

ΜΕΣΣΙΑΝΙΣΜΟΣ

Ελλάδα: από την «Αποκάλυψη στους... εξωγήινους»
Ισραήλ: από τον προφήτη Δανιήλ στον... Σαρόν

Το τρέχον τεύχος του Άρδην (35) περιλαμβάνει ένα αφιέρωμα για το Μεσσιανισμό. Ο μεσσιανισμός στηρίχτηκε στην πίστη μιας εκ βάθρων ανατροπής, που θα εκφραστεί με τον ιουδαϊκό προφητισμό, τη Δευτέρα Παρουσία, την Αποκάλυψη, τη βασιλεία των δικαίων, την επανάσταση, ή, σήμερα πλέον, με την τεχνολογική εσχατολογία του μετανθρώπου που επαγγέλλεται την αθανασία!

Ο ιουδαϊκός μεσσιανισμός, αρχίζοντας από τον Μωύση, περνώντας από τον Ησαΐα και τον Δανιήλ, θα πυροδοτεί εξεγέρσεις, όπως των Μακκαβαίων, φθάνοντας μέχρι τη σύγχρονη «επιστροφή» στη Σιών με την αποικιοκρατία και την πίστη στη φυλετική και πνευματική ανωτερότητα του περιούσιου λαού.

Ο σημερινός ελληνισμός παραπατάει περιμένοντας κάποιο θαύμα ανάμεσα σε ονειροφαντασίες μεγαλείου και την καταθλιπτική καθημερινότητα ενός Σημίτη μιας Αγγελουπούλου ή ενός big brother, προσκυνώντας μεθυσμένους τουρίστες από τη Μύκονο έως την Αγία Νάπια. Ο τόσο αναμενόμενος Μεσσίας έχει εκφυλιστεί σε ιστορίες για... εξωγήινους και «ομάδες Ε». Για το θέμα του Μεσσιανισμού γράφουν οι Θ. Ζιάκας, Μ. Μερακλής, Σ. Μάνδρος, Σ. Μιχαήλ, Γ. Καραμπελιάς, ενώ δημοσιεύονται κείμενα των Ουμπέρτο Έκο, Ν. Κον, Κ. Γουίλσον και αποσπάσματα της Αποκάλυψης του Ιωάννη σε απόδοση Οδυσσέας Ελύτη.

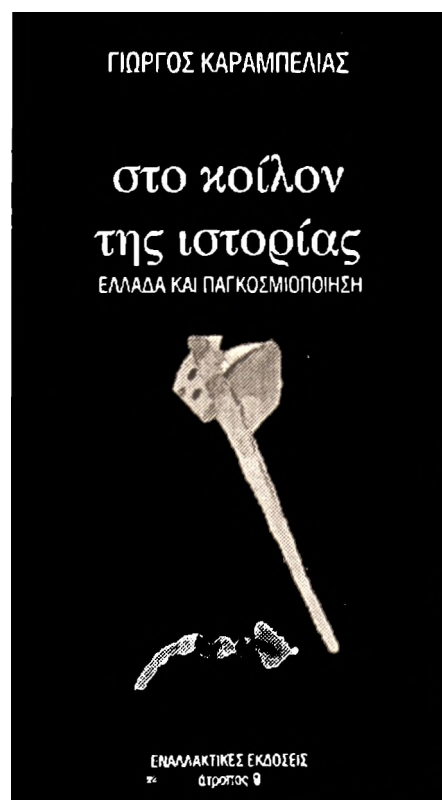
Στο εκτεταμένο αφιέρωμα για το παλαιστινιακό και την στάση των Εβραίων γράφουν οι Χ. Καπούτσας, Ι. Σάμπρι, Γ. Αεονταρίτης. Ακόμη δημοσιεύονται κείμενα των Αμπ. Σίντι, του Μπ. Ρούμπιν, του Ζ. Μποβέ, του Ο. Άβνερι και τέλος το Εβραϊκό Μανιφέστο, που υπογράφουν Εβραίοι, όπως ο Ν. Τσόμσκι, οι οποίοι αντιτίθενται στην γενοκτονία των Παλαιστινίων.

Στην υπόλοιπη ύλη του περιοδικού περιλαμβάνονται κείμενα των Κ. Καραϊσκού, Β. Φτωχόπουλου, Γ. Σχιζα, Δ. Τριάντη, Θ. Στοφορόπουλου, Μ. Ευρυβιάδη, του Γ. Καραμπελιά, για το φαινόμενο Λεπέν. Ακόμη γράφουν οι Ν. Βαρδιάμπασης, Α. Αποσκήτης, Γ. Τσιόπουλος, Γ. Ραγκάς, Σ. Δημόπουλος, και Γ. Καστρινάκης. Επιπλέον, δημοσιεύονται οι βιβλιοπαραρτήσεις των Μ. Μερακλή, Σ. Κουτρούλη, Β. Κρομμύδα και κείμενα της ΑΤΤΑΚ, της Αυτόνομης Παρέμβασης Πολιτών Αργυρούπολης και της Πρωτοβουλίας για την Διάσωση της Πάρνηθας.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ

στο κοίλον
της ιστορίας
ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΑΜΠΕΛΙΑΣ

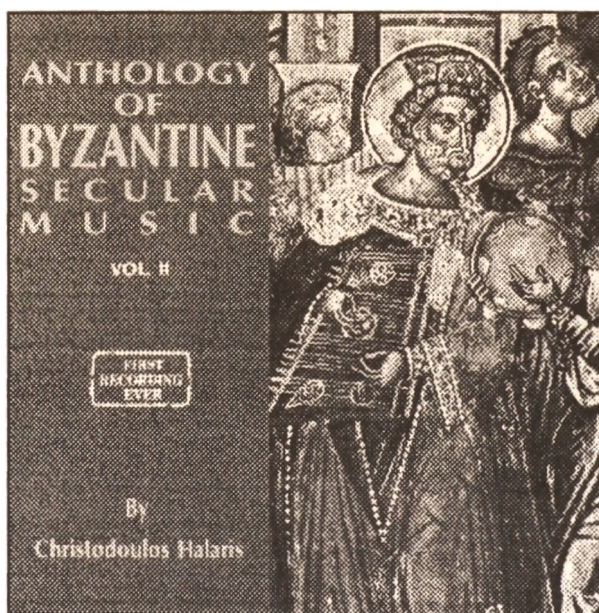
στο κοίλον της ιστορίας
ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 37, 106 77 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ: 38 26 319, FAX: 38 39 930, email: ardin@hol.gr, http: //www.ardn.gr

Οι αρχέγονες σχέσεις μεταξύ ανατολικής και δυτικής μουσικής ανανεώθηκαν εντυπωσιακά στα τέλη του 19ου αι. (μέσα από το έργο του Ολιβιέ Μεσιάν, του Κλοντ Ντεμπισί κ.ά.) και καθόρισαν τον προσανατολισμό του μινιμαλισμού και όλων των συναφών μουσικών ρευμάτων (μέσα από το έργο του Στιβ Ράιχ, του Φίλιπ Γκλας κ.ά.). Αυτές οι σχέσεις είχαν σφραγιστεί από την αρχαιοελληνική, την ελληνιστική και τη βυζαντινή μουσική σκέψη.

Πώς το Βυζάντιο λατρεύεται στη Δύση

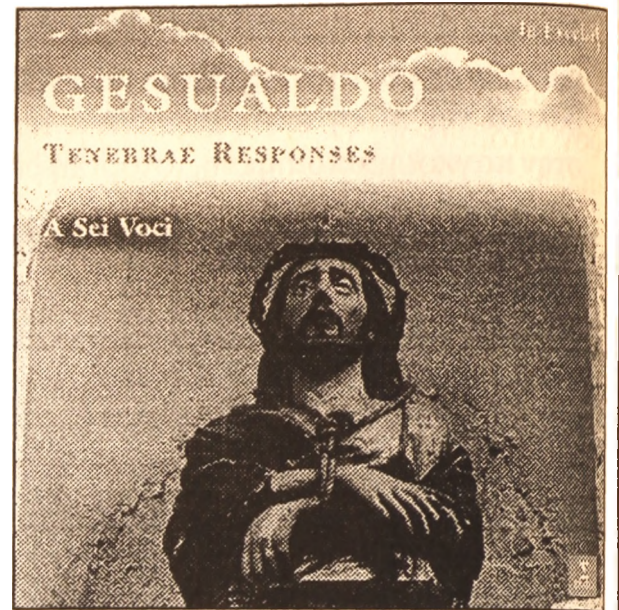
Πράγματι το ελληνικό αισθητήριο λειτούργησε κατ' αρχάς ως ενδιάμεσο πολιτισμικό φίλτρο, ως μεταφραστής και καταλύτης των σχέσεων Ανατολής και Δύσης. Όμως λειτούργησε και ως δημιουργός αυθεντικού μουσικού πολιτισμού, ο οποίος «παραφράστηκε» ή «προσαρμόστηκε» από τους δυτικούς, επηρεάζοντας τη γέννηση και την εξέλιξη του διάσημου και ως new age όχημα μέθεξης, γρηγοριανού μέλους. Μάλιστα το παλαιορωμαϊκό μέλος, προγενέστερο του γρηγοριανού και του αμβροσιανού, φέρει έντονες τις επιδράσεις του βυζαντινού μέλους, τουλάχιστον σύμφωνα με τους μελετητές των μεσαιωνικών θεωρητικών κειμένων περί υμνολογίας, όπως το περίφημο έργο *Musica Disciplina* του Αυρηλιανού της Ρώμης. Συγκεκριμένα διαπιστώνεται πως οι παλαιορωμαϊκοί ύμνοι είναι μονοφωνικοί, έχουν μελισματικό χαρακτήρα (ψάλλονται λοιπόν κατά τον βυζαντινό τρόπο) και συχνά έχουν ακόμα και ελληνικούς στίχους. Μια πρώτη εξήγηση αυτού του φαινομένου δίνει το κοινό συροεβραϊκό υπόβαθρο της χριστιανικής Ανατολής και της χριστιανικής Δύσης. Δεν πρέπει όμως να ξεχνά κανείς την επιρροή των ελληνοσύρων εμπόρων, οι οποίοι δημιουργούσαν μικρές, αλλά ακμαίες, βυζαντινές κοινότητες στη Δύση. Ούτε ασφαλώς τους βυζαντινούς

μοναχούς της παπικής επικράτειας, οι οποίοι μετέφεραν μαζί τους το βυζαντινό χριστιανικό τυπικό και συνέχισαν να γράφουν ελληνικούς ύμνους μέχρι τα τέλη του 11ου αι. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα του ελληνικού μοναστηριού της Κρυπτοφέρρης (Grottaferrata) κοντά στη Ρώμη. Εξάλλου στην ίδια τη Ρώμη τους πρώτους τρεις αιώνες του χριστιανισμού η γλώσσα της ρωμαϊκής λειτουργίας δεν ήταν άλλη από τα ελληνικά, τα οποία δεν φαίνεται λογικό να υποσκελίστηκαν εν μία νυκτί από τα λατινικά.

Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

Ακόμα και σήμερα όμως στη λατινική λειτουργία της Μεγάλης Παρασκευής της Ρωμαϊκής Εκκλησίας ακούγεται το εναλλασσόμενο άσμα πρώτα με τα ελ-

ληνικά του λόγια «Άγιος αθάνατος ελέησον ημάς» και εν συνεχεία με το λατινικό τους αντίστοιχο «Sanctus immortalis, miserere nobis». Φαίνεται ωστόσο πως τουλάχιστον από τον 14ο αι. άρχισε να λησμονείται η σωστή ερμηνεία «των ευγενικών και ελεύθερων γρηγοριανών μελωδιών και των μακρόσυρτων, γεμάτων αγαλλίαση μελισμάτων» (Giulio Cattin, *Music of the Middle Ages*). Όπως τονίζει ο Εμίλ Βυλερμόζ στη μελέτη του *Ιστορία της Μουσικής*, «ο πολύ ανατολικός τρόπος ξετυλίγματος της εσωτερικής έκστασης πάνω σ' ένα και μόνο φωνήεν, που διαγράφει ονειρικές καμπύλες και γεμίζει το χώρο με φίνα αραβουργήματα, είχε φέρει σε απελπισία τους ψάλτες μας. Συχνά είχε χρειαστεί να εκδυτικοποιήσουν αυτά τα μελίσματα, προσαρμόζοντας πάνω τους λατινικά κείμενα». Κι όμως, σύμφωνα με τον Ε. Θερεϊανό, στο έργο του *Περί της Μουσικής των Ελλήνων* (Τεργέστη 1875), «επί του Μεσαίωνα εσώζοντο, παρηλλαγμένοι βεβαίως, αι επτά αρμονίαι της αρχαίας μουσικής. Τουλάχιστον τα διασωθέντα εκκλησιαστικά άσματα αριδήλως μαρτυρούσιν ότι η μουσική των αρχαίων Ελλήνων παράδοσις εδέσποζε της μεσαιωνικής μουσικής». Η δυτική εκκλησιαστική μουσική αναπτύχθηκε σχετικά αυτοτελώς από τον 15ο αι. και μετά. Στη μακρόχρονη πορεία της εξέλιξής της επέλεξε τελικά την πολυφωνία, αντιπαράσσοντας την κάθετη οργάνωση στην οριζόντια, τον όγκο της αρμονίας στην ευλυγισία της μελωδίας, την υποβλητική δραματικότητα στη γαλήνια ενατένιση. Αντίθετα η βυζαντινή μουσική ελάχιστα εξελίχθηκε. Παρέμεινε, κατά τον Σίμωνα Καρά, «μελωδική και μονόφωνος, χωρίς παράλληλον ή άλ-

λως πως κίνησιν ετέρων φωνών –αίτινες διασπώσι και συγχέουσι τα νοήματα των λεκτικών κειμένων– με σταθερόν υπόβαθρον ισοκρατημάτων κατά σύμφωνα διαστήματα, εμμελής και πλήρης ποικιλμάτων φωνητικών, ως αποδεικνύουν τα ονόματα του πλήθους των σημαδιών της». Εκεί που υπερίσχυσαν οι δυτικοί ήταν αναμφίβολα στη μουσική σημειογραφία. Και πάλι όμως η νεότερη μουσική σημειογραφία της Δύσης, αυτή της γραφής φθογώσεων στο πεντάγραμμο, θεωρείται ως μια μετεξέλιξη της νευματικής σημειογραφίας, που με τη σειρά της είναι μετεξέλιξη της εκφωνητικής σημειογραφίας, στην οποία χρησιμοποιούνται σημεία της στίξης (αυτά της βαρείας, της οξείας και της περισπωμένης). Η εκφωνητική σημειογραφία επινοήθηκε τον 2ο αι. π.Χ. από τον Αριστοφάνη τον Βυζάντιο, ώστε να αποδίδεται σωστά η προσωδία, δηλαδή η μελωδική πλευρά της ελληνικής γλώσσας. Στην αρχαία Ελλάδα, η μελωδία βασιζόταν αυστηρά στην προσωδία, δηλαδή στους κανόνες του ποιητικού λόγου, οι οποίοι ρύθμιζαν τις εξής δύο λειτουργίες: πρώτον, την άνοδο ή την κάθοδο του τονικού ύψους (συχνότητας) της φωνής ανάλογα με το γραμματικό σημείο τονισμού (οξεία σήμαινε ανέβασμα, δασεία σήμαινε κατέβασμα και περισπωμένη σήμαινε ανεβοκατέβασμα της φωνής)· και δεύτερον, τη διάρκεια των συλλαβών (μια μακρά συλλαβή είχε τη διπλάσια διάρκεια από μια βραχεία), άρα και των μουσικών φθόγγων. Οι Πυθαγόρειοι ισχυριζόνταν ότι ακούνε την καρδιά του σύμπαντος στις μουσικές τους κλίμακες. Η περίφημη Μουσική των Σφαιρών μεταδόθηκε, ως ένα βαθμό, στη Δύση από τους Βυζαντινούς και άλλαξε ριζικά όταν ο Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ, στο έργο του *Το Καλοσυγκερασμένο Κλειδοκύμβαλο*, πρότεινε

ΜΟΥΣΙΚΗ & «ΜΟΥΣΙΚΗ»

Τα διάσημα μιούζικαλ του Άντριου Λόιντ Γουέμπερ, αν μη τι άλλο, καταρρίπτουν τον μύθο της αμερικανικής πολιτιστικής κυριαρχίας ανά την υφήλιο. Κατ' αρχάς το ίδιο το είδος της οπτικοακουστικής αυτής τέχνης, που αποθεώνεται στο Μπροντγουέι, κατάγεται από τις ευρωπαϊκές οπερέτες, κυρίως αυτές της Βιέννης. Μια ιστορία που μας πάει πίσω στα τέλη του ρομαντικού 19ου αι., σε μια μελωδική παράδοση που όχι μόνο δεν λέει να εκλείψει, αλλά καθορίζει διεθνώς την έντεχνη μουσική και το «μπελ κάντο» τραγούδι των ημερών μας, ως εσαεί φόρος τιμής στο δημιουργικό χρονικό που ενώνει τον Μότσαρτ με τον Μπραμς, τον Ρότα με τον Χατζιδάκι. Όμως και τα ορόσημα του σύγχρονου μιούζικαλ δεν υπογράφονται από κάποιον καουμπούι των σαλονιών αλλά από έναν άγγλο σερ, τον Γουέμπερ: «Jesus Christ Superstar», «Cats», «The Phantom Of The Opera», «Starlight Express», «Sunset Boulevard», «Whistle Down The Wind», «Evita»,

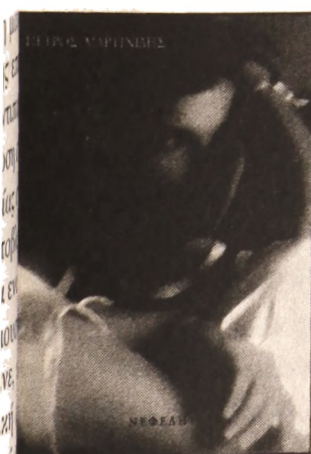
«Aspects Of Love» κ.λπ. Αισίως, οι μεγάλες στιγμές αυτών των έργων, τραγούδια αλησμόνητα, πολύτιμες νότες στη φωτεινή πλευρά της έμπνευσης, περιέχονται στα πλουσιοπάροχα πέντε CD της κασετίνας Now & Forever (Universal). Ο Άντριου Λόιντ Γουέμπερ γεννήθηκε στις 22 Μαρτίου του 1948. Ο πατέρας του ήταν διευθυντής του Μουσικού Κολεγίου του Λονδίνου, ενώ διατέλεσε και καθηγητής στο Βασιλικό Κολέγιο Μουσικής, όπου ο Λόιντ σπούδασε ενορχήστρωση. Η μητέρα του ήταν πιανίστα και ο αδελφός του, ο Τζούλιαν, αναδείχτηκε σε κορυφαίο σολίστ του βιολοντσέλου. Μια υποδειγματική μουσική οικογένεια! Ο Λόιντ άρχισε να συνθέτει στα έξι του και παρουσίασε την πρώτη του σουίτα στα εννέα. Έχει κερδίσει ένα Όσκαρ, μία Χρυσή Σφαίρα, επτά Τόνι, πέντε Λόρενς Ολίβιε, τρία Γκράμι, δεκατέσσερα Άιβορ Νοβέλο και πλήθος άλλων βραβείων και διακρίσεων. Έχουν αντίκρουσμα.

Χ.Τ.

την υποδιαίρεση της οκτάβας σε 12 ημιτόνια. Ωστόσο ακόμη και αυτός ο νεοτερισμός είχε ήδη προταθεί πριν από 2.000 χρόνια από τον Αριστόξενο. Είναι γεγονός, ότι ο ρωμαϊκός πολιτισμός αναπτύχθηκε κάτω από την άμεση ή έμμεση επίδραση του ελληνικού πνεύματος και όσο κι αν δεν έχει ακόμη ξεκαθαριστεί ποια ακριβώς ήταν η επίδραση του βυζαντινού μουσικού συστήματος της οκτωήχου στο τονικό σύστημα της Δύσης, ωστόσο οι επιρροές

που ανιχνεύονται μέχρι τουλάχιστον τον 13ο αι. φαίνεται πως υπήρξαν όντως καταλυτικές. Η βυζαντινή μελική θεωρία ρίχνει βαριά τη σκιά της στην κωδικοποίηση του δυτικού (modal) μουσικού συστήματος. Υπάρχουν μάλιστα ενδείξεις πως ακόμη και οι Κέλτες είχαν γνωρίσει, μέσω Μασσαλίας, την ελληνική τέχνη, πιθανώς και πριν από τους Ρωμαίους.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΑΝΑΚΑΣ

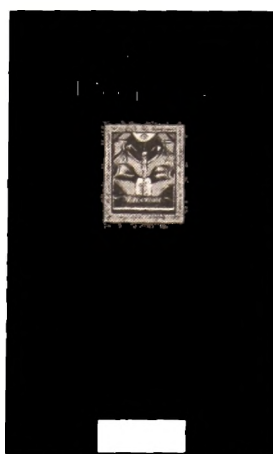

Πέτρος Μαρτινίδης ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΟΡΑ ΝΕΚΡΟΣ

[Αστυνομικό μυθιστόρημα]

Μόλις κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Λάκης Παπαστάθης Η ΝΥΧΤΕΡΙΔΑ ΠΕΤΑΞΕ

[Διηγήματα]

Μόλις κυκλοφόρησε

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Για μια τοπογραφία της εξορίας

Margaret E. Kenna,
*The Social Organization of Exile. Greek
Political Detainees in the 1930s*,
Harwood Academic Publishers,
Australia et. al. 2001

Το 1992, σ' ένα από τα πρώτα τεύχη του *Ιστορος*, ο οποίος, παρά την αρχική δυναμική του παρουσία, δυστυχώς ακολούθησε την τύχη των περισσότερων θεματικών περιοδικών από τον χώρο των κοινωνικών επιστημών, δημοσιεύτηκε ένα, μάλλον ασυνήθιστο, για την -(επι)στρατευμένη- τάση που χαρακτηρίζει την ελληνική ιστοριογραφία αναφορικά με τον ελληνικό Εμφύλιο, αλλά πάντως πρωτότυπο άρθρο με τον τίτλο «Ένα φωτογραφικό αρχείο από την Ανάφη: Εικόνες από την καθημερινή ζωή των πολιτικών εξορίστων», της Μάργκαρετ Ε. Κέννα, το οποίο στηρίζεται πρωτίστως σε ένα ιδιωτικό φωτογραφικό αρχείο από την περίοδο 1938-1942¹. Η έρευνα συγκεράζει τις «πρακτικές του βλέμματος», με την κοινωνιολογία της καθημερινότητας και την πολιτική ιστορία ενός συνήθους για τα δεδομένα της εποχής εκείνης κοινωνικού φαινομένου, δηλ. της πολιτικής εκτόπισης και εξορίας και εκδόθηκε πρόσφατα, εμπλουτισμένη με φωτογραφικό υλικό της εποχής, υπό μορφήν λευκώματος.

Όπως ήταν αναμενόμενο, η εργασία της Μ.Ε. Κέννα άφησε ασυγκίνητη, έως αδιάφορη, την επιστημονική και ακαδημαϊκή κοινότητα, αφού δεν εντασσόταν στις κυρίαρχες τάσεις, ούτε εξάλλου συντασσόταν με τη λογική της «αναθεώρησης»² στον εντόπιο χώρο των ιστορικών σπουδών, μια λογική που έχει αλλοιώσει σημαντικά τη φυσιογνωμία, αλλά και το περιεχόμενο του γνωστικού αντικειμένου, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια. Είναι αξιοσημείωτο μάλιστα ότι στη διάρκεια της κατ' επίφασιν «εκσυγχρονιστικής» συγκυρίας αναδεικνύονται, σε ριπαίους εκδοτικούς ρυθμούς, έντονα, αλλά και μονοσήμαντα, πτυχές της εμφύλιας σύρραξης από την πλευρά, πλέον, του ύστερου «νικητή», με ιδι-

αίτερη έμφαση στις «μαρτυρίες» και τα «χρονικά», καθώς «σκοτεινές πτυχές» της σύγκρουσης παραμένουν στα «αζήτητα» της ιστορικής έρευνας, εάν μάλιστα δεν θεωρούνται ακόμα ταμπού για τους ερευνητές.

Η πρώτη φωτογραφία, που «ανοίγει» το βιβλίο της Μάργκαρετ Ε. Κέννα και απεικονίζει, σε σκοτεινό φόντο, ένα πρόσωπο σε 3/4 προφίλ, να κρατά στο φως του παραθύρου μία (σπασμένη) φωτογραφική πλάκα σε αρνητικό, είναι άκρως διαφωτιστική: σε έναν αναδιπλασιασμό ειδώλου βλέπουμε την παρατηρήτρια να απευθύνει το βλέμμα της σε μία εικόνα και ουσιαστικά να εφαρμόζει τη μέθοδό της (image based research), εξετάζοντας και αναλύοντας το πρωτογενές, αρχειακό υλικό, το οποίο έχει στη διάθεσή της.

Η Κέννα εκκινεί από αυτό ακριβώς το σημείο: τον εντοπισμό ενός ιδιωτικού αρχείου, που περιλαμβάνει 150 περίπου φωτογραφικές πλάκες και αρνητικά σε φιλμ, που «δείχνουν τη ζωή μιας ομάδας πολιτικών εξορίστων» στην Ανάφη. Το πρωτογενές υλικό συμπληρώνεται «με σημαντικές λεπτομέρειες, γραπτές μαρτυρίες σχετικές με την εποχή», που με τη σειρά τους, «θέτουν όμως και διάφορα ερωτήματα», αλλά και με συναφή κεφάλαια που εμπλουτίζουν την προσέγγιση της ερευνητριας, όπως οι συνθήκες του «σωφρονιστικού συστήματος», αναφορικά με τους πολιτικούς κρατούμενους στην ελληνική επικράτεια κατά τη Μεταξική δικτατορία, με προεξάρχον το μπενθαμικής έμπνευσης κολαστήριο των Φυλακών Κερκύρας, και η (προ)ιστορία της Ανάφης, με στόχο να προσεγγίσει από διαφορετικές προοπτικές το θέμα της. Αυτή η προγραμματικά προσδιορισμένη ανθρωπολογική προσέγγιση, με ευρετικά και εξερευνητικά χαρακτηριστικά, που έχει τις «ρίζες» της σε μία επιτόπια έρευνα της Μ.Ε. Κέννα με θέμα την προίκα, την κληρονομιά και τις κοινωνικές υποχρεώσεις, όσον αφορά την τοπική κοινωνία της Ανάφης, θα διευρυνθεί και θα αποκτήσει, βαθμιαία, βάθος

στον ιστορικό και πολιτικό ορίζοντα, καθώς, το φωτογραφικό υλικό που συγκεντρώνει και επεξεργάζεται, «μεταθέτει» την αρχική προβληματική στον χώρο της κοινωνικής ιστορίας, με εμφανείς κοινωνιολογικές προκείμενες. Η συγγραφέας καταφέρνει να προσεγγίσει ένα «άβολο θέμα», οργανώνοντας ένα δυσπρόσιτο πρωτογενές υλικό που απαρτίζεται από εικόνες (images), προσωπικές καταγραφές και μαρτυρίες, στις οποίες αποτυπώνεται η συγκρότηση ενός ιδιόμορφου κοινωνικού χώρου, όπως διαφοροποιείται, στο επίπεδο της καθημερινότητας, από την παρουσία του «ξένου», στα πρόσωπα των πολιτικών εξορίστων και εκτοπισμένων. Σε αντίθεση με την κυρίαρχη αντίληψη των περισσότερων ιστορικών, που θέλουν να απομονώνουν τα άσχετα (irrelevant), κατά την αντίληψή τους, δεδομένα που προσδιορίζουν το ιστορικό (και κοινωνικό) φαινόμενο, η Κέννα, εξ αρχής, λαμβάνει σοβαρά υπόψη τους διαφορετικούς λόγους για τους οποίους μεταφέρθηκαν οι «πολιτικοί κρατούμενοι» στην Ανάφη («οι πολιτικοί εξορίστοι, άνδρες και γυναίκες, δεν ήταν όλοι κομμουνιστές»), θεματοποιεί και σχετικοποιεί το ανομοιογενές των προελεύσεων, των αντιλήψεων, των μορφωτικών επιπέδων και των συνακόλουθων σχέσεων που αναπτύσσονται φυγόκεντρα και κεντρομόλα, «εντός της ομάδας», αλλά και με τον γενικότερο κοινωνικό περίγυρο, στην προσπάθειά της να «διεμβολίσει» ερευνητικά το κοινωνικό φαινόμενο και τις ευρύτερες διαστάσεις του.

Το «πολιτικό στοιχείο», στο προκείμενο, μια συνηθισμένη για τα χρόνια του Μεσοπολέμου μορφή «πολιτικής παραβατικότητας», με ταξικά και ιδεολογικά χαρακτηριστικά, που επισύρει σημαντικές κυρώσεις εκ μέρους της πολιτείας, καθώς και η ιδιότητα του «διαφωνούντα» (dissident) είναι εκείνα που θα «παράξουν» και θα επικαθορίσουν κάποιους αναγκαίους κανόνες συμβίωσης, δημιουργώντας μια «κοινοβιακή συγκρότηση» του χώρου, στην οποία

Αριστερά: Μεταφορά ξύλων για τη φωτιά, άποψη από το χωριό προς τα βορειοανατολικά.
Δεξιά: Ομάδα εξορίστων και συνδημάτα που εξαίρουν την ιδεολογική ανάπτυξη.

σημαντικό ρόλο θα παίξουν τα πενιχρά έσοδα από τον κρατικό προϋπολογισμό (ένα αξιοσημείωτο στοιχείο που ελάχιστα απασχόλησε τους ιστορικούς), αλλά και από την «οικογενειακή συνεισφορά», καθώς βεβαίως το κυρίαρχο και δεσπότη «κομμουνιστικό στοιχείο» (η ιδιότητα του μέλους του ΚΚΕ, η οποία πάντως θα ανταποκριθεί δεόντως στη νέα κατάσταση και τα νέα καθήκοντα, αλλά και θα φροντίσει να διατηρήσει τη σχετική αυτονομία της, μέσω πολλαπλών κωδίκων, από τους οποίους ξεχωρίζει η προβολή προσωπικών εμβλημάτων και, πρωτίστως, η εν μέρει αμφιλεγόμενη «επαναστατική» ονοματοδοσία δρόμων του χωριού) θα πρωτοστατήσει και θα συνδιαμορφώσει, με βάση τις ιδιαιτερότητες της «εξορίστης κοινότητας», με την ίδρυση της «Ομάδας Συμβίωσης Πολιτικών Εξορίστων Ανάφης» (ΟΣΠΕΑ), την κοινοβιακή ζωή (οικονομική συνεισφορά, καταμερισμός εργασίας, καθορισμός καθηκόντων «χωρίς τη διάκριση σε αντρικά ή γυναικεία καθήκοντα»), στην περιγραφή και την ανάλυση της οποίας προβαίνει με υποδειγματικό τρόπο η ερευνήτρια.

Η Μ.Ε. Κέννα, μέσω της «ανάλυσης περιεχομένου» του σχετικού οπτικού υλικού και της κριτικής επεξεργασίας των πηγών της, αφενός «χαρτογραφεί» ουσιαστικά σε μια έρευνα πεδίου την τοπογραφία της εξορίας, όπως αυτή αποτυπώνεται στο γεωγραφικό στίγμα και βεβαίως πολιτισμικό πλαίσιο, και αφετέρου αναλύει τον «εσωτερικό χώ-

ρο» (interieur) και, μέσω αυτού, τον έντονα πολιτικοποιημένο βιωμένο κόσμο (Lebenswelt) των εξορίστων. Ταυτόχρονα, προβαίνει σε μία ανθρωπολογική προσέγγιση, ποιοτικού χαρακτήρα, καταδεικνύοντας με μεθοδολογική δεινότητα τον τρόπο με τον οποίο το ανθρώπινο δυναμικό προσδιορίζει, παράλληλα με την αριθμητική σύνθεση της «ομάδας» (ένα κομβικό σημείο που παραπέμπει μαζί με τον «ξένο» στην προβληματική του Simmel, όσον αφορά τη συγκρότηση της κοινωνίας αλλά και της χωρητικότητας), τη μορφή και το περιεχόμενο των κοινωνικών σχέσεων, στο επίπεδο μιας φυσιολογικής, συμβατικής και ταυτόχρονα «εξαιρετικής» καθημερινότητας, που εκτείνεται από την επιμόρφωση μέχρι τον ελεύθερο χρόνο κι από την κάλυψη των καθημερινών αναγκών της κοινότητας μέχρι τη συμμετοχή στις κοινωνικές εκδηλώσεις της «κοινότητας».

Αυτή η «κοινότητα των εξορίστων», που εκτοπίζεται από την «κοινωνία», χωρίς πάντως να βρίσκεται σε αντιπαλότητα με την «κοινότητα των αυτοχθόνων», αποτελεί το υποκείμενο και όχι αντικείμενο έρευνας, καθώς προσλαμβάνει, πέραν των μικροκοινωνιολογικών χαρακτηριστικών, στοιχεία από μια ουτοπική κοινωνία³, η οποία τελεί υπό την ανοχή ή την εμφανή αδυναμία παρέμβασης των τοπικών και διωκτικών αρχών, όπως προκύπτει από τη μελέτη του πρωτογενούς υλικού, υπό μορφή ντοκουμέντου ή συνεντευξιακού υλικού, αλλά και από χαρακτηριστικές μαρτυρίες της εποχής.

Η Κοινωνική οργάνωση της εξορίας της Μάρκαρετ Ε. Κέννα αποτελεί μια υποδειγματική εργασία στη «μεικτή ζώνη» των κοινωνικών και ανθρωπιστικών σπουδών, που ξεπερνά κατά πολύ εκείνα τα (επιχώρια, συνήθως) ερευνητικά στερεότυπα, που «μυθοποιούν», ιστορικά, πολιτικά και ιδεολογικά, τον «ου τόπο», ιστορικό και φανταστικό/φαντασιακό, του οποίου δυστυχώς γνωρίσαμε μόνο την «άλλη πλευρά», σκοτεινή και ζοφερή, όπως στο ομότιτλο μυθιστόρημα του Α. Κούμπιν.

ΚΩΣΤΑΣ Θ. ΚΑΛΦΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Μ.Ε. Κέννα, «Ένα φωτογραφικό αρχείο από την Ανάφη: εικόνες από την καθημερινή ζωή των πολιτικών εξορίστων», περ. *Ίστωρ*, τχ. 4, 1992, σσ. 115-143. Πρώτη δημοσίευση: *Journal of Modern Greek Studies*, τόμ. 9, τχ. 1, 1991, σσ. 63-81.
2. Για την ανάγκη μιας κριτικής προσέγγισης «βεβαρυμένων» ιστορικά θεμάτων από την περίοδο του ελληνικού Εμφυλίου, βλ. Μ. Mazower, «Η ιστορία είναι μια αναζήτηση ανάμεσα στη σιωπή και τις λέξεις», περ. *Αντί*, τχ. 755, 26.1.2002 (συνέντευξη).
3. Για ανάλογες κοινότητες, όπως το χωριό «Μπελογιάννης», η Τασκένδη ή άλλα «κόκκινα» χωριά στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου, αλλά και της μεταπολεμικής-μετεμφυλιακής περιόδου (Μικρή Μόσχα κ.ά.), το ενδιαφέρον των ιστορικών είναι αρκετά περιορισμένο και πάντως μονομερές.

Βρισκόμαστε (για άλλη μια φορά) στο Πεκίνο. Τριγυρίζουμε στον γεμάτο κόσμο κεντρικό πεζόδρομο της πόλης και μπαίνουμε δοκιμαστικά σε ένα υπερσύγχρονο εμπορικό κέντρο. Κινούμαστε με κυλιόμενες σκάλες χαζεύοντας όλα τα σωδικά του – μαγαζιά, εστιατόρια, σινεμάδες. Κάπου σκαλώνει το μάτι: μια περίεργη βιτρίνα που “πουλάει” χρωματιστά προοπτικά συγκροτημάτων κατοικίας.

Η παγκόσμια αγορά

Στη μνήμη της Λουίζας Μάρθα

Πλησιάζουμε, μπαίνουμε μέσα. Νά μια αναπάντεχη έκθεση αρχιτεκτονικής, με πελώριες μακέτες και αναρτημένα σχέδια. Ο νεαρός που συναντάμε μιλάει μόνο κινέζικα, αλλά μας χαρίζει ένα κομψό πολύπτυχο. Επιγράφεται «Fresh Life». Πρόκειται για ένα νέο τεράστιο συγκρότημα πύργων κατοικίας (μετρώ 9 ψηλούς και άλλους 6 χαμηλότερους) δίπλα στο ποτάμι (ή κανάλι). Η μπροσούρα απευθύνεται σε επίδοξους αγοραστές, γι' αυτό προσπαθεί να πλασάρει το συγκρότημα με τα πολιτικώς ορθά συνθήματα. Γράφει: «Διαφορετική αίσθηση με διαφορετική αντίληψη για την κατοικία», «Ποτάμι που ρέει μας ακολουθεί παντού μέσα στην κοινότητα», «Ας επιτρέψουμε η καθημερινή ζωή να ενισχυθεί μέσα στον πράσινο κήπο» και «Μισή ομορφιά και μισή λιακάδα». Αυτά στ' αγγλικά, γιατί όλα τα υπόλοιπα είναι κινέζικα. Πουλάει σε Κινέζους, οπότε οι αγγλικοί τίτλοι είναι οι απαραίτητοι κράχτες.

Επόμενος σταθμός, Μπανγκόκ.

Άλλο καθεστώς, υποτίθεται (βασιλευόμενη δημοκρατία με μια χούφτα οικογένειες να ελέγχουν την οικονομία). Οι άθλιες μάζες στριμώχνονται στα πεζοδρόμια, όπου κοιμούνται, τρώνε, πουλάνε ασταμάτητα – πανευτυχείς και μακάριοι. Ανάμεσά τους οι γυάλινοι πύργοι των ξενοδοχείων, γραφείων, κατοικιών πολυτελείας. Το “τοπίο” αυτό ξετυλίγεται σε όλη την έκταση της πόλης ως το αεροδρόμιο.

Τρίτος σταθμός, Κωνσταντινούπολη. Η άλλοτε βασιλεύουσα, τώρα χαοτική μητρόπολη με 15 εκατομμύρια κατοίκους, φερμένους «από τα βάθη». Με τεράστια έργα εξωραϊσμού δημοσίων χώρων στο (τουριστικό) κέντρο. Ναι, έχουν και τραμ πριν από μας. Έχοντας μερικά χρόνια να επισκεφτούμε την Πόλη, αιφνιδιαστήκαμε: στον ορίζοντά της ξεφυτρώνουν αρκετοί επιβλητικοί πύργοι. Ακόμα και κάνοντας την απαραίτητη βόλτα στον Βόσπορο, προσέξαμε δύο νέα συγκροτήματα πύργων έξω από την πόλη. Η Κωνσταντινούπολη έχει αποκτήσει την Défense της! Σε αρχιτεκτονικό περιοδικό που συμπτωματικά πέφτει στα χέρια μου βρίσκω ένα (σίγουρα υπάρ-

χουν και άλλα) γραφείο που ασχολείται με τέτοια έργα στην Πόλη. Με έδρα στη Νέα Υόρκη, με ένα του παράρτημα στην Κωνσταντινούπολη και με τον απαραίτητο “ντόπιο” αρχιτέκτονα ψηλά στην ιεραρχία. Το περιοδικό αφιερώνει όλο το τεύχος στις δραστηριότητες του διεθνούς αυτού γραφείου, παραθέτοντας διάφορες δουλειές του στην Αμερική και στην Τουρκία. Η σύγκριση είναι διδακτική: η αρχιτεκτονική που εξάγεται στην περιφέρεια είναι πανομοιότυπη με εκείνη που χτίζεται στη μητρόπολη. Η πελατεία δεν ενδιαφέρεται για τίποτε άλλο παρά για το πώς θα εξομοιωθεί με τα διεθνή πρότυπα. Οι πύργοι της Κίνας, της Ταϊλάνδης, της Τουρκίας μιλάνε την ίδια ακριβώς γλώσσα. Μορφολογία, τεχνολογία – τελικά, ιδεολογία – είναι η ίδια.

Ομοιογένεια υπάρχει και σε ό,τι βρίσκεται γύρω από τους πύργους, στεγάζοντας τις ατέλειωτες μάζες. Τα κινέζικα χουτόγκ, οι ταϊλανδέζικες παράγκες, τα τούρκικα γκετζέ-κοντού (αυθαίρετα) μοιάζουν απελπιστικά μεταξύ τους (όπως και τα γκέτο πλουσιών με τις φρουρές ασφαλείας). Οι διαφορές – αν υπάρχουν πράγματι – βρίσκονται ίσως αλλού, στην έκταση της αγοράς που απευθύνεται στα περίφημα «μεσαία στρώματα» με τη μετρήσιμη «αγοραστική δύναμη».

Και η Ελλάδα, η μικρή αλλά ένδοξη Ελλάδα μας, η κοιτίδα κτλ., πού στέκει μέσα σε αυτό το φάσμα; Όλοι γνωρίζουμε τις στατιστικές (την ασυνήθιστα μεγάλη ιδιοκατοίκηση, το φετίχ του κεραμιδιού πάνω από το κεφάλι), όλοι προσβλέπουμε στην επιτάχυνση «των διαδικασιών» μετά το 2004. Η αλήθεια βέβαια είναι πως έχουμε μείνει πίσω, απελπιστικά πίσω. Οι τελευταίοι πύργοι που επέτρεψε η Χούντα να χτιστούν έγιναν πριν 30 χρόνια και όλες εκείνες οι ξένες εταιρίες real estate που θα έφερναν επαναστατικές αλλαγές στον τόπο έχουν λουφάξει για τα καλά. Ποιος ξέρει τι θα έχει στηθεί στην Κωνσταντινούπολη όταν εμείς θα βάζουμε (επιτέλους) το τραμ θριαμβολογώντας. Ποιο τραμ λέμε τώρα – εδώ έχει χαθεί ολόκληρο τραίνο! (Όμως οι φανατικοί οπαδοί της ντόπιας ιδεολογικής καθαρότητας θα μάχονται ενάντια σε ανεμόμυλους εις τον αιώνα των αιώνων αμην.)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Ορθοδοξία και κοινωνία

Θανάσης Ν. Παπαθανασίου

Κοινωνική Δικαιοσύνη και Ορθόδοξη

Θεολογία. Μια προκήρυξη,

εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 2001, σελ. 46.

Βραχυλογικά και δημόσια, όπως αρμόζει σε μια προκήρυξη, όχι όμως συνθηματολογικά, ο Θανάσης Παπαθανασίου επιχειρεί, με ορθόδοξη ματιά, να προσεγγίσει το μεγάλο θέμα της κοινωνικής δικαιοσύνης στο νέο του βιβλίο.

Δεν είναι άλλωστε η πρώτη φορά που το θέμα αυτό απασχολεί τον συγγραφέα. Θα έλεγε κανείς ότι αποτελεί την αιχμή του δόρατος στις αναζητήσεις του, όπως αυτό προκύπτει από προηγούμενα γραπτά του, όταν κανε λόγο για τον «υπερεσχατολογισμό» ως απαξίωση της ιστορικής πορείας της Εκκλησίας, ή όταν επεσήμανε τον κίνδυνο να εκληρωθούν η νήψη και η κάθαρση των παθών ως αυτοσκοπός που καλλιεργεί μίαν ανιστορική ιδιρησκευτικότητα ανατολικού τύπου «εν ετέρα μορφή».

Το βιβλίο στηρίζεται σ' ένα ευρύ φάσμα ιεριογραφικών, Πατερικών και συνοδικών κειμένων, δηλωτικό και αυτό της άνεσης με την οποία κινείται ο συγγραφέας στο σύνολο της θεολογικής σκέψης, πολλά από τα οποία αποκαθίστανται, αφού η συχνή και μέχρι κορεσμού χρήση τους, «δίκην τσιτάτου», τα ξελώριασε. Μέσα από τα κείμενα αυτά ακούγεται ο χριστιανικός κοινωνικός λόγος που στη σημερινή συγκυρία αναδεικνύεται σε λόγο φρέσκο και λυτρωτικό για τον άνθρωπο που ζει σε μια ταξική κοινωνία και αισθάνεται άβολα όταν αφυδατώνεται ο Χριστιανισμός, υποβαθμιζόμενος σ' ένα ηθικιστικό και εφησυχαστικό καθωσπρεπισμό. Το κοινωνικό αυτό μοντέλο αμφισβητείται ριζικά από τους Πατέρες της Εκκλησίας, οι οποίοι θεωρούν ως συνέπεια της πτώσης του ανθρώπου μαζί με το αποκύημά του, την πλουτοκρατία, σε ιστορική περίοδο που η ιδιοκτησία αποτελούσε θεσμό και όχι κατάσταση πλώς ανεκτή.

Από τις επιφυλάξεις των Πατέρων στο πρόλημα του πλούτου εκπορεύεται και η εκκλησιαστική ρύθμιση σύμφωνα με την οποία

απαγορεύτηκε στους κληρικούς να δέχονται δωρεές πλουσίων εκμεταλλευτών, προκειμένου να λειτουργήσει η ελεημοσύνη ως άνοιγμα στον άλλον άνθρωπο και όχι ως άλλοθι της κοινωνικής αδικίας, όπως συμβαίνει με το «φιλανθρωπικό» έργο σύγχρονων πολυεθνικών εταιρειών.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται από τον συγγραφέα σ' ένα κείμενο του αγίου Διαδόχου Φωτικής (5ος αι.) σχετικά με την οργή, το οποίο χρησιμοποιεί ως αφετηρία για να προχωρήσει στην προτροπή για μια θεολογία της διεκδίκησης του δικαίου του εξαθλιωμένου ανθρώπου και να καταλήξει στους ιερούς κανόνες, οι οποίοι ορίζουν ότι ο επίσκοπος πρέπει να επισκέπτεται τους πολιτικούς άρχοντες μόνο για να προασπίσει τα συμφέροντα των αδυνάτων. Αυτών των ανθρώπων δηλαδή που η ζωή τους πορεύεται πάντοτε σε σχέση με το Θεό και όχι αυτών που τον έχουν εξορίσει πρακτικά, δίνοντας τη θέση του είτε στην ιδιοκτησία είτε στην εξουσία.

Οι ευαισθησίες που καταγράφηκαν παραπάνω αναδεικνύουν τη χριστιανική ταυτότητα και την Εκκλησία ως μεγέθη κοινοτικά και όχι ατομικιστικά. Το ενδιαφέρον και ο αγώνας του Χριστιανού για τον αδύνατο, τον διωκόμενο, τον αλλοδαπό είναι η αλληλεγγύη που έδειξε ο ίδιος ο σαρκωμένος Χριστός, όταν συγκρούστηκε με τις δυνάμεις του κακού σε κάθε τους μορφή από τη μια μεριά, αλλά και το όραμα για τον «καινούργιο κόσμο του Θεού», τον κόσμο - αντίποδα στην ανισότητα, την αδικία και την εξαθλίωση του ανθρώπινου προσώπου.

Ένα τεχνοκρατικό κείμενο, η ετήσια έκθεση του Ο.Η.Ε. (1998) για την ανθρώπινη ανάπτυξη και μια κουβέντα «στο πόδι» το επόμενο έτος με ομάδα φοιτητών ήταν ερεθίσματα αρκετά για τον Θ.Π. να μας δώσει ένα βιβλίο χωρίς πίνακα περιεχομένων, μεστό όμως περιεχομένου στο μεγάλο αίτημα, δυστυχώς κάθε εποχής, της κοινωνικής δικαιοσύνης. Μακάρι να λειτουργήσει σε όλους μας αφυπνιστικά, δηλαδή επ-Αναστατικά.

Κώστας Δροσόπουλος

Η διάκριση. Κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης: το σημαντικό αυτό βιβλίο του Pierre Bourdieu (μετάφραση: Κική Καψαμπέλη, πρόλογος: Νίκος Παναγιωτόπουλος, εκδ. Πατάκη, 2002) θέτει στο επίκεντρο της κοινωνικής επιστήμης το «γούστο» και αξιοποιεί έναν πλούτο εμπειρικών και κριτικών θεωριών για να ξαναπιάσει τη συζητήση για το ωραίο και την τέχνη από την αρχή. Αλλά και για να τοποθετήσει την έννοια του γούστου και της παραγωγής του μέσα στην κοινωνία, μέσα στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, στις οικονομικές και κοινωνικές διαστρωματώσεις. Ο Πιερ Μπουρντιέ επιχειρεί να αποδείξει πως η αισθητική κρίση είναι μια κοινωνική ικανότητα και περιγράφει τους βασικούς μηχανισμούς της κουλτούρας και της εξουσίας στις σύγχρονες κοινωνίες.

Θυμίζω πως το διήμερο «Ισλάμ και Ευρώπη» που οργάνωσε τον Νοέμβριο του 2001 η «Εταιρεία Πολιτικού Προβληματισμού “Νίκος Πουλαντζάς”» υπήρξε η μόνη νηφάλια αντίδραση στην ιδιότυπη ενασχόληση με το Ισλάμ μετά τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου. Οι εισηγήσεις των δώδεκα ομιλητών βρίσκονται τώρα σε ένα τόμο και δίνουν το μέτρο ενός προβληματισμού πέρα από δεισιδαίμονες

ενοχοποιήσεις και αξίζει να διαβαστούν προσεκτικά· γιατί η «ιστορική παρεξήγηση» συνεχίζεται: *Ισλάμ και Ευρώπη* (εκδ. Ο Πολίτης, 2002).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανασύσταση ενός βιβλίου του **Γιάννη Μπεράτη** που δεν ολοκληρώθηκε ποτέ: *Ένας σωσίας. Τα σπαράγματα ενός χαμένου βιβλίου* (εισαγωγή, φιλολογική επιμέλεια: **Έρη Σταυροπούλου**, εκδ. Ερμής, 2001). Με ιδιαίτερη ευαισθησία και γνώση παρουσιάζεται το κείμενο που προέρχεται από τη σύνδεση ενός πρώτου μέρους δημοσιευμένου στη *Νέα Εστία* και ενός δεύτερου μέρους, με εμφανή αποσπασματικότητα, που προέρχεται από τα χειρόγραφα κατάλοιπα του συγγραφέα. Παράλληλα δημοσιεύονται και οι ημερολογιακές σημειώσεις του που σχετίζονται με το ίδιο κείμενο.

Κείμενα για τον Γιάννη Βαρβέρη στο καλό περιοδικό που επιμένει να μας στέλνει τα μηνύματά του από τα Άσπρα Σπίτια Βοιωτίας: *Εμβόλιμον. Εγχείρημα λόγου, τέχνης και λοιπής φαντασίας* (τχ. 45-46, Φθινόπωρο 2001-Χειμώνας 2002). Μια προσπάθεια αξιομνημόνευτη που συγκεντρώνει κείμενα για τον Γιάννη Βαρβέρη με την επιμέλεια του Γιώργου Χ. Θεοχάρη

Γνώση και Νόηση

Εντγκάρ Μορέν,
Η Μέθοδος 3. Η γνώση της γνώσης,
Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου.

Ο άνθρωπος θεωρείται το κατ' εξοχήν γνωστικό ον. Τι είναι όμως η γνώση και πώς παράγεται; Μια απατηλά «προφανής» απάντηση θα ήταν: γνώση είναι το προϊόν του ανθρώπινου νου. Αλλά έτσι εξηγούμε το άγνωστο (τη γνώση) με κάτι εξίσου, αν όχι περισσότερο, άγνωστο όπως είναι ο άνθρωπος νους. Τι είναι τελικά ο νους; Αυτό το σκοτεινό εργαστήριο παραγωγής των άυλων οντοτήτων που μας ενοικούν, όπως η νόηση, η συνείδηση και το συναίσθημα. Και τι σχέση έχει αυτό το μυστικό θέατρο σκιών που αποκαλούμε «η νόηση μας» με τον εγκέφαλό μας και με τις άλλες ανθρώπινες νοήσεις;

Αυτά τα ερωτήματα, που κεντρίζουν την ανθρώπινη περιέργεια από αρχαιοτάτων χρόνων, επιχειρεί να δια φωτίσει το παρόν βιβλίο. Πρόκειται για τον τρίτο τόμο ενός τολμηρού πνευματικού εγχειρήματος που φέρει τον γενικό τίτλο *Η Μέθοδος (La Méthode)*. Μια μεγαλόπνοη όσο και εμπνευσμένη προσπάθεια που ανέλαβε πριν από τέσσερις δεκαετίες ο Εντγκάρ Μορέν, διαπρεπής και αξιόλογος γάλλος στοχαστής, ο οποίος θεωρείται διεθνώς ως ένας από τους πρωταγωνιστές της «πολύπλοκης επιστημολογίας». Πνεύμα ανήσυχο και αντισυμβατικό, το έργο του οποίου αρνείται πεισματικά να ενταχθεί στα ασφυκτικά ακαδημαϊκά καλούπια της σύγχρονης δυτικής σκέψης.

Οι ίδιοι οι τίτλοι των τριών πρώτων τόμων της *Μεθόδου* –*Η φύση της φύσης, Η ζωή της ζωής* και ο παρόν τόμος: *Η γνώση της γνώσης*– αποτελούν λεκτικά παιχνίδια που υπογραμμίζουν εξ αρχής την πρόθεση του Ε. Μορέν να αναζητήσει έναν τρόπο –δηλαδή μια μέθοδο– για να συνδέσει σε μια νέα ενιαία θεώρηση όλα όσα μέχρι σήμερα επιμένουμε πεισματικά να κρατάμε διαχωρισμένα: το πνεύμα από το σώμα, τον νου από τον εγκέφαλο, τον άνθρωπο από τη γνώση.

Στόχος λοιπόν του συγγραφέα είναι σιδηρόποτε επιμερίζει και παραβλέπει αυθαίρετα την ουσιαστική εξάρτηση κάθε ανθρώπινης γνώσης από τα γνωστικά υποκείμενα που την παράγουν, δηλαδή εμάς τους ίδιους.

Ο Μορέν, ακολουθώντας ταυτόχρονα ένα διπλό φιλοσοφικό-επιστημονικό οδοιπορικό και προσέχοντας τις πολυάριθμες γνωσιο-λογικές και ιδεολογικές παγίδες, οικοδομεί

σταδιακά έναν πολύπλοκο τρόπο σκέψης, ή, αν προτιμάτε, μια πολύπλοκη επιστημολογία. Η οποία είναι πολύπλοκη επειδή ακριβώς έχει επίγνωση του ότι δεν μπορεί να υπάρξει μια σαφής διάκριση: της αταξίας από την τάξη, του «θορύβου» από την πληροφορία, του πνεύματος από την ύλη, της γνώσης –ακόμα και της επιστημονικής– από την άγνοια και το λάθος. Πράγματι, οι πρόσφατες ανακαλύψεις της επιστήμης και της επιστημολογίας οδηγούν στο οδυνηρό συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει μια μοναδική και αλάθητη επιστημονική μέθοδος που να μας οδηγεί γραμμικά στην «αντικειμενική» αλήθεια. Σήμερα λοιπόν «η αναζήτηση της αλήθειας είναι πλέον συνδεδεμένη με μια έρευνα πάνω στο πόσο είναι δυνατό να γνωρίσουμε την αλήθεια. Άρα, φέρει μέσα της την ανάγκη να εξεταστεί η φύση της γνώσης για να εκτιμηθεί η αξία της γνώσης» γράφει ο Ε. Μορέν στην εισαγωγή του βιβλίου. Στα επόμενα κεφάλαια διερευνώντας τις βιολογικές και πολιτισμικές προϋποθέσεις της ανθρώπινης γνώσης καταλήγει στη «μονοδυσιακή» φύση κάθε ανθρώπινου όντος: είμαστε εντελώς βιολογικά και εντελώς πολιτισμικά όντα. Καμιά γνώση δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς τη νόηση που την παράγει. Όπως καμιά νόηση δεν μπορεί να υπάρχει έξω από τον εγκέφαλο που την παράγει. Όσοι δοκίμασαν να κόψουν ή να λύσουν αυτόν τον βιο-πολιτισμικό γόρδιο δεσμό οδήγησαν την ανθρώπινη σκέψη στα γνωρίμα μεταφυσικά ψευτοδιλήμματα υλισμός-ιδεαλισμός. Ορθά ο Μορέν επιμένει ότι η σύγκρουση υλισμού-ιδεαλισμού, ως απόλυτες εξηγητικές αρχές, πρέπει να θεωρείται πλέον οριστικά ξεπερασμένη. Κατάλοιπο ενός αναγωγιστικού και απλοϊκού τρόπου σκέψης, ο οποίος, αν και αρχικά βοήθησε στην ανάπτυξη των γνώσεών μας, σήμερα έχει γίνει τροχοπέδη για την περαιτέρω ανάπτυξη τους.

Μόνο, λοιπόν, θετικά σχόλια για την απόφαση των εκδόσεων του Εικοστού Πρώτου να γνωρίσουν στο ελληνικό κοινό αυτό το πολύ σημαντικό βιβλίο, στην προσεγμένη μετάφραση του Θοδωρή Τσαπακίδη. Μάθαμε μάλιστα ότι ετοιμάζεται η έκδοση και του επόμενου, τέταρτου τόμου της *Μεθόδου*.

Τι θα γίνει όμως με τους δύο πρώτους τόμους (*Η φύση της φύσης* και *Η ζωή της ζωής*); Δεν θα ήταν κάπως αντι-μεθοδολογικό να παραλείψουν την έγκαιρη παρουσίασή τους στα ελληνικά;

Σπύρος Μανουσέλης

Ρομαντικός αντικαπιταλισμός;

Μάριος Εμμανουηλίδης,

**Αιρετικές διαδρομές. Ο ελληνικός τροτσκισμός
και ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος,
εκδόσεις Φιλίστωρ, Αθήνα 2002, σ. 180.**

Η ιστορία του ελληνικού τροτσκισμού είναι περιθωριακή, ηρωική μαζί και μίζερη, αφού ο χώρος αυτός δεν έχει να επιδείξει σημαντική πολιτική δράση ή θεωρητικές επεξεργασίες με γενικότερο ενδιαφέρον. Οι εξαιρέσεις δεν ξεπερνούν τα όρια κάποιων συμπαθών «περιπτώσεων» (Πουλιόπουλος, Στίνας), ενώ η περίοδος που η σχετική μαζικότητα των οργανώσεων της «αριστερής αντιπολίτευσης» προσέφερε μια επαφή με τα κοινωνικά δρώμενα, δηλαδή τα χρόνια περί το 1930, φαντάζουν ήδη μακρινό παρελθόν για τις πραγματικότητες που διαμορφώνονται μέσα στην Κατοχή, όπου η απουσία ουσιαστικής σχέσης των λιγοστών τροτσκιστών με την κοινωνία εντείνεται λόγω της πολυδιάσπασης αλλά και του εγκλεισμού τους στην Ακροναυπλία ή στα νησιά. Την ίδια στιγμή και το ΚΚΕ αντιμετωπίζει ανάλογα οργανωτικά προβλήματα, αλλά μέσω της ένταξής του στο αντιφασιστικό και αντιστασιακό κίνημα αναγεννάται και προβάλλει σαν μια μαζική πολιτική δύναμη, ενώ οι τροτσκιστές φθίνουν και απομονώνονται, συνεργούντος και του μηχανισμού του ΚΚΕ, απ' τον οποίο εκτελούνται περί τους 80 τροτσκιστές και αρχιεμαρξιστές, τριπλάσιοι απ' αυτούς που εκτελέστηκαν από τις δυνάμεις Κατοχής, και εν συνό-

λω το ένα τρίτο του δυναμικού των τροτσκιστών. Αυτή η σχέση παραπέμπει ευθέως στη βασική πολιτική θέση του συνόλου των τροτσκιστικών ομάδων, οι οποίες όχι μόνο αρνήθηκαν να συμμετάσχουν στο αντιστασιακό κίνημα, αλλά και προσανατόλισαν τη ζύμωσή τους στην αποκάλυψη της διαδικασίας αυτοακύρωσης της επαναστατικής ιδεολογίας από το ΚΚΕ, από τη στιγμή που εκείνο επέμενε στον αντιφασιστικό χαρακτήρα του πολέμου («απάτη»...) και έδινε εθνικοαπελευθερωτικό και όχι «ταξικό» περιεχόμενο στην πολιτική και στρατιωτική δράση.

Τι περισσεύει σήμερα απ' όλα αυτά, που να αφορά κάτι περισσότερο από την αναγκαία ιστοριογραφική καταχώρηση των οργανώσεων και των εντύπων; Κατά τη γνώμη μου τίποτα που να «δικαιώνει» πολιτικά και αναδρομικά τη στάση των τροτσκιστών, αν και μπορούμε να εξαγάγουμε αρκετές ενδιαφέρουσες σκέψεις περί της λογικής της «επαναστατικής ηττοπάθειας», της επιδίωξης δηλαδή όχι να ηττηθεί το ένα από τα δύο εμπόλεμα μπλοκ, αλλά η αστική τάξη της κάθε χώρας, το κάθε κυρίαρχο μπλοκ εξουσίας, ώστε να ενταθεί η κοινωνική κρίση και να προκύψει η επαναστατική διέξοδος. Γιατί αυτή είναι η τελική νομιμοποιητική βάση της καταγγελίας του αντιστασιακού κινήματος, της άρνησης να αξιολογηθεί ο αντιφασιστικός του χαρακτήρας, της υπεραξίωσης των οικονομικών προσδιορισμών και συνακόλουθα της απαξίωσης του υπαρκτού κινήματος, των πραγματικών κοινωνικών διαδικα-

Παναγιώτης Νούτσος,

**Γιωσέφ Ελιγιά. Τα ανοιχτά προβλήματα
της έρευνας,
έκδοση Νομαρχιακής αυτοδιοίκησης
Ιωαννίνων, 2002, σ. 45.**

Το ενδιαφέρον για τον Ελιγιά (1901-1931) παραμένει τοπικό, επισημαίνει ο Παναγιώτης Νούτσος, ενώ η λογοτεχνική του αξία δεν είναι αμελητέα, ούτε το ποιητικό του προφίλ συνηθισμένο. Εβραίος «γηγενής» στα Ιωάννινα και αποσυνάγωγος από τους ομόθρησκούς του, αριστερός (μάλλον με την αριστερή αντιπολίτευση) και ταυτόχρονα «καρυωτακικός», στη σύντομη ζωή του μας έδωσε ποιήματα χαρακτηριστικά των αναζητήσεων, των δυνατοτήτων και των αδιεξόδων της κοινωνικής λογοτεχνίας της δεκαετίας του '20, ενδεικτικά της βασανιστικής διαδικασίας μετάβασης από τον μετα-ρομα-

ντισμό και τον νεοσυμβολισμό στον κοινωνικό ρεαλισμό και τον μοντερνισμό. Παραμένει ακαταχώρητος και αμελέτητος, απουσιάζει από αρκετές ανθολογίες νεοελληνικής ποίησης και από τις μισές ιστορίες Λογοτεχνίας, συνήθως εντάσσεται παραμορφωμένος (ο αναγνώστης θα πρέπει να βρει το ποιητικό στίγμα του Ελιγιά συνερμηνεύοντας τον Δημαρά και τον Κορδάτο), ενώ και στην προσφάτως εκδοθείσα ιστορία του Αλέξανδρου Αργυρίου υπάρχει παρεμπιπτόντως και μόνο μέσω κάποιων βιβλιογραφικών αναφορών. Και απ' ότι φαίνεται το ενδιαφέρον για τον Ελιγιά θα παραμείνει τοπικό, όσο το φάσμα των διαδρομών της λογοτεχνίας μας θα εξετάζεται με τρόπους συμβατούς με τις εκάστοτε κυρίαρχες αισθητικές μορφοποιήσεις και πολιτικές παραδηλώσεις ή έστω δια των ετεροκαθοριζόμενων «αποκλίσεων» τους.

Κ. Β.

γραμμένα από ποιητές, πεζογράφους, θεατρικούς συγγραφείς, μεταφραστές, κριτικούς λογοτεχνίας και κριτικούς θεάτρου, αλλά και σκηνοθέτες, ηθοποιοί, φιλόλογοι, δημοσιογράφοι, ιστορικοί, ζωγράφοι και σκιτσογράφοι ενώνουν τη φωνή τους για να τιμήσουν τον άξιο ποιητή και κριτικό θεάτρου. Ένα ριπίδι ανοιγμένο κατά τα ενδιαφέροντα και τις ενασχολήσεις του Γιάννη Βαβρέρη και συνάμα ένα χρήσιμο αφιέρωμα καθώς συμπληρώνεται από ανθολογία της ποιητικής του παραγωγής και ένα κατατοπιστικό βιβλιογραφικό σημείωμα της **Μαρίας Ν. Ψάχου.**

Λαμπρή η πρωτοβουλία του εκδοτικού οίκου της Θεσσαλονίκης «Ζήτρος» να μας παρουσιάσει μια σειρά με κείμενα αρχαίων συγγραφέων. Έχουμε ήδη αναφερθεί στην πεντάτομη έκδοση του *Ιπποκράτη* που έχει ήδη ολοκληρωθεί με την επιμέλεια, (μετάφραση, εισαγωγή και σχόλια) του ομότιμου καθηγητή του ΑΠΘ **Δημήτρη Λυπουρλή. Περιεργάζομαι τη συνέχεια με έργα όπως 1. *Ηρόδοτου Η' βιβλίο - Ουρανία* (εισαγωγή, μετάφραση, σχόλια: **Γαβριήλ Συντομόρου**· 2. *Πλάτων - Φαίδρος* (μελέτη, μετάφραση, σχόλια: **Παναγιώτης Δόικος**· 3. *Επίκτητος - Α' Διατριβή* (μετάφραση, σχόλια: **Δ.Ν. Ιωαννίδου - Ι.Σ. Χριστοδούλου**)· 4.**

*Ιάμβλιχος -
Προτρεπτικός επί
φιλοσοφίαν*
(προλεγόμενα: **Ανδρέας
Μάνος**, εισαγωγή,
μετάφραση, σχόλια:
Αλέξιος Α. Πέτρου).
Πρόκειται για μια
σοβαρή προσπάθεια
που οργανώνεται με
συνέπεια και, όπως
φαίνεται τουλάχιστον,
με συνέχεια.

ο χαρτοκόπτης

σιών και εν τέλει της ίδιας της πολιτικής: «Ο πόλεμος μπορεί να βοηθήσει την επανάσταση, αφού δεν μπόρεσε η επανάσταση να εμποδίσει τον πόλεμο» (Πουλιόπουλος). Παράλληλα, ο βολονταρισμός φθάνει στο ακρότατο όριό του: «Η τωρινή κρίση του ανθρώπινου πολιτισμού είναι η κρίση της προλεταριακής ηγεσίας» (Τρότσκυ, 1938), ενώ ακόμα και για τον ίδιο τον πόλεμο ενοχοποιείται η προδοτική σοβιετική γραφειοκρατία, η οποία με τη «θεωρία και την πράξη» του αντιφασιστικού πολέμου προδίδει την προλεταριακή υπόθεση (Πουλιόπουλος, 1940).

Έχω τη γνώμη πως αυτές οι πολιτικές λογικές και κυρίως η «ψυχολογία» της «επαναστατικής ηττοπάθειας», δεν επιβιώνουν μό-

νο μεταξύ των ελάχιστων και συμπαθών τροτσκιστών, ούτε περιορίζονται μόνο στο ΚΚΕ: η μελέτη αυτής της ψυχολογίας του «ρομαντικού αντικαπιταλισμού», πολλά θα είχε να προσφέρει στην ανάλυση και άλλων στάσεων μέσα στην ευρύτερη σημερινή αριστερά, όπου ακόμα και η νεορθοδοξία θεωρείται ενίοτε σύμμαχος στην καταγγελία της κοινωνικής παρακμής (π.χ. Σωτήρης Γουνελάς, *Ενθέματα της Κυριακάτικης Αυγής*, 21/4/02) και η «αντιστασιακότητα» καταλήγει στην κοινωνική μνησικακία.

Αυτός είναι ο λόγος που το βιβλίο του Μάριου Εμμανουηλίδη είναι όχι μόνο χρήσιμο αλλά και επίκαιρο.

Κώστας Βούλγαρης

Βιβλία που λάβαμε **Βιβλία που λάβαμε** Βιβλία που λάβαμε **Βιβλία που λάβαμε**

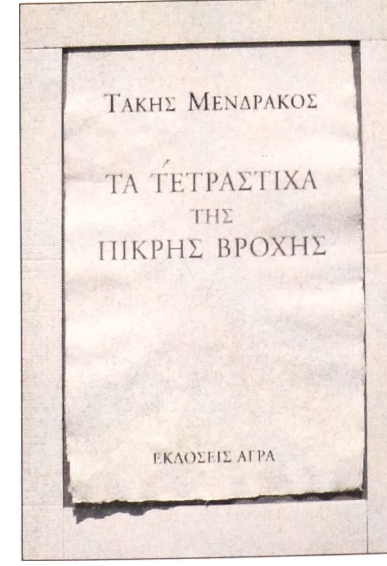
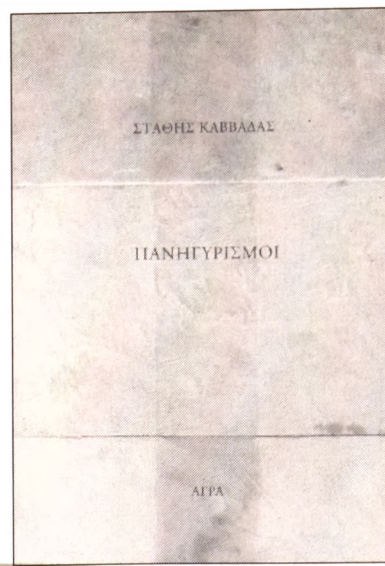
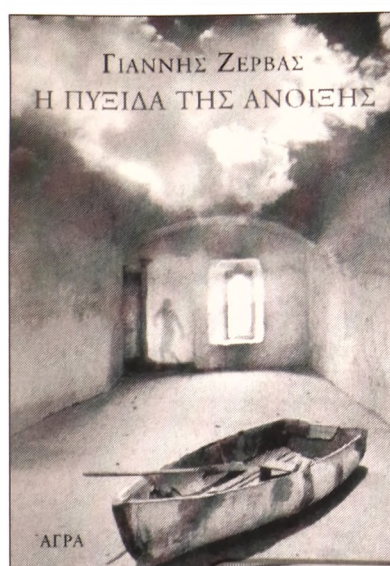
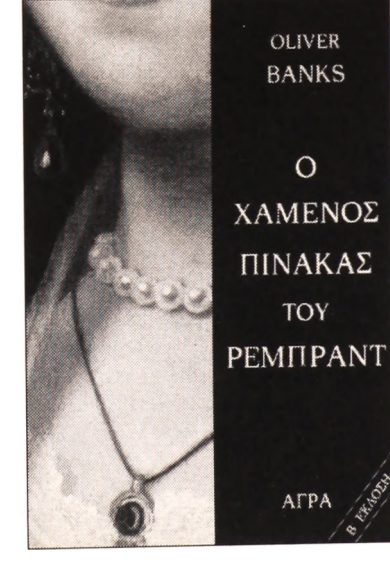
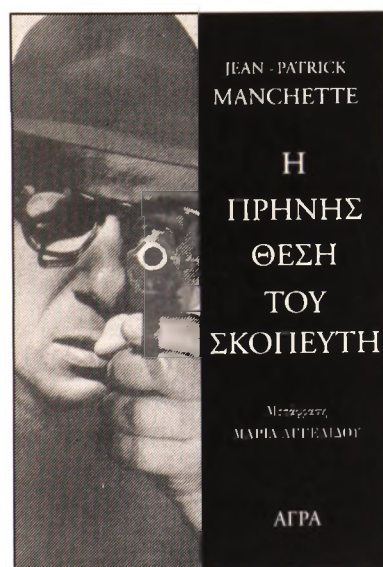
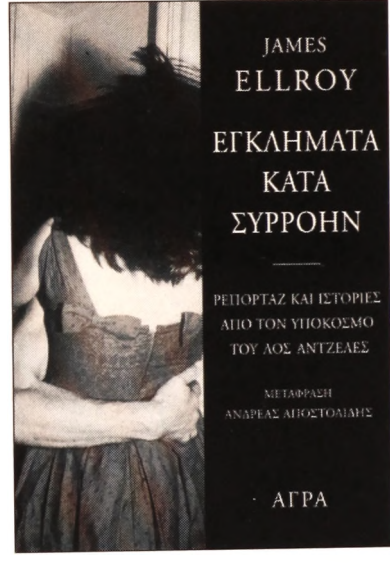
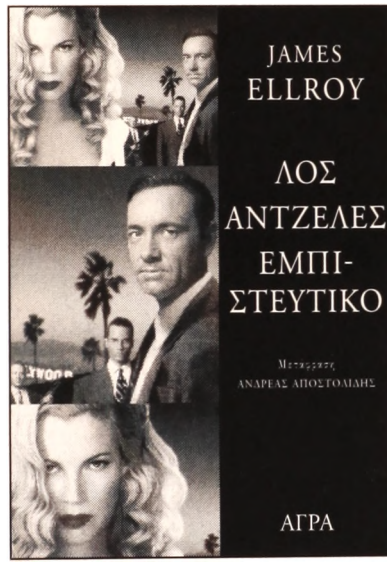
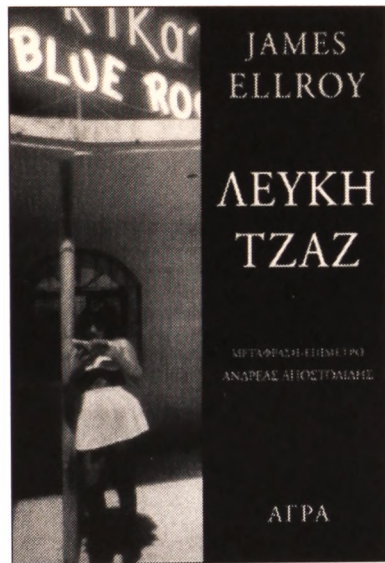
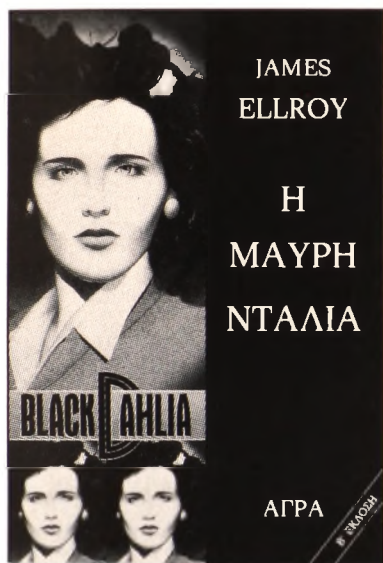
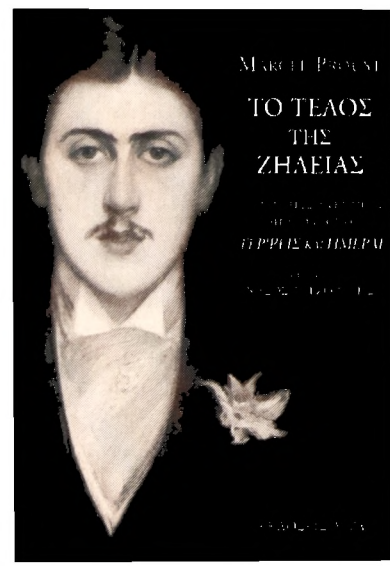
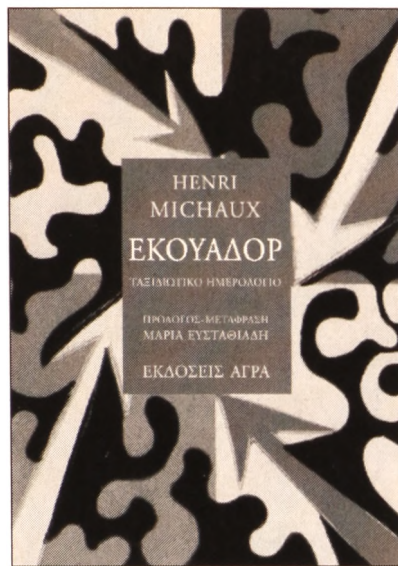
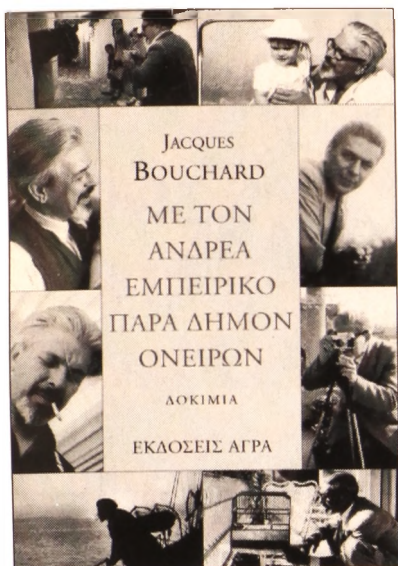
Γιάννης Καισαρίδης, *Συναντήσεις και ενοχές*, (Κέδρος), Αθήνα 2000.
Νίκος Καμπέρης, *Κοινωνικές αναπαραστάσεις των νέων Εργαζομένων για την εργασία και την εκπαίδευση*, (Ελληνικά Γράμματα), Αθήνα 2001.
Σωτηρία Σταυρακοπούλου, *Οι Δεξιώσεις*, (Εστία), Αθήνα 2001.
Χάρης Κούτελας, *Η Δύση του ανθοδέτη*, (Γαβριηλίδης), Αθήνα 2001.
Νίκος Τομαράς, *Σχεδόν πια ναυτικός*, (Ελληνικά Γράμματα), Αθήνα 2001.
Μανόλης Τσακίρης, *Ποτάμι στη θάλασσα*, (Καστανιώτης), Αθήνα 2001.
Δημήτρης Μόλλας, *Ο Καραγκιόζης μας*, (Σύγχρονη Εποχή), Αθήνα 2002.
Μίλαν Κούντερα, *Η άγνοια*, (Εστία), Αθήνα 2001.
Ρέα Γαλανάκη, *Ομόκεντρα Διηγήματα*, (Αγρα), Αθήνα 1997.
Ονορέ Ντε Μπαλζάκ, *Οι προγραμμαμένοι*, (Σύγχρονη Εποχή), Αθήνα 2001.
Νίκος Δεμερτζής, *Πολιτική Επικοινωνία: Διακίνηση, Δημοσιότητα, Διαδίκτυο*, (Παπαζήση), Αθήνα 2002.
Βύρων Θεοδωρόπουλος, *Μορφογένεση στο Διεθνές Σύστημα*, (Ι. Σιδέρης), Αθήνα 2002.
Δημήτρης Σέρβος, *Το παιδομάζωμα και ποιοι φοβούνται την αλήθεια*, (Σύγχρονη Εποχή), Αθήνα 2001.
Andrew Miller, *Ο Ξυγόνος*, (Χατζηνικολή), Αθήνα 2001.
Μισέλ Φάις (επιμέλεια), *Η γραφή και ο καθρέφτης*, (Πόλις), Αθήνα 2002.

Ευτέρπη Αραούζου, *Τζίντζερ*, (Ωκεανίδα), Αθήνα 2002.
Μαρούχα Τόρες, *Όσο ζούμε*, (Bell-Λογοτεχνική Βιβλιοθήκη), Αθήνα 2002.
Σωκράτης Καψάσκης, *Διαδρομή*, (Επτανησιακά Φύλλα), Αθήνα 2002.
Γεράσιμος Λουκάτος, *Ορίζων*, (Εριφύλη), Αθήνα 2002.
Νάντια Βαλαβάνη (επιμέλεια), *Μπέρτολτ Μπρεχτ, Κριτικές Προσεγγίσεις*, (Στάχυ), Αθήνα 2002.
Κωνσταντίνος Ι. Δεσποτόπουλος, *Φιλοσοφία και θεωρία του Πολιτισμού*, (Παπαζήση), Αθήνα 2001.
Κλείτος Κύρου, *Οπισθοδρομήσεις, Αναδρομή ζωής*, (Αγρα), Αθήνα 2001.
Κλεάνθης Γρίβας, *Τρομοκρατία*, (Παπαζήση), Αθήνα 2001.
Ευτέρπη Μαρκή, *Κίτρος. Μια πόλη-κάστρο της βυζαντινής περιφέρειας*, (Τα τραμάκια), Θεσσαλονίκη 2001.
Bruno Walter, *Περί της ηθικής δύναμης της μουσικής*, (Ροές), Αθήνα 2001.
Ξ.Α. Κοκόλης, *Ο μεταφραστής Σεφέρης*, (Καστανιώτη), Αθήνα 2001.
Π. Μπίκος, *Καθώς μεγαλώνουμε...*, (Σύγχρονη Εποχή), Αθήνα 2002.
Δημήτρης Δημητριάδης, *Κατάλογοι 10-12*, (Αγρα), Αθήνα 2001.
Ζήσιμος Λορεντζάτος, *Αποσιωπήσεις*, (Το Ροδακίό), Αθήνα 2000.
Γιάννης Μπεράτης, *Ένας Σωσίας*, (Ερμής), Αθήνα 2001.
Σταύρος Λαζαρίδης, *Ο Σταύρακας ηγάπησεν*, (Δήμος Εύοσμου), Θεσσαλονίκη 2001.

Ηλίας Λάγιος, *Κωστής Παλαμάς. Κ' έχω από σας μια δόξα να ζητήσω*, (Ερμής), Αθήνα 2001.
Υπουργείο Πολιτισμού, Greece, Books and Writers, (Υπουργείο Πολιτισμού), Αθήνα 2001.
Jacques Bouveresse, *Το αίτημα της Φιλοσοφίας*, (Πόλις), Αθήνα 2002.
Δημήτρης Ουλής, *Ο έρωτας και η νεοπλατωνίνη*, (Εξάντας), Αθήνα 2001.
Ηλίας Κατσούλης (επιμέλεια), *Νέα Σοσιαλδημοκρατία, Περιεχόμενα πολιτικής, Οργανωτικές δομές*, (Ι. Σιδέρης), Αθήνα 2002.
Γιώργος Μ. Οικονόμου, *Τέσσερις ενότητες και δύο άστεγοι*, (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων), Ιωάννινα 2002.
Σταύρος Ζουμπουλάκης, *Ο Θεός στην Πόλη*, (Εστία), Αθήνα 2002.
Στέλιος Π. Καφαντάρης, *Δοκίμια Πολιτικολογίας*, (Πορεία), Αθήνα 2001.
Αλέξανδρος-Ανδρέας Κύρτσης, *Τεχνολογικός σχεδιασμός και κοινωνική οργάνωση της ψηφιακής επιχείρησης*, (Μεταίχμιο), Αθήνα 2002.
Irvin D. Yalom, *Όταν έκλαψε ο Νίτσε*, (Αγρα), Αθήνα 2001.
Μαρί-Ζοζέφ Γκερ, *Η ερωμένη του Προξένου*, (Λογοτεχνική Βιβλιοθήκη), Αθήνα 2002.
Γ. Μπέλι, *Η γυναίκα φωλιά*, (Σύγχρονη Εποχή), Αθήνα 2001.
Αγάθη Γεωργιάδου - Εριέττα Δεληγιάννη, *Διαβάζοντας Κική Δημουλά*, (Ελληνικά Γράμματα), Αθήνα 2001.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΚΩΣΤΗΣ ΓΚΙΜΟΣΟΥΛΗΣ

ΚΩΣΤΗΣ ΓΚΙΜΟΣΟΥΛΗΣ ΒΡΕΧΕΙ ΦΩΣ

Το τότε σαν τώρα.
Μια δραματική εποχή μέσα από μια
ιδιαίτερη γυναίκα: Μαρία Πολυδούρη
(1902-1930).

ΣΟΦΙΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ
ΠΛΑΝΗΤΗΣ ΠΡΕΣΠΑ

Ένα παράδοξο διαχρονικό
ερωτικό ρομάντζο.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΚΕΔΡΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

www.kedros.gr • kedros@otenet.gr
ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 3, 106 78 ΑΘΗΝΑ, τηλ.: 3809712

ΣΟΦΙΑ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ

ΠΛΑΝΗΤΗΣ ΠΡΕΣΠΑ

ΜΙΑ ΜΕΓΑΛΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

